ละครแห่งชีวิต

โดย หม่อมเจ้าอากาศดำเกิง

พิมพ์ครั้งแรก ๒๐๐๐ ฉะบับ

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์อักษรนิติ

บางขุนพรหม

มาเรียเกรย์

สารบัญ

			หน้า
บทที่	๑	ปฐมวัย	๑
,,	๒	ประดิษฐ์ บุญญารัตน์	๑๕
,,	๓	ลำจวน	๖๒
,,	๔	ไปเมืองนอก	๘๙
,,	๕	โลกใหม่ — เมืองสวรรค์	๑๒๗
,,	๖	ลอนดอนและประดิษฐ์	๑๔๙
,,	๗	ชีวิตใหม่	๑๖๙
,,	๘	เสด็จประพาสนิวยอร์กและมาเวียเกรย์	๑๙๑
,,	๙	เจ็ดวันในสวรรค์ชั้นที่เจ็ด	๒๑๔
,,	๑๐	ความวิโยค	๒๔๒
,,	๑๑	ชีวิตในลอนดอน	๒๖๗
,,	๑๒	ละครโรงใหญ่	๒๙๒
,,	๑๓	เรื่องละคร	๓๑๙
,,	๑๔	คำรักเตือนของเพื่อนเก่า	๓๔๕
,,	๑๕	'กรีงค์ปาร์ค'	๓๗๑
,,	๑๖	โปรยนิคคาร์โด	๓๙๔

			หน้า
บทที่	๑๗	ชีวิตที่ท่องเที่ยวไป	๔๑๕
,,	๑๘	ไปอเมริกา	๔๓๕
,,	๑๙	นครแห่งความฝัน	๔๕๕
,,	๒๐	จุไรและประพัทธ์	๔๗๑
,,	๒๑	ความพินาศแห่งชีวิต	๔๘๙
,,	๒๒	ลาจากอเมริกา	๕๑๐
,,	๒๓	ลาก่อนแม่ยอดรัก	๕๒๖
,,	๒๔	ละครบีดม่าน	๕๔๖

หนังสือเล่มนี้
เขียนสำหรับคนไทยและชาติไทย
ซึ่งข้าพเจ้ารักและต้องการให้เป็นสุข

ปกหนังสือเรื่อง "ละครแห่งชีวิต" ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๓
โดยสำนักงานนายเมตตา พ.ศ. ๒๔๘๕

ปกหนังสือเรื่อง "ละครแห่งชีวิต" ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๑๕
โดยสำนักพิมพ์ "แพร่พิทยา" พ.ศ. ๒๕๑๓

ละครแห่งชีวิต

หม่อมเจ้าอากาศดำเกิง

โครงการอนุรักษ์วรรณกรรมเก่าและหายาก

ชุดหนังสือ [illegible]

ละครแห่งชีวิต

หม่อมเจ้าอากาศดำเกิง [illegible]

อาจิณ จันทรัมพร [illegible]
ช่วย พูลเพิ่ม [illegible]
วรวรรธ รัตนาลังการ [illegible]
พิมพ์ครั้งแรก [illegible]
ISBN 974-604-229-7

จัดพิมพ์โดย
สำนักพิมพ์ดอกหญ้า
[illegible]
โทรศัพท์ [illegible]
โทรสาร [illegible]

จัดจำหน่ายโดย
บริษัทสามัคคีสาร (ดอกหญ้า) จำกัด (มหาชน)
๒๖๒ ซอย จรัญสนิทวงศ์ ๓๓ ถนนจรัญสนิทวงศ์ แขวงบางอ้อ
เขตภาษีเจริญ กรุงเทพฯ ๑๐๑๖๐ โทรศัพท์ ๘๖๕-๗๔๓๐-๕, ๔๑๐-๗๔๖๗-๗๐
โทรสาร ๔๑๐-๘๐๑๓

ราคา ๒๕๐ บาท

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์สามัคคีสาร (ดอกหญ้า) จำกัด (มหาชน)
โทรศัพท์ ๓๓๑-๔๕๔๔, ๓๓๒-๓๑๐๕

คำนำสำนักพิมพ์

เมื่อหนังสือนวนิยายพันธุ์เทศ (Exotic Novel) เรื่อง "ละครแห่งชีวิต" ซึ่งประพันธ์โดย ม.จ. อากาศดำเกิง ได้ตีพิมพ์เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๒ โดยโรงพิมพ์อักษรนิติ ทำรูปเล่มเป็นชนิดปกแพรเป็นพิเศษราคา ๔.๐๐ บาท และปกกระดาษราคาเล่มละ ๓ บาท ๕๐ สตางค์เพื่อการจำหน่าย ได้ถูกแผ่แพร่ไปทั่วประเทศแล้วนั้น ผลที่ติดตามมาทำให้นักอ่านส่วนใหญ่รู้สึกชื่นชอบและชื่นชมต่อนวนิยายเรื่องนี้เป็นอย่างมาก จนทำให้หนังสือนวนิยายเรื่อง "ละครแห่งชีวิต" เล่มนี้กลายเป็นหนังสือยอดนิยมสูงสุดไปในบัดดล เล่ากันว่ายอดขายทำได้เป็นจำนวนถึง ๘.๐๐๐ เล่ม ซึ่งถือว่ามากมายอย่างไม่น่าเชื่อ จนถึงกับต้องพิมพ์ซ้ำในเวลาไล่เลี่ยอีกจำนวนหนึ่ง และในครั้งหลังนี้ก็ได้ทำรูปเล่มเหมือนฉบับพิมพ์ครั้งแรกทุกอย่าง หากแต่ได้เปลี่ยนรูปโฉมใบรองปกไปบ้าง และขายในราคาลดลงเพียงเล่มละ ๒.๐๐ บาท ซึ่งเป็นจำนวนเงิน ๒๐๐ บาทในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๗๒ – ๒๔๗๓ นั้น หากเทียบกับจำนวนเงินในปัจจุบันนี้จะไม่น้อยกว่า ๒๐๐.๐๐ ถึง ๕๐๐.๐๐ บาทที่เดียวเทียว

ครั้นหนังสือเรื่องนี้พิมพ์เสร็จและวางจำหน่ายไปแล้ว ๓ๆ ก็ได้มีหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งได้พูดถึงมีใจความเป็นทำนอง

ว่า ในประวัติการณ์ของหนังสืออ่านเล่นในประเทศเรา หนังสือเรื่อง "ละครแห่งชีวิต" ของ ม.จ. อากาศดำเกิงนับเป็นหนังสือเล่มแรกที่มีราคาขายสูงและขายได้ดี มีผู้นิยมมากมาย โดยผู้แต่งได้รับจดหมายชมเชยจากทั่วราชอาณาจักรเป็นร้อย ๆ ราย แม้ผู้หลักผู้ใหญ่ก็ได้กล่าวยกย่องชื่นชมเป็นพิเศษอีกด้วย ทั้งนี้เป็นเพราะว่าหนังสือนวนิยายเรื่อง "ละครแห่งชีวิต" เล่มนี้มีเนื้อหาในทำนองเป็นเรื่องของคนไทยผู้หนึ่งซึ่งมีโชคหมุนเวียนเปลี่ยนกลับอย่างประหลาดและพิสดาร จะพาท่านเที่ยวไปในที่ต่าง ๆ ทั่วโลก สมาคมกับคนทุกชั้นทุกภาษา ความโศก ความรัก ความหวานหอมและความขมขื่นแห่งชีวิตของตัวสำคัญในเรื่องจะทำให้ท่านรู้สึกว่า "ละครแห่งชีวิต" เป็นเรื่องที่สนุก ดีและกินใจที่สุดในจำนวนหนังสือที่ท่านเคยอ่านมาแล้ว เป็นเรื่องเมืองสวรรค์และเมืองนรก เมืองความสุขและเมืองน้ำตา

"ศรีบูรพา" นักประพันธ์เอกท่านหนึ่งได้กล่าวไว้ (กุหลาบ สายประดิษฐ์."ชีวิตหม่อมเจ้าอากาศในโลกหนังสือ" พ.ศ. ๒๔๗๒) ว่า "ได้อ่านรวดเดียวจบ ข้าพเจ้าไม่เคยอ่านหนังสือขนาด ๕๐๐ หน้ารวดเดียวจบ 'ละครแห่งชีวิต' เป็นหนังสือเล่มแรกที่ทำให้ข้าพเจ้ามีความสำเร็จในงานอ่านหนังสือ ข้าพเจ้าจับใจในความสามารถของเพื่อนผู้นี้อย่างยิ่ง และข้าพเจ้าได้รีบเขียนจดหมายแสดงความปีติยินดีอย่างใหญ่หลวงไปยังผู้แต่งในวันรุ่งขึ้น"

รัญจวน อินทรกำแหง นักวิชาการและผู้มีผลงานวิเคราะห์วรรณกรรมผู้มีชื่อเสียงในอดีต ได้กล่าวไว้ (รัญจวน อินทรกำแหง, "ชีวิตและงานของ ม.จ. อากาศดำเกิง รพีพัฒน์" ๑๒ เมษายน ๒๕๐๓) ว่า "ภายในระยะเวลาราว ๓๐ ปีมานี้ ได้มีนักประพันธ์ที่ได้ผลิตหนังสือต่าง ๆ ออกมาสู่โลกของวรรณกรรมเป็นจำนวนไม่น้อย แต่มีนักประพันธ์น้อยคนนักที่นามของตนจะยังจารึกอยู่ในความทรงจำและความนิยมศรัทธาของผู้อ่านแม้ในระยะปัจจุบันนี้ เช่น ม.จ. อากาศดำเกิง รพีพัฒน์ ท่านชายนักประพันธ์ผู้ได้นำความตื่นเต้นเกรียวกราวมาสู่วงการเขียน – การอ่านในสมัยเมื่อ ๓๐ ปีมาแล้ว ด้วยนวนิยายเรื่องเยี่ยมของท่านที่ชื่อว่า 'ละครแห่งชีวิต' ไม่สมัยโน้นหรือสมัยนี้ผู้อ่านที่ได้อ่าน 'ละครแห่งชีวิต' มาถึงหน้าสุดท้ายย่อมอดที่จะปิดหนังสือเล่มนี้ด้วยความรู้สึกสะท้านใจเสียไม่ได้ อันเนื่องด้วยความสงสารและเห็นใจในชีวิตอับโชคของวิสูตร ชายหนุ่มผู้อาภัพ"

ศาสตราจารย์ วิภา กงกะนันทน์ นักเขียนเชิงวิชาการงานวรรณกรรม ผู้เขียนเรื่อง "กำเนิดนวนิยายในประเทศไทย" (พ.ศ. ๒๕๔๑) ได้พูดถึงหนังสือ "ละครแห่งชีวิต" ของ ม.จ. อากาศดำเกิง ไว้ในหนังสือเล่มที่กล่าวหลายช่วงตอน เช่นว่า "ละครแห่งชีวิต" เป็นหนังสือที่รวบรวมประสบการณ์ชีวิตในอดีตของวิสูตร ศุภลักษณ์ ณ อยุธยา ผู้ประพันธ์ใช้วิธีการเล่าเรื่องย้อนหลังเป็นหลัก โดยกำหนดให้วิสูตรหวนคิดถึง

ประสบการณ์ชีวิตอันหลากหลายและน่าตื่นเต้นของตน และเป็นผู้เขียนประสบการณ์เหล่านั้นให้ "สหายหนุ่มร่วมชาติ" อ่าน

วิสูตรเริ่มเรื่องของตน โดยบทกวีนิพนธ์ที่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ทรงแปลมาจากหนังสือ "รุไบยาต" ของโอมาร์ ไคยาม ซึ่งเขาประทับใจมาก ดังนี้

ดูหนังดูละคร แล้วย้อนดูตัว
ยิ้มเยาะเล่นหัว เต้นยั่วเหมือนฝัน

วิสูตรเห็นว่าชีวิตมนุษย์คือละคร และละครแห่งชีวิตของตนได้จบไปแล้วเรื่องหนึ่ง วิสูตรเชื่อว่าผู้ชมละครเรื่องนี้จะรู้สึก "พิศวงสนเท่ห์และสนุก" โดยเขาได้สรุปประสบการณ์ชีวิตตั้งแต่กำเนิดจนถึงการได้ไปใช้ชีวิตในต่างแดน "เกือบทุกประเทศในโลก" จนกระทั่งกลับมาสู่บ้านเกิด และได้เขียนประสบการณ์ของตน เมื่อเขาอายุได้ ๒๘ ปี และว่า "นวนิยายเรื่อง 'ละครแห่งชีวิต' มีลักษณะแปลกใหม่ น่าเชื่อ น่าสนใจ น่าตื่นเต้น น่าสงสัย น่าติดตาม น่าโต้แย้งและน่าคิด ซึ่งรวมแล้วเป็นเสน่ห์ดึงดูดใจผู้อ่านเป็นอย่างยิ่ง และมีอิทธิพลต่อวงการประพันธ์นวนิยายในประเทศไทย ถึงกับเป็นต้นแบบของนวนิยายประเภทที่เรียกว่า 'นวนิยายชีวิตต่างแดน' (exotic novel)"

นวนิยายเรื่องเอกเรื่อง "ละครแห่งชีวิต" ของ ม.จ. อากาศดำเกิงเรื่องนี้ กลายเป็นหนังสืออ่านเพลินที่จัดเป็นหนังสือมหัศจรรย์ไปได้เรื่องหนึ่ง

ในส่วนของ ม.จ. อากาศดำเกิง รพีพัฒน์ ผู้ทรงนิพนธ์ ก็ได้ทรงกล่าวถึงนวนิยายเรื่องนี้ของพระองค์ในเชิงแก้ความเข้าใจไขว้เขวของผู้อ่าน เพราะโดยส่วนใหญ่แล้ว พากันเข้าใจว่า ม.จ. อากาศดำเกิงทรงนิพนธ์นวนิยายเรื่องนี้ โดยทรงหยิบฉวยชีวประวัติของพระองค์เองในหลายส่วนออกมาตีแผ่ เพราะในเรื่องได้ทรงนำเอาบุคคลจริง ๆ เข้ามาพัวพัน จนคนอ่านรู้สึกจะมีความสมจริงมากขึ้น และหลายต่อหลายรายมีความคิดเลยเถิดถึงว่าองค์ผู้นิพนธ์ได้นำเรื่องส่วนตัวในวิถีชีวิตของพระองค์ที่ทรงได้รับความผิดหวัง บีบคั้น และการสูญเสียในหลาย ๆ อย่างออกมาตีแผ่โดยซ่อนไว้ในศิลปะแห่งการประพันธ์ซึ่งพระองค์ทรงกระทำได้อย่างดีเยี่ยมในนวนิยายเรื่องนี้ ในที่สุดพระองค์ท่านก็ได้ทรงชี้แจงไว้โดยชัดแจ้งใน "คำนำ" เรื่อง "ผิวเหลืองหรือผิวขาว" อันเป็นนวนิยายเรื่องเอกเรื่องที่ ๒ ซึ่งต่อเนื่องมาจากเรื่อง "ละครแห่งชีวิต" ตอนหนึ่งว่า "มีเพื่อนฝูงวงศ์ญาติมาถามข้าพเจ้าเนือง ๆ ว่า ในการที่ได้เขียนและนำหนังสือ 'ละครแห่งชีวิต' ออกจำหน่าย ข้าพเจ้ารู้สึกเสียใจหรือดีใจอย่างไรบ้าง? คำถามเช่นนี้จะมีความหมายเพียงใด ย่อมแล้วแต่ความเกี่ยวพันระหว่างผู้ถามและข้าพเจ้า มีหลายท่านที่ไม่สามารถจะตกลงใจได้แน่นอนว่า 'ละครแห่งชีวิต' เป็นเรื่องของข้าพเจ้าผู้แต่งเอง หรือเป็นนิยายเริงรมย์ซึ่งแต่งขึ้นโดยความคิดฝัน มีผู้อ่านบางพวกลงความเห็นอย่างเด็ดขาดว่า 'ละครแห่งชีวิต' เป็นชีวิตของท่านอากาศฯ

นายวิสูตร ศุภลักษณ์ ณ อยุธยา คือท่านอากาศฯ นั่นเอง ไม่ใช่คนอื่น" ภายหลังองค์ผู้นิพนธ์ คือ ม.จ. อากาศดำเกิง รพีพัฒน์ ได้ทรงชี้แจงไว้ว่า "ในการที่ได้เขียนและนำเรื่อง 'ละครแห่งชีวิต' ออกจำหน่ายให้ท่านอ่าน เพราะนิยายนั้นเป็นเรื่องเริงรมย์ที่แต่งขึ้นโดยความคิดฝันเท่านั้น หากแต่ข้าพเจ้าได้ทำให้ใกล้ความจริงที่สุด อันเป็นสิ่งที่นักอ่านเมืองไทยโดยมากไม่เคยพบเห็น จึงได้ทำให้เกิดความฉงนสนเท่ห์ขึ้น"

นวนิยายเรื่องเอก "ละครแห่งชีวิต" ซึ่งประพันธ์โดย ม.จ. อากาศดำเกิง มีความเป็นมาและเป็นไปเป็นที่สนใจของนักอ่านทั้งในอดีตและปัจจุบันสืบเนื่องมาเป็นเวลานับแต่หนังสือเรื่องนี้ได้ตีพิมพ์ออกจำหน่ายครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ จนถึงปีนี้ (พ.ศ. ๒๕๔๑) เป็นเวลานานถึง ๖๙ ปีแล้ว แต่นวนิยายเรื่องนี้ยังคงครองใจนักอ่านผู้เป็นหนอนหนังสืออยู่อย่างต่อเนื่องจวบปัจจุบันนี้

คราวนี้มาศึกษากันถึงเรื่องการตีพิมพ์นวนิยายเรื่องนี้ มีดังนี้

๑. ตีพิมพ์ครั้งแรก โดยโรงพิมพ์อักษรนิติ บางขุนพรหม เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๒ จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม

๒. ตีพิมพ์ครั้งที่ ๒ โดยโรงพิมพ์อักษรนิติ บางขุนพรหม อีกครั้งหนึ่งในเวลาไล่เลี่ยกันและพิมพ์เหมือนฉบับพิมพ์ครั้งแรก หากแต่ได้เพิ่มใบรองปกเข้าไปใหม่เท่านั้น

๓. ตีพิมพ์ครั้งที่ ๓ โดยสำนักงานนายเมตตาเมื่อเดือน

เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๕ ขายในราคาเล่มละ ๒ บาท ๕๐ สตางค์ แต่ในเล่มนี้ไม่มีคำอุทิศและภาพถ่ายของมาเรีย เกรย์ เข้าใจว่าคงจะหาอุปกรณ์การะดาษยากเพราะพิมพ์ในระยะปลายสงครามโลกครั้งที่ ๒

๔. ตีพิมพ์ครั้งที่ ๑๕ โดยแพร่พิทยา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓

๕. ตีพิมพ์ครั้งที่เท่าใดไม่ปรากฏโดย "แพร่พิทยา" เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕

๖. มีฉบับพิมพ์ของ "แพร่พิทยา" อีก ๒ ครั้ง (เพราะหน้าปกต่างกัน) ไม่ระบุปีที่พิมพ์ แต่ได้ให้ข้อมูลการจัดพิมพ์ไว้อีกดังนี้

๗.	พิมพ์ครั้งที่ ๒๑	กันยายน	๒๕๓๗
๘.	พิมพ์ครั้งที่ ๒๒	กันยายน	๒๕๓๘
๙.	พิมพ์ครั้งที่ ๒๓	กรกฎาคม	๒๕๓๙
๑๐.	พิมพ์ครั้งที่ ๒๔	มิถุนายน	๒๕๔๐
๑๑.	พิมพ์ครั้งที่ ๒๕	กรกฎาคม	๒๕๔๑
๑๒.	พิมพ์ครั้งที่ ๒๖	มกราคม	๒๕๔๔
๑๓.	พิมพ์ครั้งที่ ๒๗	มกราคม	๒๕๔๕
๑๔.	พิมพ์ครั้งที่ ๒๘	มีนาคม	๒๕๔๖

๑๕. มีฉบับพิมพ์ของสำนักพิมพ์บางหลวง อ้างว่าพิมพ์ครั้งแรก เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๔

ได้มีผู้ให้ข้อมูลไว้อีกว่านวนิยายเรื่อง "ละครแห่งชีวิต" ได้มีการตีพิมพ์เป็นเล่มมาแล้วถึง ๒๘ ครั้ง และจำนวนพิมพ์ไม่

ต่ำกว่า ๑ แสนเล่ม (อรสม สุทธิสาคร, "เจ้าชายนักประพันธ์" ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๓๑)

ดังนี้จะเห็นได้ว่า นวนิยายเรื่องเอก "ละครแห่งชีวิต" ของ ม.จ. อากาศดำเกิง ได้เป็นหนังสือที่ครองตลาดหนังสือประเภทนวนิยายมาตลอดยุคสมัย เป็นการทำลายสถิติทั้งการพิมพ์และการอ่านอย่างเห็นได้ชัดเป็นเวลานานร่วม ๗๐ ปี

บัดนี้สำนักพิมพ์ดอกหญ้าได้นำหนังสือนวนิยายเรื่อง "ละครแห่งชีวิต" ของ ม.จ. อากาศดำเกิง มาจัดพิมพ์ขึ้นใหม่อีกครั้งหนึ่ง เพื่อสนองการเก็บรักษาไว้เป็นสมบัติทางวรรณกรรมถาวร และเพื่อการอ่านได้อย่างต่อเนื่อง โดยการจัดพิมพ์แบบอนุรักษ์ กล่าวคือ ได้นำต้นฉบับจากเล่มที่พิมพ์ครั้งแรก ที่โรงพิมพ์อักษรนิติ บางขุนพรหม เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๒ มาถ่ายเพลตทุกหน้า แล้วรวมเข้าเล่มทำเป็นปกแข็งส่วนหนึ่ง ให้เหมือนฉบับพิมพ์ครั้งแรกให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แม้กระทั่งใบหุ้มปก ซึ่งเขียนโดยจำนงค์ รอดอริ แห่งสำนักสยามศิลป์ซึ่งเป็นใบหุ้มปกครั้งแรก ก็จะนำมาอนุรักษ์ไว้เช่นเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อรักษาความสมบูรณ์ไว้ให้ครบถ้วนทุกประการ

อนึ่ง ในการจัดพิมพ์ขึ้นใหม่ในรูปแบบนี้ ยังเป็นการรักษาความถูกต้องของต้นฉบับ เพราะได้สอบค้นได้ความว่าในฉบับพิมพ์ครั้งแรกนี้ องค์ผู้นิพนธ์ คือ ม.จ. อากาศดำเกิง รพีพัฒน์ ได้ทรงตรวจปรู๊ฟด้วยพระองค์เองโดยตลอด ความผิดพลาดใด ๆ จึงไม่น่าจะมี แต่ในส่วนฉบับพิมพ์ใหม่ครั้งหลัง ๆ นั้น

ทางผู้จัดพิมพ์บางรายได้ออกตัวไว้เลยว่า ไม่อาจหาต้นฉบับพิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๒ มาเป็นต้นฉบับได้ เพราะหาต้นฉบับยาก ผู้มีไว้ในครอบครองก็ย่อมจะหวงแหน จึงยอมรับว่าฉบับพิมพ์ครั้งหลัง ๆ ย่อมจะมีส่วนผิดพลาดไม่สมบูรณ์เท่าที่ควรเป็นแน่แท้

สำนักพิมพ์ดอกหญ้า หวังเป็นอย่างมากว่าในการนำเสนอนวนิยายเรื่องเอกเรื่อง "ละครแห่งชีวิต" ของ ม.จ. อากาศดำเกิง ออกสู่ "อาณาจักรวรรณกรรม" ในครั้งนี้จะเป็นที่ชื่นชมยินดีของนักเลงหนังสือ ที่จะซื้อไปเก็บไว้เป็นสมบัติ เพราะเท่ากับได้เก็บฉบับจำลองเหมือนฉบับพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ ส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งจะได้นำมาอ่านทบทวนถึงหนังสือดีเล่มหนึ่งซึ่งได้ครองใจคนอ่านทั้งประเทศยาวนานมาถึง ๖๙ – ๗๐ ปี อีกครั้งหนึ่งหรือหลาย ๆ ครั้งก็ตาม

ขอได้รับความปรารถนาดี

(อาจิณ จันทรัมพร)
บรรณาธิการอำนวยการ
๒๓ มี.ค. ๒๕๔๑

– เป็นเรื่องของเมืองสวรรค์และเมืองน้ำตา เป็นเรื่องของคนไทยผู้หนึ่ง ซึ่งมีโชคหมุนเวียนเปลี่ยนกลับอย่างแปลกประหลาด และพิสดาร จะพาท่านเที่ยวไปในที่ต่าง ๆ และประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก สมาคมกับคนทุกชั้นทุกภาษา ความโศก ความรัก ความหวานหอมและความขมขื่นของชีวิตของตัวสำคัญในเรื่องจะทำให้ท่านรู้สึกว่า **ละครแห่งชีวิต** เป็นเรื่องอ่านเล่นที่ดีที่สุดเล่มหนึ่ง.

โฆษณาขายหนังสือ "ละครแห่งชีวิต" ตีพิมพ์แทรกอยู่ในหนังสือ "วิมานทะลาย" ฉบับพิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๔๗๔

หม่อมเจ้าอากาศดำเกิง

ถ่ายในกรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๔๗๒

ภาพจากหนังสือเรื่อง "วิมานทะลาย"
ฉบับพิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๕๓๕

หม่อมเจ้าอากาศดำเกิง
ถ่ายที่กรุงวอชิงตัน สหรัฐอเมริกา
พ.ศ. ๒๔๗๐

ภาพจากหนังสือเรื่อง "วิมานมหาลาย"
ฉบับพิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๔๗๔

ภาพเขียนลายเส้น ม.จ. อากาศดำเกิง รพีพัฒน์
โดยฝีมือ ยศกมล สุวิชาบุญ

ละครแห่งชีวิต

โดย หม่อมเจ้าอากาศดำเกิง

บทที่ ๑

ปฐมวัย

— ๑ —

ปราชญ์โอมาไคยามได้เคยกล่าวไว้ว่า:

"ดูหนังดูละคร แล้วย้อนดูตัว
ยิ้มเยาะเล่นหัว เต้นยั่วเหมือนฝัน"

กรมพระนราธิป ฯ

ข้อนี้เป็นความจริงที่จับใจข้าพเจ้ายิ่งนัก ยิ่งกว่านั้น ข้าพเจ้ายังรู้สึกว่าโอมาไคยามเขียนบทนี้ในเวลาที่มีใจปลอดโปร่งเป็นสุข โดยวิจารณญาณอันประเสริฐ สามารถจะแลเห็นความจริง, ความ

ฝัน, ความทุกข์, ความสุขแห่งมนุษยภาพได้โดยถ่องแท้ ละคร! ละครแห่งชีวิต! ละครแห่งโลก!!

ถึงแม้ว่าเวลานี้ ข้าพเจ้าจะมีอายุเพียง ๒๘ ปี ละครแห่งชีวิตของข้าพเจ้าก็ได้ปิดม่านสุดท้ายจบไปแล้วเรื่องหนึ่ง ข้อนี้ข้าพเจ้ากล่าวได้อย่างปราศจากข้อสงสัยว่าเป็นเรื่องละครที่ท่านจะทัศนาด้วยความพิศวงสนเท่ห์และสนุก ความเศร้าสลดและความปลื้มปีติของบทบาทจะทำให้ท่านลืมตนในที่นี้ไม่ได้หมายความว่าข้าพเจ้าเป็นคนวิเศษ ความจริงข้าพเจ้าเป็นเพียงเด็กหนุ่มธรรมดาคนหนึ่ง จะผิดแผกอยู่บ้างก็แต่ที่ข้าพเจ้าได้เคยมีโชคอันหมุนเวียนมาแล้วอย่างประหลาดและพิสดาร โชคหรือแส่งประทีปน้อยๆ ซึ่งเราไม่ทราบว่ามาจากทางไหน ดลบันดาลและนำให้ข้าพเจ้าเป็นนักเผชิญภัย, นักเดิน, และนักเล่นการพะนันแทบทุกชะนิดในโลก และเร่ร่อนไปเล่นแทบทุกแห่ง แม้จะได้รับผลและความเอิบเฟื่อแต่เพียงเล็กน้อยนิดแต่โชคนั้นเองก็ยังบันดาลให้ข้าพเจ้ามีกำเนิดใน

ตระกูลหนึ่งซึ่งมีชื่อเสียงที่สุดในสยาม แต่ถ้าจะกล่าวว่าข้าพเจ้าเกิดเป็นหงส์เกเรในฝูงหงส์ก็อาจไม่ผิด เพราะข้าพเจ้ามีนิสัยค่อนข้างจะหย่อน, ขวาง ผิดกว่าใครๆในตระกูลนั้น โชคได้บันดาลให้ข้าพเจ้าไปศึกษา ไปทำงาน และไปเที่ยวมาแล้วเกือบทุกประเทศในโลก บันดาลให้รู้จักคนเกือบทุกชาติ,ทุกชั้น,ทุกชะนิด เคยได้ไปอยู่ในประเทศฝรั่งเศสในสมัยเมื่อรัฐบาลถล่มแล้วถล่มอีก สมัยอัตคัดขาดแคลน และการเงินตกต่ำอย่างน่าพึงสยดสยอง เคยได้อยู่ในประเทศอังกฤษในสมัยกรรมกรกลียุค และในสหรัฐอเมริกาในสมัยลินเบอร์กบินข้ามมหาสมุทรแอตแลนติคได้เป็นคนแรก มีโอกาสได้เห็นการต้อนรับอันมหึมาเพื่อนักบินวิเศษผู้นั้น นอกจากนั้นข้าพเจ้ามีโอกาสได้ชมบุญวาสนาของนักบินทุกคน ไม่ว่าชายหรือหญิงที่บรรลุผลสมประสงค์ในเรื่องบินข้ามน้ำข้ามทะเลแม้รุทส์เอดเดอ นางเจ้าอากาศ ผู้มีเสน่ห์งามและกำลังเป็นดาราภาพยนตร์อยู่ในฮอลลีวูดเวลานี้

ก็มิได้อยู่ในเกณฑ์ยกเว้น นอกจากจะรู้จักตัว ยังได้มีโอกาสสนทนากับเจ้าหล่อนกรุงวอชิงตันเสียด้วยซ้ำ จริงไหมท่าน ข้าพเจ้าได้เคยเป็นคนเคราะห์ดีมาแล้วครั้งหนึ่ง เป็นคนมีโชคที่เด็กไทยน้อยคนนักจะพึงประสพ.

.....

จะมีอะไรอีกเล่าที่ร้ายยิ่งไปกว่าความไม่เสมอหน้าและความอยุติธรรม เด็กที่เจริญวัยแล้วพากเพียรโดยมากต้องเป็นเด็กที่อาภัพมาแต่เยาว์ และเป็นคนช่างคิด เผ้าคิดเผ้าแค้นถึงความไม่เสมอหน้าต่าง ๆ ที่คนได้รับอยู่เนืองนิตย์ จึงเอาความขอกช้ำใจเป็นมัคคุทเทศก์แห่งอุปนิสสัย ดังนั้นคนจึงเป็นคนใจแคบเห็นสิ่งต่าง ๆ ในโลกเป็นของขมขื่น ปราศจากความไว้ใจในตนเองและผู้อื่น ทั้งนี้จะโทษใครเล่า ความไม่เสมอหน้าหรือความอยุติธรรมเป็นของที่มีอยู่ในโลกตั้งแต่พุทธกัลป์ เป็นภาคสำคัญส่วนหนึ่งของกฎแห่งชีวิตซึ่งเราจะหลีกเลี่ยงเสียมิพ้น.

อาจรู้สึกว่าเป็นเรื่องเศร้า เป็นสิ่งที่พึงเวทนาสงสาร แต่สำหรับข้าพเจ้ารู้สึกว่ามันเป็นแต่เพียงส่วนหนึ่งของเรื่องละครโรงใหญ่ ละครแห่งชีวิตเท่านั้น!

ยายพร้อมเป็นพี่เลี้ยงของข้าพเจ้าในสมัยเมื่อสิบห้าสิบหกปีเศษมานี้ แกเป็นคนๆ เดียวในโลกที่เห็นหรือสามารถจะเห็นได้ว่าข้าพเจ้าเป็นเด็กชะนิดใด รู้จักข้าพเจาผู้เป็นเด็กที่แกเลี้ยงและรักสามารถเล็งเห็นความทุกข์สุขซึ่งหมุนเวียนอยู่ในท่ามกลางความเป็นอยู่ของข้าพเจ้าโดยตลอด ยิ่งกว่านั้น แกยังพยายามทำนายการณ์ภายหน้าของข้าพเจ้าต่อไปเสียอีกด้วย แกเคยร้องไห้เสมอเมื่อแกปรับทุกข์กับคนอื่นถึงเรื่องที่ข้าพเจ้าจะเป็นอย่างไรในวาระที่เติบโตเป็นผู้ใหญ่ขึ้นแล้ว แกร้องไห้ก็เพราะแกรัก แต่อนิจจา แม้ว่ายายพร้อมจะสามารถพยากรณ์สิ่งต่างๆ ได้ถูกต้องก็จริง แกก็ยังทำนายเรื่องในอนาคตของข้าพเจ้าผิดถนัด เพราะแกไม่สามารถจะคาดได้ถึงว่า ข้าพเจ้า — คน

อย่างข้าพเจ้า จะได้มีโอกาสไปศึกษาวิชชาในทวีปยุโรป, อเมริกา, เมืองจีนและญี่ปุ่น และนำเอายาบำบัดโรคอันวิเศษติดตัวมาด้วย โอ ถ้ามีญาณวิถีใด ๆ ที่จะนำเอาข่าวนี้ไปยังยายพรอมได้แล้ว แกจะรู้สึกเป็นสุขสักเพียงไหนหนอ!

ยายพร้อมเป็นคนโบราณอย่างเช่นพี่เลี้ยงทั้งหลายในครอบครัวชุนนางสมัยนั้น หน้าตาแกน่าเกลียด แต่ภายในแววตา — และแววตาเท่านั้นที่ทำให้ข้าพเจ้าเห็นได้ว่า แกเป็นคนสามารถจะสละชีวิตของแกเพื่อข้าพเจ้าได้ ไม่ว่าเวลาใด นิสัยของแกชอบนุ่งผ้าเก่าหยักรั้ง สวมเสื้อกะบอกรัดตัวไม่ว่าหน้าร้อนหน้าหนาว กินหมากจนปากแดงแดงแจ๋ดำ ดำแล้วไหม้คล้ายถูกไฟเผา นานๆ ก็สูบบุหรี่ผสมเสียตัวหนึ่งเต็มๆ แกเป็นคนกินเข้ากินกับจุที่สุดคนหนึ่งที่ข้าพเจ้าเคยเห็นมา.

ระหว่างที่ข้าพเจ้ามีอายุได้ ๑๑ ขวบ และเป็นเด็กชน, หัวไม้, เจ้าคิดเจ้าแค้น ยายพร้อม

เคยพาข้าพเจ้าไปนั่งเล่นที่แพเจ็กตั้หลานเรียบของ
เก้ อยู่บ่อยๆ ข้าพเจ้าเคย
จำได้ว่าที่แพนั้นมีเด็กหญิงเล็กๆคนหนึ่งชื่อบุญเอี่ยง
มาคอยรับใช้และพูดจาฉอเลาะกับข้าพเจ้าเสมอ
เด็กหญิงบุญเอี่ยงเป็นลูกเจ๊กตี๋ อายุเพียง ๑๑—๑๒
ปี และเป็นเด็กช่างพูดน่าเอ็นดู วันหนึ่งระหว่าง
ที่เรานั่งกินอยู่พร้อมหน้าทหน้าแพอันมีเรือเข้าและ
เรือเจวพายต่างๆผ่านไปในคลองตามเคย เด็ก
หญิงบุญเอี่ยงบอกกับข้าพเจ้าว่า

"ดูซิคะ คุณวิสูตร์ เรือเอี๋ยมจุ๋นใหญ่มาก
ทุกเช้าเพียบทุกลำเป็นของคุณท้านั่น และไปที่โรงสี
คุณด้วย คุณเป็นเศรษฐีใหญ่แล้วยังไม่รู้สึก"

ข้าพเจ้ามิได้คิดอย่างไร เป็นแต่จ้องดูเรือ
เอี๋ยมจุ๋นเรือนั้นเข้าคลองอยู่เรื่อยๆ แม้ข้าพเจ้า
จะเป็นเด็กมากอยู่จริง แต่ก็นับว่าเป็นคนช่าง
คิดอยู่แล้ว ไม่ใช่เด็กหญิงบุญเอี่ยงเป็นแต่เพียง
ผู้ที่ข้าพเจ้ารู้จักชอบพอคนหนึ่งเท่านั้น ถ้าจะว่าน

สามารถมองเห็นความบันบ้วนในดวงใจของข้าพเจ้า เนื่องจากคำพูดอันอ่อนหวานที่กล่าวมานั้นได้แล้ว ท่อนคงจะต้องออกปากขอโทษข้าพเจ้าเป็นแท้.

บางวันเวลาเช้าตรู่ เด็กหญิงบุญเอี่ยงไปที่บ้านบิดาข้าพเจ้าในคลองผะดุง ฯ แล้วเรา เด็กหญิงบุญเอี่ยง, ยายพร้อมและข้าพเจ้า ก็ไปเก็บดอกพิกุลหรือดอกบานบุรีกันที่ข้างรั้วหน้าบ้าน เมื่อเก็บมาเสร็จแล้วเราก็ช่วยกันร้อยแต่งเข้าเป็นพวงใหญ่สวมคอเด็กหญิงบุญเอี่ยงกลับบ้าน บางวันในตอนบ่าย ท่อนมารับข้าพเจ้าไปหุงเข้าหุงแกงกันตามประสาเด็กที่แพเจ็กดี เวลานั้นแพน้อย ๆ หลังนี้จัดว่าเป็นวิมานแห่งความสุขของข้าพเจ้า จะหาสถานที่ใดวิเศษเหมือนเป็นไม่มี ข้าพเจ้าไปเรียนหนังสือที่โรงเรียนอัสสัมชัญตั้งแต่เจ็ดนาฬิกาเช้าและกลับสิบหกนาฬิกาเศษ พอมาถึงบ้าน ยายพร้อมก็รีบอาบน้ำแต่งตัวให้ข้าพเจ้า แล้วพา

ไปที่แพเจกต์ เป็นอยู่เช่นนี้เป็นนิตย์นิรันดร์ นาน ๆ บางทีตั้ง สัปดาห์ข้าพเจ้า จึง จะได้มีโอกาส พบกับท่านบิดามารดาสักครั้งหนึ่ง แต่ก็ดูไม่เป็น ของแปลกอะไรนัก เพราะเด็กเช่นข้าพเจ้าเป็นผู้ ที่ไม่พึงปรารถนาพบปะให้เกินความจำเป็น เมื่อ ไม่มีเรื่อง จะพบกันทำไมเล่า บุพพกรรมอันนี้ ข้าพเจ้า ยอม รับ ด้วย ดวง หน้า อัน แช่มชื่น เสมอ เพราะข้าพเจ้ามีเด็กหญิง บุญ เฮี้ยง อยู่เป็นเพื่อน เล่นเพื่อนรัก และมีย่ายพร้อมเป็นเพื่อนตาย.

ท่านบิดา ของ ข้าพเจ้า เป็น ข้าราชการ ผู้ใหญ่ คนหนึ่งในกระทรวงมหาดไทย และมักจะมีราช การไปตามจังหวัดต่าง ๆ มีจันทบุรี (เขาเรียกกัน ว่าจันตบูรณ์เวลานั้น) เมืองลพบุรี เมืองเพ็ชร บุรี และปักษ์เหนือปักษ์ใต้ร้อยแปด ท่านเคย ไปครั้งหนึ่ง ๆ เป็นเวลาหลายสัปดาห์ เคย ขนเอาครอบครัวญาติไปด้วย หมด แต่เหลือ

ข้าพเจ้าไว้ที่บ้านกับยายพร้อมทุกครั้ง พอพวกพี่น้องและพวกคนใช้กลับมา เขาก็ต่างมาเล่าสู่กันฟัง ถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ได้ไปรู้เห็นมาจนข้าพเจ้ารู้สึกเบื่อหู เขาพูดกันจนข้าพเจ้าผู้ซึ่งไม่เคยไปไหนเลยหลับตาเห็น เพราะข้าพเจ้าเป็นคนชอบฝัน เขาวังที่เมืองเพชรบุรี เขางูที่ราชบุรี เขาสามร้อยยอดที่ประจวบ ฯ เหมืองแร่ที่ภูเก็ต ฯลฯ และสามารถพยากรณ์ได้ว่าเขาทำอะไรกันบ้างในที่เหล่านั้น แต่ข้าพเจ้าไม่เคยไปเลยเลยยังรู้สึกเบื่อถึงเพียงนี้แล้ว ถ้าได้ไปกับเขาด้วยทุกหนทุกแห่ง ทั้งต้องพูดปนเปกันไปด้วยแล้ว โปรดคิดดูข้าพเจ้าน่าจะต้องรู้สึกเบื่อสักเพียงไหน.

ตามธรรมดาที่บ้านมักจะมีพ่อค้าข้าราชการต่าง ๆ ซึ่งเป็นวงศาคณาญาติหรือที่เรียกว่า 'คนสนิท' มาหาท่านบิดาข้าพเจ้าเนือง ๆ บางท่านก็เป็นถึงเสนาบดีเจ้ากระทรวงทะบวงการต่าง ๆ แต่

ข้าพเจ้าก็ไม่เคยรู้จักและไม่เคยถูกเรียกเข้าสมาคมด้วย ผิดกับพี่น้องอื่น ๆ ซึ่งอยู่ด้วยกันพร้อมหน้าทุกคราว สมาคมของข้าพเจ้าคือเด็กหญิงบุญเอี่ยง ยายพร้อม เจ๊กตี๋ แม้เพียงเท่านี้ข้าพเจ้าก็ควรจะพอใจอยู่แล้ว.

—๓—

พูดถึงพระยาวิเศษศุภลักษณ์ แม้ว่าจะมีเรื่องอะไรขมขื่นอยู่ด้วยเป็นอันมาก ข้าพเจ้าก็ยังรู้สึกภาคภูมิใจในสิ่งต่าง ๆ ที่บุรุษผู้เป็นบิดาข้าพเจ้าได้ทำไว้แล้วแก่ชาติเสมอ ภายในน้ำใสใจจริงข้าพเจ้ามีความนับถือบูชาอันสูงสุดสำหรับท่านบรรพบุรุษผู้นั้น ข้าพเจ้าบูชาความฉลาดและความสามารถของท่านที่พยากรณ์เหตุการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับบ้านเมืองได้ราวกับตาเห็น พระยาวิเศษศุภลักษณ์เป็นนักปราชญ์ของชาวไทยคนหนึ่ง หนังสือที่เกี่ยวกับวิทยาการต่าง ๆ ที่

ท่านเขียนไว้เกือบห้องสมุดก็เป็นพะยานพอที่จะไม่อนุญาตให้ใครค้ดค้านความจริงข้อนี้ได้ จะพูดไปไยเล่า พระยาวิเศษศุภลักษณ์ได้เกิดมาสำหรับชาติไทยและคนไทยโดยแท้.

นอกจากกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ พระยาวิเศษ ฯ เป็นส่วนหนึ่งของการก่อร่างสร้างตัวกฎหมายไทย และนอกจากวิชชากฎหมายซึ่งท่านสอบได้ปริญญาที่เมืองนอก เจ้าคุณวิเศษ ฯ ยังมีความรู้ในเรื่องพาณิชยอย่างพิศดาร ไม่ว่าจะคิดทำอะไรก็มีผลดีเลิศจนไม่น่าเชื่อ ข้าพเจ้าวิสูตร์ ศุภลักษณ์ ณ อยุธยา เป็นเด็กที่รักและนิยมคนเก่ง แม้ข้าพเจ้าผู้เป็นแต่เพียงลูกคนหนึ่งไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับความสุขอันเนื่องจากความสำเร็จผลของท่านมากนักก็จริง ก็ยังคงรู้สึกรัก นับถือท่านบิดาของข้าพเจ้าอยู่เสมอ ไม่มีอำนาจศักดิสิทธิ์ใด ๆ จะมาทำลายความมั่นใจอันนี้ของข้าพเจ้าเสียได้ ทั้งนี้เพราะเจ้าคุณวิเศษศุภลักษณ์เป็นคนเก่งและเก่งจริง.

จะพูดถึงความรักกันแล้ว ตามที่ข้าพเจ้าจำได้ และท่านต้องเข้าใจว่าข้าพเจ้าจำอะไรได้แต่เพียงเล็กน้อย ข้าพเจ้าไม่เคยรู้สึกว่าความรักระหว่างสามีภรรยาคู่ใดจะวิเศษยิ่งไปกว่าความรักระหว่างท่านบิดามารดาของข้าพเจ้า เป็นความรักที่ถาวรราบรื่นราวกับอุทยานแห่งความสงบสุข เมื่อใครจะเดินเข้าไปในอุทยานสวรรค์นั้นแล้ว ก็จะต้องเดินจูงมือกันเข้าไปเป็นคู่ๆ หากเงยหน้าขึ้นดูท้องฟ้าครั้งไรก็จะเห็นแต่รัศมีแห่งดวงจันทร์อันงามทอแสงอยู่ในท่ามกลางความรักและความบรมสุขของตนทุกครั้ง สำหรับความบรรดาล่วงในกิจการสำคัญต่างๆที่ท่านบิดาข้าพเจ้าตั้งใจกระทำนั้น ความรักของคุณแม่ข้าพเจ้าซึ่งมีต่อท่านบิดาเป็นเครื่องย้อมน้ำใจท่านให้ต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆทุกประการ และนำความมีชัยมาสู่ตระกูลศุภลักษณ์ตลอดชั่วกัลปาวสาน.

สมัยเมื่อมารดาข้าพเจ้าเป็นสาว ท่านเป็นสตรีที่สวยที่สุดคนหนึ่งในเมืองไทย เป็นที่นิยมต้องตา

บุรุษตระกูลสูงทั้งปวง ท่านมีวงพักตร์เป็นรูปไข่ ผิวขาวละออ มีดวงเนตรอันดำคม และวาจาอันอ่อนหวานยั่วยวนซึ่งธรรมชาติอำนวยให้ มีผู้มาสู่ขอท่านอยู่เนืองนิตย์ แต่ในที่สุดท่านได้ตกลงใจเลือกบิดาข้าพเจ้าเป็นเพื่อนร่วมชีพ และจะไม่มีใครในโลกมากล่าวได้ว่าท่านเลือกผิด เมื่อได้มาอยู่กินกับท่านบิดาข้าพเจ้าแล้ว ก็เริ่มต้นเป็นคนปฏิบัติหน้าที่ของภรรยาที่ดีที่สุดทั้งหลาย เป็นทั้งภรรยาและทั้งเพื่อน เมื่อยามท่านบิดาเจ็บไข้ได้ทุกข์ ท่านไม่เคยรู้สึกว่ามียาอะไรวิเศษยิ่งไปกว่าการรักษาพยาบาล และคำพูดอันอ่อนโยนของคุณหญิงยุพินผู้ภรรยาของท่านนั้นเลย.

เออ พูดมาถึงเพียงนี้แล้ว ข้าพเจ้าขอเล่าถึงประวัติการตอนหนึ่งซึ่งออกจะขันพอใช้ ท่านคงจะแปลกใจมากกะมังที่จะทราบว่าข้าพเจ้าเมื่อครั้งยังเป็นเด็กมีอายุสิบสองสิบสามขวบเท่านั้น เป็นหมอนวด และหมอเหยียบที่วิเศษที่สุดสำหรับท่าน

บิดามารดาข้าพเจ้า ไม่เคยมีลูกคนใดหรือคนใช้คนใดนวดเหยียบท่านทั้งสองนี้ยิ่งไปกว่าข้าพเจ้า ดังนั้นครั้งหนึ่ง ข้าพเจ้าเลยต้องรับหน้าที่เป็นคนนวดและเหยียบท่านทั้งสองแทบไม่เว้นแต่ละวัน เวลากลางคืนหลังจากรับประทานอาหาร พวกพี่ๆ น้องๆต่างก็ไปเล่นหัวกันตามเพลง แต่ข้าพเจ้าต้องไปเหยียบท่านบิดา ย่ำไปย่ำมาอยู่เสมอ แม้กลางวันวันอาทิตย์ก็มิได้ว่างเว้น ด้วยความเป็นเด็ก ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกน้อยใจ บางทีถึงกับน้ำตาตก เพราะข้าพเจ้าต้องรับใช้อยู่เนืองนิตย์ แต่แม้ไม่เคยมีโอกาสได้รับของให้ต่างๆเช่นพี่น้องอื่นๆ แต่การชมเชยเพียงเด็กน้อยก็ยังหาได้ยากเสียแล้ว ข้าพเจ้าทำให้ท่านบิดามารดาสบายเพราะว่ามีน้ำหนักตัวไม่เบาไม่หนักนัก และสามารถบีบเคล้นหรือกดส้นเท้าลงบนส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกายที่มีอาการเมื่อยขบให้บรรเทาไปได้ แต่ผลดีที่จะได้เช่นนั้นก็ต่อเมื่อใช้เวลาตั้งชั่วโมงครึ่งหรือสอง ข้าพเจ้ารู้สึกเบื่อและบางทีถึงกับขัดเกียจ

เข้าไปทุกคน แต่เหลือข้าพเจ้าไว้ที่หลังทุกครั้ง และบางทีก็ไม่เรียกเอาเลยเลย ข้าพเจ้าเดินเข้าไปหาท่านอีก ๆ เพื่อจะได้รับเงินแจกบ้าง.

"ดาวิสุตร์" ท่านกล่าว "แกไปเอาที่แม่พ่อไม่มีเงินเหลือแล้ว"

ข้าพเจ้าเดินหวนกลับออกมา มองดูพวกพี่น้องซึ่งกำลังเดินกลับไปเล่นหัวกันตามเคย โอพระเป็นเจ้าบนสวรรค์ วันนั้นตลอดคืน ข้าพเจ้าหาวิธีที่จะลืมสิ่งต่าง ๆ ที่ขมขื่นกลืนยากโดยสุดความสามารถ แต่ก็หาเป็นผลสำเร็จไม่.

ฤทธิ์ที่อยากไปวัดเบ็ญจม์ฯ ข้าพเจ้าเดินไปหามารดาที่ห้องท่าน ตั้งใจจะบอกท่านให้ทราบถึงความจำเป็น ข้าพเจ้าเห็นท่านอยู่ในห้องน้ำกำลังอาบน้ำน้องเล็กอยู่ จะเป็นด้วยอะไรก็ตาม แทนที่จะออกปากขอเงินอย่างใจนึก ข้าพเจ้ารู้สึกว่ามีดุ้นอะไรดุ้นหนึ่งมาขวางแน่นอยู่ในคอ

เลยไม่กล้า ไม่อยากที่จะขอเอาเสียทีเดียว คืนนั้นพวกพี่น้องต่างก็แต่งตัวกันอย่างสู่ช่า แต่พอได้เห็นข้าพเจ้านอนเฉยอยู่บนเตียง ก็พากันประหลาดใจและมาถามว่าทำไมจึงไม่ไป ข้าพเจ้าตอบว่าไม่สบาย ปวดหัว สิบนาทีต่อมาพวกพี่ๆ น้องๆ อันคึกคะนองเหล่านั้นก็ขึ้นรถใหญ่ที่จอดอยู่หน้าบ้าน ขับแน่วไปงาน เสียงหัวเราะเสียงฮา ดังขึ้นมาก้องอยู่ทั่วทุกหนทุกแห่งระหว่างที่รถเคลื่อนจากที่ไป ความสุข!

—๔—

สักครู่ยายพร้อมได้หอบร่างอันทุเรศของแกเข้ามาหาข้าพเจ้า มือขวาถือกะโถนใบใหญ่ มือซ้ายถือผ้าขรัวผืนหนึ่ง พอเห็นข้าพเจ้านอนร้องให้อยู่บนเตียงแกก็เข้าใจทันที แกวางกะโถนและผ้าขรัวไว้ข้างเตียงแล้วก็มุ่งเอามือลูบหลังข้าพเจ้า.

"คุณไม่ได้เงินแจกหรือคะ?" แกถาม.

"จ๊ะ! ยายพร้อม" ข้าพเจ้าตอบ.

"พุทโธ่ เท่านั้นก็ต้องร้องไห้ด้วย มาไปกับพร้อม อีฉันมีเงินอยู่หกบาท อีฉันจะพาคุณไป แต่เราไม่เข้าไปที่ในบริเวณ เพราะค่าเข้าประตูแพงนัก เราไปที่สำเพ็งดีกว่า ไปแทงตกเบ็ดไปรถเจ็กประเดี๋ยวก็ถึง"

ข้าพเจ้ารู้ว่ายายพร้อมพยายามที่จะกล่อมน้ำใจข้าพเจ้า และพยายามที่จะหวังเรา แต่ในระหว่างที่แกพูด ข้าพเจ้าเห็นน้ำตาแกไหลลงอาบแก้มอันเหี่ยวทั้งสองของแก ข้าพเจ้าโผกายเข้ากอดยายพร้อมด้วยความรักอันสูงสุด เวลานั้นข้าพเจ้าไม่เห็นใครอื่นแล้ว นอกจากยายพร้อม—ยายพร้อม!

คืนนั้นเป็นอันว่า เรา—ยายพร้อมกับข้าพเจ้าตกลงจะขึ้นรถเจ็กไปงานวัด ฯ ยายพร้อมจัดแจงให้ข้าพเจ้าอาบน้ำแต่งตัวเสร็จ แล้วก็บรรทุก

ข้าพเจ้าขึ้นรถให้เจ๊กถากไป เราลงรถที่หน้าประตูสำเพ็งแล้วเดินเข้าชมร้านต่าง ๆ ยายพร้อมเป็นคนมีนิสัยชอบการพะนันเช่นเดียวกับคนใช้ทั้งหลายในสมัยนั้นและสมัยนี้ ชั้นแรกแกพาข้าพเจ้าไปเล่นตกเบ็ด จะเป็นด้วยโชคอะไรไม่ทราบ ถ้าแกปล่อยให้ข้าพเจ้าตกที่ไรเป็นต้องได้ของมาทุกครั้ง ข้าพเจ้าปล่อยให้แกถือของที่ตกเบ็ดได้จนเต็มมือแล้วก็พากันไปที่ร้านลูกเต๋า "ซี—โง่ว—ลัก" ที่แรกข้าพเจ้ายืนดูแกทอดสองครั้งแต่กินเรียบ ต่อมาแกบอกให้ข้าพเจ้าทอดลูกเต๋าให้ก็อกนั่นแหละ ข้าพเจ้าทอดให้ยายพร้อมสองสามครั้ง เจ้ามือกินสตางค์ได้ครั้งเดียว ยายพร้อมมีเงินหกบาทเมื่อออกจากบ้าน แต่ตอนออกจากร้านลูกเต๋าแกมีกว่ายี่สิบ.

"ยายพร้อม" ข้าพเจ้าบอก "ไปเล่นการพะนันอย่างอื่นกันเถิด"

แกพาข้าพเจ้าเข้าร้านไพ่ป๊อก "ยี่—สิบ—เอ็ด" อธิบายเรื่องให้ข้าพเจ้าแต่พอเข้าใจ แล้วก็ปล่อย

ให้ถือไพ่และเรียกไพ่จากเจ้ามือ ส่วนตัวแกเองคอยช่วยเหลืออยู่ข้าง ๆ คืนนั้นตลอดคืนเทพยเจ้าแห่งโชคคงทรงอยู่กับข้าพเจ้าเรื่อย ๆ ไม่ว่าจะเล่นอะไรดูรวยทุกอย่าง ตอนนั่งรถเจ๊กกลับบ้าน ยายพร้อมเอาเงินออกมานับมีตั้ง ๔๐ บาทเศษ.

"เออ คุณวิสูตร์" ยายพร้อมกล่าวชมเชย "แม้ว่าคุณจะเป็นคนอาภัพเพียงไร ก็ยังมีโชคในเชิงการพะนัน ถ้าเล่นไปเห็นจะเป็นเศรษฐีแน่"

ข้าพเจ้าไม่ตอบ เป็นแต่นั่งคิดถึงโชคที่ข้าพเจ้ามีในเรื่องการพะนันเท่านั้น ตั้งแต่วันนั้นมาพอข้าพเจ้าหลับตาครั้งไร ก็เห็นแต่ถูกเต่า ไพ่ป๊อก น้ำเต้า ตกเบ็ด อบายมุขแห่งชีพ อนิจจา!

ถัดจากคืนนั้นมา คืนที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ ข้าพเจ้าอ้อนวอนให้คนเลี้ยงที่รักของข้าพเจ้าพาไปเล่นการพะนันทุกคืน ตลอดเวลานั้นโชคยังคงอยู่กับข้าพเจ้าอย่างน่าพิศวง ข้าพเจ้าไม่ต้อง

การออกปากขอเงินท่านบิดามารดาเลย ยายพร้อมกับข้าพเจ้าหาได้ในเชิงเล่นการพะนันคืนหนึ่งตั้ง ๒๐ บาท ข้าพเจ้าไม่ต้องการรถยนตร์ไปงานวัดกับพี่น้องทั้งหลาย สมัครนั่งรถลากไปกับยายพร้อมมากกว่า และการที่ข้าพเจ้าจะไปไหนไปกับใครและไปทำไมนั้น ไม่เป็นของแปลกสำหรับคนอื่น.

เมื่อหมดงานวัด ฯ แล้ว ข้าพเจ้าจึงรู้สึกหงอยไม่มีอะไรที่จะทำให้ไม่คิดถึงความไม่เสมอหน้าซึ่งข้าพเจ้าได้รับมาตั้งแต่เด็ก เมื่อไม่มีงานวัด ฯ ไม่มีการพะนันที่จะทำให้เพลิดเพลิน ข้าพเจ้าก็กลับมารู้สึกความไม่เสมอหน้ามากขึ้น รู้สึกมากคิดมากขึ้นทุกทีจนออกกลุ้ม เพื่อจะทำลายความคับแค้นใจอันนี้ ข้าพเจ้าได้ตั้งต้นพยายามสืบเสาะหาที่เล่นการพะนันไม่ว่าจะมีโอกาสเมื่อไร ก็เมื่อข้าพเจ้ามีโชคในการพะนันแล้ว จะมานั่งอับทุกข์อยู่ทำไมเล่า?

มีเด็กในบ้านสองสามคนบอกข้าพเจ้าว่าที่โรงสีพวกกุลีจีนและไทยลอบเล่นไพ่ยี่สิบเอ็ดกันเสมอ ข้าพเจ้าดีใจเที่ยงไปเล่นแทบไม่เว้นแต่ละวัน โชคยังคงอยู่กับข้าพเจ้าตามเคยแทบทุกครั้ง ที่แรกเล่นก็เพียงแต่เงินน้อยๆ เพราะข้าพเจ้าไม่มีเงินมาก แต่พอต่อๆ มาข้าพเจ้าได้มาก และรวมๆไว้ได้กองกลางและเดิมพันก็มากทับทวีคูณเข้าทุกที จนในที่สุดตั้งตนเป็นเจ้ามือ หัวเรือใหญ่ร้อยแปดบางทีก็เกิดตีกันในบ่อน ตำรวจเข้ามาจับกุม แต่ข้าพเจ้าวิ่งเด็ดออดหนีมาได้ทุกครั้ง มันเป็นการผจญภัยอันชั่วช้าแต่สนุกอันหนึ่ง ท่านเอ๋ย เงินที่ได้มาจากการพะนันข้าพเจ้าไม่เคยให้ยายพร้อมเลย วันหนึ่งข้าพเจ้ากำเงินห้าสิบบาทไปที่แพเจ๊กตี๋ ขอให้ภรรยาแกไปสำเพ็งเพื่อหาซื้อกางเกงแพรสวยๆ และสั่งให้แกพาเด็กหญิงบุญเฮี่ยงไปด้วย ข้าพเจ้าซื้อผ้าซิ่นไหมให้หลายผืน ยายพร้อมตกตะลึงในเมื่อเรากลับไปพบแกเข้าที่แพ พร้อมด้วยกางเกงแพรสองสามตัวและซิ่นไหม.

"ฉันไปเล่น 'ยี่อิด' ได้เงินมายายพร้อม" ข้าพเจ้าบอกแก.

"เอ๊ะ" แกถามอย่างตกตะลึง "ไปเล่นที่ไหน?"

"ที่โรงสี" ข้าพเจ้าตอบเรื่อย ๆ.

"ตายจริง" แกพูดอย่าหวาด ๆ "ที่หลังอย่าไปอีกนะคะ ถ้าคุณพ่อทราบเข้าละตายทีเดียว"

จริง! สองสามวันต่อมาคุณพ่อก็ทราบเรื่องไปเล่นการพะนันที่โรงสี ให้คนไปเที่ยวสืบดู ถ้าจับได้ครั้งไร ท่านก็ดุและคาดโทษอย่างเอาจริงเอาจังจนข้าพเจ้ารู้สึกหวาดว่าจะถูกไม้ แต่ท่านบิดามารดาข้าพเจ้าไม่เคยเฆี่ยนตี การลงโทษในเรื่อง 'เล่น' นั้น บางคราวก็ถูกให้นั่งเอาหน้าติดฝาอยู่ในราว ๒ หรือ ๓ ชั่วโมงครั้งหนึ่ง หรือบางทีก็ถูกขังอยู่ในห้องมืดในบ้าน.

แต่ ข้าพเจ้าเกิดมาไม่เคยได้รับความรัก ความเสมอหน้าจากใคร นอกจากยายพร้อม ดังนั้นการ

ทำโทษต่างๆ ก็หาเป็นประโยชน์ที่ทำให้ข้าพเจ้าเข็ดหลาบได้ไม่ ข้าพเจ้ารู้สึกด้านต่อการดุ และคุ้นต่อการลงโทษทุกอย่าง ฉะนั้นจึงยังคงเล่นการพนันทุกชะนิดอยู่เช่นเคย เล่นที่งานต่างๆ และที่โรงสี!

นี่คือเรื่องปฐมวัยตอนหนึ่งของข้าพเจ้า แม้ว่าจะเศร้าสักเพียงไรก็คงเป็นเรื่องที่จริง ความจริงมักจะเศร้าเสมอ แต่ถึงจะเศร้าดังนั้น ท่านก็ต้องเข้าใจว่าข้าพเจ้าไม่ได้เขียนเรื่องปฐมวัยด้วยน้ำตา.

บทที่ ๒

ประดิษฐ์ บุญญารัตน์

—๑—

ที่โรงเรียนเทพศิรินทร์ ข้าพเจ้าได้ชื่อว่าเป็นเด็กเกเร หัวไม้ ใจบิ่กบิ่น หัวเรือใหญ่ ชอบการออกกำลังกาย และการเกะกะเกเรต่าง ๆ ทุกชะนิด ไม่ว่าโรงเรียนจะมีการแข่งขันชะนิดใด ข้าพเจ้าเป็นต้องมีส่วนอยู่ด้วยทุกครั้ง ที่หลังโรงเรียนหรือในบริเวณวัดเทพฯ ถ้าเกิดการต่อยตีกันระหว่างนักเรียนเมื่อใด น้อยเมื่อนักที่ข้าพเจ้าจะไม่เป็นผู้รู้เห็นหรือลงมือเสียเอง บางทีก็มีชัย บางทีก็เลือดตกกลับบ้าน ตามแต่โชคและกำลังจะอำนวย.

เวลานั้นข้าพเจ้ามีอายุได้ ๑๗ ปี มีร่างกายกำสันพอตัว และเมื่อมีนิสัยชอบสนุกชอบเจ็บ

ข้าพเจ้าจึงเป็นที่คุ้นเคยรู้จักของนักเรียนหมู่มาก ส่วนการเล่าเรียน ข้าพเจ้าเกลียดคร้านในระหว่างเรียนและขยันที่สุดในเวลาสองสามวันก่อนสอบไล่หรือสอบซ้อมใหญ่ ดังนั้นพอเสร็จการสอบ ข้าพเจ้าก็ได้หมายพอดีที่จะเลื่อนชั้นไปชั้นหนึ่ง ไม่ได้ดีเกินกว่านั้นไปเลย ในที่นี้เห็นจำเป็นต้องแถลงให้ท่านทราบว่าทำไมข้าพเจ้าจึงเป็นเด็กเกเรและขี้เกียจที่โรงเรียน ข้าพเจ้ามีเหตุผล.

ได้กล่าวมาแล้วว่าข้าพเจ้าเป็นเด็กเจ้าคิด มีเรื่องอะไรเล็กน้อยก็เก็บเอามาเป็นอารมณ์ เอามาคิดฝันสร้างวิมานบนอากาศ ยิ่งเมื่อมีเรื่องขอกช้ำระกำใจที่บ้านบ่อย ๆ ก็ยิ่งทำให้คิดใหญ่คิดโต คิด—คิด—คิดจนกลุ้ม ในที่สุดก็รู้สึกท้อเห็นชีวิตเป็นของไม่มีค่า เมื่อรู้ตัวว่าตนเองไม่มีประโยชน์แล้ว จะมานั่งประคบประหงมตัวให้ดำรงชีพอยู่ในโลกอันไร้ความยุติธรรมนี้ทำไมเล่า ข้าพเจ้ารู้สึกเบื่อในสิ่งต่าง ๆ ที่เห็นอยู่รอบข้าง รู้

สักเบื่อตัวเอง และเคยนึกบ่อย ๆ ว่าเมื่อไรจะมีใครเกลียดชังข้าพเจ้าพอที่จะเอาปืนมาประหารข้าพเจ้าเสียบ้างหนึ่งให้ศูนย์สิ้นพันทุกข์พันร้อนไปเมื่อไรจะมีใครเอากำปั้นอันหนักและแน่นมาใส่เข้าตามย่านคางหรือที่ใดที่หนึ่งที่สำคัญอย่างเต็มรักหรือเต็มเกลียด ซึ่งจะทำให้ข้าพเจ้าหลับนิ่งไปได้ชั่วกัลปาวสาน นั่นแหละจะเป็นปลายทางแห่งความวิบากทั้งหลายแหล่ที่ข้าพเจ้าได้ดำเนิรมาแล้วและยังคงดำเนิรอยู่เวลานั้น โอท่านสุหายที่รัก ถ้าท่านได้รู้จักข้าพเจ้าเวลานั้น ข้าพเจ้าไม่อาจพยากรณ์ได้เลยว่าท่านจะรู้สึกขยะแขยงในบุรุษผู้มีนามว่า วิสูตร์ ศุภลักษณ์ ณอยุธยา สักเพียงไหน!

ความอยุติธรรมที่ตีนแลเห็นได้ชัด ๆ หรือความไม่เสมอหน้า มีผลร้ายเช่นเดียวกับหญิงแพศยาอันคอยแต่จะนำชายที่เคยมาเกี่ยวข้องกับหลอนให้ตรงไปยังอบายมุขชั้นที่สุด ซึ่งจะมีอยู่กี่ชั้นก็ตาม

สำหรับเมืองไทย ข้าพเจ้าเห็นและเชื่อมั่นว่าสตรีของเราโดยมากเป็นดาราคู่ชีพอันแท้จริงของชาย หล่อนมีความยำเกรงเชื่อมั่นในบุรุษผู้เป็นของหล่อน หล่อนรัก หล่อนซื่อสัตย์และอ่อนหวาน แม้เมื่อสามีของหล่อนไปทำหยำเปเถอะเทอะเข้าเมื่อใด หล่อนก็ได้แต่นั่งร้องไห้รอผลสุดท้ายอันจะเกิดขึ้นในที่สุด คงรักเขาอยู่เช่นเคยและเตรียมพร้อมที่จะให้อภัยแม้ว่าเขาจะเดือดร้อนสำหรับหล่อนสักเพียงใดก็ตาม หล่อนเกิดมาสำหรับเป็นฝ่ายทนทุกข์เสียเปรียบไปโดยไม่พยายามที่จะมีปากมีเสียง นี่คือสตรีไทยที่ข้าพเจ้าเคยเห็น เคยรู้จัก เคยรักมาตั้งแต่ยังเยาว์จนทุกวันนี้ แต่สำหรับสตรีชาวยุโรปหรืออเมริกันนั้นอีกอย่างหนึ่ง ข้าพเจ้าได้เคยพบเห็นและสังเกตมามาก ซึ่งจะเล่าให้ท่านฟังในเมื่อถึงโอกาสอันควร.

เมื่อข้าพเจ้าอยู่โรงเรียนไม่เคยนึกเอาเสียเลยว่าโรงเรียนเทพศิรินทร์ดีหรือเลวเพียงไหน ไม่

เคยนึกว่าข้าพเจ้ามีส่วนได้ส่วนเสียอยู่ด้วยเพียงไร ข้าพเจ้าเป็นคนใจแคบ รักตัว มาเดี๋ยวนี้เมื่อความเป็นผู้ใหญ่ได้มาครอบงำอิริยาบถอยู่ จึงสามารถที่จะตกลงใจได้ว่าโรงเรียนเทพศิรินทร์เป็นโรงเรียนที่ดีที่สุดในประเทศสยาม เมื่อมาคำนึงนึกถึงโรงเรียนในสมัยนั้นแล้ว ข้าพเจ้าจะอดชมเชยเสียไม่ได้เป็นอันขาด โรงเรียนได้พยายามจนสุดความสามารถที่จะให้วิชชาและความสุขแก่นักเรียนให้มากที่สุดตามที่จะเป็นไปได้ ความเห็นแก่ได้เป็นส่วนตัวระหว่างครูแม้จะมีอยู่บ้างก็คงจะมีน้อยเต็มที ผีกสอนให้เด็กเป็นคนมีใจโอบอ้อมอารี รู้จักว่าจะกระทำตนอย่างไรในเมื่อตนแพ้หรือชะนะในการกีฬาแข่งขันกับโรงเรียนอื่น ทำให้นักเรียนเป็นลูกผู้ชาย สุภาพบุรุษสำหรับเมืองไทย นี่คือจรรยาอันสำคัญที่โรงเรียนเทพศิรินทร์ได้กระทำจนเป็นผลสำเร็จมาแล้วเพื่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ จะพูดกันตามจริง โรงเรียน

ต่าง ๆ ในโลกควรจะเป็นเช่นโรงเรียนเทพศิรินทร์ทั้งสิ้น แต่ตามที่เราเห็นกันอยู่ทุกวันนี้ บางโรงเรียนยังหาได้เป็นไปตามกฎธรรมดาที่ได้กล่าวแล้วไม่ใช่หรือท่าน.

ประวัติการในโรงเรียนเทพศิรินทร์เป็นส่วนสำคัญตอนหนึ่งของเรื่องนี้ ท่านจะต้องอ่านให้เห็นความเป็นจริงของชีวิตข้าพเจ้าโดยถ่องแท้ ทางเดินแห่งชีวิตข้าพเจ้ามีแต่ความมืดมนท์อนธการร้อยแปด และโรงเรียนเทพศิรินทร์คือแสงสว่างน้อย ๆ ดวงแรกที่ข้าพเจ้าเห็น ความเป็นอยู่ในโรงเรียนและพวกเพื่อน ๆ ที่ข้าพเจ้าคุ้นเคยชอบพอ เป็นยาย้อมนิสสัยอันสำคัญขนานหนึ่งซึ่งทำให้นิสสัยอันแข็งกะด้างและหัวใจของข้าพเจ้าอันเหี้ยมโหดต่อโลก อ่อนโยนลงได้บ้าง.

—๒—

ประดิษฐ์ บุญญารัตน์ เป็นเด็กมีรูปโฉมสง่างาม แต่งตัวเรียบร้อยเสมอ แม้จะมีอายุเพียง ๑๗ ปี ก็เป็นคนมีรูปร่างโต นิสัยเป็นผู้ใหญ่ ชอบทำงานเล่าเรียนเก่ง เงียบหงอยไม่ค่อยพูดค่อยจากับใคร เมื่อพูดก็พูดแต่สิ่งที่เป็นแก่นสารเกี่ยวแก่วิชาความรู้โดยมาก ประดิษฐ์ไม่เคยเย่อมเข้าไปในห้องกายกรรม ไม่เคยซกต่อยกับใคร ไม่เคยไปดูหรือไปเล่นฟุตบอลที่ไหน กิจประจำวันของเขาก็คือมาเรียนตอนเช้า พอโรงเรียนเลิกก็เดินไปขึ้นรถรางกลับบ้าน ไม่ไกลไปที่อื่น.

สำหรับประดิษฐ์และข้าพเจ้าซึ่งพึ่งมาเป็นนักเรียนร่วมชั้นกันยังไม่ทันสองสัปดาห์ ท่านจะเห็นได้โดยง่ายว่าเราอยู่กันคนละมุมโลก คนหนึ่งเป็นผ้าพับไว้ เป็นเด็กที่ผู้ใหญ่นิยมกันว่าดีและสุภาพ อีกคนหนึ่งเป็นเด็กเกเร เล่นหัวอะไรก็ที่ไม่ดีงาม

และ มีนิสัย บ้า บิ่น พยาบาท สำหรับ คนเช่น ประดิษฐ์ข้าพเจ้า ไม่ เคย สนใจ เลย ว่า ความ เป็น อยู่ของเขาเป็นอย่างใด แม้ว่าจะได้นั่งห่างจากโต๊ะ ข้าพเจ้า เพียง หลากว่า ๆ เท่านั้น ก็จริง ข้าพเจ้า เกือบ จะไม่รู้สึก ว่ามีคน เช่น ประดิษฐ์อยู่ในโลก ส่วนประดิษฐ์ดูเป็นคนเอาใจใส่ในความเป็นอยู่ของ ข้าพเจ้ามากพอใช้ ความเกเร และ ความ ไม่ เกรง ขามในผู้ใดทั้งสิ้น เป็นสิ่งที่เขาสนใจ พยายามที่จะ ค้นคว้าต้นเงื่อนของอุปนิสัยข้าพเจ้าอันนี้ เขา ชอบสังเกตถึงการกระทำของข้าพเจ้าเสมอ ใน ห้องเรียน ไม่ว่า ข้าพเจ้าจะทำอะไรหรือ พูดจากับ ใคร พอเหลียวไปที่ไรก็เจอะตากับประดิษฐ์แทบ ทุกครั้ง บางทีก็ทำเอาข้าพเจ้าออกรำคาญ ประ ดิษฐ์คอยจ้องดูข้าพเจ้าพร้อมด้วย ดวงหน้า อันยิ้ม น้อย ๆ ซึ่งข้าพเจ้าไม่สามารถจะเข้าใจ ได้ว่าเขามี ความรู้สึกอย่างไรในข้าพเจ้าเวลานั้น.

"นี่! ประดิษฐ์" ข้าพเจ้าถามอย่างดูถูกเมื่อ สบตากันวันหนึ่ง "กันเห็นแกชอบจ้องดูกันบ่อย ๆ

กันไม่รู้ว่าแกต้องการอะไร ถ้าแกจะไม่เคยเห็นคนกะมัง ?"

ประดิษฐ์ยิ้มน้อย ๆ แล้วตอบว่า : "เปล่าคุณวิสุตร์ ผมขอบอกตังเกตคุณก็เพราะรู้สึกว่าคุณควรจะประพฤติตนให้ดีขึ้นสักหน่อย ให้สมกับเกียรติยศของชั้นและของโรงเรียน และควรจะมีใครสักคนหนึ่งสำหรับให้บทเรียนคุณ"

วาระนั้นเป็นเวลาสองสามนาทีก่อนโรงเรียนเข้ากลางวัน ในห้องนอกจากเราทั้งสอง ยังมีนักเรียนอื่นอยู่ด้วยหลายคน ข้าพเจ้าไม่เคยนึกเคยฝันเลยว่าคนเงียบ ๆ เช่นประดิษฐ์จะมีโวหารอันแยบคายมากล่าวแก่ข้าพเจ้าต่อหน้าธารกำนันเช่นนั้น ข้าพเจ้าโกรธจนเลือดขึ้นหน้า และถามไปโดยแรงว่า.

"ก็ตัวแกวิเศษยังไง แกเกิดมาเคยทำอะไรให้แก่โรงเรียนบ้าง ตั้งแต่แกเกิดมาเคยเห็นห้อง 'ยิม' หรือเห็นเขาเล่นฟุตบอลกันบ้างไหม ?"

"เอ๊อ! ทำไมจะไม่เห็น" ประดิษฐ์ตอบอย่างปราศจากความหวาดหวั่น "เมื่อผมอยู่โรงเรียนอัสสัมชัญ ผมเล่นบ่อยๆเสียด้วยซ้ำ แต่ผมเล่นไม่ดีพอสำหรับชุด"

"นั่นซีเขาจึงไล่หัวแกมาอยู่นี่" ข้าพเจ้าเยาะ.

"นี่! คุณวิสุตร์ คุณไม่มีสิทธิ์อะไรที่จะมาพูดจาดูถูกผมเช่นนั้น ผมไม่เห็นคุณวิเศษอะไรมาคุณอาจมีพวกพ้องมาก และดูจะเป็นหัวเรือใหญ่เที่ยวชำระความไปเสียไม่ว่าอะไร แม้ผมจะเป็นนักเรียนใหม่ คุณก็อย่านึกว่าผมกลัวคนอย่างคุณ ผมเกิดมาเป็นลูกผู้ชายและไม่เคยกลัวสิ่งอะไรที่เป็นพาล เมื่อคุณมาลงความเห็นว่าเขาไล่หัวผมมาจากโรงเรียนอัสสัมชัญ และผมไม่ดีพอสำหรับโรงเรียนนี้แล้ว คุณก็เห็นจะพยายามชำระผมเสียบ้างกะมัง?"

"ได้ ถ้าแกต้องการ" ข้าพเจ้าตอบอย่างพาลเอาจริงๆ.

"คุณเห็นจะถูกเขาตามใจที่บ้านมาก กะมัง จึงได้มีนิสัยพาลเกเรเช่นนี้" ประดิษฐ์พูดอย่างปราศจากความหวาดหวั่น "ผมเห็นคุณต่อยกับเด็กที่หลังวัดสองสามครั้ง รู้สึกละอายแทนเหลือเกิน"

พอข้าพเจ้าจะตอบไปบ้างก็พอท่านอาจารย์เดินเข้ามา พวกเราต้องเงียบกันหมด ข้าพเจ้าพยายามอดกลั้นโทษะหยิบเอาหนังสือเล่มหนึ่งขึ้นมาดู.

"คุณเห็นจะถูกเขาตามใจที่บ้านมากกะมัง—" ยังคงแว่วอยู่ในโสตประสาทข้าพเจ้าตลอดเวลานั้น รู้สึกแค้นและไม่เชื่อแน่ว่าประดิษฐ์พูดผิดหรือถูก ไม่รู้แน่ว่าเขาหมายความอย่างไร สักครู่ข้าพเจ้าฉีกกระดาษเป็นชิ้นเล็กเข้าชิ้นหนึ่งแล้วเขียนว่า "นี่ คุณประดิษฐ์ ถ้าต้องการให้เรื่องทะเลาะของเราสงบ ผมเห็นมีอยู่ทางเดียวที่เราจะต้องไปที่ในวัดกันวันนี้เวลาเลิกเรียนแล้ว"

เสร็จข้าพเจ้าก็ม้วนกระดาษนั้นเข้าแล้วยื่นให้นักเรียนนั่งข้าง ๆ ส่งต่อ ๆ ไปจนถึงประดิษฐ์.

ข้าพเจ้าสังเกตเห็นประดิษฐ์เอาเศษกระดาษนั้นขึ้นมาอ่าน จบแล้วก็หันมาทางข้าพเจ้ายิ้มละไมและพะยักหน้าเป็นเชิงนิด ๆ คล้ายจะให้เข้าใจว่าไม่หวั่น.

บ่ายวันนั้น พอท่านอาจารย์เดินคล้อยหลังออกจากห้องไป ประดิษฐ์มือหนึ่งถือหนังสือมือหนึ่งถือหมวกเดินมาหาข้าพเจ้า ยังคงยิ้มนิด ๆ อยู่อย่างเคย.

"เอาซี่ครับ คุณวิสุตร์ เราไปหลังวัดกัน" ประดิษฐ์พูดแล้วมายืนรออยู่ที่โต๊ะ ข้าพเจ้ารู้สึกแปลกใจที่สุด เพราะประดิษฐ์ผู้ซึ่งเป็นคนเงียบหงอยตามที่พวกเรารู้จักกันกลับมาเป็นเด็กใจนักเลง นักเผชิญภัยที่เลือดเย็นที่สุด พอข้าพเจ้าลุกจากโต๊ะจะเดินออกไปข้างนอก ประดิษฐ์ก็เดินติด

ข้าพเจ้าไปข้าง ๆ เด็กทั้งห้องต่างพากันเดินตามเราไปทั้งฝูง ข้าพเจ้ารู้สึกหวั่นว่าท่านอาจารย์ใหญ่หรือท่านอาจารย์ผู้ปกครองจะสงสัย แต่ก็มิรู้ว่าจะทำอย่างไร ประดิษฐ์ยังคงเดินข้างข้าพเจ้าไปเรื่อย ๆ เราลงจากดิก 'เยาวมาลย์อุทิศ" เดินข้ามสนามไปที่หน้าดิก 'แม้นนฤมิตร์' แล้วเลี้ยวซ้ายเดินเข้าประตูวัดไป พอเหลียวหลังมาครั้งใดก็พบพวกนักเรียนตั้ง ๒๐ คนเดินตามเรามาเป็นฝูง.

—๓—

สมรภูมิของเราคือสนามหญ้าใต้ต้นโพธิหลังกุฏิร้างเล็ก ๆ หลังหนึ่ง เมื่อเรายืนเผชิญหน้ากันและมีเด็กอื่นยืนล้อมเราอยู่โดยรอบเป็นวงนั้น ข้าพเจ้าสังเกตเห็นความยิ้มละไมซึ่งเคยมีอยู่บนดวงหน้าของประดิษฐ์ค่อย ๆ จางหายไป กลับมีแววอันเป็นสิ่งแสดงว่าเตรียมพร้อมเพื่อเข้าสงครามด้วย

ความจริงจัง เราต่างถอดเสื้อชั้นนอกออกทิ้งไว้บนสนามแล้วเดินเข้าประสานหมัดกันอย่างทรหด.

ที่แรกประดิษฐ์ออกจะเป็นฝ่ายเสียเปรียบ โดนข้าพเจ้ารุกเข้าไปชกจนติดตัวหลายครั้ง แต่ประดิษฐ์เป็นคนอดทน พยายามต่อสู้อย่างทรหด สักครู่ต่างก็ถูกกันคนละฉาดสองฉาด แลกเปลี่ยนกำบนกันคนละทีจนถึงดุมดุกคุกคลาน สักลิบนาทีต่อมาในระหว่างที่เรากอดกันกลมอยู่บนสนาม มีคนร้องมาว่า "เลิกกัน! เลิกกันเดี๋ยวนี้!" แล้วเรารู้สึกว่ามีคนกำลังพรากเราให้หลุดจากกัน ในที่สุดเราก็ผละออก พอดีเหลียวหน้าไปพบท่านอาจารย์ผู้ปกครองกำลังยืนตระหง่านอยู่.

"เธอสองคนนี่ช่างเลวทรามจริง" ท่านกล่าวอย่างเกรี้ยวกราด "ถ้าเธอไม่เกรงใจฉันก็ควรจะนึกถึงเกียรติยศของโรงเรียนบ้างซี เราต้องการความสามัคคีระหว่างพวกเรา-- Esprit de corp-!" ท่านย้ำเป็นภาษาฝรั่งเศส "เราต้องการให้คนเขา

เห็นว่าโรงเรียนเราดีเหมือนหรือดีกว่าโรงเรียนอื่น นี่มัวแต่มาอ้วนกันเสียเช่นนี้จะใช้ได้ที่ไหน"

ท่านอาจารย์ผู้ปกครองของเราเป็นคนอ้วนใหญ่ศีรษะล้านเล็กน้อย มีอัธยาศัยอ่อนหวานเป็นที่นับถือยำเกรงของนักเรียนทุกคน แม้ว่าคำพูดนี้ท่านจะกล่าวอย่างโกรธ เราก็ยังรู้สึกว่าท่านกล่าวด้วยความหวังดีโดยแท้จริง.

"เอ้า? หยิบเสื้อสวมเข้า" ท่านกล่าวพลางชี้ไปที่เสื้อทั้งสองตัวของเราซึ่งกองอยู่คนละข้างสนาม "แล้วรีบกลับโรงเรียนกับฉัน"

เมื่อเราปัดฝุ่นตามร่างกายเสร็จก็สวมเสื้อเดินตามท่านมาข้าง ๆ ทั้งคู่ ส่วนเด็กที่ไปดูทั้งฝูงต่างแยกย้ายกันไป พอถึงหน้าประตูตึก 'แม้นนฤมิตร' เราก็เดินเข้าประตูห้องโถงขึ้นบันไดไปยังห้องท่านอาจารย์ผู้ปกครอง.

ท่านให้เรายืนข้างโต๊ะทำงาน ส่วนท่านนั่งลงบนเก้าอี้แล้วหันหน้ามาจ้องดูเราอย่างพินิจพิเคราะห์.

ทันใดนั้นประดิษฐ์ได้เดินเข้าไปยืนอยู่ตรงหน้าท่านอาจารย์ และยอมสารภาพรับผิดเสียแต่ผู้เดียวก่อนที่ข้าพเจ้าจะรู้เหนือรู้ใต้ประการใด.

"ผมท้าคุณวิสูตร์ให้ไปที่ในวัดเมื่อกลางวันนี้" เขากล่าวอย่างฉาดฉาน "เนื่องจากการที่เราได้มีเรื่องระหองระแหงกันมาหลายวันแล้ว เพราะฉะนั้นผมรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของผมที่จะสารภาพกับคุณครูเสียโดยดี ดีกว่าที่จะปล่อยให้วิสูตร์รับโทษด้วยโดยไม่ได้เป็นผู้ก่อเหตุ"

ข้าพเจ้า — ข้าพเจ้าตกตะลึงจนไม่รู้ว่าจะพูดอะไรหรือทำอย่างไร ในชีวิตข้าพเจ้าไม่เคยพบคนอย่างประดิษฐ์ และไม่เคยนึกว่าในโลกจะมีคนเช่นนี้.

"ฉันขอชมเธอในฐานที่เธอเป็นลูกผู้ชายที่ดี—เยดเติดแมน" ท่านอาจารย์กล่าวตอบ "แต่ฉันอยากจะทราบว่าทำไมเราจะตกลงกันอย่างลูกผู้ดีไม่ได้หรือ? ทำไมถึงต้องทะเลาะวิวาทกันด้วย?"

"ผมพยายามเหมือนกันแหละครับ" ประดิษฐ์ตอบ "แต่ไม่เป็นผล แล้ววันนี้เกิดทะเลาะกันขึ้นในห้องเรียน ผมเลยบอกให้วิสุตร์ไปในวัดตอนเลิกเรียนแล้ว"

"ฉันแปลกใจที่คนสงบเสงี่ยมเช่นเธอจะกลับเป็นเด็กเกเรไปได้ ดูออกจะไม่น่าเชื่อสักหน่อย" ท่านอาจารย์กล่าวแล้วหันมาถามข้าพเจ้า "จริงหรือ คุณวิสุตร์? นายประดิษฐ์ท้าคุณ และเป็นคนก่อเหตุ?"

ในที่นี้ข้าพเจ้าเกรงว่าความสามารถในเชิงเขียนของข้าพเจ้ายังไม่ดีพอที่จะทำให้เข้าใจถึงความรู้สึกอันแท้จริงของข้าพเจ้าเวลานั้นได้ ภายในท่ามกลางแห่งความรู้สึกของข้าพเจ้ากำลังมีศึก

กันอยู่.....คึกระหว่างความรู้สึกอันดีเลิศ ซึ่งเกิดได้เพราะนิสัยอันเลิศของประดิษฐ์ที่แสดงให้ข้าพเจ้าเห็นเป็นตัวเป็นตน กับความรู้สึกอันเหี้ยมโหด ซึ่งมีอยู่ในนิสัยของข้าพเจ้ามาตั้งแต่เด็ก เพราะฉะนั้นเมื่อท่านอาจารย์หันมาถามข้าพเจ้าในเวลาปัจจุบันทันด่วนเช่นนั้น ข้าพเจ้าจึงรู้สึกงงไม่รู้ว่าจะพูดอะไรได้.

"เปล่าครับ ผม——ผม" ข้าพเจ้าพูดได้เท่านี้ก็หมดความสามารถที่จะพูดได้ต่อไป.

"ฉันได้ข่าวแว่ว ๆ ว่าเธอเป็นคนเกกมะเหรกอยู่เหมือนกัน" ท่านอาจารย์กล่าวแก่ข้าพเจ้า "แต่สำหรับคราวนี้ นายประดิษฐ์มารับผิดเสียแล้วและเธอก็ไม่มีเรื่องอะไรจะพูดกับฉันต่อไป เป็นอันว่าเธอไปได้ แต่ถ้าเธอไปเกิดวิวาทกับใครเข้าอีก ต้องเข้าใจว่าเธอจะถูกทำโทษอย่างหนัก"

ข้าพเจ้าจ้องดูท่านอาจารย์ด้วยความพิศวงงงงวยเป็นที่ยิ่ง ยืนอึดออดอยู่สักครู่จนท่านอาจารย์

ถะมิงตามาเป็นเครื่องแสดงว่าท่านต้องการให้ข้าพเจ้าออกไปจากห้อง ข้าพเจ้าจึงเดินช้าๆ ออกไปพลางคิด.....คิด แต่ก็หามีผลอะไรไม่ ข้าพเจ้าเดินลงบันไดมาถึงห้องล่าง ที่แรกตั้งใจว่าจะเดินไปขึ้นรถกลับบ้าน แต่ก็มาเกิดดังเลใจขึ้นในบัดนั้น กลัวว่าประดิษฐ์จะต้องรับโทษเพราะความผิดของข้าพเจ้า สงครามความรู้สึกของข้าพเจ้าก็ยังคงต่อสู้กันอยู่ ในที่สุดความรู้สึกที่เป็นฝ่ายมีชัยข้าพเจ้าจึงจะขึ้นบันไดไปยังห้องท่านอาจารย์ผู้ปกครอง ไปเพื่อจะสารภาพความผิดให้ประดิษฐ์พ้นโทษ แต่—อนิจจา—พอข้าพเจ้าเดินไปได้ครึ่งทางก็ต้องหยุดชะงักอยู่กลางบันได เพราะข้าพเจ้าได้ยินเสียงประดิษฐ์ถูกตีอยู่ดังสนั่น ถูกตี...ตีหนึ่ง—สอง—สาม—สี่—ห้า—หกครั้ง เพราะความผิดของข้าพเจ้า แล้วเสียงตีก็เงียบหายไป ทันใดนั้นข้าพเจ้าก็เดินหวนลงบันไดกลับมายืนอยู่ที่ห้องกลางนั้นอีกแต่ผู้เดียว น้ำตาไหลลงอาบหน้า คิด...คิดถึงความชั่วร้ายต่างๆ ที่ข้าพเจ้าเคยกระทำมาแล้ว

คิดเห็น ตัว อยู่ ในกะจก แห่ง ความ ตามก ต่าง ๆ ทุก ชะนิด.

สักครู่ประดิษฐ์ก็เดินลงมา ข้าพเจ้ารู้สึกอยากจะโจนเข้ากอดประดิษฐ์เสียให้สมรักเพราะความดีที่ได้กระทำจนข้าพเจ้าเห็นประจักษ์เข้าไปในดวงใจ แต่.....ประดิษฐ์เดินลงมาด้วยกิริยาอันเฉย ปราศจากความแยแสในข้าพเจ้า และเมื่อถึงข้าพเจ้าก็ผ่านไปโดยมิได้พูดจาอะไรแม้สักคำ ข้าพเจ้าหมดปัญญาไม่รู้ว่าจะทำอย่างไร วิ่งตามประดิษฐ์ไปคล้ายคนปราศจากสติ พลางร้องเรียก "ประดิษฐ์! ประดิษฐ์!! หยุดประเดี๋ยว"

ประดิษฐ์หยุดรออย่างไม่พอใจจนข้าพเจ้าไปถึงเวลานั้นเรายืนอยู่ที่หน้าประตูโรงเรียน.

"ทำไม...ทำไมไปรับผิดเสียคนเดียว?" ข้าพเจ้าถามอย่างหายใจไม่ทัน.

"ถ้าผมไม่รับใครจะรับเล่า" ประดิษฐ์ย้อนตอบพลางก้มน้อย ๆ "ผมรู้สึกว่าเมื่อจะถูกเฆี่ยน

คนเดียวได้แล้วก็เลยยอมเลย ดีกว่าจะปล่อยให้โดนด้วยกันทั้งคู่"

พูดเท่านั้นประดิษฐ์ก็ออกจากประตู พอดีรถรางชะลอช้า ๆ ผ่านมา ประดิษฐ์กระโดดขึ้น แล้วรถก็วิ่งลับตาไป คงปล่อยให้ข้าพเจ้ายืนตะลึงอยู่กลางถนนหน้าโรงเรียนแต่ผู้เดียว.

ในโลกนี้มีคนเช่นประดิษฐ์! ข้าพเจ้าคำนึงอยู่ตลอดทางที่นั่งมาในรถกลับบ้าน.

—๔—

รุ่งขึ้นข้าพเจ้ารีบไปโรงเรียนแต่เช้า เพราะรู้สึกอยากจะพบพูดจากับประดิษฐ์เสียนี่กะไร ข้าพเจ้าเที่ยวตามหาเสียทุกแห่ง ตามห้องสมุด ตามโรงอาหาร หลังตึกแม้นนฤมิตร์ และตามรอบสนามโรงเรียน แต่ก็หาพบตัวประดิษฐ์ไม่ พอเข้าห้องเรียนก็ทราบว่าประดิษฐ์ไม่ได้มาโรงเรียนวันนั้น.

ตลอดเวลาเช้าที่ข้าพเจ้านั่งเรียนอยู่ที่โต๊ะ ให้รู้สึกกระวนกระวายใจเป็นที่สุด หวั่นไปว่าประดิษฐ์จะเจ็บป่วยเพราะการถูกตีนั้น ยิ่งพอมาเมื่อตอนหยุดพักกลางวันมีเด็กมาถามถึงประดิษฐ์เข้าด้วย ยิ่งทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกไม่สบายใจใหญ่ หวนนึกถึงความเป็นไประหว่างเราทั้งสองที่ได้เกิดขึ้นนั้นแล้ว ข้าพเจ้ารู้สึกประหนึ่งว่าประดิษฐ์เป็นผู้ที่ข้าพเจ้าต้องการพบ รู้จัก รักเป็นเพื่อนร่วมชีพมาตั้งแต่ข้าพเจ้าเกิด ถ้าข้าพเจ้ามีโอกาสรู้จักเขาเสียตั้งแต่เยาว์ ข้าพเจ้าคงจะไม่เป็นคนมีนิสัยขมขื่นถึงเพียงนี้ คงสามารถรับทุกข์เนื่องจากความไม่เสมอหน้าด้วยหัวใจอันอ่อนโยน รู้จักผิดชอบ ตลอดวันนั้นข้าพเจ้าเฝ้าคำนึงเป็นห่วงเด็กคนนี้เสียนี่กระไร ภายในดวงใจของข้าพเจ้าไม่มีสิ่งอื่นสำหรับประดิษฐ์นอกจากความคิดถึงความนับถือ และความนิยม.

พอโรงเรียนเลิก ข้าพเจ้าก็รีบไปหาท่านชุนวิสุทธิ์ฯ สมุห์บัญชี ถามที่อยู่ของประดิษฐ์ บุญญารัตน์ทราบแล้ว ข้าพเจ้าก็ขึ้นรถรางตรงแน่วไปลงที่สะพานเทเวศม์ฯ บางขุนพรหม แล้วลงเรือจ้างแจวไปตามลำคลองออกแม่น้ำ ข้ามฟากไปยังปากคลองบางจากฝั่งธนบุรี ถัดจากปากคลองนั้นไปสองสามเส้น เรือก็จอดส่งข้าพเจ้าที่ท่าน้ำเล็กหลังหนึ่ง เมื่อได้ถามคนแจวเรือทราบแน่แล้วว่าเป็นบ้านเจ้าคุณบรรดือเดชอำนวย ข้าพเจ้าก็จ่ายค่าเรือให้ และขึ้นบันไดท่าน้ำ เดินผ่านสนามหญ้าใหญ่ไปแล้วก็ถึงเรือนบันหยาใหญ่ ทางด้านวดอ่อน ๆ หลังหนึ่ง ข้าพเจ้ายืนคอยผู้ที่จะมาต้อนรับอยู่สักครู่หนึ่งก็ไม่เห็นมีใครออกมา ในบริเวณนั้นเงียบสงัด นอกจากเสียงลมพัดใบไม้ซึ่งมีอยู่โดยรอบบ้านแล้วก็ไม่มีแววอะไรอื่นอีก ตัวบ้านก็ปราศจากสุ้มเสียง ดูประหนึ่งว่าจะไม่มีใครอาศัยอยู่ภายในฉะนั้น ในที่สุดก็มีเด็กหญิงน่าเอ็นดูเล็ก ๆ คนหนึ่งออกมา.

"คุณพี่ประดิษฐ์ไม่อยู่หรอกค่ะ" เด็กหญิงตอบเมื่อรู้ความประสงค์ของข้าพเจ้าแล้ว "คุณพ่อพาไปกรุงเก่าเสียด้วยตั้งแต่เช้า"

"แล้วจะกลับเมื่อไรจ๊ะ?" ข้าพเจ้าถาม.

"เห็นจะค่ำนั้นแหละค่ะ ดึกๆ"

"งั้นพรุ่งนี้เห็นจะไปโรงเรียนกะมัง?"

"แน่เทียวค่ะ"

ข้าพเจ้ากล่าวคำขอบคุณแล้วก็กลับหลังเดินไปรอเรือจ้างที่ท่าน้ำ รู้สึกโล่งอกไปมากเพราะประดิษฐ์ไม่ได้เจ็บไข้เป็นอะไรเลย.

รุ่งขึ้นข้าพเจ้าพบประดิษฐ์ที่โรงเรียน พอเห็นข้าพเจ้า เขาก็ถามว่า:

"คุณวิสูตร์ คุณไปหาผมที่บ้านเมื่อวานนี้หรือ?"

ข้าพเจ้าพะยักหน้าตอบ เพราะไม่รู้ว่าจะพูดอย่างไร.

"เสียใจที่เราไปธุระกันเสียที่กรุงเก่า สนุกมาก น้องสาวผมตกได้ปลาเทโพตัวเบ้อเร่อที่เดียว"

ขั้นแรกข้าพเจ้ารู้สึกว่าพอพบประดิษฐ์ ข้าพเจ้าคงจะยังมีความกะดากอายเหลืออยู่มาก และจะเขินไม่น้อย แต่พอมาได้ยินเสียงอันปกติและกิริยาอันดีฐานเพื่อนเข้า ความรู้สึกอันนั้นก็ศูนย์หายไปทันที.

"กันไปหาเธอที่บ้านเมื่อวานนี้ เพราะมีเรื่องที่จะพูดด้วยหลายอย่าง" ข้าพเจ้ากล่าว "อีกประการหนึ่ง เมื่อไม่เห็นเธอมาโรงเรียนเลย กลัวไปว่าเธอจะเจ็บเพราะเรื่องนั้น"

"เรื่องอะไรครับที่คุณจะพูด" เขาถาม.

"กันรู้สึกเป็นสัตว์เกินไปที่ได้ปล่อยให้เธอรับสารภาพผิดและถูกตีคนเดียว ความจริงกันเป็นคนก่อเรื่องทั้งสิ้น" ข้าพเจ้าปรับทุกข์ "พอนึกถึงเรื่องเมื่อวานนี้ กันนอนไม่หลับตลอดคืน กันจะขอไปหาท่านอาจารย์ผู้ปกครอง เล่าความ

จริงให้ท่านฟังว่ากันเป็นคนผิด คนขี้ขลาดเหลวไหล ยอมให้ท่านตีเสียสักโหลก็ กันจึงจะรู้สึกสบายใจ”

“อะไรกัน” ประดิษฐ์กล่าวอย่างแปลกใจ “ก็เรื่องมันแล้วไปแล้วจะไปเก็บมาเป็นอารมณ์อีกทำไม อยู่ดีไม่ว่าดี จะมายอมถูกเฆี่ยนเล่นเฉยๆ”

“ไม่เป็นไรหรอก ประดิษฐ์ กันเคยถูกตีมามากแล้ว ถ้าจะถูกอีกสักสิบสองทีเพื่อความสบายใจของกันแล้วก็เห็นจะไม่ทำให้แปลกขึ้นเท่าไรนัก”

ในทันใดข้าพเจ้าแสร้งพูดปด บิดามารดาข้าพเจ้าเป็นผู้ที่ไม่เฆี่ยนตีบุตรธิดาของท่าน เป็นแต่เพียงดุและทำโทษเท่านั้น และการที่ข้าพเจ้าไปเที่ยวชกต่อยกับเด็กในวัดเสมอๆ ก็ไม่เคยถูกท่านอาจารย์ผู้ปกครองจับได้เลย ครั้งประดิษฐ์นี้เป็นครั้งแรก เพราะเป็นการเอิกเกริกเกินไป.

“อย่าเป็นบ้าไปเลย คุณวิสุตร์” ประดิษฐ์กล่าวค้าน “เรื่องมันสงบแล้วก็ช่างมันเป็นไร”

"แต่มันเกี่ยวกับชื่อเสียงของเธอในโรงเรียน" ข้าพเจ้ากล่าว "ท่านอาจารย์ผู้ปกครองจะเห็นไปว่าเธอเป็นเด็กเหลวไหล ไม่ไหวละ กันต้องไปหาท่านเดี๋ยวนี้"

"อย่าเลย วิสูตร์" ประดิษฐ์พูดพลางดึงมือข้าพเจ้าไว้ "ท่านอาจารย์ผู้ปกครองไม่รู้สึกเช่นนั้นสำหรับผม ท่านรู้จักผมดีแล้ว นี่แน่ะ เย็นนี้ไปเที่ยวกับผมที่บ้านกันเถอะ ผมต้องการให้คุณดูอะไรอย่างหนึ่ง"

เสียงระฆังดีเข้าเรียน เราทั้งสองก็เดินไปรวมแถวเข้าห้องเรียน.

บทที่ ๓

ลำจวน

—๑—

ตามที่ได้ตกลงกันไว้ ข้าพเจ้าได้ไปที่บ้านเจ้าคุณบรรดือฯ เย็นวันนั้นเวลาห้านาฬิกาเศษ พอเรือถึงท่าเห็นประดิษฐ์มายืนรออยู่ แต่งตัวสวมกางเกงแพรสีน้ำตาลอ่อนเสื้อชั้นในผ้าบ่านขาว เราพากันเดินข้ามสะพานขึ้นบนเรือนแล้วก็เข้าไปในห้องรับแขกที่ประดับประดาไว้หรู ตามฝาผนังมีรูปบรรพบุรุษของตระกูลบุญญารัตน์สองสามรูปติดอยู่เป็นระยะงาม มีเครื่องแต่งบ้านชะนิดสมัยเก่าและใหม่ปนคละกันไปทำให้ดูงามแปลกตา ประดิษฐ์พาข้าพเจ้าไปทางมุมห้องตอนหนึ่ง แล้วชี้ให้ดูสมบัติโบราณชิ้นเล็กชิ้นน้อยที่ประดับไว้ในตู้กระจก มีรูปสลักเล็กๆ คัมภีร์เปบิรัส บราสมิดและรูปพระเศียรฟาโรห์และของจำลองโบราณ

หลายชะนิดของชาวไอยคุปต์ ข้าพเจ้ายืนชมสิ่งของอันงาม น่าเอ็นดูเหล่านี้อยู่สักครู่ จึงรู้สึกว่ามีมือมาแตะที่หัวไหล่ เป็นมือของประดิษฐ์ผู้ที่ข้าพเจ้ารู้สึกรักและนิยมมากขึ้นทุกวินาที.

"อีกหน่อยเราก็จะได้อยู่บ้านติดๆ กัน คุณรู้สึกหรือเปล่า" เขาถามพลางชี้มือไปทางหน้าต่างเปิดสู่ลิ่กหลังหนึ่งซึ่งอยู่ในระหว่างก่อสร้างใกล้จะเสร็จ "คุณแม่ของคุณได้ซื้อที่แปลงนั้นของเราแล้วปลูกบ้านขึ้น ผมได้ข่าวว่าพวกคุณจะมาอยู่ที่นี่ด้วยกันหลายคน"

"เอ๊ะ ผมไม่ทราบเรื่องนี้" ข้าพเจ้าตอบ "รู้แต่เพียงว่าจะปลูกให้คนเช่า"

"ไม่ใช่เช่นนั้นหรอกครับ" ประดิษฐ์ค้าน.

ทันใดนั้นมีสตรีสาวคนหนึ่งเดินผ่านมาที่ประตู.

"ลำจวน! ลำจวน!" ประดิษฐ์เรียก.

"อะไรพี่?" เป็นเสียงรับ แล้วหล่อนก็หยุดอยู่ที่หน้าประตู.

"จะไปไหนเล่า? เข้ามาคุยกันที่นี่ก่อนซี"

หล่อนเดินเข้ามาหาเราด้วยกิริยาอันสงบเสงี่ยม อายน้อย ๆ และหยุดยืนใกล้พี่ชาย.

"นี่คุณวิสูตร์" ประดิษฐ์แนะนำแล้วหันมาทางข้าพเจ้า "และนี่ลำจวนน้องสาวผม"

หล่อนยกมือไหว้ข้าพเจ้าโดยเร็ว ข้าพเจ้ารับไหว้ เราต่างจ้องดูกันด้วยความแปลกใจ.

"วันนี้เดือนหงาย พอกินเข้าแล้วเราตั้งใจจะไปพายเรือเล่น คุณจะไปด้วยไหม วิสูตร์?" ประดิษฐ์กล่าวชวน.

"เห็นจะลำบากแก่คุณมาก นักกะมังครับ" ข้าพเจ้าถาม.

"ลำบากอะไรคะ" แม่ลำจวนตอบ "เราเตรียมอาหารไว้สำหรับคุณด้วย เรียบร้อยแล้ว คุณพ่อซื้อเรือมาดมาใหม่เมื่อวานนี้เอง สวยและแล่นเร็ว คุณคงต้องชอบถ้าคุณไป"

ข้าพเจ้าจ้องดูแม่ลำจวนด้วยความนิยมอันอุบัติโดยปัจจุบันทันด่วน น้ำเสียงอันเย็นหูพร้อม

ด้วยกิริยาอันสงบเสงี่ยมของหล่อนนั้นน่าชมยิ่ง ลำจวนเป็นสตรีไทยที่สวยที่สุดคนหนึ่งซึ่งข้าพเจ้าได้รู้จักมา หล่อนมีผิวพรรณวัณณขาวนวล ดวงพักตร์งามเป็นรูปไข่ นัยน์ตาใหญ่ ขนย้อยคมผมยาวเกือบเป็นมวยไว้พองาม วันนั้นข้าพเจ้าจำได้ว่าหล่อนสวมเสื้อแพรเครบ—เดอ—ชีน สีน้ำเงิน มีลูกไม้ติดอยู่โดยรอบ นุ่งผ้าสีนวลอ่อน.

"ตกลงนะคะ" หล่อนกล่าวชวนต่อไปในเมื่อข้าพเจ้ายืนนิ่งอยู่ "คุณอยู่รับประทานเช้ากับเรา แล้วเลยไปเที่ยวเรือด้วยกัน"

"จ้ะ" ข้าพเจ้าตอบรับ "เราคงจะสนุกกันใหญ่"

"นี่ ลำจวน" ประดิษฐ์พูด "พ่อกลับหรือยัง?"

"กลับอะไรได้ ท่านมารับคุณแม่ไปด้วยอีกเสียช้า เที่ยวกันใหญ่หมู่นี้ไม่ว่าคนแก่คนเฒ่า" หล่อนกล่าวแล้วหัวเราะด้วยความขบขัน.

คืนนั้นเราลงเรือมาดลำงามพายไปในลำแม่น้ำ ข้าพเจ้าถูกเกณฑ์ให้ถือท้าย ลำจวนนั่งกลางถัดไปก็พี่ชายของหล่อน ยังจำได้ว่าวันนั้นวันสิบห้าค่ำและเป็นวันพระ ดวงศศิธรส่องแสงสว่างจ้า ท้องฟ้าปราศจากเมฆกำบัง แม่น้ำก็เงียบนานๆ จะมีเรือกลไฟหรือเรือยนตร์แล่นผ่านเราไปสักครั้ง ทำให้เรือที่แล่นไปอย่างราบรื่นนั้นโคลงเคลงบ้างซึ่งเพิ่มให้สนุกขึ้นอีกไม่น้อย.

อา ท่านสหายที่รัก เมื่อท่านทราบประวัติของข้าพเจ้าตามที่ได้เล่ามาแล้ว ท่านคงเห็นด้วยกะมังว่าตั้งแต่ข้าพเจ้าเกิดมา วันนั้น — คืนนั้น — เป็นวันที่ข้าพเจ้าสุขและสบายใจที่สุด? วันนั้นเป็นวันแรกที่ข้าพเจ้าได้มีโอกาสรู้จักประดิษฐ์อย่างจริงจัง น้ำเสียงอันอ่อนหวานของลำจวนกับลมพระพายที่พัดมาเนื่องๆ เป็นประหนึ่งดนตรีอันไพเราะที่ดังอยู่ภายในความทรงจำของข้าพเจ้ามิรู้หาย.

"ผมทายว่าคุณจะต้องมาอยู่กับคุณแม่ของคุณที่ตึกข้างบ้านเรา คุณวิสูตร์" ประดิษฐ์กล่าว.

"ก็ดีซีครับถ้าคุณแม่ผมมาอยู่จริง เราจะได้ไปโรงเรียนด้วยกันและพบกันได้บ่อย ๆ" ข้าพเจ้ากล่าว "แต่คุณทราบแน่หรือว่าคุณแม่ผมจะมา?"

"อะไรนี่?" ลำจวนถามด้วยความแปลกใจ "คุณยังไม่ทราบอีกหรือคะ คุณวิสูตร์?"

"ฉันไม่ทราบอะไรเลย" ข้าพเจ้าตอบอย่างพาซื่อ.

"คุณไม่ทราบเรื่องราวทางบ้านคุณบ้างหรือคะ" หล่อนถามและยิ้มเชิงเยาะกลาย ๆ ซึ่งไม่ใช่เป็นกิริยาดูถูก.

"ฉันไม่ค่อยเอาใจใส่กับเรื่องที่บ้าน"

"อาจเป็นหน้าที่ของคุณที่จะบีดพวกเรา" ลำจวนพูดเป็นเชิงตัดพ้อ "แต่เขาทราบกันทั้งเมืองแล้วนี่คะ"

"เป็นความสัตย์ฉันไม่ทราบอะไรเลย" ข้าพเจ้าตอบ.

"แปลกจัง?" ประดิษฐ์เปล่งเสียงขึ้น.

ในระหว่างที่ข้าพเจ้านั่งเรือจ้างกลับบ้าน ข้าพเจ้าเผ้านึกถึงแต่เรื่องที่ประดิษฐ์และลำจวนพูด คุณแม่ของข้าพเจ้าจะไปอยู่บ้านบางจาก แล้วท่านจะละทิ้งคุณพ่อไว้ที่ไหน ประดิษฐ์กับลำจวนพูดราวกับว่าได้ทราบเรื่องราวมาแล้วโดยละเอียด คงจะมีเหตุร้ายแรงเกิดขึ้นที่บ้านเป็นแน่ แต่—ทำไมหนอข้าพเจ้าจึงไม่ได้ว่แวว เลย.

— ๒ —

พอไปถึงบ้านก็เริ่มทำการสืบสวนทันที ตามธรรมดาข้าพเจ้าไม่เคยใฝ่ใจอยากรู้อยากทราบอะไรที่เกี่ยวกับความเป็นอยู่ของท่านบิดามารดาหรือพี่น้องในบ้านเลยเลย นิสัยนี้คิดมาตั้งแต่เยาว์ ข้าพเจ้าได้พยายามเรียนและพยายามจน

อยู่โดย ลำพังไม่ ข้องแวะ กับ ผู้ อื่นนอกจากจำเป็น.

เมื่ออายุได้ ๑๗ ปี ข้าพเจ้าได้ไปอยู่เลี้ยกับคุณยายที่เรือนเล็กมาตั้งสามปีเศษแล้ว ถ้ามีเรื่องอะไรเกิดขึ้นในตึกหลังใหญ่ที่ท่านบิดามารดาอยู่ก็เป็นเรื่องที่ไม่สำคัญพอหรือสำคัญเกินกว่าที่ข้าพเจ้าจะควรทราบ เพราะฉะนั้นสำหรับข้าพเจ้าแม้ว่าจะอยู่บ้านติดกันก็เหมือนอยู่คนละมุมโลกกับพวกวงศ์ญาติพี่น้องอื่น ๆ.

ข้าพเจ้าเป็นสุขอยู่กับคุณยายก็เพราะคุณยายสงสารคนอาภัพ รับข้าพเจ้าไปอยู่ด้วยและเลี้ยงดูตามใจเป็นที่สุด อีกประการหนึ่งคุณยายเป็นคนเข้าวัดเข้าวามาหลายสิบปีแล้ว เป็นคนปราศจากกิเลสอยู่ในศีลในธรรมบำรุงพระอรหันต์ ไม่เคยนึกที่จะบอกข้าพเจ้าถึงโลกียะทุกข์ใด ๆ ทั้งสิ้น เพราะเหตุว่าท่านไม่ทราบและไม่ปรารถนาจะทราบ.

เรื่องคุณแม่จะต้องจากบ้านที่ท่านเคยอยู่มาแล้วตั้ง ๒๐ ปีไปอยู่บ้านฝั่งธน ๆ ก็เป็นเรื่องธรรมดาเหมือนเรื่องทั้งหลายในครอบครัวชุนนางใหญ่ ๆ โต ๆ ในเมืองไทย เมื่อภรรยาเป็นฝ่ายที่ชราหมดกำลังที่จะสนองคุณได้เช่นเคยก็เป็นอันว่าต้องถูกปลดชรา ส่วนสามีนั้นเล่าแม้ว่าจะมีอายุรุ่นราวคราวเดียวกับภรรยา แต่ยังมีกำลังวังชาและโภคทรัพย์ก็คงแสวงสิ่งที่ตนไม่มีสิทธิที่จะได้ แต่ก็คงหาได้สมหวัง โดยความชอกช้าระกำใจของภรรยาเก่าผู้เคยร่วมทุกข์ร่วมสุขมาด้วยหลายสิบปี ถ้าภรรยาใดทนได้เพราะความจำเป็น ก็เลยนั่งทนดูความเป็นอยู่ของสามี ส่วนภายในทรวงของหล่อนเล่าก็คงมีเดือดหยดอยู่มิขาดสาย อนิจจา! นี่คือภรรยาของคนไทย แม่ยอดหญิง! ถ้าภรรยาใดทนไม่ไหวและมองเห็นทางพอที่จะหลีกเลี่ยงไปได้ ก็ตัดช่องไปแต่พอตน ทิ้งทรัพย์สมบัติที่ตนได้ช่วยสร้างสมมาแล้วเป็นเวลาตั้งหลายสิบปีให้อยู่ในความอารักขาของ บุรุษผู้มีใจโลเลเบื่อเก่า

หาใหม่ ส่วนทรัพย์สมบัตินั้น ๆ ในที่สุดก็ตกไปอยู่กับเด็กหญิงอะไรที่หน้าตาสวยๆ ทิ้งให้ภรรยาเก่าและบุตรธิดาของตนก้มหน้ากินเกลือไปตามยถากรรม ชีวิต! ชีวิต!!

ท่านจะรู้สึกสงสัยกะมัง เพราะข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วว่าความรักระหว่างท่านบิดาเป็นความรักที่ประเสริฐบริสุทธิ์ แต่มาบัดนี้ได้ถึงซึ่งความแตกร้าวอันเต็มไปด้วยรสขมขื่น ความรักบริสุทธิ์ประเสริฐหรือจะยืดเยื้อได้ตั้ง ๒๐ ปีซึ่งผิดกับความรักอื่น ๆ ในเมืองไทย และความแตกร้าวเมื่อแก่นี้เป็นสิ่งที่ไม่มีใครเคยนึกเคยฝัน ท่านจะหาความรักอะไรในบ้านเราวิเศษยิ่งขึ้นกว่านี้หรือ?

วันหนึ่งพอข้าพเจ้ากลับจากโรงเรียนอาบน้ำเสร็จแล้ว มีคนใช้มาบอกว่าคุณแม่ต้องการให้ไปพบในห้องนอนของท่าน ข้าพเจ้าเดินขึ้นไปหาด้วยกิริยาอันสะทกสะท้านเพราะเคยได้ทราบเรื่องมาแต่โดยตลอด พบท่านนั่งอยู่บนมุมเตียง

ด้านหนึ่ง พอท่านเห็นข้าพเจ้ากำลังน้อย ๆ และยิ้มอย่างเศร้าที่สุด.

"วิสูตร์" ท่านปราศรัย "แม่ไม่ค่อยเห็นหน้าเห็นตาแกเลยหมู่นี้ ไปทำอะไรที่ไหนมา?"

"ผมเที่ยวไปทุกหนทุกแห่งครับ คุณแม่ -- -- ตามเคย" ข้าพเจ้าตอบพลางก็เดินเข้าไปหา.

"เที่ยวอย่างนั้นสนุกหรือ?"

"ก็เรื่อย ๆ ครับ ผมเคย"

"นี่วิสูตร์" ท่านกล่าวพลางจ้องดูข้าพเจ้าอย่างพินิจพิเคราะห์ "แม่จะไปอยู่ 'บ้านสวน'"

"ผมก็ได้ยินอยู่แว่ว ๆ เหมือนกัน"

"อยู่ที่นี่ดูไม่เห็นมีใครต้องการแกเท่าไร ไปอยู่กับแม่ไหมเล่า?" ท่านถาม.

"ไปครับ เราไปด้วยกันหลายคนไม่ใช่หรือ?"

"เปล่า! มีแกกับหนูสำรวยเท่านั้น คนอื่นเขาจะไปกับแม่ทำไม"

แม้ว่าคุณแม่จะยิ้มละไม ข้าพเจ้าก็ยังเห็นได้ชัดว่าท่านพูดด้วยความขมขื่น แค้น.

ต่อมาอีกเดือนเศษ บ้านที่สวนบางจากก็เสร็จเรียบร้อย เรา—คุณแม่ หนูสำรวย น้องสาว คนเล็กที่สุดของเราและข้าพเจ้า—ก็อพยพกันไปอยู่ ช่วยกันจัดแต่งบ้านเสียจนหรูตามที่คนพอมีอันจะกินจะทำได้ เราไม่แน่ใจนักว่าจะเป็นคนพอมีพอกินแท้จริงข้าพเจ้าเสียอีกคาดว่าคุณแม่เป็นคนค่อนข้างจนอยู่มาก เวลานั้นท่านมีรายได้แต่เพียงเล็กน้อย ถ้าขาดแคลนลงเมื่อใดก็ต้องขายเครื่องเพชรเครื่องทองบางอย่างเพื่อประทังชีวิต และคุณแม่ขาดแคลนบ่อยๆ ส่วนเครื่องเพชรเครื่องทองก็หมดลงทุกวัน.

คราวเมื่อเราอยู่ 'บ้านสวน' ฝั่งธนบุรี แม้จะอยู่ใกล้กรุงเทพฯ แท้ๆ ก็หาสงบราบคาบเหมือนกรุงเทพฯ ไม่ มีโจรผู้ร้ายชุกชุม ขะโมยเข้าสวน! ขะโมยขึ้นบ้าน! ทำร้ายร่างกายและอื่นๆ ไม่ว่าจะย่างไปที่ไหนก็มีแต่เสียงเช่นนี้ ที่แรกข้าพเจ้ายังรู้สึกกลัว แต่เมื่อมาอยู่นานเข้า

ก็เคยชินกับการเผชิญภัยเหล่าน[25] แม้ว่าที่ 'บ้านสวน' จะมีภัยอยู่รอบข้างเสมอก็จริง ข้าพเจ้ายังรู้สึกว่าเป็นสุขกว่าอยู่บ้านสามเสนหลายหมื่นหลายพันเท่า มองดูทางโน้นซิท่าน บ้านประดิษฐ์! บ้านดำจวน! เด็กผู้ซึ่งข้าพเจ้าได้ขอมอบความรักความสุขความสบายไว้ภายในความไมตรีจิตต์ของเขาแล้วโดยปราศจากข้อกังขา.

ในปลายปีนั้นท่านบิดาถึงอนิจจกรรม ในพินัยกรรมของท่านปรากฏว่าเรา—คุณแม่, หนู สำรวยและข้าพเจ้า ไม่มีส่วนได้ในกองมรดกของท่านเลย ท่านปล่อยให้เราทั้งสามต่อสู้กับชีวิตอันทารุณโดยปราศจากความช่วยเหลือ สำหรับตนเองข้าพเจ้าก็ไม่รู้สึกเสียใจอะไรนัก เพราะเรื่องมันควรจะเป็นเช่นนั้น อีกประการหนึ่งข้าพเจ้าก็เป็นลูกผู้ชาย อย่างไรก็ยังพอกะเกณฑ์กะสนไปได้ สำหรับหนูสำรวยก็พอประมาณเพราะเธอเป็นหญิงสาย ต่อไปภายหน้าเมื่อเป็น

สเวทพอจะมีทางไป แต่สำหรับคุณแม่เป็นที่น่าสงสารที่สุด ท่านเป็นคนชราและตรากตรำมาแต่วัยยังเยาว์ บำเหน็จนี่คือรางวัลที่ท่านได้รับ! เมื่อมานึกถึงความเป็นอยู่ของคุณแม่ทุกวันนี้ ข้าพเจ้ารู้สึกว่าความทุกข์ของข้าพเจ้าไม่เท่าเศษหนึ่งส่วนพันของท่าน อนิจจา! ละคร—ละครแห่งโลก! ละครแห่งชีวิต!

—๓—

แม้ว่าข้าพเจ้าได้มีโอกาสอยู่ร่วมสมาคมกับลำจวนบ่อย ๆ ก็ดี ก็ยังหาได้เป็นผู้กล้าพอที่จะไปทะนงตนรักหล่อนได้ไม่ ทั้งนี้เพราะความจำเป็นไม่ใช่เพราะข้าพเจ้าเป็นคนใจแข็งหรือเหล็กท่อนหนึ่ง ข้าพเจ้าได้มีโอกาสสนทนากับหล่อนสองต่อสอง เคยไปเที่ยวด้วยกันนาน ๆ ครั้งหนึ่ง เคยรู้จักนิสัยใจคออันแท้จริงของหล่อนด้วย มีเหตุผลหลายประการที่ทำให้เราต้องเป็นแต่เพื่อนกันเท่านั้น ข้าพเจ้าเป็นคนจนไม่มีอะไรที่จะเห็น

ว่าพอจะเป็นผังเป็นฝาได้ ในภายหน้า ส่วนดำจวน —แม้จะดิ้นด้วยประการทั้งปวง—ก็ยังหาอาจเล็งเห็นความจริงในข้อนี้ไม่ ข้าพเจ้าไม่ทราบว่าหล่อนมีใจจดจ่ออยู่ในข้าพเจ้าสักเพียงไหน แต่อย่างน้อยหล่อนก็คงชอบข้าพเจ้า ดีพอที่จะรับความรักของข้าพเจ้าได้ ในเมื่อข้าพเจ้าจะออกปากวิงวอนตั้งแต่รู้จักกันวันแรกจนทุกวันนี้ ข้าพเจ้าพยายามที่จะเป็นคนดีสำหรับหล่อนและสำหรับโลก พยายามดื้มความหดังเพื่อหล่อน และเพื่อความเป็นอยู่ในอนาคตของตนเอง การที่ข้าพเจ้าต้องหักใจไม่ยอมรักหล่อนเป็นส่วนหนึ่งของการพยายามเป็นคนดี ข้าพเจ้ารู้สึกตนว่าไม่มีสิทธิ์ โอ—ข้าพเจ้าเชื่อมั่นทีเดียวว่าหล่อนคงถือเสียเช่นเดียวกับเพื่อนบ้านอื่น ๆ ของเราว่าข้าพเจ้าคงจะเป็นคนมั่งมีพอใช้ถ้าหล่อนแต่งงานกับข้าพเจ้าแล้วและได้ทราบความจริง อย่างน้อยหล่อนก็คงรู้สึกเสียใจ นี่ข้าพเจ้าไม่หมายความว่าดำจวนรักข้าพเจ้าเพราะนึกว่า

ข้าพเจ้ารวย แต่เป็นเพราะหล่อนเป็นคนธรรมดาคนหนึ่งซึ่งจะต้องคิดเช่นนั้น และหล่อนเป็นหญิงที่มีหัวใจอันบริสุทธิ์ที่สุดคนหนึ่งที่ข้าพเจ้ารู้จักมา.

การที่ข้าพเจ้าสามารถชะนะกฎธรรมดาที่ว่า—หญิงสาวชายหนุ่มอยู่ด้วยกันก็ต้องรักกัน ความรักทำให้เราตาบอดลืมคิดถึงฐานะและความเป็นอยู่เสียสิ้น—ก็เพราะประดิษฐ์พี่ชายของลำจวนนั่นเอง ประดิษฐ์เป็นคนที่มีสุภาษิตสอนใจอันดีเลิศในชีวิตประจำวันของตนโดยลำพัง และสามารถที่จะเผยแผ่สุภาษิตนั้นให้ข้าพเจ้าผู้เป็นเพื่อนที่ประดิษฐ์รักและเอาใจใส่ทราบได้โดยละเอียดถ่องแท้ อะไรที่ดีงามในนิสัยข้าพเจ้าเวลานี้ประดิษฐ์เป็นผู้ปลูกและก่อรากขึ้น ข้าพเจ้าไม่เคยมีเพื่อนคนใดที่วิเศษยิ่งไปกว่า.

พูดถึงลำจวน แม้ว่าเรื่องราวต่าง ๆ ระหว่างเราทั้งสองจะผ่านพ้นมาแล้วกว่าสิบปี ข้าพเจ้าก็ยังลืมหล่อนไม่ได้ ชีวิตของหล่อนเป็นชีวิตที่แปลก

หล่อนอยู่ในโลกที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความบรมสุข แต่หล่อนก็ยังคงเป็นคนที่เศร้า แม้ว่าจะต้องการอะไรที่พอจะเป็นไปได้ในโลกนี้หล่อนก็คงได้โดยปราศจากข้ออุปสรรคใดๆ แต่ถ้าจวนก็ไม่ต้องการอะไรมากนัก หล่อนเป็นผู้มีคนตามใจ เป็นเด็กดี เป็นสุขแต่ก็ยังต้องเห็นความอยุติธรรม ความทุกข์ของคนอื่นและของโลกซึ่งแวดล้อมเราอยู่ หล่อนมีอายุได้สิบหกปีเศษ แต่ดูประหนึ่งว่าธรรมดาบังคับให้หล่อนเป็นผู้ใหญ่ก่อนถึงขั้นของอายุ หล่อนได้เห็นและรู้สึกมามาก คุณพ่อของหล่อนมีภรรยาหลายคนและอยู่รวมกันในบ้านหลังนั้น แม้ว่ามารดาของหล่อนจะเป็นภรรยาหลวง หล่อนก็ยังสามารถเห็นได้ว่าคุณแม่มีความรู้สึกอย่างไร ถ้าจวนรู้และเข้าใจชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในบ้านนั้นทุกคน ความอิจฉาริษยาความบันบวน ความอยุติธรรมและยิ่งกว่านั้นความหึงหวง ความชิงดี ทำให้หล่อนรู้สึกขยะแขยงเกลียดชังชีวิตเป็นที่สุด แม้ว่าสิ่งสามเหล่านี้

จะไม่มาก้าวก่ายถึงหล่อนมากนักก็จริง เพราะหล่อนเป็นธิดาหัวแก้วหัวแหวนของเจ้าคุณฯ—หล่อนก็ยังรู้สึกเบื่อและรำคาญ.

"คุณวิสูตร์คะ คุณทราบแล้วหรือยังว่าคุณแม่คุณต้องมาอยู่บ้านนี้เพราะอะไร?" ลำจวนถามข้าพเจ้าวันหนึ่งในขณะที่เรานั่งคุยกันอยู่สองต่อสองที่ท่าน้ำหน้าบ้านหล่อน.

"ทราบซี คุณลำจวน" ข้าพเจ้าตอบ "คุณแม่ฉันไม่มีความอดทนเหมือนคุณแม่เธอจึงต้องปลีกตัวหนีมา"

"โอ อย่าพูดเลยค่ะ" หล่อนพูดอย่างฟ้อน "ถ้าคุณแม่ของดิฉันมีช่องที่จะหนีปลีกตัวไปได้คุณนึกหรือว่าท่านจะอยู่ดูความอัปรีย์เช่นนี้ ทนดูอยู่ทุกวันทุกคืน คุณแม่เคยพูดกับดิฉันเสมอว่าจะไป——จะไปด้วยกัน แต่ก็ไม่เป็นผลสำเร็จเพราะเราไม่มีทุนพอและคุณแม่คิดถึงลูก——พี่ประดิษฐ์และดิฉัน——คุณแม่ร้องไห้บ่อยไปค่ะ ถึงเดี๋ยว

นักเถอะ โอ ดิฉันเกลียดผู้ชายจัง การศึกษาของเราในเวลานี้ไม่ได้ทำให้เขาดีขึ้นเลย”

“เธอมีเหตุผลมากพอที่จะเกลียดผู้ชายได้” ข้าพเจ้ากล่าวอย่างเห็นใจ.

“จะทำอะไรกันดับๆ อย่าให้ออกหน้าออกตาก็พอจะทนได้” หล่อนพูดด้วยน้ำเสียงอันแข็งกระด้างผิดกว่าธรรมดา “ดิฉันไม่เคยได้ยินว่าประเทศใดที่ศิวิไลซ์เขาทำกันเช่นนี้ คุณพ่อมีเพื่อนฝรั่งหลายคน และเขามักจะพาลูกสาวลูกชายมาที่นี่บ่อยๆ พอเขาเห็น เพียน บรรเจิด สัมฤทธิ์ เขาก็ถามเด็กเหล่านั้นว่าเป็นใคร แท้จริงดิฉันทราบดีว่าเขาออกจะทราบความจริงอยู่แล้วแต่ก็คงต้องบอกว่าเป็นคนใช้ แต่พอเขาเห็นเด็กเหล่านั้นมาพูดกับดิฉันเขาก็ทราบได้ทันที เพราะกิริยามันแปลกพิกล”

“เศร้านะ?” ข้าพเจ้าพูดอย่างคล้ายจะถามตนเอง.

"คุณวิสูตร์คะ" หล่อนกล่าวด้วยเสียงอันเบา "ดิฉันเชื่อว่าคุณจะต้องแต่งงานมีบุตรภรรยาในวันหนึ่ง คุณจะทำอย่างนี้เหมือนกันหรือคะ"

"เปล่า ลำจวน ฉันไม่มีความคิดเช่นนั้นเลย" ข้าพเจ้าออกตัวอย่างแรง "ฉันไม่เชื่อว่าผู้ชายที่มีเมียมากจะได้ความสุขที่ไหน"

"คุณคงจะได้มีโอกาสไปเมืองนอกวันหนึ่ง เมื่อไปอยู่ที่นั่นคุณคงจะได้เห็นเขาทำกันอย่างไร"

"นี่เธอเห็นจะไม่เชื่อฉันกะมัง?" ข้าพเจ้ากล่าวเป็นเชิงถามตัดพ้อ "จริงนะ ฉันเป็นคนที่เกลียดการมีเมียมากมากที่สุดคนหนึ่ง ฉันเห็นเป็นของ 'บาเบเรียน' สิ่งเหล่านี้อาจดีเมื่อสมัยยี่สิบสามสิบปีมาแล้ว แต่มาเดี๋ยวนี้เราควรจะดูอย่างญี่ปุ่น เขาเจริญได้เพราะอะไร เมืองอินเดียเป็นเมืองนรก ผู้ชายชาวฮินดูทำประเทศของเขาให้เป็นนรก มีการข่มขืนให้หญิงมีเรือนตั้งแต่อายุ ๑๑—๑๒ เขาเก็บฮาเรมเป็นของประดับ

บ้าน — เป็นของเก่า แล้วปล่อยให้บ้านเมืองเป็นข้าอังกฤษเพราะความระย่ำของตน”

“อังกฤษดูถูกชาวฮินดูมากนะคะ” หล่อนเสริม.

“จริงนะ ดำจวน” ข้าพเจ้าพูด “เธอควรจะนับฉันเข้าในพวกเธอด้วยคนหนึ่งในเรื่องมีเมียมากในเมืองไทย เธอรู้ไหมว่าทำไมคนไทยจึงเป็นหุ้นส่วนกันไม่ค่อยติด ปราศจากความเชื่อถือซึ่งกันและกัน ก็เพราะแต่เด็กไม่ได้เห็นของอื่นนอกจากสิ่งเหลวไหลเลอะเทอะเหล่านั้น พอโตขึ้นคนก็ทำเลียนเอง ของเหล่านี้มักฝังอยู่ในนิสัยตั้งแต่เกิด”

“คุณเชื่อหรือคะว่าถ้าเมืองเรามีกฎหมายห้ามการมีเมียมากกว่าคนหนึ่งจะเป็นผลดีแก่ความเป็นอยู่สำหรับถูกหลานเรา?” หล่อนถาม.

“ฉันเห็นว่าแน่ ใครที่เขามาจากประเทศอื่นมาเห็นเมืองไทยเราเป็นเช่นนี้ก็ต้องรู้สึกขยะแขยงฉันทราบดี ทำไม ถ้าเด็กของเราเห็นแต่ของดีก็

อาจช่วยให้เป็นคนดีได้มากเหมือนกัน อย่างน้อยก็ต้องทำให้เกิดมีความเชื่อถือในผู้อื่นบ้าง เธอก็ทราบดีว่าบ้านไหนมีเมียน้อยมาก บ้านนั้นต้องป่นปี้วุ่นเพียงไร”

“โอ คุณวิสูตร์ค่ะ” หล่อนเรียกข้าพเจ้าด้วยความปลื้มปีติ “ดิฉันอยากให้คุณไปนอกไปศึกษาและไปเห็นสิ่งต่างๆ แล้วเอามาเป็นตัวอย่างสำหรับเมืองไทย คุณจะสัญญาได้ไหมคะว่าคุณจะเชื่อในความคิดอันนี้ของคุณเสมอไป”

“สัญญาได้” ข้าพเจ้าตอบอย่างมั่นใจที่สุด.

“และคุณจะสละความสนุกสนานส่วนตัวต่างๆ เพื่อความคิดอันนี้”

“แน่!”

“คุณหมายความว่าคุณจะมีภรรยาคนเดียวเพื่อเป็นเยี่ยงสำหรับคนไทย—?” หล่อนกล่าวด้วยน้ำเสียงอันก้องกังวานไพเราะ “และพยายามช่วยเด็กที่จะมาภายหลังเราให้ได้รับความสุข ให้

มีความเชื่อมั่นในความเป็นอยู่ของตนเอง เพราะมันนิสัยที่มั่นคงเชื่อมั่นในคนอื่น"

"เธอเชื่อไหมว่า การที่พวกเราเป็นคนจนไม่มีความเชื่อมั่น ไม่มีจิตต์ใจที่จะทำอะไรให้เป็นแก่นสารเพื่อเป็นกะดูกสันหลังของประเทศก็เพราะถูกเพาะนิสัยให้เป็นเช่นนั้น?"

"เป็นอะไรคะ?"

"ให้เห็นแต่ความหละหลวมในเรื่องจรรยาของการมีชู้กับเมีย สิ่งเหล่านี้เป็นศัตรูอันร้ายแรงคอยแต่ทำลายความเชื่อมั่นในนิสัยของเรา"

"จริงค่ะ ดิฉันเห็นด้วย" หล่อนพูดเบา ๆ "ดิฉันเชื่อแน่ว่าใครที่มาเป็นภรรยาคุณจะเป็นคนเคราะห์ดีและจะเป็นสุขที่สุด"

"ฉันไม่เชื่อว่าฉันจะได้แต่งงาน"

"ทำไมเล่าคะ?"

"ฉันจน——จนอย่างเธอไม่นึกไม่ฝัน ฉันไม่รู้ว่าการภายหน้าสำหรับตนเองจะเป็นอย่างไร ฉันไม่เคยเรียนหนังสือเก่ง"

"เอาเถอะค่ะ" หล่อนพูดด้วยน้ำเสียงอันแน่นแฟ้น "คุณจะแต่งงานหรือไม่ก็ตาม ดิฉันขอให้คุณคิดอยู่เสมอนะคะอย่างน้อยคุณยังมีเพื่อนที่ดีที่สุดอยู่ในโลกคนหนึ่ง——เพื่อนที่จะคอยดูความสำเร็จในเรื่องที่คุณจะเปิดเผยความคิดของคุณให้คนไทยทราบและนิยม"

หล่อนจ้องดูข้าพเจ้าด้วยแววเนตรอันงามซึ่งเป็นเครื่องแสดงอยู่ชัดแล้วว่าหล่อนมีความเชื่อมั่นในข้าพเจ้าทุกประการ.

เวลานั้นเราทั้งสองก็ยังเป็นเด็กอยู่ และเรื่องที่เราพูดกันก็เป็นเรื่องของผู้ใหญ่ที่จะคิดจะพูด เราไม่สามารถจะพูดให้ต่างทราบความคิดซึ่งกันและกันเป็นข้อๆได้แจ่มแจ้งชัดเจน แต่ก็คงเข้าใจกันดีดี เพราะความคิดความรู้สึกของเรามาตรงกันเข้า ตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมา เรา—ลำจวนและข้าพเจ้า—ก็เป็นเพื่อนที่สนิทสนมมากขึ้นทุกวัน เพื่อนเท่านั้น ท่านสุภาพที่รัก การที่เราสามารถดี

วงให้แคบได้แต่เพียงเป็นเพื่อนก็เพราะเราอาจรู้จักกันได้ดีเกินกว่าที่จะรักกันก็เป็นได้ หล่อนเรียกข้าพเจ้าว่าคุณพี่เช่นเดียวกับหล่อนเรียกบ่าวคนใช้ ดังจะเพื่อนร่วมชีวิตของข้าพเจ้า เพื่อน—เพื่อนเท่านั้น!

บทที่ ๔

ไปเมืองนอก

—๑—

ตลอดเวลาสิบแปดเดือนเศษที่ข้าพเจ้าได้เป็นเพื่อนอันสนิทสนมกับตำจวนและประดิษฐ์ ไม่มีนาทีใดที่ข้าพเจ้าไม่เป็นสุข เราไม่เคยมีความแหนงใจซึ่งกันและกันเลยแม้แต่น้อย และดูเหมือนว่าไม่มีอะไรในโลกที่อาจมาทำลายความมั่นคงแห่งความเป็นมิตรของเราเสียได้ ทุกอย่างที่แวดล้อมความเป็นอยู่ของข้าพเจ้าดูสดชื่นผิดกว่าที่ได้เป็นมาแล้วหลายพันเท่า เปรียบประดุจความแตกต่างกันระหว่างดอกไม้สดและดอกไม้เหี่ยว ฟ้าและดิน ความรักอันแท้จริงของสหายทั้งสองซึ่งมีต่อข้าพเจ้านั้นมีค่าสูงเยี่ยม ประดุจนายแพทย์ผู้รักษาคนไข้หนักให้หายโรค ความรักนี้ช่วยทำให้ข้าพเจ้าลืมความหลัง และความขอกช้ำระกำใจ

ต่าง ๆ ที่ได้เคยคิดแค้นอยู่เสมอ ความรักอันนี้ดูเหมือนว่ามีอำนาจดึกดับคอยดัดแปลงนิสัยอันแข็งกระด้างของข้าพเจ้าให้อ่อนโยนต้องตามความประสงค์ของสภาพแห่งความเป็นลูกผู้ชายที่ดีตลอดเวลาที่เราอยู่ร่วมกัน ข้าพเจ้าเคยรู้สึกกลัวบ่อย ๆ ว่า ถ้าจะมีอะไรมาพรากเราให้ห่างไกลกันเสีย ข้าพเจ้าคงจะไม่สามารถทนมีชีวิตอยู่ต่อไปได้ รู้สึกว่าเด็กทั้งสองนี้เป็นสิ่งจำเป็น—เป็นส่วนหนึ่งของความเป็นอยู่ของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าไม่เคยได้รับความสุขเช่นนั้น ไม่เคยได้รับการสมาคมที่เดิศพร้อมทั้งกายวาจาและใจเช่นนี้ ข้าพเจ้าต้องการเด็กทั้งสองนี้ให้อยู่ใกล้ชิดชั่วกัลปาวสาน ต้องการความรักและความช่วยเหลือทุกลมหายใจเข้าออก.

ข้าพเจ้าเรียนรู้จากความเป็นมิตรกับดำจวนและประดิษฐ์ว่าความรักอันแท้จริงไม่ได้เกิดจากอำนาจ หรือเงิน หรือเกียรติยศ ความรักเกิดเพราะน้ำใจ เรียนรู้ว่าชีวิตของเราบางคน

แม้จะมีอะไรที่อยุติธรรม ขมขื่น อยู่มากมายแล้ว อย่างน้อยก็คงจะมีอะไรบางอย่างที่จะมาเป็นสินน้ำใจให้ดำรงชีพอยู่ได้เป็นสุข ท่านเคยมีเพื่อนเช่นนี้หรือ? แม้จะทราบอยู่ดีแล้วว่าความมั่งคั่งสมบูรณ์ไม่ใช่ส่วนหนึ่งของความรัก ข้าพเจ้าก็มิได้แสดงให้ลำจวนเห็นว่าข้าพเจ้ารักหล่อนยิ่งชีวิตยิ่งอะไรทั้งหมดในพิภพอันกว้างใหญ่ไพศาล ทั้งนี้ท่านคาดถูกหรือไม่ว่าเพราะอะไร? มิตรภาพระหว่างเราทั้งสองนั้นเองทำให้ข้าพเจ้าสละโอกาสนั้นเสียครั้งแล้วครั้งเล่า ข้าพเจ้าต้องการให้ผู้ที่ข้าพเจ้ารักเป็นสุข เมื่อและข้าพเจ้าไม่มีเงิน ไม่มีความหวังที่จะมองไปยังชีวิตอันราบรื่นในอนาคตได้ ข้าพเจ้าจะแสดงให้หล่อนทราบถึงความจริงภายในทรวงอกได้ละหรือ? ข้าพเจ้าไม่ต้องการให้หล่อนมาตรากตรำทนทุกข์อยู่ด้วย ต้องการแต่จะให้หล่อนเป็นสุข.

ในที่สุดก็ถึงเวลาที่เราทั้งสามจะต้องจากกัน ศรายใดเมื่อโลกยังคงหมุนอยู่รอบแล้วรอบเล่า ความสุขหรือความทุกข์ของเราก็ต้องหมุนตามไปด้วย สำหรับประดิษฐ์ เราจะต้องจากกันไปเสียไกลจนเหลือที่จะคาดได้ว่าเขาจะกลับมาอยู่ร่วมโลกร่วมชีวิตกับข้าพเจ้าได้อีก ยิ่งลำจวนยิ่งร้าย เรายิ่งจะต้องจากกันจนตลอดชีวิต เพราะเราได้เดินจูงมือมาด้วยกันจนสุดหนทางเสียแล้ว.

ประดิษฐ์ไปเมืองนอก! ลำจวนแต่งงาน!

สำหรับนักเรียนในประเทศสยามเมื่อเก้าสิบปีมาแล้ว ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่ามีใครเรียนเก่งไปกว่าประดิษฐ์ สิ่งที่พิสูจน์ให้เห็นได้ก็คือ ในปีนั้นประดิษฐ์สอบทุนเล่าเรียนหลวง "สกอลาชิบ" ได้ที่หนึ่ง และทุนเล่าเรียนรถไฟก็ได้ที่หนึ่งเหมือนกัน ดังนั้นจึงเตรียมตัวพร้อมที่จะออกเดินทางไปศึกษาวิชชาวิศวกรรมในประเทศอังกฤษ ข่าวนี้ทำให้ข้าพเจ้าปลื้มปีติและภาคภูมิใจเป็นที่สุดในความสามารถอัน

เย็ยม เห่ง สหาย ร่วม ชีวิต คนเดียว ของ ข้าพเจ้า
แต่ — อีก ใจหนึ่งข้าพเจ้ารู้สึกเศร้าสลดอย่างเหลือ
ที่จะพรรณนาได้ถูกต้องเป็นตัวอักษร เพราะเราจะ
ต้องจากกันเป็นเวลานาน และเวลานั้นข้าพเจ้าไม่
ฝันว่าจะได้ไปนอกเช่นเดียวกับประดิษฐ์ ข้าพเจ้า
คิดว่าพอประดิษฐ์กลับมาก็คงจะต้องอยู่คนละโลก
กับข้าพเจ้า ความคิดอ่านก็คงเป็นไปคนละเรื่อง
หัวนอกหัวใน ดังนั้นเราจะได้มีโอกาสพบ ชะบ
พอ รักใคร่กันเช่นเดิมละหรือ —?

ในที่สุดก็ถึงวันที่ประดิษฐ์จะต้องตั้งต้นออกเดิน
ทาง แต่เช้าตรู่เจ้าคุณบรรดือ ฯ ได้จัดเรือยนต์
เก๋งใหญ่ลำหนึ่งสำหรับบรรทุกสิ่งของ และผู้คนที่
จะไปส่งรวมทั้งประดิษฐ์ ข้าพเจ้า คุณแม่ และนุ
สำรวย เรือแล่นไปยังห้างบอเนียวแล้วเราก็ช่วย
กันขนของประดิษฐ์ขึ้นไปไว้ในเรือเดอีย์ ซึ่ง
เวลานั้นกำลังเทียบท่าอยู่.

"วิสูตร์ กันจะเขียนจดหมายมาให้เธออย่างน้อยเดือนละฉะบับ อย่าลืมตอบนะ" ประดิษฐ์กล่าวในระหว่างที่เราได้มีโอกาสอยู่ในห้องโดยลำพังชั่วเวลาอันเล็กน้อย.

"กันจะเขียนถึงเธอเดือนละสอง ประดิษฐ์" ข้าพเจ้าตอบด้วยสำเนียงอันหนักแน่นพลางเอามือโอบหลังเพื่อนที่รักไว้.

"ในระหว่างที่กันไม่อยู่" ประดิษฐ์กล่าวอย่างเศร้า "ถ้ามีอะไรเกิดขึ้นแก่ลำจวน เธอจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบทั้งสิ้น จำไว้นะ"

"กันตายสำหรับลำจวนได้ทุกเมื่อ"

การลาของเราได้เป็นไปอย่างหน้าชื่นตาบานที่สุด แต่ภายในดวงใจ — ถ้าสามารถจะเห็นได้ย่อมมีน้ำตาไหลอยู่มิขาดสาย สักครู่ก็ได้ยินเสียงเรือเป่าหวูดให้อาณัติสัญญาว่าจะถอนสมอ เราเดินลงบันไดที่ทอดจากแคมเรือขึ้นบนมายังพื้นซีเมนต์ของท่าบอเนียว แล้วมายืนออกันอยู่เป็น

แถวโบกผ้าเช็ดหน้าอยู่ไปมาในระหว่างเรือกำลังเคลื่อนที่ออก คุณหญิงบรรลือฯ และดำจวนยืนเกาะข้าพเจ้าอยู่คนละข้าง พอข้าพเจ้าเหลือบตาขึ้นก็เห็นคนทั้งสองกำลังร้องไห้ ครั้นเรือ "เดลี" ลับตาไปแล้ว เราต่างลงเรือยนตร์เก่งกลับบ้าน.

"พิลึกจริงๆ" ข้าพเจ้าได้ยินเสียงดำจวนเรียกในระหว่างที่ยืนอยู่ท้ายเรือโดยลำพัง "ดิฉันรู้สึกยินดีเหลือเกินแต่อดร้องไห้ไม่ได้"

ดำจวนมายืนอยู่ข้างข้าพเจ้า น้ำอบฟอดดีสบู่ที่หล่อนเคยใช้ส่งกลิ่นอยู่หอมชวน โดยปราศจากความรู้สึกใดๆ ข้าพเจ้าเอาแขนโอบหล่อนไว้โดยรอบ ส่วนดำจวนก็โน้มศีรษะมาติดกับข้าพเจ้า เรือยนตร์ยังคงแล่นอยู่ — — — และแล่นอยู่เรื่อยๆ.

—๒—

กลับจากไปส่งประดิษฐ์แล้วข้าพเจ้าไปอยู่กับสำเจวนตลอดวัน พยายามปลอบและเอาอกเอาใจหล่อน ให้หายจากความวิ้าเหว่ พอกลับมาบ้านก็ถึงเวลานอนพอดี ในห้องนอน ข้าพเจ้ารู้สึกปวดร้าวไปทั่วสรรพางค์กาย เพราะรู้สึกเหมือนว่าเมื่อประดิษฐ์ไปแล้ว แม้จะลุกนั่งยืนเดินประการใดก็ทำไปโดยความผ่าผึนเหมือนไม่มีสติ หลับตาครั้งใดก็มีแต่เสียงที่เราถามมาว่า "ประดิษฐ์ไปแล้ว เจ้าจะทำอย่างไร ? เจ้าเป็นเด็กดีพอสำหรับสำเจวนละหรือ ?"

ลุกแล้ว ท่านสหายที่รัก นอกจากประดิษฐ์ข้าพเจ้ายังคงมีเป็นห่วงสำเจวนอยู่มาก หล่อนหงอย หล่อนเป็นทุกข์ หล่อนต้องการข้าพเจ้าเป็นเพื่อนเป็นพี่ ไม่ใช่เป็นอะไรอื่นที่เกินกว่านั้น เมื่อครั้งประดิษฐ์อยู่ ความสัมพันธ์ระหว่างเราทั้งสองดำเนิรไปได้ตามความต้องการ แต่เดี๋ยวนี้

ประดิษฐ์ไปเสียเถิด ยังเหลืออยู่ก็แต่เพียงเราสองคนเท่านั้น ไม่มีใครอื่นจะมาเกี่ยวข้องช่วยเหลือให้ข้าพเจ้าสามารถสละสิ่งที่รักยิ่งชีวิตเพื่อความสุขในปรัตยุตบันและอนาคตของลำจวน ข้าพเจ้าจะสามารถต้านทานอำนาจกฎธรรมดาไหว หรือ ?— น้ำตาอาบใกล้มด !

วันเดือนก็คงผ่านพ้นไปเรื่อย ๆ ข้าพเจ้ายังคงต่อสู้อย่างทรหดกับความรู้สึก ความบ้าในทรวงอกอยู่อย่างปราศจากความท้อถอย และจนเวลานี้ข้าพเจ้าก็ยังเป็นฝ่ายชะนะ.

วันหนึ่งพอข้าพเจ้าไปถึงบ้านเจ้าคุณบรรดือ ฯ ก็พบนายร้อยโทหนุ่มคนหนึ่งนั่งคุยอยู่กับเจ้าคุณ ฯ และคุณหญิง ข้าพเจ้าถูกแนะนำให้รู้จักและปรากฏว่าชื่อนายร้อยโทกมล จิตร์ปรีดี พึ่งกลับจากเมืองอังกฤษได้เพียงสิบสองวันโดยไม่ได้บอกกล่าวกับใครเลย เจ้าคุณและคุณหญิงรู้จักกมลตั้งแต่นายร้อยโทกมลยังเด็ก ๆ.

"เออนี่ กมล แกจำลำจวนได้ไหม ?" เจ้าคุณถาม.

"เห็นจะได้ครับ แต่ก็เห็นจะเปลี่ยนไปมากที่เดียว" กมลตอบด้วยสำเนียงอันเป็นฝรั่งพูดไทยอยู่เล็กน้อย "เมื่อผมไปลำจวนยังเด็กอยู่มาก อยู่ที่ไหนเล่าครับ ?"

"เดี๋ยวเขาจะลงมา" คุณหญิงตอบ.

นายร้อยโทกมล จิตร์ปรีดี เป็นคนมีรูปทรงระหง หน้าตาแช่มชื่น อายุราวยี่สิบห้า ในระหว่างที่นั่งอยู่บนเก้าอี้ตรงหน้าเจ้าคุณ และคุณหญิง ดูกมลออกจะกะสับกะส่ายเหลียวไปเหลียวมาคล้ายกับจะพยายามดูเครื่องแต่งห้องให้ตลอดในเวลานั้น เดี๋ยว ๆ ก็หันมาทางข้าพเจ้าเสียที.

"เมืองไทยดูไม่เห็นเปลี่ยนแปลงอะไรนี่ครับ" เขากล่าว.

"เธออยู่ไปนาน ๆ ก็คงเห็น" คุณหญิงพูด "นั่น! ลำจวนมาแล้ว"

ทันใดนั้นสตรีที่กล่าวนามได้เดินมาถึงมาหากมลยืนขึ้นต้อนรับพลางก็เชื้อเชิญให้หล่อนนั่งเก้าอี้ที่ตนนั่งอยู่เมื่อก.

"นั่งเถอะค่ะ เก้าอี้มีถมไป" ล่าจวนตอบแล้วเดินไปลากมาจากมุมห้อง "คุณจำดิฉันได้ไหมคะ"

"ถ้าไม่รู้มาก่อนก็เห็นจะลำบาก" กมลตอบแล้วยิ้ม "คุณเปลี่ยนไปมาก"

การสนทนาคงดำเนินไปตามเรื่องของคนที่ไม่ได้พบกันมาตั้งแปดปีเศษ มีการเอาอกเอาใจกันอย่างที่ท่านอาจนึกได้ถูก กมลเป็นคนค่อนข้างตลก พูดจาห้าวหาญตรงไปตรงมา พูดไทยไม่ค่อยคล่อง ประเดี๋ยวก็ปล่อยภาษาฝรั่งออกมาเสียยืดยาว พอรู้สึกตัวก็หวนไปพูดภาษาไทยเสียที เวลานั้นข้าพเจ้านั่งอยู่เบื้องหลังของกมลและไม่มีส่วนได้ส่วนเสียในเรื่องสนทนานั้นเลย. อีก

ประการหนึ่ง ข้าพเจ้ารู้สึกไม่มีใครแยแสในตน ไม่มีใครเหลียวมาทักทายหรือพูดจาด้วย คุณหญิงดูตื่นเต้นมากวิ่งเป็นกุลีกุจอหาของมาเลี้ยงดู เจ้าคุณบรรดือ ๆ ก็ส่งบุหรี่ฝรั่งให้กมลตัวแล้วตัวเล่า และนั่งพังกมลคุยถึงเรื่องจิปาถะด้วยความสนใจ ถ้าจวนก็นั่งพังกมลพูดด้วยดวงหน้าอันยิ้มละไม หล่อนมิได้เหลียวหน้ามาดูข้าพเจ้าเลยแม้แต่สักครั้ง.

"ผมเห็นเป็นที่น่าเสียดายมากสำหรับเด็กที่มีการศึกษาในเมืองเรา ทุกคนไม่มีโอกาสไปเมืองนอก" กมลพูดอย่างเร็ว "พวกเราควรจะไปเห็นสิ่งต่าง ๆ ให้มาก เพื่อจะได้เอามาใช้เป็นตัวอย่าง เจ้าคุณครับ เมืองนอกเป็นเมืองสวรรค์ถ้าเปรียบกับเมืองเราแล้ว เราก็เหมือนอยู่เมืองนรก"

"แต่คุณไม่นึกบ้างหรือครับ" ข้าพเจ้าสอดขึ้นเป็นครั้งแรก "ว่าสำหรับคนที่ไม่มีโอกาสได้

ไปเมืองนอก เขาก็เห็นเมืองเราสบายพอใช้เหมือนกัน”

กมลหันมาดูข้าพเจ้าอย่างไม่พอใจ และก็กลับไปพูดกับเจ้าคุณต่อไป.

“เราอย่าทะเลาะกันเลยนะครับ เจ้าคุณ” กมลกล่าวพลางหัวเราะ “จะว่าไปเมืองเราก็วิเศษพอใช้ แต่ผมเกลียดยุง, เกลียดฝุ่น, เกลียดอหิวาต์, จัง เวลานี้ผมไม่ค่อยกล้ากินอะไรเสียเลย ต่อเข้าไปที่ไรลงท้องทุกที”

“เอ้า!” คุณหญิงกล่าว “ก็มากินที่นี่ซี ฉันรับรองว่าไม่ว่าเธอจะกินอะไรเป็นท้องไม่เสียทั้งสิ้น”

“ดีจริงครับ วันนี้ผมอยู่กินเข้าด้วยนะครับ?”

“ได้ซี” คุณหญิงยิ้มตอบ “มาเมื่อไรก็ได้กมล”

“ผมอยู่ที่นี่ชักหงอย ผิดกับอยู่เมืองนอกมาก พอกลับจากกรม ฯ ก็ไม่รู้จะไปที่ไหน ดีครับ ผม

จะมาที่นี่บ่อย ๆ ผมชอบไปเที่ยวในสวน มีอะไรบ้างครับที่สวน”

“แหม หน้านี่เบนหน้าถูกไม้” ลำจวนตอบ “ที่สวนเรามีเงาะ กะท้อน ฉันจำเยอะแยะ ลองเข้าไปเที่ยวดูสักวันซีคะ”

“เอาซี่ ส่นุกกันตาย”

สักครู่ข้าพเจ้าก็ลากลับ ดูไม่เห็นมีใครพะวงในเรื่องการลาการอยู่ของข้าพเจ้าเลยเลย คุณหญิงก็มิได้ชวนให้รับประทานเข้าเช่นเคย ข้าพเจ้าเดินออกจากห้องตัวเบาหวิว รู้สึกงงและแปลกใจพอใช้ ข้าพเจ้าไม่ทราบว่าจะคิดอย่างไร กะนั้นก็ดี ตลอดเวลาที่เดินกลับบ้าน ข้าพเจ้าก็ยังพยายามคิด — — — คิด — — — คิด — — — คิด.

เมื่อรับประทานอาหารกับคุณแม่เสร็จแล้ว ท่านชวนให้พาไปดูภาพยนตร์ที่โรงพัฒนากร ในระหว่างที่นั่งดูภาพยนตร์ ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่าตนเองเข้าใจเรื่องเลย ตัวภาพยนตร์ที่วิ่งไปวิ่งมาอยู่

ในจอดูเช่นเดียวกับภาพที่มาประสพตาข้าพเจ้าแล้วก็หายไป ไม่มีอะไรสำคัญและสนุกพอที่จะทำให้พึงสนใจเลย เรื่องที่บ้านเจ้าคุณบรรลือ ฯ—บ้านดำจวน—เรื่องนายร้อยโทกมล จิตร์ปรีดี ยังคงฝังแน่นอยู่ในตัว ข้าพเจ้าพยายามที่จะตีปัญหาแห่งความผิดแปลกในกิริยาท่าทาง ของเพื่อนบ้านที่รักซึ่งแสดงมาแล้วนั้นให้แตก แต่ก็หาเป็นผลสำเร็จไม่ ข้าพเจ้ายังไม่โตพอที่จะหยั่งถึงความหมุนเวียนของโลกได้ตลอด ยังไม่สามารถพอที่จะทราบได้ว่า ชีวิตของเรานี้อยู่กันอย่างไร.

สำหรับเจ้าคุณบรรลือ ฯ และคุณหญิง แม้จะเฉยเมยกับข้าพเจ้า เพราะมีกมลมาร่วมวงอยู่ด้วยอีกคนหนึ่ง ข้าพเจ้าก็ไม่ค่อยจะรู้สึกโศกเศร้าอะไรนัก, แต่สำหรับดำจวน—— ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเหว่และสังเวชใจอย่างเหลือที่จะพรรณนาได้ถูก นี่เป็นวันแรกที่กมลไปถึงบ้าน หล่อนยังทำกับข้าพเจ้าเห็นปานนี้ นาน ๆ เข้าฐานะของ

ข้าพเจ้าในบ้านนั้นจะเป็นไปสักปานไหน ลำจวน ---ลำจวนผู้ซึ่งประดิษฐ์เคยแสดงให้ข้าพเจ้าทราบอยู่เสมอว่า เป็นเด็กหญิงที่ดีเลิศที่สุดคนหนึ่งจะเป็นไปได้ถึงเพียงนี้เชียวหรือ? อนิจจา! โลกละคร!

"ยังไง! เงียบไป วิสูตร์" คุณแม่ถามข้าพเจ้าระหว่างที่นั่งมาในเรือจ้างกลับบ้าน.

ข้าพเจ้าได้อยู่ใกล้ชิดกับคุณแม่มานานพอที่จะรักท่าน ไว้ใจท่านเช่นเดียวกับลูกแม่ที่ดีทั้งหลาย ข้าพเจ้าเล่าให้ท่านฟังถึงความเป็นไปต่าง ๆ ที่ได้ไปพบมาแล้วเมื่อตอนเย็น ท่านตั้งใจฟังจนจบแล้วก็ยิ้มน้อย ๆ.

"มันเป็นของธรรมดาที่ลูก" ท่านกล่าว "เราจน ใครเขาจะมามองดูหน้า"

"นี่คุณแม่หมายความว่าพวกเจ้าคุณบรรดือ ๆ จะตัดพวกเราหรือครับ?" ข้าพเจ้าถามด้วยความสนเท่ห์.

"โอ๊ย! เขาพยายามจะตัดมานานแล้ว" ท่านตอบพลางหัวเราะอย่างขบขัน "ดูซี เดี๋ยวนี้เขามาหาเราที่บ้านเมื่อไร ตั้งแต่รู้ว่านายร้อยโทกมลจะมาที่บ้าน แต่ก่อนเขาเคยมาชวนเราให้ไปที่บ้านและไปไหนต่อไหนด้วย เดี๋ยวนี้เขาทำอย่างไร? ไง ทำไมจึงถาม? เสียดายดำจวนหรือ?"

"เปล่าครับ ผมกำลังนึกถึงข้อสัญญาข้อหนึ่งที่รับไว้กับประดิษฐ์" ข้าพเจ้าตอบช้า ๆ "ความจริงผมไม่เคยรักดำจวนเลย หรืออย่างน้อยผมไม่เคยบอกดำจวนถึงเรื่องรักเรื่องใคร่เลย ดังนั้นผมจึงรู้สึกเสียดายมาก"

"ยังมีผู้หญิงอื่นอีกถมไป ถูกเอ่ย" ท่านกล่าว.

—๓—

เดือนเศษต่อมา เป็นอันเข้าใจกันว่าดำจวนกับนายร้อยโทกมลรักใคร่ชอบพอกันมาก ไปเที่ยวด้วยกันเสมอแทบทุกวัน กมลเป็นบุตรคน

ใหญ่ของหลวงเสถียรกมลพันธ์ พ่อค้าชุงเมืองเชียงใหม่ มีบ้านอยู่ถนนประแจจีน จังหวัดพระนคร ในบ้านกมลมีแต่คนใช้อยู่ด้วยไม่มีคนอื่น ดังนั้นจึงเป็นโอกาสที่คุณหญิงบรรลือฯ และบุตรีจะไปช่วยดูแลจัดบ้านให้เนือง ๆ ความสัมพันธ์ระหว่างตระกูลบุญญารัตน์และจิตร์ปรีดีก็แน่นแฟ้นขึ้นทุกวัน โดยมากกมลมักจะมารับคุณหญิงและลำจวนไปที่บ้านมีการเลี้ยงดูกันจนดึกแล้วรถพามาส่ง ลำจวนก็ดูแช่มชื่นเป็นสุขดี.

สำหรับพวกบุญญารัตน์กับข้าพเจ้านั้น เกือบจะไม่ได้พบกันเลยแล้ว แม้ว่าบ้านจะอยู่ติดกันเพียงนั้น การคมนาคมของเราก็น้อยลงจนเกือบจะไม่มีเหลืออยู่เลย เป็นอันเห็นได้ชัดว่าเจ้าคุณบรรลือฯ และคุณหญิงตัดคุณแม่และข้าพเจ้าเพราะเหตุที่เราเป็นคนจน และอาจเป็นที่รังเกียจแก่นายร้อยโทกมลด้วย ส่วนลำจวนนั้น หล่อนดีมข้าพเจ้าเสียแล้วอย่างสนิท ไม่มีอะไรมาทำให้หล่อนหวน

นึกถึงข้าพเจ้าได้อีก หล่อนลืมคำพูดทุกคำที่เคยได้สัญญาไว้ว่าจะเป็นเพื่อนที่ดีที่สุดของข้าพเจ้าจนวันตาย ลืมว่าหล่อนได้มอบหน้าที่ที่ประดิษฐ์เคยทำต่อหล่อนไว้ให้ข้าพเจ้า. ลืม——ลืมอะไรทุกอย่างที่เราเคยพูดจากันมาแล้ว———สิ่งต่างๆ ที่เคยทำให้ข้าพเจ้าเป็นสุขยิ่ง.

วันหนึ่งเรา—คุณแม่และข้าพเจ้า—รู้สึกแปลกใจที่เห็นดำจวนมาหาเราถึงบ้าน เพราะกิจเช่นนี้หล่อนได้ละทิ้งมาตั้งเดือนเศษแล้ว ข้าพเจ้าจำได้ว่าวันนั้นเป็นวันจันทร์ ดำจวนแต่งตัวชุดสีเหลืองอ่อน หล่อนยังคงงาม ผิวพรรณยังคงผุดผ่องดวงพักตร์ยังคงยิ้มละไมอยู่เช่นเคย.

“แหม วันนี้เห็นจะฝนตกใหญ่ แม่ทูนหัว” คุณแม่ทักทายด้วยกิริยาอันค่อนข้างตื่นเต้น “ไม่นึกว่าจะมาหาเราอีกเสียแล้ว”

“ก็ทำไมคุณป้าไม่ไปหาเราบ้างเล่าคะ” หล่อนตอบพลางก็ถอดกายลงนั่งบนพรมติดกับมารดาข้าพเจ้า “รู้สึกคิดถึงเหลือเกิน เลยต้องมา”

"ก็เราจะไปอย่างไรได้ เดี๋ยวนี้ดูไม่ค่อยเห็นมีใครอยู่" คุณแม่กล่าวพลางก็หวีเราะด้วยกิริยาอันสุภาพ.

"พี่วิสูตร์ก็เลยพลอยหายสาปศูนย์ไปเสียด้วยตั้งเดือน" หล่อนแสร้งกล่าวเป็นเชิงตัดพ้อ "เห็นจะถึงดิฉันเสียแล้วกะมัง"

ถึงตอนนี้ แม้ว่าข้าพเจ้าจะพยายามทำตนให้สุภาพเพียงไรก็ยังอดหวีเราะไม่ได้ ข้าพเจ้าปล่อยออกมาเสียก๊ากใหญ่จนลำจวนชักจะอาย ในขณะนั้นหล่อนหันมาทางข้าพเจ้าและจ้องดูด้วยกิริยาโกรธน้อยๆ.

"นี่คุณพี่วิสูตร์" หล่อนพูดด้วยสำเนียงอันไพเราะ "ดิฉันมีข่าวอะไรดีดีจะเล่าให้ฟัง"

"ฉันก็มีเหมือนกัน ลำจวน มา——มา ผลัดกันเล่า" ข้าพเจ้ากล่าวรับรอง.

"คุณพี่เล่าก่อนซีคะ" หล่อนเกี่ยง

"ให้คุณแม่เล่าให้ฟังเห็นจะดีกว่า" ข้าพเจ้าพูด.

"เราจะขายบ้านพรุ่งนี้ ลำจวน" คุณแม่กล่าวโดยปราศจากข้อสะทกสะท้านใด ๆ "เราจะไปอยู่กันที่ในกรุงเทพฯ"

"ตายจริง! จะขายบ้านนี้? อะไรพึ่งมาอยู่ได้ไม่ถึงปี?" ลำจวนกล่าวอย่างแปลกใจเป็นที่สุด "ทำไมคุณป้าไม่อยากอยู่ใกล้เราหรือคะ? หรือฝั่งข้างนี้ออกจะอัตคัด?"

"เปล่า" มารดาข้าพเจ้าตอบเรื่อย ๆ "เขาให้ราคาดี หากำไรได้งามกว่าขายเสียดีกว่า อีกประการหนึ่งฉันอยากอยู่กรุงเทพฯ"

"จะอยู่ที่ไหนคะในกรุงเทพฯ?" หล่อนถาม.

"ถนนราชดำริ อำเภอพญาไท"

"มีบ้านแล้วหรือคะ?"

"เราเช่าเขาไว้แล้ว"

"ต้องให้ดิฉันไปหาได้บ่อย ๆ นะคะ"

"จะไปเมื่อไรก็ได้ลำจวน เรายินดีจะเห็นหนูเสมอ"

"แล้วก็ข่าวของเธอล่ะ ลำจวน" ข้าพเจ้าสอดขึ้น "เมื่อไรจะเล่า?"

"ไม่อยากเล่าแล้วค่ะ ดิฉันอาย" หล่อนตอบด้วยกิริยาอันกะตุ้งกะติ้งน่ารัก.

"อ้าว! ทำไม? อะไรกันล่ะ?" คุณแม่ถามในทีี.

"คุณแม่สั่งให้ดิฉันมาบอกดอกค่ะ" หล่อนตอบ.

"มิน่าล่ะ ไม่ยังงั้นหนูก็คงไม่มาหาบ้าเป็นแน่เทียว อยู่ที่อื่นดีกว่า"

"เปล่า ดิฉันอายค่ะ คุณบ้า"

"ก็ไม่เห็นจะน่าอายอะไรนี่ เรากันเองไม่ใช่หรือ?" คุณแม่กล่าวเอาใจ.

"เรา——คุณพี่กมลกับดิฉัน———" หล่อนกล่าวอย่างติดตะกุกตะกัก "ได้มั่นกันแล้ว คุณ

แม่ให้มาขอให้คุณป้าและคุณพี่วิสูตร์ไปช่วยจัดการทำการฉลองการมั่นของเราที่บ้านวันจันทร์หน้า และให้มาเชิญไปเป็นแขกด้วยค่ะ”

“ป้าขอแสดงความยินดีด้วยเป็นอันมาก——มากที่สุด ดำจวน และขอให้นายร้อยโทกมลและหนูเป็นสุข อยู่ด้วยกันยั่งยืนตลอดชีวิตทีเดียว” คุณแม่กอดดำจวนไว้แน่น.

“แต่คุณป้าจะไปจากบ้านนี้เสียแล้ว——?”

“แม้ว่าอยู่ที่ไหน_ไกลเท่าไร เราก็ต้องมาช่วยหนูที่บ้านได้ ถ้าจะสำหรับความสุข ความเจริญในภายหน้าของหนูแล้ว ป้าจะทำอะไรให้ได้ทั้งสิ้น”

ครั้นแล้วท่านก็ค่อย ๆ โน้มศีรษะลงจูบดำจวนทั้งสองแก้ม และเป็นครั้งแรกที่ข้าพเจ้าเห็นท่านทำเช่นนั้น ส่วนดำจวนในระหว่างที่หล่อนซบศีรษะอยู่กับทรวงคุณแม่ ข้าพเจ้าเห็นน้ำตาหล่อนไหลอาบหน้า แม้ว่าหล่อนจะยิ้มอย่างละไมด้วยความปีติก็ตาม.

"เอ๊ะ! ดิฉันต้องไปแล้วค่ะ" ลำจวนพูดขึ้นโดยฉับพลัน "เดี๋ยวคุณพี่กมลจะต้องคอย"

"ให้วิสูตร์ไปส่งซี" คุณแม่ออกความเห็น.

"ไม่ต้องก็ได้ค่ะ จะลำบากเปล่า ๆ" หล่อนปฏิเสธ.

ข้าพเจ้ายังคงนั่งเฉยอยู่ และรู้สึกตะลึงที่ลำจวนกลับมาเป็นผู้ที่———ผู้ที่ 'ตัด' ข้าพเจ้าเช่นเดียวกัน เดี๋ยวนี้หล่อนจะมั่น———จะแต่งงานและหล่อนไม่ต้องการข้าพเจ้าเป็นเพื่อนหรือเป็นคนพึ่งรู้จักอีกสืบไปแล้ว ความรัก———ไม่ว่าความรักชะนิดไรที่บริสุทธิ์แล้ว———คือ ความสละ คือความสุข ความทุกข์ ความรักคือชีวิต ตั้งแต่ข้าพเจ้าเป็นมิตรกับประดิษฐ์และลำจวน ข้าพเจ้าได้รับความสุขอันเกิดจากความรักแต่เพียงระยะสิบแปดเดือนเท่านั้น ความสุขที่มองเห็นสวรรค์ ต่อจากนั้นคือความทุกข์ ความสละทำไมจะสละไม่ได้ถ้าเป็นความดี ความงามความสุขของเด็กทั้งสองที่ข้าพเจ้ารักยิ่งชีวิต?

วันเดือนก็คงผ่านพ้นไปเรื่อย ๆ ลำจวนทำการหมั้น! ลำจวนทำการวิวาห์กับนายร้อยโทกมล จิตร์ปรีดี! ประดิษฐ์และข้าพเจ้าก็ยังคงเขียนจดหมายถึงกันเสมอทุกเดือน.

—๔—

ในเรื่องที่พยายามตะเกียกตะกายหาโอกาสไปเมืองนอกจนสำเร็จนั้นข้าพเจ้ามีเหตุผลหลายประการ จดหมายของประดิษฐ์ทุกฉะบับนอกจากจะถามข่าวคราวเรื่องลำจวนแล้วก็เล่าแต่เรื่องความเป็นไปและชีวิตที่เมืองนอก มีเมืองอังกฤษและฝรั่งเศสเป็นอาทิ ประดิษฐ์มักจะเปรียบเทียบขนบธรรมเนียมต่าง ๆ ตลอดจนเหตุการณ์สำคัญแทบทุกชะนิดระหว่างของที่โน่นและที่นี่ "ข้อสำคัญเธอต้องเข้าใจว่าเมืองนอกไม่ใช่เมืองสวรรค์อย่างที่เธอนึกหรือที่นายร้อยโทกมลว่า" นี่คือ

ตอนหนึ่งในจดหมาย "เราต้องทนทุกข์ทรมาน ร้อยแปด ความจน ความอยู่คนเดียวระหว่างคนที่แปลกชาติแปลกภาษา กันทำงานอย่างเป็นบ้าที่เดียว ถ้ากันไม่ทำเช่นนั้นก็ให้คิดถึงบ้านเหลือเกิน ทนไม่ไหว แต่แม้ว่าเมืองนอกจะเป็นที่ลำบากสำหรับเรามากเพียงไรก็ดี อย่างน้อยก็ยังเป็นที่ๆ ช่วยให้เราเป็นลูกผู้ชายได้ ความเปล่าเปลี่ยวเนื่องจากต้องอยู่โดยลำพังสอนให้เราช่วยและพึ่งตนเองเพราะไม่มีคนอื่นจะพึ่ง เงินเดือน ๗ ปอนด์ (ราว ๗๕ บาท) ทำให้เราต้องเป็นคนกระเหม็ดกระแหม่เก็บเล็กถนอมน้อย เราต้องทำงานมีฉะนั้นเราหงอย สิ่งเหล่านี้ช่วยให้เราเป็นคนดีทั้งนั้นถ้าจะคิดไป ---- เธอควรจะหาโอกาสมาเมืองอังกฤษให้ได้ วิสุตร์ จงมาเห็นให้ได้แล้วเราจะได้พบกันอีก"

คุณพ่อเหลือเงินไว้ให้พวกพี่น้องผู้ชายที่บ้านสามเสนสำหรับไปศึกษาวิชชาเมืองนอกทุกคน

สำหรับข้าพเจ้านั้นเป็นคนโง่ จะส่งไปก็คงไร้ผล เสียเงินไม่มีประโยชน์ ดังนั้นพวกพี่น้องของข้าพเจ้าจึงต่างก็ไปและต่างก็กลับกันอยู่เรื่อย ๆ ส่วนข้าพเจ้าก็มีหน้าที่แต่จะคอยชมบุญวาสนาเขาอยู่เท่านั้น.

ประดิษฐ์ก็ไปเสียแล้ว ดำจวนก็แต่งงานไปอยู่เสียกับคนอื่นแล้ว หล่อนคงไม่ปรารถนาให้ข้าพเจ้าไปข้องแวะกับความสุขของหล่อน เป็นแน่ นั่นเป็นของธรรมดา บ้านเจ้าคุณบรรดือ ฯ แม้ว่าข้าพเจ้าจะได้มีโอกาสไปเที่ยวเล่นได้บ้างบางคราว แต่เพราะดำจวนได้แต่งงานไปแล้วจึงดูหงอยเหงาไม่รู้สึกว่ามีความสนุกอยู่ด้วยเลย พูดกันตามจริง ข้าพเจ้าไม่อยากพบเจ้าคุณบรรดือ ฯ และคุณหญิงเสียด้วยซ้ำ ดังนั้นข้าพเจ้าจึงเป็นคนปราศจากเพื่อน แม้จะมีคนที่รู้จักอยู่บ้าง ก็ยังรู้สึกว้าเหว่อย่างสุดที่จะทนได้.

เมื่อมาอยู่บ้านที่ถนนราชดำริแล้ว เราเคยได้รับเชิญให้ไปพบพวกนักเรียนนอกบ่อย ๆ พออยู่ร่วมกับเขาเข้า ข้าพเจ้ารู้สึกว่าไปอยู่ในที่ที่ข้าพเจ้าไม่ได้รับอนุญาตให้อยู่ อยู่ในโลกพระอังคาร เขาเห็นข้าพเจ้าเป็นคนบ้าเดือน ไม่รู้ขนบธรรมเนียมที่เจริญและสมัยใหม่ ที่เราควรตาม เขาเห็นข้าพเจ้าเขิน จะพูดจาอะไรด้วยที่เป็นภาษาฝรั่ง แม้จะเข้าใจได้ดีก็ไม่สามารถจะตอบได้ให้เร็วตามความประสงค์.

ข้าพเจ้าจบการเล่าเรียนที่โรงเรียนเทพศิรินทร์แล้ว จะไปหางานทำที่ไหนก็ไม่มีใครเชื่อหน้าว่าทำอะไรได้เพราะตนไม่ใช่เป็นคนหัวนอก เงินเดือนที่จะได้รับก็ไม่พอที่จะยาไส้ไปวันหนึ่งๆ อนิจจา! ฐานะของโรงเรียนไทย, โรงเรียนของเราช่างน่าอนาถเสียนี่กะไรหนอ!

ข้าพเจ้าต้องการจะไปเมืองนอก! ข้าพเจ้าเฝ้าถามคุณแม่อยู่ทุกวันว่าจะมีทางอะไรบ้างไหม?

เมื่อครั้งท่านยังมีบุญวาสนา คุณแม่เคยมีเพื่อนฝูงวงศาคณาญาติที่ใหญ่โตมากมาย พอตกอับดูเหมือนเขาจะเห็นว่าท่านได้ตายไปเสียแล้ว ไม่มีใครเหลียวแล กะนั้นก็ดี เพื่อเห็นแก่ข้าพเจ้า คุณแม่ยังพยายามบากหน้าไปเที่ยวหาท่านพวกเหล่านั้น ร้องขอวิงวอนให้ช่วยเหลือส่งข้าพเจ้าไปเรียนวิชชาเมืองนอก แต่เขาคงจำเป็นต้องต้อนรับท่านอย่างเสียไม่ได้ เรื่องที่จะช่วยนั้นเมินเสียเถอะ มีบางท่านสัญญาว่าจะช่วยแต่ต้องรอไปก่อน ข้าพเจ้ารอ———รอเดือนแล้วก็เดือนเล่า ในที่สุดท่านก็บอกบัดไปว่าท่านช่วยไม่ได้, เป็นอันว่าหมดหวัง.

ตลอดเวลาที่ข้าพเจ้าต้องรอ———ต้องฝัน———ต้องสร้างวิมานบนอากาศอยู่เรื่อยๆนั้น ในที่สุดก็ได้พบแต่ความไม่สมหวัง ได้พบแต่ความปดโป้ต่างๆ การที่บางคนรับว่าจะช่วยก็เพราะต้องการจะบัดเราให้พ้นไปคราวหนึ่ง, แล้วปล่อย

ให้เราคอย ให้เราหวัง และในที่สุดก็ชอกช้ำใจไปตลอดชาติ ข้าพเจ้ารู้สึกว่าชีวิต — — และโลกที่จำเป็นต้องอยู่เป็นสถานที่ที่ขมขื่น ทารุณ สำหรับข้าพเจ้าเสียนี่กะไร ข้าพเจ้ารู้สึกโกรธโชคของคนจน น้ำตาตก — — — ไม่ใช่ น้ำตา แห่ง ความ ทุกข์ นะท่าน น้ำตาแห่งความแค้น !

เมื่อหมดหวังที่จะได้รับการช่วยเหลือจากคนอื่นข้าพเจ้าก็จำเป็นต้องหันเข้าพึ่งตนเอง ข้าพเจ้าไปหาพี่คนใหญ่ที่บ้านสามเสน ถามถึงว่า ข้าพเจ้ามีเงินอะไรเหลืออยู่บ้างไหม เขาบอกว่าเวลานี้ข้าพเจ้ามีเงินเหลืออยู่อีกสองหมื่นบาทซึ่งเป็นเงินคุณปู่ให้ไว้ในพินัยกรรม แต่เงินจำนวนนี้จะแตะต้องไม่ได้จนกว่าข้าพเจ้าจะมีอายุได้ยี่สิบเอ็ดปี และท่านต้องการให้เก็บไว้ทำทุน คำสั่งนี้เขาบอกว่าคุณพ่อได้สั่งไว้สองสามวันก่อนท่านถึงแก่กรรม ข้าพเจ้าท้วงว่าถ้าจำนวนนั้นเป็นเงินที่คุณปู่ให้จริงแล้วก็แลไม่เห็นว่าคุณพ่อจะมีอำนาจในเรื่องนี้เลย

ข้าพเจ้าต้องการจะไปเมืองนอก และเงินนี้จะเป็นโสหุ้ยสำหรับการใช้จ่าย เราพูดจากันราวสองสามชั่วโมง พี่ข้าพเจ้าจึงยินยอมและตักเตือนว่าข้าพเจ้ามีเงินอยู่เพียงสองหมื่นเท่านั้น จะใช้สำหรับไปนอกก็จะไปไม่ได้กี่ปี และเมื่อกลับมาก็จะจนไม่มีเงินเหลืออยู่เลย.

ข้าพเจ้าต้องการจะไปเมืองนอกให้จงได้แม้ว่าผลสุดท้ายจะเป็นอะไรก็ตาม ข้าพเจ้าต้องการจะทราบความลับแห่งความเจริญรุ่งเรืองของเมืองนอก ต้องการจะทราบว่าทำไมคนที่ไปเมืองนอกมาจึงหรูหรา ฉลาดเฉลียว แคล่วคล่อง ได้เงินเดือนและเกียรติยศมากและเร็วผิดกว่าคนอื่น ต้องการจะไปค้นให้พบว่าสระอโนดาตหรือบ่อเงิน บ่อทองที่นักเรียนไทยไปชุบตัวกลับมานั้นอยู่ที่ไหน แม้ว่าจะไม่มีเงินพอที่จะไปชุบตัวได้สำเร็จ ข้าพเจ้าก็ขอแต่เพียงไปได้เห็นก็จะเป็นที่พอใจแล้ว ถึงจะตายก็คงตายอย่างไม่เสียชาติเกิด.

วันนั้นพอพูดกับพี่ชายเสร็จแล้ว ข้าพเจ้าก็ออกจากบ้านเดินมาขึ้นรถราง จะไปหาเพื่อนคนหนึ่งที่บางรัก ในขณะที่ลงรถรางจะต่อรถที่สามแยก ข้าพเจ้าพบดำจวนนั่งรถบิวอ็อกคันใหญ่มากับนายร้อยโทกมลสามีหล่อน หล่อนเห็นข้าพเจ้าก่อนที่ข้าพเจ้าจะได้มีโอกาสเบิดหมวกทำการเคารพ แต่หล่อนก็เมินหน้าไปเสียทางอื่นแสร้งทำเป็นไม่เห็น อา! หล่อนตัดข้าพเจ้าเสียขาดสะบั้นแล้ว ตัดอย่างไม่มีเยื่อใยใด ๆ มาเชื่อมเราให้สนิทสนมกันได้อีกในชาตินี้ ดาก่อนดำจวนแม่ยอดรัก——เพื่อนรัก ดาจนวันตาย! สำหรับกมล ข้าพเจ้าเชื่อว่าเมืองนอกสอนให้เขาดูถูกผู้ที่มีโชคไม่ดีเหมือนตน จองหองไว้ตัว ถ้าข้าพเจ้าจะต้องไปเรียนวิชชาเช่นนี้บ้าง ละขอเพียงแต่ไปเห็นก็จะพอกะมัง?

ไม่ช้าข่าวที่ข้าพเจ้าจะไปนอกก็ระเบ็งเซ็งแซ่

ไปในระหว่างวงศ์ญาติเพื่อนฝูง ดังนั้นพอถึงวันเรือออกจึงมีผู้คนไปส่งมากจนข้าพเจ้าเองก็ตกใจ คุณแม่กับข้าพเจ้านั่งรถยนตร์จากบ้านถนนราชดำริไปลงเรือกัวต่าที่ห้างบอเนียว พอลงจากรถก็พบดำจวนและกมลยืนยิ้มละไมคอยพบเราอยู่ ถัดไปก็มีเจ้าคุณบรรดือเดชอำนวยและคุณหญิง ทุกคนต่างพูดจากับข้าพเจ้าเป็นอันดี อวยชัยให้พรกันไปตามเรื่อง ส่วนดำจวนก็พูดจาถ้อยเดียนฉอเลาะข้าพเจ้าอยู่เรื่อยๆ ข้าพเจ้าช่างเบื่อหน่ายการสวมหน้ากากเล่นละครกันอยู่เช่นนี้เป็นที่สุด แม้ว่าข้าพเจ้าจะยิ้มรับความดีความงามต่างๆที่กล่าวขวัญชมเชย ข้าพเจ้าก็ทำไปโดยฝืนธรรมดา ยิ่งมาเห็นคุณหญิงบรรดือและดำจวนพูดจาเออออวยกับข้าพเจ้าไม่รู้จักสร่างเข้าแล้วก็ยิ่งทำให้รู้สึกชิงชังมากขึ้น ในโลกนี้นอกจากมารดาข้าพเจ้าแล้วไม่แลเห็นมีอะไรจริงจังเลยเลย ถ้าประดิษฐ์

ยังอยู่ในเมืองไทย จะเป็นเช่นเดียวกับคนเหล่านี้หรือไม่หนอ? ข้าพเจ้าสงสัยประดิษฐ์ สงสัยคนทุกคนในโลกนอกจากคุณแม่.

พอได้เวลาเรือก็วิ่งออกจากท่า แล่นช้าไปตามลำแม่น้ำ ลาก่อนท่านสหายที่รัก ลาก่อนลำจวน————

บทที่ ๕

โลกใหม่—เมืองสวรรค์

—๑—

เวลานั้น—เวลาที่เรือ "กัวล่า" กำลังแล่นอยู่เรื่อย ๆ ในอ่าวสยามมุ่งตรงไปยังปีนังและสิงคโปร์—และขณะที่ข้าพเจ้านอนบนเก้าอี้หวายบนดาดฟ้าเรือซึ่งพระพายพัดอยู่เฉื่อย ๆ เป็นครั้งแรกในชีวิตที่ข้าพเจ้าสามารถคิดถึงโชคลาภและความเป็นอยู่ที่ได้ล่วงมาแล้วด้วยน้ำใจอันบริสุทธิ์ปราศจากความเคียดแค้นใด ๆ ข้าพเจ้าไม่ทราบว่าสิ่งใดทำให้ใจอ่อนเตรียมพร้อมที่จะยกโทษให้คนทั้งโลกที่เคยให้ร้ายข้าพเจ้ามาแล้ว ในระหว่างสองสามเดือนก่อนออกเดินทาง, ข้าพเจ้าเคยรู้สึกเบื่อหน่ายเมืองไทยและชีวิตไทยจนแทบจะเป็นบ้า มีแต่จะให้ทุกข์เป็นรูปภาพอันน่าเกลียดแห่งความโลภโมโทษัน เห็นแก่หน้า และอยุติ-

ธรรม รู้สึกว่าเมืองไทยไม่ใช่ที่สำหรับข้าพเจ้าอยู่ ไม่มีใครเขาต้องการ วันใดถ้าได้มีโอกาสหนีออกไปเสียให้พ้นได้ วันนั้นแหละจะเป็นวันแห่งความสุขของข้าพเจ้า โลกใหม่ – เมืองสวรรค์สำหรับข้าพเจ้าคงจะมีอยู่ทุกหนทุกแห่ง นอกจากเมืองไทย ต่อเมื่อจากมาเสียแล้ว ——นั่งเล่นนอนเล่นรอนแรมไปในท่ามกลางวิเวกแห่งความเปลี่ยนแปลง พอหวนนึกถึงเมืองไทย วงศ์ญาติเพื่อนฝูงที่เคยรักเคยชอบ ก็ระลึกได้ด้วยหัวใจอันเบิกบานเยี่ยงนักปราชญ์ (Philosopher) ถือเสียว่าตนเกิดมาเป็นคนเคราะร้ายคนหนึ่งเท่านั้นและก็ยังมีคนอื่นเคราะห์ร้ายยิ่งกว่าถมไป ความไม่เสมอหน้าและความอยุติธรรมที่ข้าพเจ้าเคยได้รับอยู่เนืองนิตย์ตั้งแต่เด็กจนโตอาจเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้เด็งเห็นชีวิตอันแท้จริงและเป็นพลเมืองดีต่อไปภายหน้า การที่ข้าพเจ้าไม่ได้รับทรัพย์สินมรดกใด ๆ จากพินัยกรรมของคุณพ่อก็อาจช่วยทำให้

ข้าพเจ้าเป็นคนมีใจบึกบึน พยายามก้มหน้าทำมาหากินด้วยน้ำพักน้ำแรงของตนเอง และทุก ๆ สิ่งต่างที่ข้าพเจ้ามีอยู่ใน กะเป๋า จะเป็นสิ่ง ที่ข้าพเจ้าภาคภูมิใจอย่างที่สุดเพราะหามาได้เอง ความจนจะอะไรนักเทียวท่าน ถ้าเราเป็นคนมีวิชชาและมีใจกว้างขวาง.

สำหรับเด็กไทยที่ไปเมืองนอกด้วยกัน ต้องนับว่าข้าพเจ้าเป็นคนเคราะห์ดีคนหนึ่ง ที่ไปอย่างคนตัวเปล่า ปราศจากห่วงใยใดๆ คนเดียว ใจเดียว ในโลก ที่บ้านก็มีพี่น้องที่มั่งคั่งสมบูรณ์อยู่แล้ว คุณแม่ก็ได้ไปอยู่กับพี่คนใหญ่ ได้รับการอุปถัมภ์ค้ำจุนเป็นอันดี ส่วนคนอื่นข้าพเจ้าไม่จำเป็นต้องนึกถึง เรื่อ "กัวล่า" ก็คงแล่นไป—ใจและความคิดของข้าพเจ้าก็แล่นไปด้วย.

เรือจอดที่เกาะปีนังหกชั่วโมง หลวงวิเศษฯ ผู้เป็นคนนำ ข้าพเจ้าไปเมือง อังกฤษ กับแกได้พาข้าพเจ้าขับรถยนต์เที่ยวดูสิ่งต่าง ๆ ในเกาะนั้น โชเฟ่อชาวมะลายูของเราขับรถเร็วอย่างน่าอันตราย

ที่สุด แม้จะเดือนให้ขับช้า ๆ อยู่เกือบทุก ๆ นาที ก็ไม่เป็นผลสำเร็จ เช่นเดียวกับคนขับรถทั้งหลาย โดยมากในพันธรัฐมะลายู โชเฟอร์ของเรามีนิสัยต้องขับรถเร็วเสียแล้วอย่างแก้ไม่หาย หนทางในบีนังวิ่งราวสองชั่วโมงก็ทั่วแต่เป็นที่ขึ้นที่ต่ำและมีหัวเลี้ยวที่แคบชันเป็นอันตรายอยู่หลายแห่ง รถเราวิ่งบิ่งไปอย่างน่าเสียวไส้ จนทุกวันนี้ข้าพเจ้าก็ยังไม่สามารถจะนึกได้ว่าเรารอดอันตรายกลับมาเรือได้อย่างไรในที่สุด ตกเย็นเรือออก วันเสาร์ต่อมาก็ถึงสิงคโปร์คือที่ที่เราจะไปจับเรือใหญ่สำหรับโดยสารไปขึ้นที่เมืองมาเซลลส์ ประเทศฝรั่งเศส.

คนขับรถที่สิงคโปร์ก็ร้ายเช่นเดียวกับบีนัง ตลอดเวลาที่เราพักอยู่นั้น สามวันรู้สึกเบื่อไม่อยากจะนั่งรถยนต์ไปที่ไหน กลางวันเรามักจะอยู่โฮเต็ลหรือออกไปเดินเที่ยวในสวนตัวอย่างพันธ์พฤกษา กลางคืนเราไปดูละครออเปรา เรื่องกอนโดเลีย และมิกาโด โดยกิลเบอร์ตและซัลเลอวัน ถนนหนทางในสิงคโปร์ดูสะอาดเรียบ

ร้อยดี "เมืองจีน" หรือเขตที่จีนอยู่เต็มไปหมดก็ดูสนุกดีพอใช้ แต่ในร้านอาหารหนวกหูเสียงตะเกียบดีไปกับถ้วยชามและเสียงฉาบประกอบร์ดนตรีดังอยู่สนั่นหวั่นไหว.

สองวันต่อมาเรือ "อังเดร์เลอบองก์" ของบริษัทฝรั่งเศสก็มาเทียบท่ารับคนโดยสาร เรือนี้ไม่สู้งามนักเพราะแต่เดิมไม่ได้ทำสำหรับโดยสารเพียงแต่สำหรับรับส่งสินค้าในเวลาสงคราม ข้าพเจ้ารู้สึกตื่นเต้นที่สุด พอลงไปอยู่ในเรือก็เที่ยวเดิรดูอะไรต่ออะไรไม่หยุดหย่อน เวลานั้นรู้ภาษาฝรั่งเศสอยู่เพียงคำเดียวว่า "ขอบใจ" แต่พอโผล่ลงเรือไม่ว่าจะชะโงกศีรษะไปที่ไหนก็เจ้าพวกบ๋อยหรือกะลาสีเรือมาถามไถ่อะไรต่ออะไรเป็นภาษาฝรั่งเศสตื้นไปหมด ข้าพเจ้ามิได้พรั่นชี้โบ๊ชี้เบ๊ไปจนรู้เรื่อง เชื่อว่าพวกเหล่านี้คงนึกว่าข้าพเจ้าเป็นเขมรหรือญวน แต่พอมาเห็นว่าข้าพเจ้า

ไม่รู้จักภาษาฝรั่งเศสก็เลยเหมาเอาว่าเป็นแขก ถ้าท่านมีผิวพรรณอย่างข้าพเจ้าไม่ว่าจะเดินทางไปที่ไหนอย่างน้อยในสมัยนั้นไม่มีใครเลยที่จะมาถือวิสาสะว่าท่านเป็นคนไทย เพราะเขาไม่รู้จักสยามแม้สยามอยู่ใกล้สิงคโปร์เพียงนิดเดียว พอเราลงเรือจัดแจงล้างหน้าเสร็จก็ได้ยินเสียงระฆังและหวูดเป็นอาณัติสัญญาเรือจะออก แล้วเรือก็เคลื่อนออกจากท่าไป เป็นอันว่าข้าพเจ้าได้เริ่มต้นบ่ายหน้าเดินทางไปในทะเลใหญ่——ทะเลใหญ่แห่งชีวิต

ข้าพเจ้าจะไม่เล่าถึงผู้คนที่เรารู้จักในระหว่างเดินทางเพราะท่านก็อาจนึกได้ถูกว่าเรื่องมันควรจะเป็นอย่างไร คนโดยสารโดยมากเป็นชาวฝรั่งเศสเขาก็อยู่กับพวกเขา เพราะข้าพเจ้าพูดกับเขาไม่รู้เรื่อง มีผู้หญิงแหม่มสวย ๆ สองสามคน ข้าพเจ้าชอบเดินตามไปดูว่าเขาจะทำอะไรกัน บางทีเขาก็หันมายิ้มและออกปากปราศรัย แต่พอเห็นว่าข้าพเจ้าไม่รู้เรื่องก็ราหน้ากันไป กลางวันเขาเล่นต่อ

แต้ม ไพ่บริดช์กันในห้องนั่งเล่น กลางคืนมีเต้นรำทุกคืนนอกจากคืนไหนมีคลื่นจัด.

—๒—

ในระหว่างเดินทาง เรือผ่านไปหยุดอยู่ตามเมืองแขกต่าง ๆ สิ่งทั้งหลายบรรดาที่ได้พบได้เห็นทำให้ข้าพเจ้าหวนนึกไปถึงกลอนบทหนึ่งที่ว่า “ทางเดียนเวียนดงนรก ทางรกวกขึ้นสวรรค์” ถ้าจะถือเอาเมืองฝรั่งเป็นเมืองสวรรค์แล้ว เมืองแขกต้องเป็นเมืองนรกอย่างเด็ด ข้าพเจ้ายังไม่เคยเห็นเมืองอะไรในโลกอุจาดลามกยิ่งไปกว่าเมืองโกลัมโบ คยับบุต และปอร์ตเสด ตามเมืองทั้งสามนี้ไม่ว่าเราจะทำอะไรหรือไปที่ไหนก็มีแต่จะถูกดักเด็กขะโมยน้อย ถูกล่อลวง โกงจนบางทีก็ใกล้จะถึงอันตรายอย่างที่สุด ผู้คนที่เราพบนอกจากจะมีรูปร่างหน้าตาพิลึกเกลียดกลัวแล้ว ยังมีนิสัยใจคอเหี้ยมโหดทารุณไม่ผิดสัตว์ เมื่อเห็น

นักเดิรทางหน้าตาเรียบร้อยและท่าทางไม่รู้จักอะไร ก็คอยแต่จะจับมาเป็นภักษาหาร เมืองโคลัมโบเป็นเมืองที่ร้ายแรงที่สุด ถ้าเราจะไปเที่ยวในเมือง จากเรือใหญ่เราจะต้องลงเรือบดกรรเชียงไปราวยี่สิบนาฬิกาว่าจะถึงฝั่ง คนกรรเชียงเป็นกุลีแขกถังกาที่มีหน้าตาดุร้าย รูปร่างเหมือนยักษ์ เมื่อตกลงว่าคนโดยสารจะต้องเสียคนละเท่าไรเรียบร้อยแล้วพวกเราสามสี่คนมีหลวงวิเศษฯ ข้าพเจ้า และฝรั่งอีกสองคน ก็นั่งให้อ้าย ทมิฬกรรเชียงไป พอไปได้ครึ่งทางมันก็ทิ้งกรรเชียงไม่ทำหน้าที่เสียเฉยๆ ร้องว่ามันจะต้องการค่าโดยสารเพิ่มขึ้นอีกเท่าหนึ่ง มิฉะนั้นจะถ่มเรือเสีย ทันใดนั้นชาวอเมริกันคนหนึ่งที่นั่งอยู่ข้างหลวงวิเศษฯ ไหวทัน ชักปืนพกขึ้นจ้องขู่ไว้ บังคับให้อ้ายทมิฬพาเราไปส่งจนถึงฝั่ง อ้ายมหาวายร้ายเห็นท่าเขาจะเอาจริงก็กระทำตาม พลางก็หัวเราะแสยะให้เห็นฟันอันใหญ่ขาวทุกซี่ พอถึงฝั่งก็มีอ้ายมหาโกงทุกชะนิดมาร้องอะไรต่ออะไรใส่

หุเราจนเซ็งแซ่ บ้างก็ขอให้แลกเงิน บ้างก็ขอให้เอารถของมันไปเที่ยว มันประมูลกันเองจนสนั่น.

เรา—หลวงวิเศษฯ กับข้าพเจ้า—ตกลงว่าเช่ารถยนตร์ได้คันหนึ่ง ให้อ้ายมหาวายร้ายคนหนึ่งขับพาเราไปเที่ยว พอไปได้สักครู่ใหญ่ๆ มันพาเราไปหยุดอยู่ในสวนมะพร้าวแห่งหนึ่ง ชู่ว่าถ้าเราไม่เสียค่าโดยสารเพิ่มขึ้นกว่าที่ได้ตกลงกันไว้อีกเท่าหนึ่งแล้ว มันจะปล่อยให้เราเดินกลับ ส่วนเราก็ไม่รู้ว่ามาตกอยู่แห่งหนตำบลใด ปืนก็ไม่มีจะบังคับให้อ้ายสัตว์นรกจำนนได้ เลยต้องยื่นเงินให้มันตามต้องการ แล้วจึงได้นั่งรถต่อไปอีกได้.

ตามที่ท่านทราบอยู่แล้ว เกาะลังกาหรือที่เรียกว่าซีลอน มีวัดในพระพุทธศาสนาอยู่แห่งหนึ่งซึ่งมีชื่อเสียงที่สุด ไม่ว่าชาวต่างประเทศ

ใด ๆ ต้องไปเยี่ยมชมทั้งสิ้น และที่วัดอันศักดิ์สิทธิ์นั้นเองคือสถานที่ซึ่งอ้ายพวกมหาอายร้ายใช้เป็นเครื่องกำบังความทุจริตต่าง ๆ ของมัน มีพวกที่คอยพาเราไปเที่ยวชมสถานที่ต่าง ๆ ในวัดโดยคิดค่าจ้างอย่างแพง และถึงชะโมยไม่ว่าอะไร บางทีก็เอาซึ่ง ๆ หน้า ถ้าท่านจะต้องการเงินทอนจากธนบัตรของท่านในเมื่อจะจ่ายค่าพาไปเที่ยวชมสิ่งของแล้ว อ้ายพวกนี้เป็นต้องบอกว่ามีเสมอพอยื่นให้มัน ๆ ก็บอกว่าจะไปเอาเงินทอนที่เจ้าพนักงาน แล้วก็วิ่งหายหน้าไป ถึงท่านจะรออยู่ตั้งครึ่งวัน มันก็ไม่ปรารถนากลับ.

พอกลับมาถึงโฮเต็ล ท่านก็ถูกเจ้าพวกคนใช้ที่นุ่งกะโปรงผ้าขาวเสื้อขาวไว้มวย สับหว่ำโค้งอันเท่ากะด้งโกงเอาอีกตั้งหนึ่ง ถ้าท่านจะฝากจดหมายไปบ้านจากเมืองฉังกาและฝากที่โฮเต็ลนั้น มันเป็นต้องบอกว่าแสตมป์ไม่มี หมดเสียแล้ว แต่สักครู่จะไปหามาให้ ขอให้ท่านมอบจดหมายไว้

กับอ้ายเสมียนแต่งตัวเรียบร้อยคนหนึ่ง แล้วมันก็จะยืดแสตมป์ทิ้งไปให้ ถ้าท่านมอบเงินมอบจดหมายให้แล้ว ก็เป็นอันว่าศูนย์ จดหมายของท่านจะต้องอยู่ในกะจาดมูลฝอย นี่คือเกาะดังกาท่านเอ๋ย!

จากโคลัมโบไปหกวันก็ถึง ดยบูตี คือเมืองท่าเล็ก ๆ ของรัฐบาลฝรั่งเศสตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกของทวีปอาฟริกา เมืองนี้ไม่มีอะไรนอกจากทรายและภูเขา อากาศร้อนจัดและได้ข่าวการโกงต่าง ๆ เกือบไม่แพ้โคลัมโบ เราจึงไม่ปรารถนาจะขึ้นไปเที่ยว พอเรือจอดได้สักครู่ในระหว่างที่พวกกุลีกำลังขนถ่านขนสะเบียงอยู่ชุลมุน มีพวกเด็กชาวอาฟริกันหลายคน ตัวนรูปร่างผอมเกร็ง ผมเป็นสีแดงไม่ผิดเส้นเปลือกมะพร้าวแห้ง และตาแดงจัด เพราะอยู่ในน้ำเกือบตลอดวันทุกวัน กำลังว่ายน้ำและวิ่งอยู่เสียงสนั่นหวั่นไหว พวกที่อยู่ในน้ำก็ร้องตะโกนขอให้เรา

โยนเงินลงไปแล้วจะดำน้ำลึกเท่าลึกไปคาบเอาขึ้นมาให้เราเห็นได้ในชั่วพริบตาเดียว พวกที่อยู่บนดาดฟ้าเรือก็ร้องขอเงิน พอได้เงินแล้วก็ปีนขึ้นไปบนยอดเรือ กะโจนลงมาจากเบื้องบนสุดถึงน้ำ บ้างก็เอาศีรษะพุ่งลง บ้างก็เอาเท้าลงแล้วแต่เราจะต้องการ เรืออยู่ที่ยิบูตีเพียงสี่ชั่วโมงก็ออกตัดตรงไปสุเอส.

พอออกจากยิบูตีก็ถูกลมมรสุมใหญ่ ทำให้เรือโคลงเคลงอยู่ราวแปดชั่วโมง มีพายุ มีฝนจัดอยู่สักครู่ใหญ่ ๆ เคราะห์ดีที่ข้าพเจ้าไม่เคยเมาคลื่น ในระหว่างที่ทะเลกำลังร้าย ข้าพเจ้ามักจะเดินขึ้นไปดูบนดาดฟ้า บางทีก็พบนายช่างกลใหญ่ บางทีก็นายเรือหรือที่เรียกกันว่ากัปตัน เขาต่างชมเชยว่าข้าพเจ้าเคราะห์ดีมากเพราะนี่เป็นการออกทะเลครั้งแรกสำหรับข้าพเจ้า เมื่อลมมรสุมผ่านพ้นไปแล้ว ทะเลแดงก็เย็บสงบอากาศร้อน ดวงทินกรส่องแสงกล้า ไม่ว่าเราจะ

มองไปทางซ้าย หรือขวาก็พบแต่ปลาต่าง ๆ เล็กโตทุกขนาด กะโจนแล่นอยู่ใกล้และไกลเรือเป็นฝูง ๆ พอเรือวิ่งอยู่ในทะเลแดงนานเข้า อากาศก็ยิ่งร้อนจัดเข้าทุกที ตกกลางคืนเราทนนอนในห้องนอนไม่ไหวต้องขนมานอนอยู่บนเก้าอี้ผ้าใบที่ดาดฟ้าเรือทุกคน เรานอนเรียงกันเป็นแถวหลายสิบคนตั้งแต่หัวเฉลียงจดท้าย ข้าง ๆ ข้าพเจ้านอกจากหลวงวิเศษฯ แล้ว ยังมีบุรุษชาวอเมริกันคนที่ไปกับเราในเรือบตที่โคลัมโบ เราคุยกันอยู่จนดึกถึงสิ่งต่าง ๆ ที่เราได้พบเห็นมาแล้ว.

"ทำไมพวกท่านถึงชอบไปเรียนแต่ที่เมืองอังกฤษ?" เขาถาม "ฉันไม่เข้าใจได้เลยว่าเมืองอังกฤษจะดีไปกว่าอเมริกาเท่าไร"

"เปล่า ตามที่ได้ทราบกันอยู่ระหว่างพวกนักเรียนไทย" ข้าพเจ้าชี้แจง "เรารู้สึกว่าชาวอเมริกันรังเกียจผิวมาก ผิวของเราดำนี่ท่าน"

"จริง ฉันยอมรับว่าพวกเราออกจะใจแคบสักหน่อยในเรื่องพรรค์นี้" เขาตอบอย่างสุภาพ "เพราะพวกเราไม่มีโอกาสได้เห็นและรู้จักชาวตะวันออก ไม่ได้เดินทางไปในที่ต่าง ๆ และโดยมากไม่ได้รับการศึกษาเพียงพอที่จะทำให้เป็นผู้มีใจกว้าง แต่ก็ผิวท่านไม่ดำเลยนี่ท่าน ฉันไม่เชื่อว่าใครในโลกเขาจะมาเดาเอาว่าท่านเป็นแขกนิโกรหรือฮินดู อาจถือว่าท่านเป็นจีนหรือญี่ปุ่นมากกว่า ทำไมถึงแม้ว่าในอเมริกาถ้าท่านจะไปศึกษาท่านก็คงได้รับความสุขเช่นเดียวกับเมืองอังกฤษ ใช่ว่าชาวอเมริกันจะดูถูกผิวของท่านไปทุกคนเมื่อไร ที่บอสตัน, ซานฟรานซิสโก หรือที่เมนน์ ท่านอาจหาครอบครัวอเมริกันอยู่ด้วยได้ ฉันเชื่อว่าเขาจะชอบท่านมากเสียอีก"

มิสเตอร์วิลเลี่ยมดับเบิลยู ฮัดจินสัน พรรณนาให้ข้าพเจ้าฟังถึงความดีงาม ความเจริญ ของประเทศอเมริกาอยู่จนดึก ชักชวนให้ข้าพเจ้า

ไปเรียนที่นั่น แล้วนำเอาการศึกษาอเมริกัน มาเผยแผ่ในเมืองไทย ชาวอเมริกันเป็นคนซื่อ เขาเสริม จะพูดจาอะไรก็ตรง ๆ ทำให้เราเข้าใจได้ง่าย ชาวอเมริกันแม้จะมีความไม่ดีไม่งามอยู่ร้อยแปดก็ไม่ใช่น้ำตาลเคลือบยาพิษ การที่เราจะไป 'เอา' การศึกษาที่อเมริกา ไม่ได้หมายความว่าเราจะไปศึกษาชาวอเมริกันและสิ่งต่าง ๆ แต่เพียงผิว ๆ เราต้องการจะศึกษาความรู้สึกภายใน—ความรู้สึกอันบริสุทธิ์และแท้จริงของชาวอเมริกัน คนอเมริกันที่รังเกียจผิว ถ้าจะเรียนดูให้ชัง ก็อาจเห็นได้ว่าเขารังเกียจไปอย่างไม่ได้นึกได้ฝันว่าจะถูกหรือผิดหรือจะรังเกียจไปทำไม ถ้าเรา—คนไทย—สามารถจะทำให้ชาวอเมริกันหมู่มากเข้าใจเราได้—สามารถพูดให้เขารู้ว่าเราเป็นใคร ชาวอเมริกันจะไม่รังเกียจผิวของเราเป็นอันขาด.

มิสเตอร์ ยัตจินสันพูดไป—พูดไปเรื่อย ในที่สุดเราทั้งสองก็เพลิดหลับกันไปเอง แต่—เมื่อ

ข้าพเจ้าจะไปเรียนกฎหมายเมืองอังกฤษและมีเงินอยู่เพียงสองหมื่น ข้าพเจ้าจะมีโอกาสได้ไปเมืองอเมริกาและหรือ ?

—๓—

สี่วันต่อมาเรือก็ถึงสุเอส เมืองอียิปต์ ที่นี่เรือจอดอยู่ประมาณ ๓—๔ ชั่วโมงเพื่อจัดการเสียภาษีผ่านคลองจากทะเลแดงไปเข้าทะเลเมดิเตอเรเนียน มีผู้โดยสารในเรือเราหลายคนลงเรือที่นี่ขึ้นรถไฟไปเมืองไคร์โร เมืองหลวง แล้วก็ขึ้นรถไฟไปลงเรือที่ปอร์ตเสดเพื่อโดยสารต่อไปถึงยุโรป ข้าพเจ้าจำได้ว่าเราเข้าคลองซูเอสตั้งแต่เวลาค่ำ เพราะเวลากลางวันอากาศร้อนเกินไป คืนนั้นลมพัดเย็นสบาย ศศิธรส่องแสงอยู่จรัสจ้า เวลาเรือแล่นไปช้า ๆ ทำให้แลเห็นทะเลทรายทั้งสองฟากคลองงามมาก แม้จะไม่มีต้นไม้หรืออะไรเลยนอกจากภาพอันว่างเปล่า พ้า

กับทราย บางคราวแสงศศิธรทอรัศมีอันนวล ทำให้เราเห็นทะเลทรายในระยะอันไกลเป็นสระแก้ว สระน้ำอันใสมีเงาอยู่แวววาม ข้อนี้เป็นความจริง ใกล้รุ่ง เราก็ผ่านเมืองอาเล็กซานเดรีย ซึ่งพระนางเคลโอพัตราได้ทรงเยี่ยมเยือนและโปรดปรานมาแล้วในพงศาวดารชาวไอยคุปต์ที่เกี่ยวกับพระเจ้ายุเลียส ซีซา แห่งชาวโรมัน ราวสิบนาฬิกาก็ถึงปอร์ตเสด พอเรือจอดในเวิ้งน้ำ (Break-water) เราก็เห็นรูปอนุสาวรีย์ เดอเลเซ็ปป ผู้บุกบั่นขุดทำคลองซูเอสจนสำเร็จ ครั้นแล้วเรือก็ออกแล่นอยู่ในทะเลเมดิเตอเรเนียนตัดตรงไปยังเกาะครีต ประเทศกรีก และอิตาลี.

เมื่อเรือใกล้จะถึงยุโรป อากาศดูยิ่งเย็นสดชื่นเข้าทุกที ท้องฟ้าปลอดโปร่งปราศจากเมฆ ดวงจันทร์ส่องแสงอยู่กระจ่าง ท้องทะเลก็ยิ่งทำให้ภาพต่าง ๆ อันอยู่รอบเรางดงามยิ่งนัก พวกคนโดยสารต่างจัดแจงแต่งกายกันเสียอย่างงดงาม

เพราะเราได้ผ่านพ้นอากาศอันอบอ้าวมาแล้ว และใกล้จะถึง—เมืองสวรรค์—? ทุกราตรีเขาเต้นรำกันอย่างสนุกสนาน ส่วนข้าพเจ้าชอบไปนั่งดูด้วยเสมอ หลวงวิเศษฯ เป็นผู้ที่เคยไปราชการเมืองนอกมาหลายครั้งและชอบเต้นรำ จึงสนุกสนานไปกับเขาด้วย

ต่อมาสองสามวันเรือผ่านเกาะครีต ประเทศกรีก ภูเขาไฟสตรอมโบลี แล้วเข้าช่องแคบเมซีน่า ประเทศอิตาลี ช่องแคบนี้มีภูมิภาพงามที่สุดที่ข้าพเจ้าได้เห็นมา ฟากหนึ่งเป็นเมืองซึ่งมีภูมิที่เป็นภูเขา ปลูกส้มชะนิดต่าง ๆ ไว้เปนทิวสูงต่ำ อีกฟากหนึ่งมีภูเขาไฟซีซีลี และเมืองเมซีน่าอันเป็นเมืองเก่า มีค่ายและตึกโบราณที่ชำรุดหลายสิบชะนิด พอออกจากช่องแคบเมซีน่าเรือก็แล่นบ่ายหน้าไปยังเมืองมาเซลล์ ประเทศฝรั่งเศส

ในระหว่างที่ยังอยู่ในเมืองไทย และในระหว่างเดินทางผ่านบ้านเมืองต่างๆ มาจนถึงน่านน้ำยุโรป ข้าพเจ้าเคยเชื่อ เคยนึก เคยฝันอยู่เสมอว่า เมืองนอก— เมืองอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมันนี อิตาลี ฯลฯ เหล่านี้— คงจะเปนเมืองสวรรค์— สวรรค์ทั้งความงาม ความสมบูรณ์มั่งคั่ง ปราศจากสิ่งต่าง ๆ ที่จะทำให้ชีวิตขมขื่น โลกใหม่ที่ข้าพเจ้าจะไปคงจะเปนเมืองสวรรค์เปนแท้ ข้าพเจ้ายังเปนเด็กและไม่ได้รับการศึกษาดีพอที่จะทราบถึงเรื่องรายละเอียดของมหาสงคราม ซึ่งต่อสู้กันในยุโรปตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๑๔ ถึง ค.ศ. ๑๙๑๙. ไม่สามารถจะเล็งเห็นได้ถึงความยากแค้นยุ่งยากอันเกิดขึ้นแก่ประเทศต่าง ๆ เนื่องจากสงครามนั้น พอถึงมาเซลส์ ความจริงก็ปรากฏขึ้นเด่นจ้าทีเดียว! มาเซลส์! มาเซลส์!!

เช้าราว ๘ นาฬิกาเศษเรือก็เทียบท่า มีคนมารับวงศ์ญาติของตนยืนอยู่แออัดปนเปกันไปกับ

พวกกุลีที่จะดูแลจัดการเรื่องผูกเชือกเรือ และขนของ ผ้าเช็ดหน้าโบกปลิวกันอยู่ไสว เสียงเรียกชื่อกันอยู่ทั่วไปด้วยสำเนียงอันประสานไพเราะ สักครู่ก็มีนายแพทย์และเจ้าพนักงานสองสามคนขึ้นมาตรวจเรือ พอเห็นว่าเรียบร้อยก็อนุญาตให้เราลงได้.

"วันนี้ ท่านสองคน จะพักอยู่ที่โฮเตลไหน ?" ชายชาวอเมริกันเพื่อนของเราถามหลวงวิเศษฯ "ท่านจะจับรถไฟไปปารีสคืนนี้ไม่ใช่หรือ ?"

"ครับ" หลวงวิเศษฯตอบ "แต่วันนี้ยังไม่ได้ตกลงใจว่าจะไปพักอยู่ที่ไหน"

"ไปอยู่โฮเตล เดอวิลล์ กับฉันเถอะ" มิสเตอร์ฮัตจินสันชวน "ไม่แพงอะไรดอก ถูกนิดเดียวและสนุกดีด้วย"

"เอาซิครับ" เรากล่าวรับรอง.

"แล้วท่านคงต้องการจะส่งโทรเลขไปที่สถานทูตไทยในกรุงปารีส ให้มารับที่สถานีเมื่อท่านถึง เพราะท่านมาในนามของรัฐบาล"

"ครับ"

"ดีที่เดียว ฉันจะจัดการให้ที่โฮเต็ลทั้งสิ้น วันนี้เราเที่ยวดูมาเซลล์กันเถอะ ฉันจะรับอาสาเป็นผู้พา ฉันรู้จักมาเซลล์และประเทศฝรั่งเศสดีที่สุดคนหนึ่ง"

"ดีจัง ขอบใจครับ" หลวงวิเศษฯ ตอบแล้วเราก็ว่าจ้างกุลีชนของบรรทุกรถเช่าไปโฮเต็ลเดอวิลล์กับมิสเตอร์อัศจินสัน เพื่อนอเมริกันของเราพูดภาษาฝรั่งเศสพอให้คนขับรถเข้าใจได้ จึงเป็นอันว่าเรียบร้อย.

แม้ว่าระยะทางจากท่าเรือไปโฮเต็ลเดอวิลล์จะเพียงครู่เดียวก็จริง ในระหว่างนั่งมาในรถ ภาพต่าง ๆ ที่เห็นทำให้ข้าพเจ้าถามตัวเองหลายครั้งด้วยความพิศวงสนเท่ห์ว่าเมืองนอกคือเมืองสวรรค์จริงละหรือ ?

ในระหว่างมหาสงคราม ประเทศฝรั่งเศสและเบลเยี่ยมได้รับความชอกช้าอย่างสาหัสยิ่งกว่า

ประเทศอื่น ส่งครามได้ต่อสู้กันในประเทศทั้งสองนี้ตลอดตั้งแต่ต้นจนอวสาน และยังคงเหลือเท่าแห่งความพินาศไว้ให้โลกเห็นจนทุกวันนี้ เวลาที่ข้าพเจ้าไปถึง มาเซลล์คงยังอยู่ในสภาพแห่งความอัปปาง ถนนก็ขรุขระเต็มไปด้วยฝุ่นละอองและสิ่งสกปรกต่าง ๆ ผู้คนก็ดูขัดสนเดือดร้อนเกลื่อนไปหมดไม่ว่าที่ไหน บ้างก็อด บ้างก็พอประทังชีพไปได้วันหนึ่ง ๆ บ้างก็เป็นนักเลงหัวไม้เถกมะเหรก เที่ยวซ่องเหงผู้สัญจรไปมาถ้าได้โอกาส ข้าพเจ้าจะวาดภาพเมืองมาเซลล์ให้ท่านเห็นแต่เพียงเท่านี้ เพราะข้าพเจ้าไม่ต้องการให้ท่านรู้สึกเศร้าใจเช่นเดียวกับข้าพเจ้าเมื่อเวลานั้น.

พอกลางคืนเวลาแปดนาฬิกา เราก็โดยสารรถไฟตัดตรงไปยังกรุงปารีส.

—๔—

เราอยู่ในรถสิบหกชั่วโมงเต็ม จึงได้ถึงปารีส ที่สถานีมีข้าราชการสถานทูตหนุ่มคนหนึ่งมารับเรา พอรถจอดก็ได้ยินแต่เสียงนกหวีด เสียงพวกกุลีและเสียงพวกที่มาต้อนรับดังกันอยู่จนไม่เป็นส่ำ แม้ว่าเวลานั้นจะเป็นเวลาเที่ยงวันก็จริง ภายในสถานีดูมืดและอบอ้าวเต็มไปด้วยควันและเท่าถ่าน เสียงรถจักรที่วิ่งสับเปลี่ยนกันไปมาทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกหวาดและตกใจไม่น้อย สักครู่ก็ได้ยินเด็กร้องขายหนังสือพิมพ์เพิ่มขึ้นมาอีกเสียงหนึ่ง.

"นี่ ท่านอยู่ที่ไหน จะไปสถานทูตไทยหรือ?" เพื่อนอเมริกันของเราถามข้าพเจ้าเมื่อเราจะจับมือลากัน.

"ครับ พบผมได้ที่นั่น" ข้าพเจ้าตอบ.

"มีคนพาเที่ยวดูปารีสแล้วหรือยัง?" เขาถามด้วยน้ำเสียงอันกรุณา.

"ยังนึกไม่ออกว่ามีใคร" ข้าพเจ้าตอบ.

"งั้นพรุ่งนี้เช้าสิบเอ็ดโมงฉันจะไปหา รออยู่นะ"

ครั้นแล้วเราก็ลากัน ต่างคนต่างไป นายอะออฯ ผู้ช่วยทูตพาเราขึ้นรถเช่าขับไปสถานทูตที่ถนน รูย์ เกรอส์ นัมเบอร์แปด สถานทูตบีดมีดทึบ, อากาศดูไม่บริสุทธิ์ไปทุกหนทุกแห่ง ข้าพเจ้านั่งเฝ้าท่านราชทูตอยู่เพียงหนึ่งชั่วโมง ก็รู้สึกเวียนศีรษะคล้ายจะเป็นลม ท่านราชทูต—พระองค์เจ้าจรูญฯ—ทรงพระกรุณาแก่ข้าพเจ้ามาก ทรงปราศรัยด้วยเป็นอันดี เนื่องจากที่ได้เคยเป็นมิตรสนิมสนมกับท่านบิดา รับสั่งว่ายินดีที่จะทรงช่วยเหลือข้าพเจ้าทุกเมื่อ เราพักอยู่ที่สถานทูตเป็นสุขอยู่เป็นเวลาเกือบสัปดาห์หนึ่ง.

รุ่งขึ้นจากวันที่เราไปถึง เวลาสิบเอ็ดนาฬิกาตรง มีคนมาบอกข้าพเจ้าที่ห้องนอนว่ามีฝรั่งชาว

อเมริกันมาหา ข้าพเจ้าทราบได้ทันทีว่ามิสเตอร์ฮัตจินสันเพราะยังไม่เคยรู้จักฝรั่งอะไรอื่นในโลกนี้ ฮัตจินสันพาข้าพเจ้าขึ้นรถดูสถานที่ต่าง ๆ ในกรุงปารีส และหยุดพักรับประทานอาหารในภัตตาคารโปคาดีที่กร็องบูลวาร์ด ข้าพเจ้ารู้สึกเหมือนได้ขึ้นสวรรค์ชั้นที่ ๕ เป็นสุขอย่างไม่เคยคาดว่าจะเป็นได้ถึงเพียงนั้น ในระหว่างนั้นข้าพเจ้าเคยถามตัวเองว่าข้าพเจ้าได้ทำความดีความชอบอะไรไว้หนอจึงได้รับความกรุณาจากชายต่างชาติผู้มีถึงเพียงนี้ เราพูดภาษาอังกฤษกันเรื่อย เวลานั้นข้าพเจ้าฟังพอเข้าใจแต่พูดติดกุกๆกักๆ พอผิดลงครั้งไร ———— และผิดบ่อย ๆ — ฮัตจินสันเตือนให้อย่างเพื่อน เราเที่ยวกันได้อย่างสนิทสนมตั้งแต่เช้าจนเย็น.

พอกลับมาถึงสถานทูตตอนกลางคืน ข้าพเจ้า

พบนักเรียนหลายคนกำลังนั่งคุยกันอยู่ในห้องนั่งเล่น เขาเห็นข้าพเจ้าเป็นนักเรียนใหม่จึงไม่ปรารถนาจะไต่ถามพูดจาด้วย ข้าพเจ้าเข้านอนและยังคงถามตนเองอยู่เรื่อยๆ ว่าเมืองนอกจะเป็นเมืองสวรรค์จริงละหรือ — ?

บทที่ ๖

ลอนดอนและประดิษฐ์

—๑—

ก่อนจะออกจากปารีสสามวัน ข้าพเจ้าได้เขียนจดหมายถึงประดิษฐ์บุญญารัตน์ ที่บ้านเลขที่ ๑๓ แลงแฮมการ์เด็น ลอนดอน ขอให้มารับที่สถานีเวลาหลวงวิเศษฯ กับข้าพเจ้าไปถึง พอถึงวันและเวลาที่กำหนดเราก็ทูลลาท่านราชทูตออกเดินทางไปอังกฤษ เราจับรถที่สถานีการ์ดนอร์ดไปลงที่คาเลส์ แล้วลงเรือที่นั่นข้ามช่อง อิงก์ลิชแชนเน็ล อันมีคลื่นลมจัด ชั่วโมงครึ่งเศษก็ถึงเมืองโดเวอร์ดินแดนอังกฤษ เราจับรถไฟที่โดเวอร์เดินทางไปลอนดอน ระยะทางจากปารีสถึงลอนดอนราวเจ็ดชั่วโมงครึ่ง.

รถถึงลอนดอนเวลา ๑๙ น. ตรง ที่สถานีได้พบข้าราชการจากสถานทูตมารับคุณหลวงวิเศษฯ

และประดิษฐ์มารับข้าพเจ้า วันที่ไปถึงนั้นจำได้ว่าเป็นวันที่อยู่ในฤดูใบไม้ร่วง อากาศค่อนข้างหนาวและชื้น เนื่องจากอากาศชะนิดนั้น ประดิษฐ์จึงดูขาวผิดธรรมดาจนข้าพเจ้าจำเกือบไม่ได้ ประดิษฐ์วิ่งเข้ามาจับมือข้าพเจ้าสั่นโดยแรงด้วยความยินดี แล้วเอามือโอบหลังข้าพเจ้าพาเดินเข้าไปหาหลวงวิเศษฯ

"คุณหลวงครับ" ประดิษฐ์พูด "เจ้าคุณทูตได้อนุญาตให้ผมพาวิสูตร์ไปอยู่บ้านผมคืนนี้ทีเดียว ไม่ต้องไปหาท่านจนพรุ่งนี้เช้า ผมขอตัววิสูตร์ไปเถอย"

"เอ๊ะ นี่เธอเป็นอะไรกับวิสูตร์?" คุณหลวงถาม.

"เหมือนพี่น้องกันแหละครับ" ประดิษฐ์ตอบ.

"งั้นก็เอาซี่ แต่นี่— ฟังก่อน— เด็กเขาพึ่งมาถึงใหม่ๆ อย่าเพ่อพาไปเสี่ยคนเสี่ยนะ?" หลวงวิเศษฯ พูดสัพยอก.

"ตกลงครับ กู๊ดไนท์"

พอออกมานอกสถานี ประดิษฐ์ก็แนะนำให้รู้จักเพื่อนนักเรียนไทยด้วยกันอีกสามคนชื่อ บุญช่วย จำรัส และมณี แล้วเราทั้งห้าก็จับรถเช่าสับรังเคอะไรคันหนึ่งไปที่บ้านเลขที่๑๓แดงแฮมการ์เด็น บ้านที่บุญช่วย จำรัส มณี และประดิษฐ์ร่วมทุนกันอยู่นั้น ปรากฏว่าเป็นส่วนหนึ่งของบ้านเช่าทั้งหลัง อยู่ชั้นสาม มีห้องนอนเล็กๆสองห้อง ห้องนั่งเล่น ครัว และห้องน้ำ เครื่องประดับประดาก็ดูเก่าคร่ำคร่า อยู่กันอย่างนักเรียน.

"เฮ้ย ประดิษฐ์" บุญช่วยกล่าวเมื่อเรามาถึงบ้านแล้วไม่ทันได้ห้านาที "คืนนี้พาวิสุตร์ไปกินเข้าที่โรงเจก็เถอะ"

"ลื้อมีอัฐหรือ?" มณีถามขึ้น "กันไม่มี"

"ไม่เป็นไร" บุญช่วยตอบ "ใครมีช่วยกันออกก็แล้วกัน"

"ตกลง" ประดิษฐ์พูดแล้วหันมาทางข้าพเจ้า "นี่วิสุตร์ ลื้อล้างหน้าล้างตาเสียก่อนซิ จะได้ไป"

แต่งตัวเสร็จสรรพ ลี่สหายก็พาข้าพเจ้าไปที่สถานี เอิดสคอร์ด ลงลิฟต์ไปขึ้นรถใต้ดิน รถวิ่งไปยังช่องอุโมงค์อย่างรวดเร็ว หยุดทุกสถานีจนถึงบีกาเด้ล เซอกาส เราเปลี่ยนรถไปขึ้นที่ อ็อกสฟอร์ดเซอกาส พอขึ้นสถานีเสียว ขวาก็มาถึงประตูใหญ่บานหนึ่ง มีคนแต่งเครื่องแบบคล้ายทหารยืนต้อน รับให้เราเข้าไปข้างใน พอเข้าประตูและขึ้นบันไดไปเพียงห้าขั้นก็ถึงที่ที่เราต้องการ ได้ยินเสียงดนตรีเต้นรำดังอยู่ และเสียงผู้คนพูดจาหัวเราะกันดังพอใช้.

โรงเจ็กเต้นรำอ็อกสฟอร์ด ตามที่คนไทยเรียกกัน เป็นสถานที่กว้างใหญ่ สองชั้นมีเป็นยกขึ้น เฉลียงอยู่โดยรอบ เมื่อยืนอยู่ชั้นบนชะโงกไปดูทางลุกกรงเฉลียง จะเห็นคนเต้นรำกันอยู่ชั้นล่างได้ถนัด ดนตรีเล่นอยู่ที่เฉลียงชั้นบน, สถานที่ไม่เห็นประดับประดาอะไรมากนักนอกจากจะจุดไฟ

ไว้สว่าง ไม่มีอะไรที่แสดงให้เห็นว่าเป็นโรงเต้นรำเจ๊กเลย นอกจากจะเห็นผู้เป็นเจ้าของเป็นจีน และหัวหน้าบ๋อยสองสามคนที่ยืนดูแลอยู่ก็เป็นจีนเท่านั้น สถานที่ก็ไม่เป็นจีน อาหารก็ไม่เป็นจีน แต่ก็ไม่เป็นฝรั่ง รสชาติไม่อร่อย ข้าพเจ้าเห็นแต่เขาไปเต้นรำกับผู้หญิง ดื่มเหล้า และคุยกันสนุกเท่านั้น.

คืนนั้นมีคนน้อย เพราะเป็นเวลาปลายเดือน หาเงินยาก มีแต่ชาวฮินดู ญี่ปุ่น จีน ฯลฯ อยู่เพียงสิบห้าคนเศษ มีฝรั่งอยู่เพียงสองสามคน ส่วนผู้หญิงนั้นมองดูปราดเดียวก็ทราบได้ทันทีว่าเป็นคนชะนิดใดและนั่งกันอยู่ที่หลายตามเคย รอที่จะมีเพื่อนผู้ชายของตนมาเลี้ยง มาเต้นรำ และอื่นๆ บ้างก็หน้าสดชื่น บ้างก็เป็นทุกข์ คนไหนที่สวยเป็นดาราของ 'โรงเจ๊ก' ก็ถูกเชื้อเชิญให้เต้นรำไม่หยุดหย่อน ส่วนคนไหนที่ต่ำต้อยในความ

งาม ก็นั่งอยู่เฉยๆ ตลอดเวลาที่คนอื่นเต้นรำกันครั้งแล้วก็ครั้งเล่า.

เราห้าคนนั่งกันอยู่ที่โต๊ะกลางของเฉลียงชั้นบนด้านหนึ่งโดยลำพัง ไม่มีนารีงามเมืองมาปะปนพวกสหายทั้งสี่ของข้าพเจ้าผลัดเปลี่ยนกันไปเต้นรำ, ส่วนข้าพเจ้าก็คงนั่งดูเขาอยู่ด้วยความชื่นชม ข้าพเจ้าพึ่งไปถึงใหม่ เต้นรำไม่เป็น พูดภาษาไม่คล่อง ได้แต่นั่งดูเขาเท่านั้น แม้ว่าจะมีนารีเดินผ่านโต๊ะหยุดชะม้อยตามาเป็นบางครั้ง เห็นข้าพเจ้าไม่ชะม้อยตอบ หล่อนก็ทราบได้ทันทีว่าข้าพเจ้าเป็นท่อนซุง แล้วก็เดินผ่านไป.

—๒—

รุ่งเช้าเวลา ๑๑ นาฬิกา ประดิษฐ์พาข้าพเจ้าไปหาเจ้าคุณทูต พบท่านกำลังทำงานง่วนอยู่กับเลขานุการคนสนิท ท่านทักทายปราศรัยข้าพเจ้า

เป็นอันดี รับว่าจะช่วยเหลือดูแลกิจการให้อย่างเต็มความสามารถ และยอมรับหน้าที่เป็นผู้ปกครองข้าพเจ้ามอบเงินที่มีติดตัวมาให้ท่าน ๑๐๐ ปอนด์ ท่านชวนให้ประดิษฐ์และข้าพเจ้าไปรับประทานอาหารกับท่านคืนนั้น

"ข้อสำคัญมีอยู่ว่า เธอจะเรียนอะไรแน่" ท่านราชทูตแนะนำ "ถ้าจะคิดไปมหาวิทยาลัย ฉันเห็นว่าควรจะไปอยู่โรงเรียนบัปลิกสกูลส์เสียก่อน แต่เธอเป็นนักเรียนส่วนตัวจะสมัครอย่างไรก็ได้ ถ้าจะเรียนกฎหมาย ฉันเห็นควรจะไปอยู่กับฝรั่งก่อน เอาจนรู้ภาษาดีพอจึงค่อยมาอยู่ลอนดอนเข้าเรียนที่โรงเรียนกฎหมาย"

ท่านอธิบายถึงค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในเรื่องการเรียนโดยละเอียด ข้าพเจ้าตกลงใจว่าจะไปอยู่กับครอบครัวอังกฤษที่ไหนแห่งหนึ่ง เรียนภาษาให้ดีแล้วจึงกลับมาเรียนกฎหมายที่ลอนดอน ท่านราชทูตรับรองว่าจะจัดการให้ตามความประสงค์

และจะรีบจัดหาครอบครัวให้ไปอยู่เล่าเรียนเร็วที่สุดที่จะเร็วได้.

ออกจากสถานทูต ประดิษฐ์พาข้าพเจ้าไปขึ้นรถโดยสารเรียกว่า 'บัส' คันใหญ่ ใช้ยางตันมีเก๋ง นั่งได้ทั้งข้างล่างข้างบน แต่ข้างบนไม่มีหลังคา ตามข้าง ๆ รถ 'บัส' มีแจ้งความภาพยนตร์ละครและอะไรติดอยู่ทั่ว แลดูคล้ายของเล่นมากกว่าอื่น เช้าวันนั้นเคราะห์ดีที่อากาศสดชื่น แม้จะหนาวเล็กน้อยก็มีแดดพอสบาย เราจึงขึ้นไปนั่งบนหลังคารถ 'บัส' ได้.

"นี่เธอหยุดฮอลิเดย์กันหรือ?" ข้าพเจ้าถามในระหว่างที่นั่งรถอยู่.

"เปล่า เราที่อยู่ด้วยกันทั้งสี่คนสอบเข้ามหาวิทยาลัยลอนดอนได้พร้อมกัน" ประดิษฐ์ชี้แจง "แต่ยังไปอยู่มหาวิทยาลัยไม่ได้จนเดือนหน้า จึงต้องมาพักไม่มีอะไรทำกันอยู่ก่อน"

"อยู่เมืองนอกเป็นอย่างไรบ้าง? พูดกันตามจริงกันออกกลัวจัง" ข้าพเจ้าถาม.

"มันก็ดีทุกอย่างเสียแต่จนเหลือเกินเท่านั้น เขาให้เดือนละเจ็ดปอนด์ ต้องเสียค่าซักฟอกเอง เครื่องแต่งตัวเอง ค่ารถและอะไรทุกอย่าง" ประดิษฐ์ตอบ "ถ้าอยู่ไปนานๆก็คงเห็น แต่สำหรับกันไม่สู้ลำบากอะไรนักเพราะคุณพ่อส่งเงินส่วนตัวมาให้สามสี่เดือนครั้งหนึ่ง พอทำให้สบายขึ้นบ้าง"

ข้าพเจ้า: "เคยไปอยู่กับฝรั่งบ้างไหม?"

ประดิษฐ์: "ถ้าหมายความว่าไปอยู่กับครอบครัว——(Family)?"

ข้าพเจ้า: "ถูกแล้ว"

ประดิษฐ์: "กันไปเรียนภาษาอยู่ปีหนึ่งเต็มๆ จึงได้เข้ามาสอบ อยู่กับครอบครัวหงอยเหลือเกิน กันไปโดนอยู่กับตาพระบ้าอะไรคนหนึ่ง ไม่มีใครเลย นอกจากตากับยาย แกศาสนาจัดจนเกือบจะบวชกันเป็นคริสเตียนเสียแล้ว"

ข้าพเจ้า: "งั้นเห็นจะเรียนได้ดีกะมัง ?"

ประดิษฐ์: "ไม่สู้แน่นัก มันหงอย กินเข้าไม่อร่อยและไม่อิ่มสักเวลาเดียว จะไปดูหนังสักทีก็ต้องขึ้นรถ 'บัส' ไปตั้งชั่วโมง การที่กันพยายามเรียนก็เพราะจะหนีมาเสียให้พ้น"

ข้าพเจ้า: "ทำไม เขาจะหาที่ที่ดีกว่านั้นให้เราอยู่ไม่ได้เทียวหรือ ?"

ประดิษฐ์: "มันแล้วแต่โชคของเรา บางทีก็ได้อยู่กับครอบครัวที่ดี บางทีก็ระยำอย่างใจหาย กันตกอยู่ในพวกเคราะห์ร้าย"

ข้าพเจ้า: "นี่ประดิษฐ์ ที่บ้านฝากหนังสือมาให้เธอหลายฉะบับ อยู่ในหีบเดินทางของกันทั้งสิ้น"

ประดิษฐ์: "ดีแล้ว พอเรากลับไปบ้านหีบเดินทางของฉันก็คงถึง เพราะกันสั่งให้เขาเอาไปจากสถานทูตแล้ว"

ตลอดเวลาที่นั่งรถเที่ยว ข้าพเจ้าพยายามที่จะไม่พูดถึงเรื่องเมืองไทยกับประดิษฐ์เลย เพราะ

ข้าพเจ้าก็อยากจะถามเสียด้วย และแปลกใจที่ประดิษฐ์ก็ไม่ถามถึงใครเลยเลย ประดิษฐ์ไม่ได้พูดถึงเจ้าคุณบรรลือฯ และคุณหญิง ไม่ได้พูดถึงดำจวนน้องสาวที่รัก.

"นี่ประดิษฐ์ กันแปลกใจที่เธอไม่ถามข่าวคราวทางบ้านเอาเสียเลย แต่จากมาก็นานแล้ว" ข้าพเจ้าอดถามไม่ได้.

"กันได้รับจดหมายของดำจวนบ่อยๆ" ประดิษฐ์ตอบ "กันออกจะรู้เรื่องเมืองไทยดีพอใช้"

"ดำจวนพูดถึงกันบ้างหรือเปล่า?" ข้าพเจ้าถาม.

"แต่ก่อนพูด เดี๋ยวนี้ดูเงียบไป เห็นจะเป็นเพราะเขาแต่งงานไปเสียแล้วกะมัง" ประดิษฐ์พูดทิ้งท้ายไว้แต่เพียงเท่านั้น ทำให้ข้าพเจ้าออกพิศวงและไม่เข้าใจ.

"นี่ เธอไม่ได้หมายความว่ามีเรื่องอะไรเกิดขึ้นระหว่างดำจวนกับกัน เมื่อดำจวนแต่งงานไปแล้ว?" ข้าพเจ้าถามด้วยน้ำเสียงอันแน่นแฟ้น.

"เปล่า แต่เมื่อดำจวนแต่งงานไปแล้ว เขาก็คงต้องการให้ลืมเขาเหมือนกัน เพื่อความสุขของตัวเอง ชีวิตเป็นของแปลกนะ"

ข้าพเจ้าคิดอยู่สักครู่จึงตอบไปว่า "เป็นความสัตย์ ประดิษฐ์ กันไม่เคยรักดำจวนอย่างอื่นเลย นอกจากฐานพี่น้องหรือเพื่อน พอรู้เรื่องว่าเขาจะแต่งงานก็ดีใจอย่างที่สุด เที่ยวเวิ่งตามไปแสดงความยินดีด้วยทุกหนทุกแห่ง แต่ก็ไม่มีโอกาสได้พบพวกเขาเลย พอนายร้อยโทกมลไปวันแรก คนที่บ้านเขอก็มีกิริยาแปลกๆสำหรับกันเสียแล้ว"

"กันเข้าใจ วิสูตร์" ประดิษฐ์ตอบอย่างเศร้า แล้วรถก็คงเวิ่งไปตามถนนต่างๆเรื่อยๆ.

— ๓ —

ตอนดอนเป็นที่เลื่องชื่อลือนามนักว่าเป็นนครที่ใหญ่ งามและพิเศษที่สุดในโลกนครหนึ่ง ตั้งแต่มหาสงครามเลิกไม่มีประเทศใดในยุโรปสงบ

เท่าประเทศอังกฤษ และลอนดอนเป็นนครหลวง เป็นที่ตั้งของสภารัฐมนตรี เป็นศูนย์กลางแห่งความเจริญและความใหญ่ยิ่งของประเทศอังกฤษ ซึ่งมีอำนาจปกแผ่ไปทั่วสากลทิศ เมื่อเข้าใจว่าเมืองลอนดอนเป็นดังที่ได้กล่าวแล้ว ก็ย่อมเป็นธรรมดาอยู่เอง ที่ข้าพเจ้าต้องนึกว่าจะได้เห็นลอนดอนงามสง่าดังเมืองสวรรค์ หรืออย่างน้อยก็คงเหมือนนครปารีสที่ข้าพเจ้าได้เห็นมาแล้ว แต่ข้าพเจ้ารู้สึกเสียดายที่ความจริงลอนดอนหาได้เป็นเช่นนั้นไม่ จริงอยู่ ลอนดอนเป็นเมืองที่สะอาดสะอ้านใหญ่โต และมีผู้คนล้นหลาม แต่ถ้าจะว่าลอนดอนได้ก่อสร้างแก้ไขให้งามเฉิดต้องด้วยศิลปอันดีที่โลกนิยมแล้ว ข้าพเจ้าจำเป็นต้องคัดค้าน ถ้าจะเปรียบลอนดอนกับปารีสในเรื่องความงามต้องตากันแล้ว ลอนดอนยังห่างความเจริญในเชิงศิลปอยู่ไกลลิบ กรุงปารีสมี อาเวนิว เดอ ชองเอลีเส่ย์, ปลาสเดส์เซตวล ปลาสเดอลาคองคอร์ด

มาดเดอ็น และกร็องบูลวารด์ ส่วนอังกฤษแม้จะมี รีเยนต์สตรีต และบีกาดีล์ กับออกสฟอร์ดเซอกาส์ ก็จะหาถนนหรือสถานที่ใด ๆ งามเท่านครปารีส์ไม่ได้ อนุสสาวรีย์และรูปตามสี่แยกถนนต่าง ๆ ของกรุงปารีส์แลดูงามเป็นรูปร่างกะทัดรัดทุกอย่างทุกชะนิด ส่วนอนุสสาวรีย์และรูปตั้งต่าง ๆ ในถนนดอนดอนแลดูทึ่มทึกเกือบไม่รู้ว่าเป็นอะไรแน่ อนุสสาวรีย์ใหญ่ที่สุดของ เนลสันที่เรียกว่า เนลสันสคอลัมน์ อยู่ทราฟัลกาสแคว์เป็นเสาหินมหึมาท่อนหนึ่งสูงเทียมฟ้า บนยอดมีรูปเนลสัน ถ้าอยากจะเห็นเนลสันสักทีก็ต้องแหงนกันคอตั้งบ่า ยิ่งเวลาฤดูหนาว มีหมอกอยู่เสมอตลอดเช้าเย็น แม้ว่าจะใช้กล้องส่องก็คงไม่เห็น ข้าพเจ้าไม่ทราบว่าความประสงค์ของชาวอังกฤษที่ได้สร้างเนลสันไว้สูงเทียมฟ้านั้นคืออะไร ตึกรามในกรุงลอนดอนก็ดูทึ่มทึกโตเกินตัว ไม่เห็นมีความงามที่ตรงไหน ทั้งนี้อาจ

เป็นเพราะอังกฤษเป็นเกาะที่เคยถูกข้าศึกรบกวนอยู่เสมอ คิดแต่จะป้องกันต่อสู้ศัตรูอยู่จนถึงคิดถึงความสวยงามของศิลปแห่งโถกกะมัง ? -นั่งรถ 'บัส' เที่ยวอยู่ราวสองชั่วโมงก็หยุดรับประทานอาหารกลางวันที่ภัตตาคารจีนแห่งหนึ่งณถนนสแตรนด์ บนชั้นสามของภัตตาคารมีที่กินได้คราวละมากๆ อาหารจีนอยู่มาก คนครัวผู้เป็นเจ้าของและผู้จัดการก็เป็นญี่ปุ่น นักเรียนไทยเรียกกันว่า 'โรงเจ๊กชาริงครอส' เมื่อแรกโผล่เข้าไปเห็นแต่พวกเรา พวกเจ๊ก และชาวต่างประเทศที่มาจากประเทศทางบูรพทิศอยู่เต็ม สิ่งที่ทำให้คนคิดมากสำหรับที่นี่ก็คือ เจ้าของได้จัดหาผู้หญิงสวยๆ หลายคนไว้ สำหรับเดิรโต๊ะและสนทนากับผู้มาอุดหนุน นอกจากผู้ที่ไปเยี่ยมเยียนบ่อยๆ ยังมีพวกชาประจำทั้งกลางวันกลางคืนทุกมื้อก็มาก ผู้เป็นเจ้าของภัตตาคารนี้เป็นคนฉลาดจึงร่ำรวย.

••

เสร็จจากรับประทานอาหาร ประดิษฐ์พาข้าพเจ้าเดินไปตามถนนสแตรนด์เลียบไปโฮบอร์น เลยดูภาพยนตร์กลางวันที่สตอลล์พิเจอร์เฮาส์ พอภาพยนตร์หมดรอบก็พอดีถึงเวลากินน้ำชา เราลงรถใต้ดินไปที่กลอสเตอร์โรด เข้าร้านน้ำชาไลออนส์แห่งหนึ่งใกล้สถานทูต ที่ในร้านเราพบข้าราชการไทยหลายคนกำลังนั่งรวมกันอยู่เป็นหมู่ เขาร้อง (ไม่ใช่เชิญ) ให้เราไปนั่งร่วมโต๊ะ ครั้นแล้วประดิษฐ์ก็ชวนให้ไปเล่นไพ่บริดช์กันที่บ้านแดงแฮมการ์เด็น.

ที่บ้านเราคุยกันอยู่จนมืด พอได้เวลาประดิษฐ์กับข้าพเจ้าก็แต่งตัวไปรับประทานอาหารกับเจ้าคุณทูต หลังจากรับประทานอาหาร เจ้าคุณประภากรวงศ์วางจึงชวนให้เราอยู่คุยกับท่านจนดึก.

—๔—

สามสี่วันต่อมา ข้าพเจ้ารู้สึกแปลกใจที่ได้รับจดหมายจากดำจวนฉบับหนึ่ง มีข้อความยืดยาวถึงหลายตั้งหลายหน้ากระดาษ หลังจากถามทุกข์สุขของประดิษฐ์และของข้าพเจ้า หลังจากขอให้ตอบโดยเร็ว ขอให้เล่าถึงเรื่องประดิษฐ์ให้มาก ๆ หลังจากเล่าถึงชีวิตใหม่ของหลัง เล่าถึงความสุขและเล่าถึงกมล ในจดหมายหลังเขียนมาถึงเฉพาะข้าพเจ้า ยังคงถือวิสาสะว่าข้าพเจ้าเป็นเพื่อนสนิทสนม หวังว่าเมื่อข้าพเจ้ากลับ เราคงจะได้ร่วมสมาคมกันอีก. มิตรภาพของเราก็มีแต่จะแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นทุกวัน หลังเตือนข้าพเจ้าถึงเรื่องการมีเมียคนเดียว ตามที่เราได้พูดจากันไว้.

"โอ คุณพี่วิสุตร์คะ" เป็นข้อความตอนหนึ่งในจดหมาย "หมู่นี้เราสนุกกันจังที่บ้าน พวกนักเรียนนอกเพื่อนกมลเขามาเยี่ยมกันทุกวัน

พอคุณพี่กลับมา ดิฉันจะต้องไปลากตัวให้มาร่วมวงกับเราด้วย คงจะสนุกกันใหญ่ นะคะ คุณพี่ เพื่อนที่รักยิ่งของดำจวนคนเดียว—"

อนิจจา! ดำจวนเอ๋ย! หล่อนจะทราบหรือไม่หนอ ว่าหล่อนได้ฆ่าความรักอันบริสุทธิ์ของข้าพเจ้าซึ่งมีต่อหล่อนเสียแล้ว ความรักในฐานเพื่อนอันไม่มีความรักอื่นเทียม คำพูดอันไพเราะทุกคำที่หล่อนพร่ำรำพรรณมีค่าประดุจน้ำรดก้อนหิน ไม่มีหยดใดที่สามารถจะรั่วไหลเข้าไปในความรู้สึกของข้าพเจ้าได้ หล่อนได้ตัดข้าพเจ้าเมินหน้าหนี ทิ้งข้าพเจ้าให้กมลดูถูก เพราะรู้ว่าข้าพเจ้าหาโอกาสไปเมืองนอกไม่ได้ เรื่องชะนิดนั้นหล่อนไม่ได้กล่าวถึงเลย ไม่ได้ออกปากขอโทษแม้แต่สักคำ มีแต่จะยกตนว่าดีเลิศด้วยประการทั้งปวง ถือเสียว่าหล่อนเป็นเพื่อนดีที่สุดของข้าพเจ้าตั้งแต่วันแรกพบจนทุกวันนี้ อนิจจา!

ละครแห่งชีวิต ! เราจะต้องสวมหน้ากากเข้าหากันเสมอกะมัง.

ขั้นแรก เมื่อเรือแล่นมาในท้องทะเล เมื่อข้าพเจ้าถึงฝรั่งเศส ถึงอังกฤษ ยังมีเวลาบ้างที่ข้าพเจ้ารู้สึกว่าจะยกโทษให้หล่อนได้ ถือเสียว่าการที่หล่อนต้องทำกับข้าพเจ้าเช่นที่หล่อนได้ทำมาแล้วนั้น เนื่องจากความยุยงของผู้อื่น รู้สึกว่าหล่อนเป็นเรือที่ลอยอยู่ในทะเลโดยปราศจากหางเสือและใบท้าย ไม่ว่าลมและคลื่นจะพัดพาไปทางใดก็ต้องไปทางนั้น อีกประการหนึ่ง ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่ากมลจะเป็นคนดีพอสำหรับลำจวน กมลมีนิสัยชอบดูถูกคนอยู่ไปด้วยกันนาน ๆ เข้าก็จะแลเห็นความผิดบางอย่างของหล่อน เขาก็จะดูถูกหล่อนเช่นเดียวกับดูถูกคนไทยที่ไม่มีโอกาสได้ไปเมืองนอกทั้งหลาย คนอย่างกมลไม่มีความรักที่แท้จริง แต่ลำจวนไม่ใช่เรือที่ปราศจากหางเสือและใบท้าย ลอยอยู่

โดดเดี่ยวกลางทะเลดึก ตามที่จดหมายของหล่อนแสดงอยู่ชัดๆ สิ่งต่างๆ ที่หล่อนเคยทำกับข้าพเจ้าแล้ว หล่อนทำโดยพละตนเอง ไม่มีใครอื่นมาเสี้ยมสอน หล่อนโตพอที่จะรู้จักใจของหล่อนเอง และหล่อนไม่เสียใจในสิ่งที่ได้ทำมาแล้ว อนิจจา ข้าพเจ้าเฝ้าถามตัวเองอยู่ว่า จะมีวันใดบ้างไหมที่ข้าพเจ้าจะยกโทษให้ดำจวนได้.

ข้าพเจ้าเคยนึกอยู่บ่อยๆ ว่า อีก ๔—๕ ปี ข้าพเจ้ากลับไปบ้าน เราพบกันอีก ดำจวนจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรหนอ เมืองไทยผู้หญิงแก่เร็ว หรืออย่างน้อยถือคนว่าแก่ในเมื่อคนยังคงเป็นสาวและสวย ดำจวนจะมีลูกสักกี่คน ดวงพักตร์หล่อนคงจะไม่สดชื่นดังเช่นที่ข้าพเจ้าเคยเห็นมาแล้ว หล่อนอาจซูบซีดเพราะความทุกข์ความเบื่อหน่ายในสิ่งที่เวลานี้หล่อนเรียกว่าชีวิตใหม่ ความใหม่จะเป็นความเก่า ดำจวนจะเป็นอย่างไร ?

พออ่านจดหมายจบ ข้าพเจ้าเงยหน้าขึ้นดูประดิษฐ์ซึ่งกำลังสวมถุงเท้าอยู่บนเตียง สบตากัน เขาถามข้าพเจ้าว่า "ไง จดหมายลำจวนมีอะไรบ้าง ?"

"เยอะแยะ" ข้าพเจ้าตอบอย่างเลี่ยงไม่ได้.

"สนุกไหม ?"

"พอใช้"

"ผู้หญิงไม่ไหวละ" ประดิษฐ์พูด "กันออกเบื่อไม่เห็นมีจริงจังสักคน ยิ่งผู้หญิงฝรั่งซ้ำร้าย"

ข้าพเจ้าปล่อยจดหมายลำจวนลงในลิ้นชัก ไม่ตอบประดิษฐ์ประการใด.

นั่นแหละท่าน เมืองนอกได้เปลี่ยนนิสัยประดิษฐ์ให้เป็นอย่างไร ทำให้ประดิษฐ์เป็นเด็กพูดจาสนุกสนานและไม่ค่อยมีสาระ พูดจาใช้ภาษานักเลง คำแทนชื่อ 'เธอ' สำหรับข้าพเจ้าในครั้งกระโน้น ก็กลายเป็น 'ลื้อ' แต่ประดิษฐ์เป็นสุข และชอบเป็นเด็ก—!

บทที่ ๗

ชีวิตใหม่

—๑—

ในการเขียนประวัติส่วนตัวเรื่องนี้ ไม่มีตอนใดที่ข้าพเจ้าจะเขียนได้เต็มสุขเท่าตอนนี้ ข้าพเจ้าเขียนได้ด้วยความภาคภูมิใจ เขียนได้ด้วยความรักจะเขียน ความสุข ชีวิตใหม่นี่ท่าน ของใหม่ย่อมดีกว่าของเก่าเป็นธรรมดา — —?

อยู่ในถอนดอนได้ในราวสองสัปดาห์ เจ้าคุณราชทูตก็สั่งให้ข้าพเจ้าเดินทางไปอยู่กับครอบครัวชาวอังกฤษที่เมืองเบ็กส์ฮิลล์ ทางใต้ของเกาะอังกฤษ โดยรับรองว่าถ้าข้าพเจ้าไปอยู่กับนายร้อยเอก แอนดรู จะสนุกสบายมาก เพราะบุคคลผู้นี้ไม่ใช่ตาพระอะไรโง่ ๆ เช่นที่ประดิษฐ์ไปอยู่ด้วยมาแล้ว ข้าพเจ้าออกเดินทางตั้งแต่

สิบนาฬิกาเช้าวันหนึ่ง นั่งรถไฟอยู่เพียงสองชั่วโมงครึ่งก็ถึงเบ็กสฮิลล์ พอรถหยุดได้ประเดี๋ยวก็มีชายผู้หนึ่งแต่งตัวเครื่องแบบเล่นกอลฟเดินตรงมาหยุดที่หน้าต่างรถแล้วถามข้าพเจ้าว่า:

"ท่านมาจากสถานทูตไทยใช่ไหม?"

"ใช่ครับ" ข้าพเจ้าตอบ.

"ฉันคือนายร้อยเอก แอนดรู" เขาแนะนำตนเอง "มากับฉันเถอะ"

ข้าพเจ้าลงจากรถ นายร้อยเอก แอนดรู ยื่นมืออันมหึมาออกมาสัมผัสกับข้าพเจ้า สั่นอย่างแรงจนรู้สึกเจ็บ แล้วเราก็ช่วยกันขนของเล็ก ๆ น้อย ๆ ลงจากรถ.

"ไปทางโน้นซี" เขากล่าวชวน "ไปดูว่าหีบของ ๆ ท่านมีอะไรบ้าง เขาวางไว้ทางหัวรถทางโน้น"

ครั้นแล้วเราก็เดินเคียงข้างกันไปจนถึงหัวรถ ข้าพเจ้าชี้ให้ดูหีบของใหญ่ใบหนึ่งที่วางอยู่ในกอง กล่าวว่า "นั่นแหละ หีบของ ๆ ผม"

ทันใดนั้น นายร้อยเอก แอนดรู หันมาดูข้าพเจ้าด้วยแววตาอันพิศวงแล้วกล่าวว่า "เอ๊ะ ท่านพูดภาษาอังกฤษได้ดี"

"เปล่าครับ" ข้าพเจ้าตอบ "ผมเรียนบ้างเล็กน้อยเมื่ออยู่ที่บ้านและมาตามทางในเรือ"

"ดีจัง" นายร้อยเอก แอนดรู ตอบ.

เขาสั่งให้กุลีคนหนึ่งขนของไปบรรทุกรถกุดังใหญ่ บอกตำบลที่อยู่ แล้วก็พาข้าพเจ้ามาที่หน้าสถานี มีรถยนตร์เก๋งงามคันหนึ่งคนขับแต่งเครื่องแบบเรียบร้อยจอดอยู่ตรงหน้าเรา.

"นี่รถของเรา" เขากล่าว.

นายร้อยเอก แอนดรู เป็นคนที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์ห้าสิบ รูปร่างสูงใหญ่ ศีรษะด้านเด็กน้อย ผิวพรรณไม่สดชื่น ตาแดงปรือคล้ายเป็นคนเสพสุราจัด แต่เป็นคนมีอัธยาศัยดี ในขณะที่นั่งมาในรถซึ่งขับเลียบไปตามชายทะเลนั้น ข้าพเจ้า

รู้สึกว่านายร้อยเอก แอนดรู พยายามสังเกตดูข้าพเจ้าด้วยความสนใจ.

"เธอรู้ไหมว่า ฉันไม่เคยเป็นครูและไม่เคยรับนักเรียนที่ไหนเลยในชีวิต" เขากล่าวด้วยน้ำเสียงอย่างคนที่สนิทสนม "เธอจะเป็นนักเรียนคนแรกที่ฉันรับและอาจเป็นคนสุดท้าย"

"ทำไม?" ข้าพเจ้าถาม.

"ในระหว่างสงคราม ฉันได้มีโอกาสเข้าไปอยู่ในเมืองไทยสองเดือน ได้รับความอุปถัมภ์ที่นั่นอย่างดีมาก และรู้สึกว่าแม้เมืองไทยจะยังไม่เป็นเมืองที่เจริญอย่างบ้านเราแต่ก็ยังสงบเป็นสุข คนไทยช่วยเหลือฉันมากในสิ่งต่าง ๆ ฉันรู้จักคนใหญ่ ๆ โต ๆ ที่นั่นหลายคน บิดาเธอฉันก็รู้จัก ฉันได้รับความสุขมากที่เมืองไทย และต้องการจะทำอะไรบางอย่างตอบแทนจึงได้รับเธอมาไว้"

"ทำไมถึงรู้ว่าผมมาเล่าครับ?"

"อ้าว! ก็เมื่อหน้าร้อนปีก่อน ฉันเชิญท่านราชทูตของเธอมาฮอลิเดย์ที่ลัปดาห์หนึ่ง" เขาตอบแล้วจุดบุหรี่สูบ "เราพูดถึงเรื่องเมืองไทยกันแทบทุกวัน ท่านราชทูตบอกฉันว่าจะมีนักเรียนมาถึงใหม่อีกคนหนึ่ง ฉันก็ขอให้ท่านส่งมาให้ฉัน"

"แหม ผมเคราะห์ดีจัง" ข้าพเจ้ากล่าวอย่างชื่นชม.

"ฉันยินดีมากที่เธอรู้สึกเช่นนั้น" นายร้อยเอกแอนดรูตอบ "เราจะพยายามทำให้เธอเป็นสุขสบายที่สุดที่เราจะทำได้ มิสซิส แอนดรู จะดูแลเธอเป็นอันดี ที่บ้านเรามีลูกสาวเด็กคนหนึ่งอายุ ๑๑ ปี ชื่อสเตเฟนี เป็นเด็กที่สวยช่างพูด ถ้าเธอเห็นเธอคงชอบ"

"แน่เทียวครับ" ข้าพเจ้าตอบรับรอง.

— ๒ —

เบ็กสฮิลล์ — ออน — ซี่ เป็นที่เงียบ สะอาดตระการตา ระหว่างเวลาที่เราแล่นรถเลียบฝั่งทะเลไปช้า ๆ นั้น อากาศช่างสดชื่นเย็นสบายเสียนี่กะไร ช้าง ๆ ฝั่งมีภูเขาคั่นชัดมาโดนอยู่เป็นระยะ ทำให้แตกเป็นฟองกระจาย แม้ว่าจะเป็นเวลาเที่ยงวันก็ดี แสงทินกรก็มิได้ร้อนจนทำให้เรารู้สึกไม่สบาย เราผ่านโรงมหรสพเล็ก ๆ สองสามโรง ผ่านภัตตาคารเซวิลล์ แล้วเลี้ยวเข้าถนนมิดเดิลเสกส์ สักครู่ก็จอดอยู่หน้าบ้านอันงามสองชั้นหลังหนึ่ง ซึ่งมีพรรณไม้เลื้อยอยู่เขียวงามตามกำแพง บ้านนี้แต่เดิมเป็นพระตำหนักประทับแรมในฤดูร้อนของพระนางวิกตอเรีย แห่งกรุงอังกฤษ พระองค์ทรงขนานนามบ้านนี้ว่า 'กะท่อมนางพญา' (The Queen's Cottage) ทันใดนั้นก็มีคนใช้แต่งตัวเรียบร้อยเปิดประตูบ้านออกมารับ.

"ถอดเสื้อหมวกไว้ที่นี่ซี" นายร้อยเอกแอนดรูบอกเมื่อเราเข้ามาในห้องเล็กหน้าบ้าน ข้าพเจ้าถอดเสื้อคลุมชั้นนอกและหมวกออกแขวนแล้วก็ยืนลังเลอยู่โดยไม่รู้ว่าจะทำอย่างไร.

"เอลซี่! เอลซี่!" นายร้อยเอก แอนดรูเรียกภรรยา.

"อะไรจ๊ะ เบอร์ตี้" เป็นเสียงตอบมาจากห้องชั้นบน.

"เพื่อนของเรามาถึงแล้ว" บุรุษผู้เป็นสามีว่า "ลงมาซี่"

ทันใดนั้น สตรีผู้ถูกเรียกก็วิ่งลงบันไดมา หล่อนเป็นคนมีอายุไม่น้อยกว่าสามี รูปร่างอ้วนใหญ่ แต่มีดวงหน้าอันเต็มไปด้วยแววแห่งความกรุณา หล่อนตรงเข้ามายื่นมือให้ข้าพเจ้าจับ ข้าพเจ้าโน้มศีรษะลงคำนับแล้วจับมือหล่อนสั่นค่อย ๆ.

"จับมือค่อย ๆ อย่างนั้นไม่ถูก มิสเตอร์ 'วิสุตรา'" มิสซิสแอนดรูเตือนด้วยดวงหน้าอันยิ้มแย้ม "ต้องจับแรง ๆ แสดงให้ฉันเห็นว่า เธอยินดีที่จะพบฉันมาก จับเสียใหม่"

ข้าพเจ้ายอมปฏิบัติตามโดยดี ซึ่งเป็นที่พอใจของสตรีผู้มีใจกรุณาคนนั้นมาก.

"สเตเฟนี ไปไหน?" นายร้อยเอก แอนดรูถาม.

"ประเดี๋ยวจะลงมา" หล่อนตอบ "เราเข้าไปนั่งคุยกันในห้องก่อนเถิด"

ครั้นแล้วเจ้าของบ้านทั้งสองก็พาข้าพเจ้าเข้าไปในห้องรับแขกอันประดับประดาไว้หรูหรา ตามกำแพงมีฉายาลักษณ์พระนางเจ้าวิกตอเรีย และพระราชาธิปัตยกาลปรัตยุบันของประเทศอังกฤษกับภาพอื่นๆ เครื่องแต่งบ้าน เช่น เก้าอี้นวม โต๊ะมาฮอกกานี ตู้หนังสือ ฯลฯ แลดูสะอาดงามยิ่งนัก.

"วันนี้เหนื่อยไหมจ๊ะ?" มิสซิสแอนดรูถาม.

"ไม่เหนื่อยครับ เพราะไม่ได้ทำอะไรเลย นอกจากนั่งรถไฟมาสองชั่วโมงเศษเท่านั้น" ข้าพเจ้าตอบ.

"เราตั้งใจจะพาเธอไปขับรถเที่ยวเวลาเย็นๆ จะไปจนถึง อิสต์บอร์น แล้วไปรับประทานน้ำชาที่นั่น" หล่อนกล่าว "ชอบไหม เราจะเอาสเตเฟนไปด้วย"

"ไปซีครับ" ข้าพเจ้าตอบรับ "จะสนุกจังทีเดียว ผมรู้"

"เอ๊ะ นี่เธอพูดภาษาอังกฤษดีถึงเพียงนี้เทียวรึ?" มิสซิสแอนดรูพูดด้วยความแปลกใจ "จะต้องมาเรียนทำไมกันนี่ นี่ — — — ชื่อเธอเขียนว่า 'วิสุตรา' เราจะเรียกเธอว่าอย่างไร?"

"ผมชื่อวิสูตร์" ข้าพเจ้าตอบ.

"งั้นเราจะเรียกเธออย่างนั้นนะ?"

"ครับ"

ทันใดนั้นมีเสียงคนเคาะประตูที่ปิดอยู่ แล้วเป็นเสียงเด็กเรียกเข้ามาว่า: "แม่ แม่จ๋า!"

"เข้ามาซี๋จะ สเตเฟนี่" มิสซิสแอนดรูกล่าวด้วยน้ำเสียงอันอ่อนหวานไพเราะ.

ประตูค่อย ๆ เผยออก แล้วเด็กหญิงน้อยผู้ที่ได้กล่าวนามมาแล้วก็วิ่งเข้ามายืนอยู่ตรงหน้าข้าพเจ้า.

"นี่ลูกคนเดียวของเรา มิสเตอร์วิลูตร์" มิสซิสแอนดรูแนะนำ "นี่เพื่อนของหนูที่แม่ได้พูดไว้ สเตเฟนี่"

ข้าพเจ้าจับมือสเตเฟนี่ แล้วก็ตกตะลึงด้วยความงาม ความน่าเอ็นดูของเด็กน้อยนี้ พูดกันตามจริง ข้าพเจ้ารู้สึกว่าสเตเฟนี่เป็นเด็กหญิงที่สวยและน่าเอ็นดูที่สุดที่ข้าพเจ้าได้เห็นมาในชีวิต หล่อนมีอายุได้ ๑๑ ปี รูปร่างเล็ก ๆ ดวงพักตร์ขาวนวลเป็นรูปไข่ ดวงเนตรสีน้ำเงินคมเป็นประกาย แก้มแดง ปากนิด จมูกหน่อย แต่สิ่งที่สเตเฟนี่งามจนเลิศเหลือคาดนั้น คือผมสีทอง

อันหยิกเป็นระยะยาวไปจนถึงสะเอว ในระหว่างที่จับมืออยู่นั้นหล่อนจ้องดูหน้าข้าพเจ้าด้วยความพิศวงน้อย ๆ เพราะสำหรับสเตเฟนนี้ ข้าพเจ้าเป็นคนที่แปลก ผิวพรรณ ดวงหน้า และกิริยาผิดกับคนอื่น ๆ ที่หล่อนได้พบเห็นมา แต่ความพิศวงของเด็กนี้หาใช่เป็นสิ่งที่จะนำมาซึ่งความแตกร้าวรังเกียจไม่ ความพิศวงของสเตเฟนนี้เป็นชะนวนอันวิเศษซึ่งได้นำเอาความรัก ความสนิทสนม ความชอบพอมาสู่เราทั้งสองในภายหลัง เมื่ออยู่ร่วมกันไป พอจับมือกับข้าพเจ้าเสร็จแล้ว สเตเฟนก็ไปนั่งอยู่บนแขนเก้าอี้ของมิสซิสแอนดรู เอาแขนโอบสะเอวมารดาหล่อนไว้.

"เรากินเข้ากันเวลาบ่ายโมง" มิสซิสแอนดรูบอกข้าพเจ้า "เธอขึ้นไปล้างมือ ล้างหน้าล้างตาเสียในห้องบนก่อน เราได้จัดห้องสวยที่สุดไว้สำหรับเธอแล้ว" หันไปทางนายร้อยเอก แอนดรูหล่อนกล่าวต่อไป "เบอร์ตี้ พามิสเตอร์วิสุตรไปห้องเขาทีนะจ๊ะ"

"ได้ซี เยสซี" สามีหล่อนตอบรับ แล้วก็พาข้าพเจ้าออกจากห้องรับแขกขึ้นไปชั้นบน.

นายร้อยเอก แอนดรู พาข้าพเจ้าไปดูห้องน้ำแล้วก็ไปที่ห้องนอนอันแต่งไว้หรู แม้ว่าค่อนข้างจะแคบเพราะตัวบ้านเล็กอยู่แล้วก็ดูสบาย เขาอธิบายให้ข้าพเจ้าทราบถึงการใช้ตู้เสื้อผ้า เตียง และสิ่งต่าง ๆ ในห้อง แล้วจึงได้พาเดินไปทางฝาผนังด้านหนึ่ง ชี้ให้ดูตู้เล็กที่ติดไว้กับผนังมีรูปร่างคล้ายหีบ มีรูปนกตัวหนึ่งเกาะอยู่ข้างบนฝา.

"นี่เป็นหีบสำหรับเธอเก็บเงินส่วนตัว" นายร้อยเอก แอนดรู ชี้แจง "เธอกดดุมอันนี้ นกนั้นจะชะโงกหน้ามาหาแล้วร้อง ฝาหีบจะเปิด เมื่อเธอเอาเงินไว้แล้วพอกดดุมอีกที่หนึ่ง นกจะร้องเหมือนกัน ฝาหีบก็จะปิด"

เขาทำให้ข้าพเจ้าดู แล้วเราทั้งคู่ก็ต่างหัวเราะกัน เพราะนกนั้นร้องมีเสียงขันมาก.

—๓—

พอล้างหน้าแต่งตัวเสร็จ เจนก็นคนใช้ที่ไปเปิดประตูให้เราเข้าเมื่อเรามาถึง กะท่อมนางพญา เมื่อสักครู่ ได้เข้ามาในห้องด้วยกิริยาอันสุภาพ กล่าวว่า “อาหารเรียบร้อยแล้วครับมิสซิสแอนดรูให้ผมมาเชิญลงไป” ข้าพเจ้าเดินลงบันไดตามคนใช้ไปที่ห้องอาหาร ซึ่งเวลานั้นมีท่านเจ้าของบ้านทั้งสองและบุตรีรออยู่พร้อมแล้ว ข้าพเจ้าแสดงความเสียใจที่ลงมาช้า อ้างว่าแต่งตัวช้าและไม่ค่อยถูกเรื่อง.

“ไม่ต้องวิตกดอก มิสเตอร์วิสุตร์” มิสซิสแอนดรูพูด “เราจะสอนเธอให้แต่งตัวเร็วได้ในสองสามวันนี่แหละ”

นายร้อยเอกแอนดรูชี้เก้าอี้ที่โต๊ะอาหารให้ข้าพเจ้านั่ง แต่พอได้เห็นโต๊ะ ข้าพเจ้าก็ตกตะลึงเสียจ

แล้ว เพราะโต๊ะนั้นทำด้วยไม้ดำขัดและทาน้ำมันเสี้ยนเป็นเงาวับ ผ้าปูโต๊ะก็ไม่มี

"เราไม่ใช้ผ้าปูโต๊ะกันหรือครับ?" ข้าพเจ้าถาม.

"นี่เป็นของสมัยใหม่" มิสซิสแอนดรูตอบ "เวลาเธอรับประทานต้องระวังอย่าให้อะไรหยดหรือหกได้ ถ้าหกจะต้องเสี้ยหกเพ็นทุกครั้ง สามีของฉันต้องเสี้ยเกือบปอนด์ทุกเดือน"

ข้าพเจ้านั่งตรงกับสเตเฟนี มีนายร้อยเอกแอนดรูอยู่ข้างซ้าย มิสซิสแอนดรูทางขวา พอรับประทานกันไปได้สักครู่ ข้าพเจ้าก็ทำน้ำหกทั้งถ้วยแก้ว เจ้าของบ้านทั้งสามเห็นสนุกฮากันดังใหญ่

"นี่เธอจะต้องเสี้ยเท่าไร วิสูตร์?" นายร้อยเอกแอนดรูถาม.

"ไม่เป็นไร" ภรรยาของเขาแก้แทนข้าพเจ้า "เรียกเจนกันมาเช็ด แอ็กซ์เด็นต้องมีบ้าง มิสเตอร์วิสูตร์ เราจะยกโทษให้เธอครั้งนี้"

รับประทานแล้วเรานั่งคุยกันอยู่ในบ้านสักครู่ ก็นั่งรถขับไปเที่ยวกันตามถนนต่าง ๆ มิสซิสแอนดรูคอยชี้ให้ข้าพเจ้าดูสถานที่สำคัญที่เราผ่าน ส่วนหนูสเตเฟนี่ก็คอยถามบิดาของหล่อนอยู่เสมอว่าเมื่อไรเราจะถึงอิสต์บอร์น.

"เมื่อเธอได้มาอยู่กับเราแล้ว" มิสซิสแอนดรูพูดขึ้นขณะเมื่อรถกำลังแล่น "เธอควรจะต้องรู้จักว่าเราเป็นใครเสียก่อน เบอร์ตกับฉันแต่งงานกันเมื่อแก่ แต่เรารักกันมาตั้งแต่เรายังเด็กๆ แล้วเกิดอุปสรรคบางอย่าง ซึ่งทำให้ต้องจากกันไปเสียหลายสิบปี เราแต่งงานกันระหว่างสงคราม และระหว่างที่เราอยู่อินเดีย สเตเฟนี่เกิดที่อินเดีย ในระหว่างสงครามเหมือนกัน เบอร์ตรับอยู่ที่เมืองฝรั่งเศสสามปี ถูกบีนสามครั้ง ในที่สุดก็ถูกปลดเป็นกองหนุน แล้วไปอยู่สยามสองปี ชอบเมืองไทยมาก เราพึ่งกลับมายุโรปเมื่อสองปีนี้

เอง อยู่ด้วยกันที่ถนนดอนพักหนึ่ง รู้สึกเบื่อเลยมาซื้อบ้านที่นี่ (เมืองเบ็กสฮิลล์).

"การที่เรารับเธอมาอยู่ด้วยก็เพราะอยากจะรู้จักคนไทย" หล่อนกล่าวต่อด้วยน้ำเสียงอันกรุณา "อีกประการหนึ่งเราออกรู้สึกหงอยไม่มีเด็กผู้ชายอยู่ด้วย ต่อไปถ้าเธอชอบเรา เราจะต้องขอให้เธอเรียกเบอร์ตีว่า 'แด็ดดี้' (พ่อ) เรียกฉันว่า 'แม่' จะอยู่ด้วยกันสนิทสนมเป็นสุขมากกว่าที่เป็นอยู่เดี๋ยวนี้"

ท่านผู้อ่านทั้งหลาย ท่านอาจเดาเห็นได้กะมังว่าข้าพเจ้ารู้สึกปีติยินดีในคำพูดไพเราะจับใจของมิสซิสแอนดรูนั้นเพียงไร เวลานั้นข้าพเจ้าดีใจอย่างเหลือที่จะแสดงความชอบใจเป็นคำพูดให้มิสซิสแอนดรูเข้าใจได้ ข้าพเจ้า——จะเป็นบุตรชายของคนทั้งสองที่มีน้ำใจอันบริสุทธิ์น่ารัก ข้าพเจ้ารู้สึกเหมือนอยู่ในฝัน ไม่เชื่อหูตนเองว่าสิ่งใดที่ได้ยินมาแล้วเป็นความจริง อา! ท่าน

สหายที่รัก ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่าจะมีความจริงอะไรในโลกที่บริสุทธิ์ มีค่าเท่าความจริงที่มิสซิสแอนดรูได้พูดกับข้าพเจ้ามาแล้ว นายร้อยเอกแอนดรูจะเป็นบิดาข้าพเจ้า มิสซิสแอนดรูจะเป็นมารดา สเตเฟนีจะเป็นน้องสาว จะมีสวรรค์ชั้นใดที่เป็นสุขสำหรับข้าพเจ้ายิ่งไปกว่าสวรรค์ชั้นนี้ละหรือ ในทันใดนั้นความหลังต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับชีวิตของข้าพเจ้าในเมืองไทยเมื่อยังเป็นเด็กก็มาดอยเด่นอยู่ในความทรงจำ——บ้านสามเสน——ยายพร้อม——แพเจ๊กต๋——เด็กหญิงบุญเชียง——การพะนันกับพวกกุลีที่โรงสีหลังบ้าน——บ้านบางจาก——ลำจวน——เมืองน้ำตาที่ข้าพเจ้าได้เคยอยู่มาแล้ว สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องส่งเสริมให้ความสุขเวลานี้——ความสุขที่ได้มาอยู่กับนายร้อยเอกและมิสซิสแอนดรู——เด่นขึ้นไปอีก เป็นข้อเปรียบเทียบระหว่างความทุกข์กับความสุข ความจริงและความฝัน.

นั่งรถมาได้ราวสองชั่วโมง ก็เข้าเขตต์เมือง

อิสต์บอร์น ซึ่งเป็นเมืองใหญ่และหรูครึกครื้นเมืองหนึ่งทางภาคใต้ของเกาะอังกฤษ เราหยุดที่ภัตตาคาร 'แกรนด์' เข้าไปล้างหน้าแต่งตัวแล้วก็ออกมารับประทานน้ำชาพังดนตรีในห้องโถงใหญ่ซึ่งมีคนนั่งอยู่ล้นหลาน นั่งอยู่ที่นั่นจนห้านาฬิกาจึงนั่งรถกลับบ้าน.

คืนวันนั้น มิสซิสแอนดรู เข้ามาในห้องนอนข้าพเจ้า จัดแจงอะไรต่ออิอะไรเป็นพิเศษให้ข้าพเจ้าด้วยตนเอง หล่อนแนะนำให้ทำอย่างโน้นอย่างนี้ จะใช้สะบู่ล้างหน้ายาสีฟันชะนิดใดจึงจะดี บอกเวลารับประทานอาหารที่บ้านและอื่น ๆ พอได้เวลาก็ลาข้าพเจ้าไปนอน วาระนี้คืออวสานแห่งความบรมสุขวันแรกของข้าพเจ้าที่ 'กะท่อมนางพญา.'

—๔—

ยิ่งอยู่ที่ 'กะท่อมนางพญา' นาน ความสุขที่ข้าพเจ้าได้รับก็ยิ่งเจริญขึ้นอย่างไม่มีขั้นสิ้นสุด ข้าพเจ้าเรียกนายร้อยเอกแอนดรูว่า 'แด็ดดี้' เรียกภรรยาเขาว่า 'แม่' สเตเฟนี้เป็นน้องสาวคนเดียวของข้าพเจ้า ความกลมเกลียวระหว่างเราทั้งสี่ดำเนิรไปได้โดยราบรื่น ปราศจากข้อกินใจใด ๆ 'แด็ดดี้' และ 'แม่' พยายามที่จะทำให้ข้าพเจ้าเป็นสุขสบาย ให้รู้สึกว่าบ้านที่เราอยู่ด้วยกันเป็นบ้านของข้าพเจ้าด้วย ส่วนข้าพเจ้าก็พยายามบำเพ็ญตนเป็นคนดีให้สมกับความดีความงามที่ได้รับ บางทีแม้จะรู้สึกหงอย—เพราะเบ็กส์ฮิลล์เป็นเมืองที่เงียบ—ข้าพเจ้าก็ได้เรียนไว้แล้วที่จะใช้ความเหงาหงอยให้เป็นประโยชน์ ไม่มีนาฬิกาใดที่ข้าพเจ้าไม่เป็นสุข เมืองนอกคือเมืองสวรรค์! ข้าพเจ้าได้พบบ่อเงินบ่อทองเข้าแล้ว

และได้มีโอกาสมาสัมผัสคุณธาราและชุบตัว ถ้าข้าพเจ้าจะทำดีอะไรได้บ้างในภายหน้า ความดีความงามนั้นจะอยู่กับตระกูลแอนดรูที่ข้าพเจ้าได้ไปอยู่มาด้วยที่เมืองอังกฤษ.

เนื่องจากความสุขนั้น ชีวิตได้สอนให้ข้าพเจ้านึกถึงทุกข์สุขของผู้อื่น ไม่นึกถึงแต่ตัวคนเดียว สอนให้รู้จักความรักที่แท้จริง ให้ลืมความขมขื่นต่าง ๆ ที่ได้เป็นมาแล้ว เวรจงระงับด้วยเวร!

ข้าพเจ้าอยู่ที่ 'กะท่อมนางพญา' อย่างชาวอังกฤษผู้หนึ่ง ไม่มีอะไรที่เป็นไทยเลยเลยนอกจากตัวข้าพเจ้า เมื่อมีนิสัยอ่อนโยนง่ายและเมื่อการดัดนั้นเป็นสิ่งชอบ ไม่ช้าข้าพเจ้าก็มีกิริยาอัชยาศัยดีคนหนึ่ง จะเข้ากับใครก็ไม่เขิน ตลอดเวลาบีเศษที่อยู่และท่องเที่ยวกับนายร้อยเอกและมิสซิสแอนดรู ข้าพเจ้าไม่ได้พบคนไทยและไม่ได้พูดภาษาไทยแม้แต่คำเดียว.

ถ้าจะเล่าเรื่องความเป็นอยู่ของข้าพเจ้าที่ 'กระท่อมนางพญา' แล้ว จะไม่มีสิ้นสุดได้เลย ถ้วนเป็นเรื่องที่เต็มไปด้วยความหวาน เป็นเรื่องเมืองสวรรค์ ทุกเช้าเย็นมีคนมาดูแลทุกข์สุข มีคนเอาใจประคบประหงมราวกับข้าพเจ้าเป็นเพชรอันมีค่าชะนิดหนึ่ง เช้าวันอาทิตย์เขาพาข้าพเจ้าไปวัด กลับจากวัดก็ไปขี่ม้าเล่นกับ 'แด็ดดี้' ตามชายทะเลหรือบางทีก็ไปตกปลากับ 'แม่' และสเตเฟนี ถ้า 'แม่' อยากจะไปเที่ยว.

แม้ว่าข้าพเจ้าจะไม่ใช่คนศาสนาคริสเตียนก็ไม่เคยรู้สึกรังเกียจในการไปวัดเนือง ๆ ซึ่งทำให้ข้าพเจ้าเห็นความจริงของชีวิตบทหนึ่งที่ว่า: "จงเป็นคนใจกว้าง เผื่อเห็นทุกข์สุขของผู้อื่น ถ้าทำได้เช่นนั้นท่านจะเป็นสุข" เทศน์ที่ข้าพเจ้าฟังทุกอาทิตย์ที่วัดเซนต์มารีย์ ซึ่งหลวงพ่อยังเดรเมอร์นาดิสต์เป็นผู้เทศนา ทำให้ข้าพเจ้าเชื่อว่าศาสนาทุกชะนิดที่ไม่ใช่บ้าดง มีค่าและความหมาย

เหมือนกันทั้งสิ้น แม้ว่าจะมีทางดำเนินไปคนละอย่าง ปลายทางก็ลงรอยกัน ศาสนาต้องการจะช่วยให้ชีวิตอยู่ได้ โดยได้รับรางวัลเท่าที่เราได้ทำความดีไว้ ดังนั้นศาสนาคริสเตียน ศาสนาของ 'แด็ดดี้' และ 'แม่' และศาสนาพุทธ ศาสนาของข้าพเจ้า จะมีความผิดแผกอะไรกันเล่า——?

นอกจากความสุขอันใหญ่ยิ่งและความคิดอันดีนี้แล้ว ตระกูลแอนดรูยังให้ประโยชน์อันมีค่าสูงสุดแก่ข้าพเจ้าอีกอย่างหนึ่งด้วย กล่าวคือให้การศึกษาที่น้อยคนได้รับ การศึกษาในทางศิลปต่าง ๆ ของโลก มีอักษรศาสตร์ ดนตรี และตำนานแห่งชีวิต นายร้อยเอกแอนดรูเคยเป็นนักเรียนที่แฮโรว์ และมหาวิทยาลัยเคมบริดช แม้จะไม่เคยเป็นครู แต่เมื่อข้าพเจ้าเป็นศิษย์และเป็นลูกอยู่คนเดียว ก็สามารถที่จะเผยแผ่ความรู้ได้เต็มที่ 'แด็ดดี้' สอนให้ข้าพเจ้ารู้จักนักอักษรศาสตร์ และนักดนตรีอันมีชื่อเสียงเยี่ยมที่สุด

ของโลก มี ตอลสตอย วอลเตอร์สก๊อต ดิก-เก็นส์ ไบรอน เชกเบียร์ เมนเดลสัน ชูเบอร์ต ฯลฯ และอื่น ๆ สอนให้ข้าพเจ้าเข้าใจความมุ่งหมายในสิ่งต่าง ๆ ของผู้มีชื่อเหล่านั้นได้สร้างไว้ในพงศาวดารของโลก.

จนทุกวันนี้ แม้จะหลับตานึกถึงตระกูลแอนดรูนครั้งไร ข้าพเจ้ายังรู้สึกว่ายังไม่เคยสนองคุณเขาได้เต็มที่ ความสุขและประโยชน์ที่เขาได้ให้ข้าพเจ้ามาแต่วันนั้น ย่อมเหลือที่จะสนองคุณได้ไม่ว่าวิธีใด.

บทที่ ๙

เลดีมอยราดันน์และมาเรียเกรย์

—๑—

"วิสุตร์" วันหนึ่ง 'แด็ดดี้' พูดกับข้าพเจ้าในห้องนอน "ฉันรู้สึกว่าบางเวลาเธอหงอยมาก เพราะที่นี่เงียบไม่มีอะไรเสียเลย เธอเป็นสุขอยู่หรือ?"

"แด็ดดี้" ข้าพเจ้าตอบด้วยความเบิกบาน "ฉันไม่เคยเป็นสุขยิ่งกว่านี้เลยในชีวิต ฉันอยากจะอยู่ที่นี่จนตาย ไม่อยากไปที่ไหนเลยเสียซ้ำ"

"เราได้จัดหาเพื่อนไว้ให้เธอสองคนแล้ว" แด็ดดี้พูดและยิ้มน้อย ๆ "เขาจะมาถึงวันพุธหน้าจากปารีส เธอยังหนุ่มน่าจะต้องการเด็กสาว ๆ มาคุยด้วย, เต้นรำด้วย การที่มัวแต่หมกมุ่นกับคนแก่และเด็กไม่เคยงามเช่นสเตเฟนี ถึงฉันเป็นเธอก็เบื่อตาย"

"แหม สเตเฟนดีมากครับ แด็ดดี้"

"ฉันรู้ แต่ว่าแกยังเป็นเด็กนัก"

"ใครจะมาวันพุธหน้า?" ข้าพเจ้าถาม.

"เถ้าแก่มอยราด้นน์" แด็ดดี้ตอบ "แกเป็นผู้แทนคนหนึ่งของหนังสือพิมพ์ดอนดอนไทมส์ จะพาเพื่อนสาวของแกมาด้วยชื่อ มาเรียเกรย์ เป็นเถ้าแก่สืบข่าวของหนังสือพิมพ์นั่นเหมือนกัน"

"เถ้าแก่มอยราแก่หรือยังสาวครับ" ข้าพเจ้าถามอย่างสัพยอก.

"แกเป็นญาติสนิทคนหนึ่งของเรา อายุราว ๓๕" แด็ดดี้ตอบอย่างจริงจัง "แต่เพื่อนของแกสาว และแกสัญญาว่าจะทำให้เธอสนุกได้พักหนึ่งในระหว่างที่แกกับมาเรียมาพักอยู่ที่นี่"

"จะมาพักอยู่นานไหมครับ?"

"พวกหนังสือพิมพ์อย่างนี้เขาจะพักกับเรานานไม่ได้ดอก" แด็ดดี้ตอบพลางจุดบุหรี่ซิการ์ขึ้นสูบ "เขาต้องเที่ยวไป ทำงานมาก แต่จะมาอยู่กับเราอย่างน้อยอาทิตย์หนึ่ง เป็นการฮอลิเดย์"

ทันใดนั้นมีเสียงคนเคาะประตู ข้าพเจ้าถามไปว่าใคร.

"แม่เองแหละ วิสุตร์" เสียงตอบ.

"เชิญซีครับ แม่" ข้าพเจ้ากล่าว.

มิสซิสแอนดรูจูงหนูสเตเฟนีเข้ามา.

"เบอร์ตี" หล่อนถามสามี "เธอถ้าจะบอกวิสุตร์หมดแล้วกะมังเรื่องมอยรา"

"จ้ะ เอดซี" สามีว่า "และวิสุตร์ดูเป็นสุขขันมาก"

"เลดี้มอยรา ขี่ม้าเก่ง เล่นกอลฟเก่ง และเขียนหนังสือเก่ง วิสุตร์" แม่พูดกับข้าพเจ้า "เธอคงชอบแกเป็นแน่ เพราะแกเป็นคนที่น่าสนใจ นอกจากนั้นแกยังมีเพื่อนสาวมาด้วยคนหนึ่ แต่ระวังนะ ถูกรัก เธออย่าไปรักเพื่อนมอยราเข้า ประเดี๋ยวเธอจะลืมเราเสียหมด และตามเขาไป"

"เพื่อนเดี๋ยวนี้มอยราสวยมากหรือครับ แม่?" ข้าพเจ้าถาม.

"เรายังไม่เคยเห็นเขาเลยในชีวิต" แม่ตอบ "แต่มอยราบอกว่าสวย กระบวนเดี๋ยวส่งข่าวของหนังสือพิมพ์ลอนดอนไทมส์กันแล้ว นับว่ามาเรียเป็นคนสวยที่สุดคนหนึ่ง"

"แต่เขาจะมาอยู่เพียงอาทิตย์เดียวเท่านั้น—" ข้าพเจ้าพูดเป็นเชิงเศร้า.

"เธออาจพบเขาได้ในลอนดอนเวลาเธอไปอยู่มหาวิทยาลัยหรือไปเรียนกฎหมาย" แม่ตอบ "เธอควรจะดีเกลอเป็นเพื่อนกับเขาไว้ แต่อย่าไปรักเขาเข้านะ แม่ขอเตือนไว้ก่อน"

ตั้งแต่เช้าวันนั้นมา ข้าพเจ้าเฝ้าแต่นึกไปว่าวันพุธหน้ามาเร็วเกรย์และเดี๋ยวนี้มอยราดันน์จะมาพัก ทำให้ข้าพเจ้าสนุกที่ 'กะท่อมนางพญา' หล่อนจะเป็นหญิงสาวสองคนแรกที่ข้าพเจ้าจะได้มีโอกาสรู้จักชอบพอ แต่รอไป——รอไป วันพุธหน้าก็ช่างมาถึงข้าเสียเหลือเกิน.

—๒—

เช้าวันพุธ ข้าพเจ้าถูกเรียกให้ไปช่วยจัดห้องให้สตรีทั้งสองที่จะมาเยี่ยมนั้นอยู่ 'กะท่อมนางพญา' เป็นบ้านเล็กมีห้องนอนแต่เพียงสองสามห้องเท่านั้น ห้องหนึ่งซึ่งใหญ่กว่าห้องอื่นเป็นของแมและสเตเฟนอีกห้องหนึ่งเป็นของแด็ดดี้ และห้องเล็กที่สุดเป็นของข้าพเจ้า เมื่อเลดีมอยราดันน์และมิสมาเรียเกรย์จะมาอยู่ด้วย แม่และสเตเฟนจึงต้องไปอยู่กับแด็ดดี้ในห้องเดียวกัน เหลือห้องของแกไว้สำหรับแขกที่จะมา เราช่วยกันจัดเสียหรู เวลา ๑๑ นาฬิกาก็จะมาถึงกันแล้ว.

วันนั้นเป็นวันที่ใกล้ฤดูหนาวอยู่เต็มที ตามถนนมีหมอกตกอยู่ทั่ว เวลาเรานั่งรถเก๋งบีดไปรับที่สถานียังรู้สึกหนาว เรารออยู่ที่สถานีราว ๒๐ นาฬิกาก็มาถึง.

"น้า——น้าจ๋า!" เป็นเสียงสตรีคนหนึ่งร้องมาจากหน้าต่างรถไฟ.

ทันใดนั้น มิสซิสแอนดรูก็ตอบไปว่า "มอยรา ยอดรัก" ครั้นแล้วก็วิ่งไปขึ้นรถไฟที่หลานสาวของหล่อนอยู่ ข้าพเจ้าเห็นสตรีทั้งสองจูบกันแล้วก็ลงจากรถ มิสตรีสาวอีกคนหนึ่งเดินติดหลังมาด้วย.

"แฮลโหล นายร้อยเอกแอนดรูที่รัก สบายดีหรือจ๊ะ?" เลดี้มอยราพูดอย่างร่าเริง แล้วยื่นมือให้นายร้อยเอกแอนดรูจับ.

"มอยรา" "แด็ดดี้" พูดเป็นเชิงเตือน "อย่าลืมว่าเธอจะต้องเรียกฉันแต่เพียงเบอร์ตีเท่านั้น ฉันไม่ได้ชื่อนายร้อยเอกแอนดรูสำหรับเธอ"

"ได้ซี เบอร์ตี้" เลดี้มอยรากล่าวรับรอง.

"มอยรา" มิสซิสแอนดรูแนะนำข้าพเจ้า "นี่ลูกของเราที่เราเขียนเล่าไปให้เธอเสมอ"

เลดี้มอยรากับข้าพเจ้าสัมผัสมือกันอย่างชื่นชม แม้ว่าจะเห็นหน้าหล่อนไม่ได้ถนัดเพราะมี

หมวกรัดอยู่โดยรอบศีรษะ มีกหมวกปกลงมาเกือบถึงตา ข้าพเจ้าก็อาจสามารถพยากรณ์ได้ถูกว่า เลดี้มอยราเป็นคนสวย หน่อนมีดวงพักตร์อันขาวเป็นนวล เนตรดำคม.

"แหม มิสเตอร์วิสุตร์" หน่อนกล่าวด้วยกิริยาอันน่ารักในขณะที่เรายังจับมือกันอยู่ "น้าเอดซ์เขียนจดหมายถึงฉัน เล่าถึงเรื่องเธอเสียมากมาย จนแม้ว่าจะไม่เคยเห็นเธอมาก่อนเลย ฉันก็อาจฝันได้ถูกว่าเธอมีหน้าตาและรูปร่างเป็นอย่างไร ฉันรู้จักเธอวาดรูปเธอได้ตั้งแต่สัปดาห์ก่อน เชื่อไหมจ๊ะ?"

ข้าพเจ้าจ้องดูเลดี้มอยราดันน์ด้วยความปลื้มปีติ แต่มิได้ตอบหน่อนประการใด สักครู่หน่อนก็แนะนำให้ข้าพเจ้ารู้จักกับเพื่อนของหน่อน "นี่เธอจะต้องรู้จักเพื่อนของฉัน — และจะเป็นเพื่อนของเธอด้วย — มิสมาเรียเกรย์" หันไปทางสตรีที่กล่าวนาม "มาเรียที่รัก นี่มิสเตอร์วิสุตร์"

มาเร็ยเกรย์และข้าพเจ้าสัมผัสมือกันด้วยความยินดี หล่อนไม่ได้สวมหมวกชะนิดใดทั้งสิ้น เพราะหล่อนไว้ผมยาวเกล้ามวยไว้เบื้องหลังแสกกลางหัวไว้เรียบร้อย แน่ทีเดียว แม้หล่อนออกจะท้วมไปสักหน่อย มาเร็ยก็ต้องจัดว่าเป็นคนสวย มีเสน่ห์ ตาของหล่อนดำโต มีแววงาม จมูกโด่งกว่าธรรมดาเล็กน้อย ผิวพรรณสดชื่น แต่งตัวเรียบร้อย ในระหว่างที่จับมือกัน มาเร็ยจ้องดูข้าพเจ้าพลางก็ยิ้มอยู่น้อย ๆ แต่มิได้พูดประการใด หลังจากเลดี้มอยราได้แนะนำเพื่อนหล่อนให้รู้จักพวกเราทั่วกันแล้ว สักครู่ ก็พากันมาขึ้นรถอีอสตินเก่งของเรา ขับมุ่งตรงไปยัง 'กะท่อมนางพญา'

สำหรับเราทั้งหมดด้วยกัน รถเก๋งนั้นแคบนายร้อยเอกแอนดรูและสเตเฟนี่ต้องไปนั่งข้างหน้ากับคนขับ มิสซิสแอนดรูกับเลดี้มอยรานั่งทางพะนักข้างหลัง ข้าพเจ้ากับมาเร็ยเกรย์นั่งทางที่นั่งเล็กตรงข้าม.

ในระหว่างที่รถกำลังแล่นอยู่นั้น สังเกตเห็นเลดี้มอยราถอบชำเลืองดูข้าพเจ้าบ่อย ๆ ในที่สุดก็ถามว่า "เธอชอบอากาศหนาวเมืองเราไหมจ๊ะ มิสเตอร์วิลสูตร์ เมืองเธอร้อน เธอถ้าจะไม่ค่อยชอบกะมัง"

"อากาศอย่างนี้ไม่สู้หนาว ฉันชอบ" ข้าพเจ้าตอบอย่างติดตะกุกตะกัก.

"ฉันไม่นึกว่าเธอจะชอบเมื่อถึงหน้าหนาวเข้าจริง ๆ นี่ก็จวนเต็มทีแล้ว" เลดี้มอยราพูดเรื่อย ๆ "หน้าหนาวเมืองเราร้ายกาจเหลือเกิน มีแต่ฝนหมอก และหิมะ ไปไหนก็ลำบากและเป็นหวัดกันอย่างร้ายที่เดียว ที่ถอนดอนยิ่งร้ายใหญ่ แต่สำหรับเบ็กส์ฮิลล์ค่อยยังชั่ว"

"ฉันเตรียมตัวไว้พร้อมเหมือนกันสำหรับหน้าหนาว" ข้าพเจ้าพูด.

"เธอจะเรียนอะไร?" หล่อนถาม.

"ตั้งใจจะเรียนกฎหมายที่ถอนดอนบี หน้า" ข้าพเจ้าตอบ.

"กฎหมาย –" หล่อนย้ำคำ "เธอชอบเป็นหมอความหรือ? หมอความต้องเป็นคนพูดเก่ง นี่เธอไม่เห็นพูดอะไรเลย หรืออาชีพทางกฎหมายในประเทศสยามหาเงินได้ง่าย ไม่มีการแข่งขันกันมากนักกะมัง?"

"เปล่า" ข้าพเจ้าตอบ "การอาชีพในเมืองไทยมีการแข่งขันกันมากเหมือนกัน เมืองไทยมีเนติบัณฑิตมาก และหากินลำบาก แต่การมาเรียนกฎหมายที่นี่ก็เพราะว่าใช้เวลาน้อยและเรียนได้เร็ว"

"ฉันไม่เห็นอาชีพทางกฎหมายดีตรงไหนเลย" เลดี้มอยราพูดอย่างมั่นใจ "เราจะเป็นคนอย่างเซอร์เอ็ดเวิรดมาเชดฮอดส์ หรือเซอร์เอดิสฮูมส์ วิลเลี่ยมได้ยากที่สุด อีกประการหนึ่งฉันยังไม่เห็นกฎหมายมีความยุติธรรมที่ตรงไหน คิดดูซี่จะชะนะความทุกคดีได้ก็ต้อง เกียรติยศ เงิน และหมอความที่ดีเท่านั้น ใครมีเงินจ้างหมอความดีๆ

ได้ ก็ชะนะความอย่างไม่มีปัญหา แม้ว่าผู้นั้นจะระยำเพียงไร ถ้าตนไปทำความผิดอะไรที่ร้ายแรงเสียเหลือเกินจนโลกย่อมรู้อยู่ซึ่งหน้า ถึงศาลจะเห็นว่าตนมีความผิดก็ได้รับโทษแต่เพียงเล็กน้อย ไม่สมกับความผิดที่ได้กระทำมาแล้ว ทั้งนี้เพราะหมอความที่ดี โอ ฉันอาจยกตัวอย่างให้เธอเห็นได้หลายเรื่อง”

ข้าพเจ้ามิได้ตอบประการใด จนรถผ่านภัตตาคารเซวิลล์ เลยถนนมิดเดิลเสกส์ถึง ‘กะท่อมนางพญา’

—๓—

ขณะที่มิสซิสแอนดรูพาแขกทั้งสองไปห้องที่ได้จัดไว้ข้างบน ข้าพเจ้าอยู่กับนายร้อยเอกแอนดรู ในห้องนั่งเล่นข้างล่าง.

"ยังไร มาเร็ยเกรย์สวยไหม วิสูตร์?" แด็ดดีถาม.

"สวยมากทีเดียว แด็ดดี" ข้าพเจ้าตอบ "แต่หน้าตาแกดูไม่ใช่อังกฤษเลย"

"มาเร็ยเกรย์มีแม่เป็นอิตาเลียน และมอยราบอกว่าหน้าเขาเหมือนกับแม่เมื่อยังสาวไม่มีผิด ชอบเลดี้มอยราไหมเล่า?"

"ชอบครับ แกเป็นคนช่างพูดดี"

เมื่อแม่พวกผู้หญิงแต่งตัวเสร็จแล้ว ต่างก็ลงมาคุยกับเรา.

เลดี้มอยราเมื่อถอดหมวกออกแล้ว ดูไม่สู้จะสวยเหมือนอย่างเมื่อสวมหมวก ผมซึ่งตัดชิงเกิดไว้นั้นมีสีค่อนข้างซีดและดูไม่รับกับสีเนตรและผิวหน้าเท่าใดนัก ถ้าจะประมาณอย่างหยาบ ๆ คาดว่าเลดี้มอยรามีอายุราวสามสิบปีเศษ สูงค่อนข้างผอม มีกิริยาท่าทางเป็นสง่า เป็นผู้ที่เคยท่องเที่ยวมาแล้วตามประเทศต่าง ๆ เกือบทั่วโลก เป็น

ผู้แทนหนังสือพิมพ์ถอนดอนไทมส์ และมีความรู้ในเชิงอักษรศาสตร์และการเมืองของโลกมาก.

ส่วนมาเรียเกรย์ หล่อนยังเป็นเด็กมีอายุเพียงยี่สิบหรือยี่สิบเอ็ดเท่านั้น เป็นคนในวงชีวิตใหม่ของพวกหนังสือพิมพ์ ในขณะที่เลดีมอยราพูดถึงอะไรต่างๆที่ได้ไปพบไปเห็นมา หล่อนฟังด้วยความสนใจที่สุด นานๆเมื่อเกิดความสงสัยอะไรขึ้นก็ถามเสียที.

"ทำไมเธอไม่ลองเรียนวิชชาหนังสือพิมพ์ดูบ้าง มิสเตอร์วิสุตร์" เลดีมอยราถาม "สนุกดีนะ และเธออาจได้ไปเห็นสิ่งต่างๆที่คนธรรมดาไม่มีโอกาสได้เห็นเลย เธอก็พูดภาษาอังกฤษได้ดี เขียนหนังสือเก่งหรือเปล่า?"

"วิสุตร์ชอบเขียนอะไรสั้นๆ แต่งอะไรเล็กๆน้อยๆได้ดีมาก" นายร้อยเอกแอนดรูตอบเป็นการให้เกียรติยศแก่ข้าพเจ้า.

"ยังงั้นเหมาะทีเดียว" เลดีมอยรากล่าวด้วยสำเนียงอันแน่นแฟ้น "เธอควรจะหาทางไปเข้า

สมาคมหนังสือพิมพ์ที่กรุงลอนดอน เขาเรียกกันว่า สโมสร หนังสือพิมพ์ (Press Club) ที่เซย์มาร์เก็ต เมื่อเข้าเป็นสมาชิกที่นั่นแล้ว ก็เลยสมัครเข้าเป็นผู้ส่งข่าวหนังสือพิมพ์อะไรต่อ ๆ ฉะบับหนึ่ง หนังสือพิมพ์ที่เราทำอยู่ก็น่าจะได้ ฉันจะช่วย” เลดี้มอยราหยุดสักครู่ แล้วพูดต่อไปว่า “จริงนะ มิสเตอร์วิสูตร์ เธอจะรู้สึกสนุกมากทีเดียวในการที่จะต้องท่องเที่ยวไปทั่วทิศานุทิศ สืบเอาเรื่องราวมาให้หนังสือพิมพ์ เรามีโอกาสที่จะได้ไป อเมริกา ญี่ปุ่น จีน และที่ไหนทั่วโลก เมื่อเธอทำหน้าที่เป็นผู้ส่งข่าวดี สามารถจนเป็นที่ไว้ใจแล้ว ก็จะได้เลื่อนเป็นผู้แทนคนหนึ่ง มีเงินเดือนกินทุกเดือน ไม่ต้องร้อนใจ”

“ทำไมจึงอยากให้ฉันเป็นพวกหนังสือพิมพ์นัก?” ข้าพเจ้าถาม.

“ที่เมืองไทยมีใครที่มีชื่อเสียงในเชิงหนังสือพิมพ์บ้างเล่า?” เลดี้มอยราย้อนถาม.

"ไม่มี เพราะฐานะของหนังสือพิมพ์เมืองไทยต่ำมาก และเขาไม่ถือว่าหนังสือพิมพ์เป็นอาชีพอะไร พวกส่งข่าวหนังสือพิมพ์นั่นมีเงินเดือนอย่างมากคนละ ๓ ปอนด์เท่านั้น"

"ที่ในประเทศเรา" เลดี้มอยราอธิบาย "ในสมัยเมื่อสิบปีเศษมานี้ต่างก็พากันเห็นพวกหนังสือพิมพ์ไม่ใช่คนเหมือนกัน ลอร์ดนอร์ทคลิฟท์เป็นผู้มีคุณคนแรกที่ช่วยบำรุงฐานะพวกเราให้เป็นอยู่ดังเช่นทุกวันนี้ ฉันเคยนึกว่าสยามเป็นประเทศที่มีหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ เพื่อเป็นปากเสียงของประชาชนและของรัฐบาล เพราะสยามสามารถจะปกครองตนเองได้อย่างน่าชมเชย ผิดกับพะม่า อินเดีย หรือเขมร"

"การที่เราสามารถปกครองตัวได้เอง" ข้าพเจ้าชี้แจง "เกี่ยวกับความสามารถของเราทางอื่น ไม่ใช่ทางหนังสือพิมพ์"

"ที่เมืองเล็ก ๆ ทางสแกนดิเนเวีย มีพลเมืองกันประเทศละเพียงห้าหกล้านคนเท่านั้น ก็ยัง

สามารถบำรุงฐานะของหนังสือพิมพ์ได้ดี เมืองไทยมีพลเมืองเท่าไร ?"

"มีเก้าล้านเศษ" ข้าพเจ้าตอบ "แต่จะเปรียบเมืองไทยกับประเทศสแกนดิเนเวียเห็นจะยาก เพราะเราพึ่งจะก่อร่างสร้างตัวขึ้นหวังจะให้เป็นประเทศสมัยใหม่จริงๆ เมื่อครั้งพระรามาธิบดีที่ ๕ เท่านั้น แม้ว่าพระราชาที่รักของเราพระองค์นั้นจะได้ทรงจัดทำอะไรสำหรับประเทศมามาก เราก็ยังไม่มีเวลาและไม่มีเงินพอที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ให้เรียบร้อยได้ทัน เรายังมากนะครับ เดวิดมอยรา ถ้าเรามัวแต่จะไปบำรุงการศึกษาและหนังสือพิมพ์อย่างเดียว สิ่งอื่นที่สำคัญเหมือนกันก็จะดำเนินไปไม่ไหว"

ทันใดนั้น เราได้ยินเสียงระฆังตีบอกเวลารับประทานอาหารกลางวัน.

"ฉันไม่เคยไปเมืองไทย และไม่เคยสนใจถึงเรื่องเมืองไทยพอที่จะพูดกับเธอได้ แต่อย่างไร

ก็ดี เมื่อหนังสือพิมพ์ที่ดียังไม่มีในประเทศสยาม ฉันยิ่งเห็นควรใหญ่ที่เธอจะต้องเรียนวิชาหนังสือพิมพ์ เป็นดอร์ดนอร์ทคลิฟท์เมืองไทย” หล่อนชะม้อยตาน้อยๆ เป็นเชิงสัพยอก แล้วหันไปทางมิสซิสแอนดรูถามว่า “นั่นเสียงระฆังกินเข้าไม่ใช่หรือ น้าจ๋า? ฉันหิวจัง”

เราต่างเดินเข้าไปในห้องรับประทานอาหาร.

—๔—

“เลดี้มอยรา” ข้าพเจ้าถามขณะที่นั่งรับประทานอาหารกันอยู่ “ผู้ส่งข่าวและผู้แทนหนังสือพิมพ์มีหน้าที่อะไรบ้าง? เขาจะต้องมีสุภาษิตสอนใจอะไรพิเศษสักบทหนึ่งหรือเปล่า?”

เลดี้มอยราหยุดคิดอยู่สักครู่แล้วตอบว่า: “พอเมื่อดีมีใจจงรักและมีความคิดที่ดีสำหรับประเทศเพียงไร พวกหนังสือพิมพ์ก็ต้องจงรักและมีความ

คิดที่ดีสำหรับหนังสือพิมพ์ของตนเพียงนั้น หนังสือพิมพ์และประเทศเป็นอันเดียวกัน ผู้ที่จะเป็นนักหนังสือพิมพ์ได้ดีจนมีชื่อเสียงนั้นจะต้องเป็นคนไม่รักชาติก็เกลียดชาติอย่างแรง แต่—เธอต้องเข้าใจนะ—มิสเตอร์วิลสูตร์—ว่าคนที่เราเรียกว่าคนเกลียดชาตินั้นอาจเป็นแต่เพียงความเห็นของเราหรือส่วนบุคคล เจ้าตัวเองอาจนึกว่าเขารักชาติ.....รักอย่างที่เรียกกันว่าอัตตโนมัติ.

"ทุกอย่างที่เขียนลงในหนังสือพิมพ์" หล่อนอธิบายต่อไป "เป็นความคิด ความเห็น ความรู้สึก ความรักหรือความเกลียดชาติของผู้เขียน นักหนังสือพิมพ์จะคิดอย่างหนึ่งแล้วเขียนอีกอย่างหนึ่งไม่ได้ แม้จะทำได้ก็ไม่สมัคร ก่อนที่ใครจะไปสมัครเป็นนักหนังสือพิมพ์ จักต้องคิดเสียก่อนว่าตนมีความคิดอย่างไรสำหรับส่วนตัวบุคคล สำหรับประเทศและชาติ และสำหรับโลก ต้องรู้เสียก่อนจนมั่นใจว่าหนังสือพิมพ์ที่ตนเลือกไปเข้าพวกด้วยนั้นมี 'เข็ม' อย่างไร"

"แล้วสุภาษิตของพวกหนังสือพิมพ์เล่า—?" ข้าพเจ้าถาม.

"แม้ว่าจะต้องรักษาระเบียบอยู่เสมอ" เลดีมอยราตอบ "และจะต้องรู้สึกว่ามีสิ่งต่าง ๆ มาบังคับความคิดและความเป็นอยู่ของคนเสมอก็ดี ถึงกระนั้นพวกหนังสือพิมพ์ก็ยังรู้สึกอยู่ในใจว่าคนเป็นอิสสระ เป็นสุข..... เป็นอิสสระจริง ๆ เพราะฉะนั้นสุภาษิตของพวกหนังสือพิมพจึงมีอยู่ว่า ความมีอิสสระเกิดเพราะการรักษาระเบียบอย่างเคร่งครัด——ระเบียบของ 'เช็ม' แห่งหนังสือพิมพ์ที่คนทำงานอยู่ด้วย และระเบียบความเป็นอยู่ของประเทศ"

"พวกหนังสือพิมพ์ได้เงินเพียงพอหรือ?"

"นั่นแล้วแต่ความสามารถเป็นส่วนบุคคล สำหรับคนหัวดี อาชีพทางหนังสือพิมพ์เป็นอาชีพที่ได้เงินมากที่สุดในโลกนี้ อาร์ติเกิลอันหนึ่งเธอ

อาจได้ตั้ง ๕๐๐ ปอนด์ ยิ่งถ้าเธอเคยทำชื่อเสียงมาแล้ว เงินที่เธอจะได้ในเชิงเขียนนั้นไม่มีจำนวนสิ้นสุดได้ ยิ่งกว่านั้นนักหนังสือพิมพ์สามารถจะเขียนเรื่องอ่านเล่นได้แทบทุกคน เพราะได้เคยไปเที่ยวและได้เห็นสิ่งต่าง ๆ มาแล้วโดยกว้างขวาง ฉะนั้นนอกจากจะหากินทางชิดเชียนให้หนังสือพิมพ์แล้ว ถ้ามีเวลาว่างยังเขียนเรื่องอ่านเล่นขายได้ด้วย"

"เรียนวิชาหนังสือพิมพ์ซี วิลสุตร์" มิสซิสแอนดรูเสริม "สนุกกว่าเรียนกฎหมายมาก และเธออาจเป็นคนแรกที่จะตั้งหนังสือพิมพ์ถาวรขึ้นในประเทศสยาม"

"เรียนวิชาหนังสือพิมพ์ซี มิสเตอร์วิลสุตร์" มาเรียเกรย์ผู้นั่งอยู่ข้างข้าพเจ้ากล่าวขึ้น · "จะได้ไปอยู่กับพวกเราที่ฟิดิสตริต"

"มีเหตุผลหลายประการที่ฉันจะเรียนวิชาหนังสือพิมพ์ไม่ได้" ข้าพเจ้าตอบ "วิชา

หนังสือพิมพ์ไม่มีขีดขั้นว่าจะเรียนจบได้เมื่อไร ไม่มีดีกรีจะให้ สำหรับเมืองไทยผู้ที่ไปเมืองนอกมาแล้วและไม่มีดีกรีกลับมา น้อยหน้าผู้อื่นมากนัก เขาหาว่ามาเหลวไหลอยู่ที่นี่ กลับไปมือเปล่า ไม่ได้อะไรกลับไปด้วยเลย แม้จะหางานทำได้บ้าง เงินเดือนที่จะได้รับก็แร้นแค้นนัก เกือบไม่พอที่จะเลี้ยงชีวิตให้รอดไปได้วันหนึ่ง ๆ ใครเล่าเขาจะมาเชื่อความสามารถของเรา"

"งั้นเธอก็ไปอยู่มหาวิทยาลัยอ็อกสฟอร์ดหรือเคมบริดช์เสียก่อนเป็นไร เมื่อได้ดีกรีแล้วจึงค่อยมาเรียนวิชชาหนังสือพิมพ์" เลดีมอยราแย้ง "พอกลับไปบ้านเธอก็ควรจัดสร้างหนังสือพิมพ์ขึ้นฉบับหนึ่งให้คนเห็นว่าเป็นหนังสือพิมพ์ที่ดีมีประโยชน์แก่ประเทศเพียงไร ฉันเชื่อแน่ว่าเธอเป็นคนมั่งมีพอที่จะทำเช่นนั้นได้ มิสเตอร์วิสูตร์"

"เราจะเคราะห์ดีไปด้วยกันทุกคนไม่ได้ เลดี้มอยรา" ข้าพเจ้าตอบช้า ๆ "ฉันไม่มีเงินพอที่จะไปอ็อกฟอร์ดหรือเคมบริดช ไม่มีเงินพอที่จะไปตั้งโรงพิมพ์ที่เมืองไทย ฉันไม่มีเงิน แต่ไม่รู้สึกเสียใจเลยแม้แต่น้อย ฉันมีอายุได้ ๒๓ ปี เข้าปีนี้ และฉันได้อยู่ในโลกนานพอที่จะไม่เสียใจในสิ่งที่ฉันไม่มีและไม่ได้รับ"

"เธอมีความรู้สึกดีเหลือเกิน" เลดี้มอยราพูดอย่างหมดหวัง.

พอพูดจบ ข้าพเจ้าก็เหลียวไปดูมาเรียเกรย์ เห็นหล่อนกำลังจ้องดูข้าพเจ้าด้วยแววเนตรอันงามเป็นเครื่องแสดงอยู่โดยชัดเจนแล้วว่าหล่อนพอใจในความไม่บีดบังฐานะอันแท้จริงของข้าพเจ้า.

"ในระหว่างที่มิสเตอร์วิสุตร์กำลังพูดอยู่" หล่อนกล่าวกับมิสซิสแอนดรู "ดิฉันไม่นึกเลยว่าเธอเป็นคนไทย ดิฉันนึกว่าเธอเป็นชาวอังกฤษตลอดเวลา นอกจากรูปร่างและดวงหน้าแล้ว

ดิฉันไม่เห็นมีอะไรที่จะแสดงให้เห็นว่าเธอเป็นคนไทย มิสซิสแอนดรู ก็เมื่อมิสเตอร์วิสุตร์เป็น 'ลูก' เธอแล้ว ทำไมไม่หาชื่ออังกฤษอะไรให้เธอเสียชื่อหนึ่งเล่า จะได้เรียกกันได้ง่าย ๆ"

"เออ เราจะเรียกวิสุตร์ว่าอย่างไรดี" มิสซิสแอนดรูกล่าวหารือ.

"ดิฉันมีพี่ชายอยู่คนหนึ่งที่ตายในสงคราม" มาเรียเกรย์แนะนำ "เขาเป็นคนที่ดีที่สุดที่พระผู้เป็นเจ้าได้ทรงสร้างมาในโลก"

"เขาชื่ออะไร?" แม่ถาม.

"ชื่อ บอบบี้" มาเรียตอบ.

"งั้นเราจะเรียกวิสุตร์ว่า 'บอบบี้' ตกลงไหม?" แม่ถาม.

"เอาซีคะ ดีแล้ว" หล่อนตอบแล้วชำเลืองตามาทางข้าพเจ้า.

บทที่ ๙

เจ็ดวันในสวรรค์ชั้นที่เจ็ด

—๑—

ความราบรื่น ความสุขแห่งชีวิตอันเกิดแก่ข้าพเจ้าในระหว่างที่อยู่กับนายร้อยเอกและมิสซิสแอนดรูเป็นความราบรื่น ความสุขที่แปลก เป็นโชคที่เกินฐานะของคนเช่นข้าพเจ้าจะได้รับ เป็นโชคที่ข้าพเจ้าไม่มีหน้าที่....ไม่มีสิทธิ์ที่จะฝันว่าจะมีขึ้นแก่ตน แต่ความจริงมีอยู่เด่นชัดแล้วว่าข้าพเจ้าได้เคยไปอยู่ที่ 'กะท่อมนางพญา' คือกะท่อมแห่งความบรมสุขในเมืองสวรรค์ อยู่ทั้งกายและใจทุกวันนี้แม้ว่ากายจะจากมาสักหลายพันโยชน์แล้วก็ดี ใจของข้าพเจ้ายังคงอยู่ที่นั่นเสมอ ไม่มีวันใดที่ข้าพเจ้าจะลืม 'กะท่อมนางพญา' เลยได้.

ความเงียบสงบแห่งเมืองเบ็กส์ฮิลล์ซึ่งแวดล้อมข้าพเจ้าอยู่โดยรอบตลอดทุกเวลา หาใช่ความ

เงียบสงบ ที่จะนำมาซึ่งความหงอยเหงา หรือความทุกข์ ความเงียบสงบนี้เป็นโอกาสอันเดียวที่ได้อำนวยให้ข้าพเจ้าได้อ่านหนังสือต่าง ๆ ได้เรียนรู้ถึงความเป็นอยู่ของโลกในอดีต และปรัตยุบัน ข้าพเจ้าได้ชาลส์ดิกเกนส์ เซอร์พลิปกิบส์ และนักประพันธ์ที่มีชื่ออื่นๆเป็นเพื่อน มาพูดจากับข้าพเจ้าทุกวัน และมาให้ความสุขใจอย่างเหลือที่จะพรรณนาได้ถูก ทำให้ข้าพเจ้ารู้จักชีวิต และสงสารคนบางคนที่ข้าพเจ้าควรจะเกลียด ภายในวิเวกแห่งความสงบนี้ การที่ได้อ่านได้เรียนอยู่เสมอทำให้ข้าพเจ้าเกิดความคิดความฝันที่ดีเลิศ ทำให้ข้าพเจ้าเกิดมีความทะเยอทะยานที่จะทำอะไรบางอย่างให้โลกเห็น ที่จะทำให้มนุษย์ที่อยู่ร่วมพิภพด้วยเป็นสุข ข้าพเจ้าฝันไป คิดไป ว่าชีวิตที่ดีของเราควรจะเป็นอย่างไร จะแต่งเรื่องชะนิดใดจึงจะเหมาะต้องด้วยความฝันนั้น ข้าพเจ้าครุ่นคิด.....คิดถึงความดีงามต่าง ๆ ของโลก และจะพยายามเขียนลงเป็นลายลักษณ์อักษรชั่วกาลนาน แต่.....ความ

คิดดี ๆ เหล่านี้ยังคงเป็นอากาศธาตุ ไม่มีหัวเงื่อนหรือหลักรอยอะไร เปรียบประดุจวิหคซึ่งกำลังบินอยู่ในหมู่ไม้ แต่ไม่แน่ใจว่าจะจับพฤกษาถิ่นไหน ความดังเดิมใจเช่นนี้ยังคงเป็นอยู่เรื่อย ๆ ..... จนกะทั่งได้พบเดอมอยราดันน์และมาเรียเกรย์.

เดอมอยราดันน์ไม่ใช่แต่เป็นพลเมืองของประเทศอังกฤษหรือของประเทศใดโดยฉะเพาะ แต่เป็นพลเมืองของโลก ความคิดของเธอเป็นของโลก กะนั้นแล้วเธอยังรักประเทศอังกฤษอย่างเหลือที่จะพรรณนาได้ถูก เพราะเธอเป็นคนอังกฤษ เธอเตรียมพร้อมที่จะสละเลือดเนื้อเพื่อชาติได้ทุกเมื่อ ทั้งทราบดีว่ารัฐบาลอังกฤษและประเทศอังกฤษทำอะไรผิด ๆ ถูก ๆ มาแล้วร้อยแปด แต่เธอก็ยังคงรักความผิด ความถูกนั้น พร้อมด้วยกายวาจาและใจ เพราะเชื่อว่าเธอเป็นส่วนหนึ่งโดยแท้จริงของประเทศและชาติอังกฤษ และความผิดความถูกนั้นก็เป็นของเธอด้วย.

ข้าพเจ้าเป็นคนไทย เกิดในเมืองไทยชาติไทย นิสัยไทยทุกอย่าง และไม่มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ใดๆ จะมาเปลี่ยนให้ข้าพเจ้าเป็นคนชาติอื่นไปได้ หน้าที่ของข้าพเจ้าซึ่งมีต่อเมืองไทยก็เช่นเดียวกับหน้าที่ของเฉดีมอยราซึ่งมีต่อประเทศอังกฤษ น่าเสียดายที่ข้าพเจ้าไม่ได้มีโอกาสไปอยู่กับนายร้อยเอกและมิสซิสแอนดรู และรู้จักเฉดีมอยราและมาเรียเกรย์เสียก่อนๆ ที่จะไปอยู่ที่บ้านสามเสนเป็นลูกคนหนึ่งของเจ้าคุณวิเศษศุภลักษณ์ หาไม่แล้วข้าพเจ้าคงจะรู้แน่ว่าจะมีชีวิตอยู่ได้อย่างไร ข้าพเจ้าคงจะสามารถทำให้ท่านบิดารักและกรุณาได้บ้างเป็นแท้ ยิ่งกว่านั้นข้าพเจ้ายังคงจะสามารถรักบิดามารดาเพื่อนฝูงวงศ์ญาติได้ดีกว่าเท่าที่เคยได้รักมาแล้ว น่าเสียดายนะท่าน.

ตามที่ข้อความอันหนึ่งกล่าวว่า ไปเมืองนอกเหมือนไปชุบตัว คงจะหมายความถึงเด็กไทยที่สบโอกาสได้ไปอยู่กับสมาคมฝรั่งที่ดีเท่านั้นกะมัง

สำหรับเด็กไทยที่เมืองนอกก็เช่นเดียวกับเด็กไทยในเมืองไทย มีเคราะห์ดีเคราะห์ร้าย บางคนไปเมืองนอกกลับมา เปลี่ยนนิสัยจากธรรมดาเป็นดีขึ้นหรือเลวลง มีความคิดที่สุขุมเป็นประโยชน์และมีอัธยาศัยเป็นที่ต้องตาต้องใจมหาชน พวกนี้เมื่ออยู่เมืองนอกเคยได้รับโอกาสอันดีเลิศ ได้ไปอยู่กับตระกูลฝรั่งที่มีสภาพสูง หรือค่อนข้างสูง ได้รับการศึกษาในทางจรรยาและทางอาชีพอื่น ๆ เป็นอันดี บางคนเมื่อก่อนไปเมืองนอกมีนิสัยเป็นเจ็กช่วั ถ่มเศลษม์ไม่ว่าที่ไหน สบถสาบาลพูดจาหยาบคายไม่หยุดหย่อน พอกลับจากนอกก็มีนิสัยเช่นเดียวกัน ไม่เปลี่ยนแปลงเลยแม้แต่น้อย เป็นภัยแก่ความสงบสุขของประเทศ เป็นภัยของเราโดยทั่วกัน ทั้งนี้เพราะที่เมืองนอกไม่ได้พบของดี หรือพบ แต่คนดีเขาช่วยไว้ไม่ให้วางเลยตัดหางปล่อยวัดให้เป็นไปตามเพลง ครั้งไรที่ข้าพเจ้าไปในโรงเจ็กเต้นรำหรือที่อื่นที่คนไทยชอบไป มักจะพบเด็กพวกนี้ปะปนอยู่กับพวกนักเต้นรำ นัก

ดื่มด้วยเสมอ เสียงดังไปหมด เมามายหยำเปไม่เว้นวัน พูดจาหยาบคาย ปราศจากความกะดากอายในสิ่งต่างๆ ทั้งนี้ข้าพเจ้าเชื่อว่าคงจะไม่ใช่ความผิดของเด็กไทยเคราะห์ร้ายพวกนั้นฝ่ายเดียวกะมัง ต้องเป็นความผิดของผู้ที่จัดส่งเขามาด้วยเพราะไม่ได้เลือกสรรเสียก่อน ลักแต่ว่าตนมีเงินมีอำนาจก็ส่งๆ มาเท่านั้น หาได้นึกถึงนิสัยใจคอของเด็กไม่ ถึงนึกไปว่าเด็กเหล่านั้นอาจจะนำผลร้ายให้ประเทศสยามได้เพียงไร สำหรับเด็กที่เลวทรามจนเหลือแก้เราควรจะแก้กันเสียในเมืองเราดีกว่า ถ้าหมดปัญญาก็ส่งมันเข้าคุกเสียบ้างเป็นไร เราไม่ควรจะปล่อยไปให้ฝรั่งเขาแก้ จะเป็นการลำบากและขายหน้าเด็ก ขายหน้าผู้ส่ง และขายหน้าชาติไทย.

นี่แหละท่าน ขอจงพึงเข้าใจไว้ว่าเมืองนอกจะเป็นเมืองสวรรค์ก็แต่เพียงสำหรับเด็กไทยที่เคยไปมาแล้วบางคนเท่านั้น!

สำหรับข้าพเจ้าต้องนับว่าเป็นคนเคราะห์ดีที่สุดคนหนึ่ง หากจะได้เคยไปเมืองนอกแต่เพียงหกปีเศษก็ยังได้เคยได้เห็นและอยู่ในสิ่งที่งามมามาก เคยพบสิ่งที่เป็นเนื้อแห่งความเจริญของประเทศจริง ๆ ข้าพเจ้าได้ไปเห็นบ่อเงินบ่อทองสระอโนดาตมาแล้ว หากจะตายลงวันใดก็คงตายได้เป็นสุข ในระหว่างที่ท่านอ่านเรื่องนี้ไป ถ้าสามารถจะหาอะไรที่งามได้บ้างแม้แต่น้อย นายร้อยเอกและมิสซิสแอนดรูและหนูสเตเฟนี เดอมอยราดันน์และมาเรียเกรย์เป็นผู้มีส่วนอยู่ด้วยในความงามนั้นเป็นอันมาก ถ้าไม่ได้มีโอกาสอยู่ร่วมกับผู้มีคุณทั้งห้านี้แล้ว จะไม่มีวันใดที่ข้าพเจ้าจะสามารถเขียนเรื่องนี้ได้เป็นอันขาด.

ตระกูลแอนดรูช่วยให้ข้าพเจ้ารู้จักความดีความงามแห่งอุปนิสัยของชีวิตชาวอังกฤษ สอนให้รู้จักหน้าที่ของเด็กที่ดีจะต้องมีต่อบิดามารดาและพี่น้อง และในระหว่างที่กำลังเล่าเรียนอยู่ข้าพเจ้า

จะหาความสุขอะไรอื่นมาทัดเทียมไม่ได้เลย เลิศมอยราดันน์เป็นมัคคุเทศก์ชี้ทางให้ไปสู่ความดีงามบางอย่าง เป็นผู้ชี้ทางให้ความคิดของข้าพเจ้าดำเนิรไปในทางที่ชอบ ชี้กิ่งพฤกษาให้วิหคแห่งความคิดของข้าพเจ้าเกาะแกะทำรัง มาเร็ยเกรย์เป็นอำนาจอันวิเศษที่ช่วยบังคับให้ข้าพเจ้าเขียนเรื่องนี้จนสำเร็จ เขียนเพื่อหล่อน !

—๒—

พูดถึงมาเร็ยเกรย์ แม้ข้าพเจ้าจะจากหล่อนมาเป็นเวลาบีเศษแล้วก็จริง ชื่อของหล่อนน้ำใจของหล่อน ยังคงฝังแน่นอยู่ในความทรงจำของข้าพเจ้ามิรู้หาย เป็นความจำที่ให้ความสุข ให้มีใจคิดไปได้ว่าแม้ชีวิตจะเป็นอย่างไรในภายหน้า ก็คงยังเป็นของน่าอยู่ เพราะข้าพเจ้าได้พบผู้หญิงเช่นมาเร็ยเกรย์ นอกจากที่ได้เป็นเพื่อนและเป็นคู่รัก หล่อนยังเป็นมัคคุเทศก์ที่ได้นำข้าพเจ้ามา

แล้วและจะนำต่อไปให้เดินตามดินแห่งความดีงาม ทั้งหลาย มาเรียเกรย!

รุ่งขึ้นจากวันที่เลดี้มอยราและมาเรียไปถึง 'กะท่อมนางพญา' ข้าพเจ้าก็แต่งตัวเสร็จแต่เช้า ตั้งใจว่าถ้าโชคดีคงจะได้พบใครข้างต่างบ้าง พอเข้าไปในห้องนั่งเล่นก็พบมาเรียยืนอยู่ข้างหน้าต่าง หล่อนสวมกะโปรงสีน้ำตาลแก่ สวมเสื้อ 'ยำเปอร์' ลายดำ เครื่องแบบนักกีฬาสตรีซึ่งกำลังนิยมกันอยู่.

"กู๊ดมอร์นิง บอบบี้" หล่อนปราศรัยด้วยคำเนื่องอันเป็นเพื่อนสนิท "แหมเธอตื่นแต่เช้า"

"กู๊ดมอร์นิง มิสเกรย์" ข้าพเจ้าตอบรับอย่างสุภาพ "เธอก็ตื่นเช้าเหมือนกัน"

"คนทำงานอย่างฉันเคยอยู่แต่ในกรุงเท่านั้น" หล่อนกล่าวอย่างยิ้มละไม "นานๆ จะได้มาฮอลิเดย์อย่างนี้สักครั้งหนึ่ง ฉันต้องหาโอกาสตื่นเช้าออกมารับอากาศชายทะเลที่บริสุทธิ์ให้มาก เดิร

ไปเที่ยวกับฉันไหมเล่า บอบบ? ไม่ค่อยหนาว อะไรดอกวันนี้ เธอรีบไปเอาเสื้อคลุมชั้นนอกของเธอมาซี่"

สำเนียงของหล่อนแม้จะเป็นเชิงบังคับอยู่กลาย ๆ ก็ยังเป็นที่ไพเราะต้องกับความประสงค์ของข้าพเจ้าที่สุด ไปเดินเที่ยวกับเด็กหญิงที่น่ารักเช่นมาเรีย และจะเป็นโอกาสแรกในชีวิต! ใครเลยจะปฏิเสธได้.

"ไปซี่ มิสเกรย์ รอประเดี๋ยว" ข้าพเจ้าตอบ "ฉันจะไปเปลี่ยนเครื่องแต่งตัวห้านาทีเท่านั้น"

"ได้ซี่ ไปเร็ว ๆ นะ"

ในเรื่องการแต่งตัวให้ถูกต้องตามเวลาแห่งสมัยนิยมของชาวอังกฤษแล้ว ตระกูลแอนดรูได้สอนข้าพเจ้าไว้เสียจนชำนาญ สักครู่ข้าพเจ้าก็สวมเครื่อง 'ปีกาสฟอร์' และเสื้อ 'ยำเปอร์' ลงมาหามาเรีย.

"โอ บอบบี้" หล่อนกล่าวโดยความแปลกใจที่เห็นข้าพเจ้าแต่งตัวอย่างที่หล่อนไม่ได้นึกว่าจะเป็นไปได้ "เธอแต่งตัวสวยจัง แต่เสื้อ 'ยำเปอร์' บางไป เธอไม่กลัวหนาวหรือ?"

"ถ้าหนาวเดี๋ยวประเดี๋ยวก็คงหาย" ข้าพเจ้าตอบพลางชี้ให้หล่อนดูดวงทินกรซึ่งกำลังปรากฏอยู่เหนือซุ้มไม้ข้างบ้าน "ดูซิ แดดขึ้นนิดหน่อยแล้วประเดี๋ยวก็คงจะอุ่นสบายดี ที่เราไม่ได้เห็นแสงแดดมาตั้งอาทิตย์ แต่วันนี้แดดเป็นพิเศษสำหรับต้อนรับเธอ มิสเกรย์"

"แหม นี่นักประพันธ์เมืองไทยเขาคงจะพูดกันอย่างนี้กะมัง" หล่อนถาม "เมืองไทยเห็นจะเป็นเมืองสวรรค์ที่เดียว" หยุดสักครู่หล่อนกล่าวต่อไป "แต่นี่ เธออย่าเรียกฉันว่า 'มิสเกรย์' ซี ดูเชินจัง ฉันเรียกเธอว่า 'บอบบี้' ฉันชื่อ 'มาเรีย' สำหรับเธอ"

"ดีแล้ว ฉันจะเรียกเธอว่า 'มาเรีย' ต่อไปนะ?"

ครั้นแล้ว เราก็ตั้งต้นออกเดิรกัน เดิรบ้างวิ่งบ้างเพื่อเป็นการออกกำลังไปตามถนนมิดเดิลเสกส์จนถึงชายทะเลจึงได้เดิรช้า ๆ คุยถึงเรื่องต่าง ๆ.

เบ็กส์ฮิลล์ยังคงเงียบสงัดอยู่ตามเคย นอกจากเสียงคลื่นที่ซัดมาโดนฝั่งอยู่เป็นระยะ ๆ ก็ไม่มีเสียงอื่นอีก เราเดิรผ่านตึกใหญ่น้อยซึ่งเป็นภัตตาคาร, เป็นสโมสร วัด และบ้านเช่า ในตอนหน้าซึ่งเราจะเดิรไปถึงก็มี เซนต์ลิโอนาร์ดและเมืองเฮสติงก์ส์ สถานที่อันใหญ่โตเหล่านี้ดูช่างเงียบสงัดเสียนี่กะไร คล้ายกับจะเป็นบ้านร้างทุกแห่งไปฉะนั้น.

"บอบบี้" มาเรียถาม "เธอเป็นคนจนจริง ๆ หรือ?"

"เธอคิดว่าอย่างไร?"

"มอยรากับฉันพูดกันเมื่อคืนนี้ว่า เธอพูดไม่

จริง เธออาจเป็นเจ้าชายในเมืองไทย มีเงิน มีวังใหญ่โตมโหฬารอยู่ก็ได้"

"เปล่ามาเรีย" ข้าพเจ้าตอบแล้วยิ้ม "ตามที่ฉันบอกเธอที่โต๊ะกินเข้าเมื่อคืนนี้ เป็นความจริงทั้งสิ้น ฉันเป็นคนจน ถ้าฉันไม่ได้พบและมาอยู่ที่นี่กับนายร้อยเอกแอนดรูและมิสซิสแอนดรูแล้ว ฉันน่าจะไม่รู้ว่าชีวิตเป็นของลำบากเพียงไร ฉันอาจตายเสียนานแล้วก็ได้"

"ฉันชอบคนจนแต่มีการศึกษาดี" หล่อนตอบแล้วชำเลืองดูข้าพเจ้าด้วยแววเนตรอันงาม "คนพวกนี้มักจะทำให้ฉันเป็นสุขเสมอ ฉันได้เคยเห็นความจนมามาก บอบบ ฉันเคยเห็นเคยอยู่อิสต์เอ็นด์ของลอนดอน และมองมาร์ตของเมืองปารีส"

"และเธอเคยเห็นเคยอยู่ในความมั่งคั่งสมบูรณ์ของเมย์แฟร์และรูเดอลาเปส์" ข้าพเจ้าเสริม.

"ฉันรู้สึกชอบเธอตั้งแต่นาทีแรกที่ฉันเห็นเธอที่สถานีรถไฟ บอบบ" มาเรียกล่าวเป็นเชิงเปลี่ยนเรื่อง "ฉันเห็นคิ้วของเธอช่างเหมือนคิ้ว

'บุดดา' (พุทธ) เสี่ยเหลือเกิน ตาเธอดำโตเต็มไปด้วยนิสัยอันดีและสุจริต ฉันรู้สึกตั้งแต่ต้นว่าเราจะเป็นเพื่อนกันได้เป็นแท้"

ข้าพเจ้าจ้องดูมาเรียแม่เพื่อนรักด้วยความปลาบปลื้ม หล่อนสอดแขนเข้ากับข้าพเจ้าและเราก็พากันเดินต่อไปอีก จนถึงก้อนหินใหญ่น้อยซึ่งงอกอยู่ตามฝั่งทะเลหมู่หนึ่ง มาเรียชวนให้ข้าพเจ้านั่งคุยกับหล่อนที่ก้อนหินหมู่นั้น "แหมสบายจริงนะ บอบบ๊" มาเรียกล่าว.

—๓—

"บอบบ๊ บอกฉันตามจริง" แม่เพื่อนรักของข้าพเจ้าถาม "เธอมีความทะเยอทะยานอะไรบ้างไหม? ความทะเยอทะยานที่จะทำอะไรใหญ่โตให้โลกเห็น ความทะเยอทะยานที่จะทำตนให้เป็นคนมีชื่อเสียง?"

"มี มาเร็ย" ข้าพเจ้าตอบ จับมือหล่อนมากำไว้ "ฉันมีความทะเยอทะยานมาก ฉันต้องการเป็นนักประพันธ์ที่ดีสำหรับเมืองไทย เมืองของฉัน ฉันจน ต้องการจะหาทรพย์มาเลี้ยงชีวิตให้พอตามฐานะโดยทางเขียนหนังสือ แต่สำหรับเมืองไทยลำบาก ไม่มีใครชอบอ่านหนังสือ เขียนแล้วโดยมากมักจะขาดทุน เพราะขาดผู้ซื้อ"

"ทำไมไม่เป็นนักประพันธ์ในยุโรปหรืออเมริกาเล่า ?"

"ที่นี่มีการแข่งขันในเรื่องเขียนหนังสือกันมาก" ข้าพเจ้าตอบ "และฉันไม่เชื่อว่าจะรู้ภาษาดีพอที่จะเขียนได้อย่างนักประพันธ์ชาวอังกฤษหรืออเมริกันที่เขียนกันมาแล้ว ฉันมีความทะเยอทะยานที่จะเขียนอะไรให้ดีอย่างไม่มีใครเคยทำมาก่อน และจะเป็นคนแรกที่จะเขียนเรื่องชะนิดนั้น เมืองไทยเป็นเมืองที่มีโอกาสดีที่สุด— แต่——ก่อนจะทำให้สำเร็จได้ก็ต้องปลุกความนิยมเสียก่อน"

"จริง บอบบ ฉันเห็นด้วย" มาเรียตอบ "ปลุกความนิยม— advertise— เป็นสิ่งสำคัญที่สุดของการกระทำที่สำเร็จทั้งหลายแหล่ และบางทีที่เมืองไทยอาจมีใครเขียนเรื่องอ่านเล่น— novel— ชะนิดที่เป็นแก่นสารอยู่เพียงสองสามเล่มเท่านั้นก็ได้"

"มาเรีย" ข้าพเจ้ากล่าวชมเชย "เธอยังเด็กอยู่มาก แต่เธอรู้เรื่องเมืองไทยดีพอใช้ ฉันแปลกใจเหลือเกิน ตามที่เธอบอกว่าเมืองไทยมีเรื่องอ่านเล่นชะนิดที่เป็นแก่นสารอยู่เพียงสองสามเล่มนั้นใกล้ความจริงมาก"

"ฉันทายเอาต่างหาก" หล่อนตอบ "แต่ถ้าอย่างนั้น เมืองไทยดีที่สุดที่จะทำกิจการใหญ่โตอย่างที่เธอคิด บอบบ ข้อสำคัญเธอต้องปลุกความนิยม ฉันเชื่อว่าเธอคงจะทำได้สำเร็จเป็นอันดี ฉันอาจพยากรณ์ได้ถึงเพียงนี้ เธอรู้ไหมว่าเพราะอะไร?"

"ฉันไม่รู้ มาเร็ย"

"เมื่อคืนนี้ก่อนนอน มิสซิสแอนดรูเอาเรื่องแต่งสั้น ๆ ของเธอ สองสามเรื่อง มาให้เราอ่านในห้อง มีบางอันที่ดีเป็นเยี่ยมและกินใจมาก แสดงให้เห็นว่าเธอมีความคิดที่สูง และนิสัยดีประกอบด้วยความเมตตาจิตต์ มอยราจะขอให้เธอมอบเรื่องเหล่านั้นให้เขาเอาไปให้เอดิเตอร์หนังสือรายเดือนที่เรารู้จักเพื่อตรวจดู บางทีอาจดีสำหรับจะพิมพ์ก็ได้"

"อะไร ? ฉันทำได้ดีถึงเพียงนั้นเจียวหรือ ?" ข้าพเจ้าถามด้วยความแปลกใจ.

"เธอทำได้ดีพอใช้ แต่ฉันไม่ต้องการให้เธอทะนงใจ" หล่อนตอบ "เธอต้องพยายามทำให้ดีขึ้นกว่านั้นหลายเท่า แต่นี่ เธอบอกว่าเธอมีความทะเยอทะยานที่จะเป็นนักประพันธ์เขียนเรื่องอ่านเล่นชะนิดใหม่ที่ดีที่สุดในประเทศสยาม ทำไมเธอไม่เข้าพวกหนังสือพิมพ์เสียเล่า ?"

"ทำไม ?"

"การที่จะเขียนเรื่องอ่านเล่นที่ดีเป็นประโยชน์ เราจะต้องได้รู้ได้เห็นชีวิตมามากเสียก่อน และผู้ส่งข่าวหรือผู้แทนหนังสือพิมพ์ต้องเป็นผู้ท่องเที่ยวไปในที่ต่าง ๆ และเห็นชีวิตมากกว่าคนที่มีอาชีพอย่างอื่นเป็นแน่ เมื่อเธอไม่มีใจที่จะเป็นทนายความหรือผู้พิพากษา เธอจะเรียนกฎหมายไปทำไม ?"

"แต่ชีวิตของนักเขียนเรื่องอ่านเล่นในเมืองไทยอันตรายมากเหลือเกิน มาเรีย ถ้าจะเขียนเรื่องอ่านเล่นกันจริง ๆ แล้วก็น่ากลัวจะต้องอดตายมากกว่าอื่น"

"บอบบ เธอไม่เคยรู้สึกหรือว่า ไม่ว่าเราจะทำอะไรให้เป็นผลสำเร็จก็ย่อมมีอุปสรรคและอันตรายมาขัดทางอยู่ร้อยแปด เพื่อความสงบสุขของประเทศเราต้องปราบโจรผู้ร้าย และการปราบโจรผู้ร้ายเป็นอันตรายแก่พวกนักสืบ ตำรวจ

และเราเองเพียงไร ไม่ว่าจะทำอะไรทั้งหมด เราต้องผ่าอันตราย ฉันต้องการให้เธอเป็นใหญ่เป็นโตในทางที่เธอต้องการจะเป็น บอบบี้ ฉันชอบเธอมาก เพราะฉันเชื่อแน่ว่าเธอเป็นคนดี—ดีสำหรับฉัน และดีสำหรับโลก”

“แล้วเธอจะให้ฉันเขียนเรื่องอะไร มาเรีย?”

“เธอต้องเป็นพวกหนังสือพิมพ์ เที่ยวไปเห็นที่ต่าง ๆ ในโลกเสียก่อน” หล่อนตอบแล้วกะเถิบมาจนติดข้าพเจ้า “แล้วเขียนเล่าถึงชีวิตทุกชะนิดที่เธอได้เคยเห็นมาแล้ว และเรียกเรื่องนั้นว่า *‘ละครแห่งชีวิต’* ”

ข้าพเจ้าไม่ตอบประการใด เราต่างเงียบกันอยู่สักครู่ ชมกระแสคลื่นน้อย ๆ ที่ซัดอยู่ตามใต้ก้อนหินซึ่งเรานั่งคลอเคลียอยู่ด้วยกัน.

—๔—

วันและเวลาแห่งความบรมสุขของข้าพเจ้าที่ได้ร่วมสมาคมกับมาเรียเกรย์คงล่วงไป—ผ่านไปเรื่อย ๆ เข็มแห่งความรู้สึกที่ว่าในไม่ช้าแม่เพื่อนที่ข้าพเจ้ารักยิ่งจะต้องจากไปอย่างคาดไม่ถูกว่าเราจะพบกันได้อีกเมื่อไร—และพบกันได้หรือไม่ ยังทิ่มแทงดวงหทัยข้าพเจ้าอยู่เสมอ ถึงแม้ว่าเราพึ่งได้รู้จักกันมาเพียงสามสี่วันก็จริง มาเรียยังได้แสดงให้ข้าพเจ้าเห็นโดยชัดเจนแล้วว่า หล่อนมีความรู้สึกสำหรับข้าพเจ้าเพียงใด หล่อนเชื่อในความสามารถของข้าพเจ้า เชื่อว่าความทะเยอทะยานของข้าพเจ้าจะถึงซึ่งความสำเร็จวันหนึ่งในเร็ว ๆ นี้ หล่อนเรียกข้าพเจ้าว่า "บอบบี้ของฉัน" และ—ข้าพเจ้าก็คือ บอบบี้ของหล่อนคนเดียว แม้ว่าเราจะยังไม่ได้เคยพูดกันเลยว่ารักกัน ท่านเอ๋ย แต่เราก็รู้ใจกันพออยู่แล้ว ข้าพเจ้าพยายาม

จะระงับความพึงใจแห่งความรักของข้าพเจ้าไว้ เพราะรู้สึกว่าตนไม่มีสิทธิ์ ส่วนมาเร็ยก็พยายามจะแสดงให้โลกทราบว่าเรารักกัน เพราะหล่อนเห็นว่าความรักอันบริสุทธิ์ไม่ใช่เป็นสิ่งที่ควรอาย.

"มาเร็ย" ข้าพเจ้ากล่าวเป็นเชิงวิงวอน "ถ้าเธอดีต่อฉันเช่นนี้เสมอไปฉันเห็นจะต้องรักเธอ———รักยิ่งกว่าชีวิตเป็นแน่ ฉันรู้ว่าฉันไม่ควร เพราะ———เพราะเราไม่มีสิทธิ์"

ทันใดนั้นมาเร็ยก็จ้องดูข้าพเจ้าด้วยแววเนตรอันเศร้า แล้วถอยมาน้อย ๆ.

"บอบบีจ๋า ทำไมเราถึงจะไม่มีสิทธิ์?" หล่อนถามพลางเอาแขนสวมกอดข้าพเจ้าไว้ "ทำไมเราถึงจะรักกันไม่ได้?"

"มีเหตุผลร้อยแปด มาเร็ย" ข้าพเจ้าตอบพลางเอาแขนกอดหล่อนไว้ในท่านองเดียวกัน "ข้อสำคัญ เธอเป็นชาวยุโรป อยู่ในที่ๆมีอากาศเย็น มีขนบธรรมเนียมอย่างหนึ่ง ฉันเป็นคน

ไทย อยู่ในที่ ๆ มีอากาศร้อนจัด มีขนบธรรมเนียมคนละอย่าง —— ผิดกันไกลกับที่นี่ เธอเข้ากับพี่น้องเพื่อนฝูงฉันที่เมืองไทยไม่ได้ และ——ฉันเป็นคนจน มาเร็ย เธอจะเอาความสุขที่ไหนมา"

"บอบบี้" หล่อนถาม "เธอไม่เคยนึกบ้างหรือว่าพระผู้เป็นเจ้าทรงสร้างสิ่งต่าง ๆ ไว้ในโลกเป็นคู่ ทรงสร้างของสิ่งหนึ่งเพื่อของอีกสิ่งหนึ่ง และเราไม่รู้ว่าสิ่งที่พระองค์ทรงสร้างไว้ให้เรานั้นอยู่ที่ไหนจนกว่าเราจะได้พบ ทำไมเราถึงจะรักกันไม่ได้?" หล่อนย้ำ "พวกกุลี พวกขอทานมันยังแต่งงานกันได้ และเราต้องดีกว่าพวกกุลี พวกขอทานเป็นแน่ เพราะเราได้รับการศึกษา จะคิดอะไรก็คิดได้ โอ บอบบี้——พ่อยอดรัก ฉันรักเธอ——ฉันรักเธอ เธอต้องพยายามเข้าใจนะจ๊ะ?"

ครั้นแล้วเราก็โผเข้าจุมพิตกันด้วยความรักอันสูงสุด.

"ฉันพึ่งรู้จักเธอได้เพียงสี่วัน บอบบ๋" หล่อนกล่าวซ้ำ ๆ "แต่ฉันรู้สึกเหมือนเรารู้จักกันมาตั้งแต่เราเกิด"

"มาเร็ย ตั้งแต่นาฬิกาแรกที่ฉันเห็นเธอที่สถานี" ข้าพเจ้าพูด ยังคงประคองหล่อนไว้ในวงแขน "ฉันรู้สึกว่าฉันจะอยู่ในสวรรค์ชั้นที่เจ็ดไปเจ็ดวัน แต่พอเจ็ดวันนั้นผ่านไปแล้ว ——— เธอก็จะไป มาเร็ย"

"บอบบ๋" หล่อนกล่าวด้วยสำเนียงไพเราะ "เวลาและหน้าที่อาจพรากเราให้ไกลกันได้ แต่ความรักจะตรึงตราหัวใจเราให้อยู่ด้วยกันเสมอ เราจะพบกันอีก บอบบ๋ ฉันรู้ว่าโลกนี้เป็นสถานที่ซึ่งเต็มไปด้วยความกรุณาสำหรับเราทั้งสอง พระผู้เป็นเจ้าจะไม่ทรงทำให้เราช้ำใจเป็นอันขาด"

"เดี๋ยวมอยราได้เล่าถึงเรื่องชีวิตของพวกส่งข่าวและผู้แทนหนังสือพิมพ์ให้ฉันฟังเมื่อวานนี้" ข้าพเจ้าพูดอย่างเศร้า "ฉันรู้ว่าเธออยู่กันอย่าง

ไร เธอมีหน้าที่ ๆ จะต้องเที่ยวไปทุกหนทุกแห่ง ยากที่จะหาตัวเธอได้พบ ฉันกลัวว่าเธอไปแล้ว เราจะต้องจากกันจนตาย มาเร็ย"

"จะจากกันจนตาย!" หล่อนเปล่งเสียงด้วยความตกใจ "ไม่จริง บอบบ์ เป็นไปไม่ได้ เราจะพบกันอีก เธอจะไปอยู่ดอนดอนไม่ใช่หรือ? ฉันอยู่ที่ดอนดอนเสมอเหมือนกัน เราจะพบกันที่นั่น พบกันทุกวันถ้าเธอต้องการ"

"เธอเชื่อใจแน่หรือ มาเร็ย ว่าเราจะพบกันที่ดอนดอนได้?" ข้าพเจ้าถาม.

"ฉันรักเธอเสียเหลือเกิน บอบบ์" หล่อนวิงวอน "รักเสียอย่างเหลือที่จะมีแก่ใจชวนเธอให้เปลี่ยนดินแดนแห่งชีวิตไปในทางที่เธอไม่สมัคร"

"มาเร็ย" ข้าพเจ้ากล่าว จ้องดูหล่อนอย่างจริงจัง "เธอต้องการให้ฉันทำอะไร?"

"ที่เมืองไทย เขาก็ไม่เคยให้อะไรเธอที่เป็นแก่นสาร" หล่อนพูดพลางก็โน้มศีรษะเข้ามาคลึง

เคล้าอยู่กับข้าพเจ้า "ไม่มีใครเขาต้องการจะช่วยเธอ เธอไม่มีตำแหน่งหรืออะไรที่จะต้องรักษาอย่างนั้นแล้วเธอยังไม่ฟรีอีกหรือ"

"ฟรี——มาเรีย ฉันเป็นคนฟรี"

"งั้นเธอจะต้องเรียนกฎหมายกลับเมืองไทยทำไมเล่า" หล่อนถาม "ใครเขาจะต้องการเธอ เธอจะไปทำอะไรได้ที่นั่น ทำไมเธอไม่สมัครเข้าเป็นพวกหนังสือพิมพ์กับเรา อยู่กับเรา อยู่กับฉัน บอบบ ฉันต้องการเธอ——ต้องการเธอมากกว่าอะไรทั้งหมดในโลก อยู่ที่นี่ใครๆก็จะต้องการเธอทั้งนั้น เธอจะมีพ่อแม่—นายร้อยเอกแอนดรูและมิสซิสแอนดรู เธอจะมีเพื่อน เธอจะมีผู้หญิงรักและจะรักเธอไปเสมอยิ่งชีวิต เธอต้องเป็นพวกหนังสือพิมพ์ บอบบ ยอดรัก เป็นเพื่อฉัน เป็นเพื่อชีวิตและความสุขของเราทั้งสอง"

จริงที่เขาว่าน้ำตาคือความสุขและความสุขคือความทุกข์ เวลานี้ข้าพเจ้าเป็นสุขอย่างไม่มีใคร

เที่ยม เป็นสุขเพราะรักมาเรีย เป็นสุขเพราะมั่นใจว่าแม้จะเป็นคนอย่างไรมาแต่ก็ตามอย่างน้อยก็ยังมีสตรีคนหนึ่งในโลกซึ่งรักข้าพเจ้าพร้อมด้วยกาย วาจา และใจ และหญิงคนนั้นเป็นคนต่างชาติ ต่างภาษาและต่างผิว ข้าพเจ้าเป็นทุกข์เพราะสตรีที่ข้าพเจ้าอุทิศชีวิตเพื่อความรักให้ได้แต่วจะต้องจากไป ในระหว่างที่หล่อนพร่ำวิงวอนและคลุกคลีอยู่กับข้าพเจ้าด้วยความรักอันสูงสุด ข้าพเจ้ามิรู้ที่จะตอบประการใด น้ำตาก็คงไหลอยู่ไม่ขาดสาย.

"เธอดื่มเสียแล้วหรือ มาเรีย" ข้าพเจ้าถามหล่อนในที่สุด "ที่เธอบอกไว้เมื่อวันก่อนว่าเธอต้องการจะให้ฉันกลับไปเป็นคนใหญ่คนโตในเมืองไทย ต้องการให้ฉันเขียนเรื่อง *'ละครแห่งชีวิต'* ให้คนไทยอ่าน?"

"ฉันพูดอย่างนั้นเมื่อวันก่อนก็เพราะฉันยังไม่รู้จักเธอดีพอ" หล่อนตาม "เดี๋ยวนี้ฉันได้

เรียนรู้ถึงนิสัยและน้ำใจของเธอเล้ว ฉันจะปล่อยให้เธอกลับไปเมืองไทยไม่ไหว รู้สึกเหมือนว่าเธอจะกลับไปเสียเวลาที่เมืองไทยเปล่าๆ" หยุดสักครู่หล่อนกล่าวต่อไป แต่ด้วยน้ำเสียงอันหมดหวัง "แต่ก็นั่นแหละ บอบบี้ เมื่อเธอต้องการจะกลับเมืองไทยไปเมืองของเธอ พวกเธอบ้านเธอแล้ว เธอก็ควร ไม่มีใครจะขัดได้"

"เปล่า มาเรีย ฉันไม่ได้คิดเช่นนั้น" ข้าพเจ้าตอบ "ฉันรักเธอเกินกว่าที่จะคิดทิ้งเธอเสียอย่างไม่ต้องการพบหน้าพบตาเธออีก แต่เรื่องที่เธอจะให้ฉันเป็นพวกหนังสือพิมพ์นั้นฉันกลัว——กลัวว่าฉันจะรู้ภาษาอังกฤษไม่ดีพอ"

"อังกฤษเป็นภาษาที่เรียนได้ง่าย และเธอรู้ภาษาพออยู่แล้ว ไม่เห็นจะน่าทุกข์อะไร" หล่อนพูด.

"นี่เย็นมากแล้วมาเรีย เราเห็นจะต้องกลับบ้านกันเสียที เดี๋ยวแม่จะเป็นห่วง" ข้าพเจ้าชวน.

"ไปซี บอบบี้"

เราสองแขนกันเดินเรื่อย ๆ ไปตามชายทะเล เลี้ยวเข้าถนนมิดเดิลเสกส์จนถึง 'กะท่อมนางพญา' ข้าพเจ้ารู้สึกว่ามาเรียจะโกรธข้าพเจ้า——กลัวไปเช่นนั้น แต่ก็ไม่ทราบว่าเพราะอะไร.

บทที่ ๑๐

ความวิโยค

—๑—

คืนหนึ่งก่อนวันที่เดมอยราและมาเรียจะต้องกลับไปประจำหน้าที่ในกรุงลอนดอน 'แด็ดดี้' จัดให้เราไปเต้นรำกันที่อาเด็กซานดราฮอลล์ในเมืองเฮสติงส์ มิสซิสแอนดรูไม่ยอมไปด้วยอ้างว่าตนแก่แล้ว แต่บังคับให้ 'แด็ดดี้' และข้าพเจ้าพาเดมอยราและมาเรียไป คืนนั้นหนาวจัด เพราะเข้าฤดูหนาวแล้ว ภายนอกมีฝน และลมหนาวพัดมาไม่หยุดหย่อน ในระหว่างที่นั่งไปในรถเก๋งซึ่งบีดอยู่โดยรอบก็ยังคงรู้สึกเย็น เพราะจากเบ็กซ์ฮิลล์ไปเบ็นเวลาเกือบชั่วโมง.

อาเด็กซานดราฮอลล์ สถานที่เต้นรำซึ่งได้ชื่อว่าหรูที่สุดในเฮสติงส์ ตั้งอยู่ทางด้านตะวันตกของถนนวิกตอเรีย พอเราลงจากรถยนต์ก็มีเด็ก

แต่งตัวเครื่องแบบชะนิดหนึ่งมาต้อนรับให้เข้าไปข้างใน ภายในสถานที่นี้ประดับไว้หรู มีคนอยู่ราวสามสิบคน ซึ่งนับว่าเป็นจำนวนมากพอใช้สำหรับเมืองบ้านนอกของประเทศอังกฤษ แม้อาหารจะเลวและดนตรีจะกร่อย ข้าพเจ้าก็รู้สึกสนุกอย่างที่สุด เพราะจะได้เต้นรำกับมาเรียและเดดีมอยรา.

"บอบบี้" เดดีมอยราถามกับข้าพเจ้าในขณะที่เรากำลังเต้นรำกันอยู่ "เธอจะเป็นพวกหนังสือพิมพ์หรือจะกลับไปเมืองไทยไปเขียนเรื่อง *'ละครแห่งชีวิต'*?"

ข้าพเจ้าสะดุ้ง เพราะคำถามชะนิดนั้นจากเดดีมอยราเป็นสิ่งที่ไม่ได้นึกฝัน.

"เอ๊ะ แปลกจริง" ข้าพเจ้าพูด "นี่ทำไมเธอจึงรู้เรื่อง *'ละครแห่งชีวิต'* มาเรียบอกเธอหรือ?"

"ทำไม เธออายหรือ?" เดดีมอยราย้อนถาม "ความรักที่บริสุทธิ์ไม่เป็นสิ่งที่ควรอาย"

"ฉันไม่อายดอก มอยรา" ข้าพเจ้าตอบ "แต่ฉันแปลกใจว่าทำไมเธอจึงรู้"

"ฉันเชื่อว่าฉันเป็นเพื่อนดีที่สุดคนเดียวในโลกของมาเร็ย" หล่อนตอบ "เพราะฉะนั้นมาเร็ยจึงได้บอกฉันหมดถึงเรื่องเธอ บอยบ์ เธอต้องเชาใจนะจ๊ะว่าฉันก็เป็นเพื่อนที่ดีที่สุดของเธอเหมือนกัน"

"เดดีมอยรา" ข้าพเจ้าตอบด้วยความปลาบปลื้ม "ฉันไม่เคยมีความมั่นใจในสิ่งใดยิ่งไปกว่าความมั่นใจในความบริสุทธิ์ของเธอ ฉันรู้ว่าเธอเป็นเพื่อนที่ดีที่สุดของฉันคนหนึ่ง และเชื่อว่าเธอจะเป็นเช่นนั้นเสมอไปถ้าฉันเป็นเด็กดีพอ"

"ถ้าเธอเป็นเด็กดี—" หล่อนสวนคำแล้วยิ้ม "ตั้งแต่วันแรกที่ฉันรู้จักเธอจนวันนี้ เธอไม่เคยเป็นอะไรอื่นเลยนอกจากเป็นเด็กดี บอยบ์"

พอเดดีมอยราพูดจบ คนตรีก็จบเพลงที่หนึ่ง เสียงคนตบมือให้บรรเลงอีกเพลงหนึ่งต่อไป.

"ยังไง บอบบี้" เดด์มอยราถาม "เธอจะเป็นพวกหนังสือพิมพ์หรือจะเขียนเรื่อง *'ละครแห่งชีวิต'*?"

"ฉันยังไม่รู้ ฉันไม่รู้ว่าจะตกลงใจอย่างไร เธอแนะนำฉันซิ มอยรา ฉันจะทำอย่างไรดี?"

"ฉันขอแนะนำให้เธอกลับไปเมืองไทยไปเขียนเรื่อง *'ละครแห่งชีวิต'* จะง่ายและสบายกว่ามาก" หล่อนกล่าวอย่างฉาดฉาน "ชีวิตของพวกหนังสือพิมพ์นั้นลำบากและมืดมนอนธการ ฉันกลัวว่าเธอจะทนความตรากตรำไม่ไหว"

"แหม มอยรา เธอนึกว่าฉันเป็นคนอ่อนแอถึงเพียงนั้นเทียวหรือ?"

"เปล่า บอบบี้" หล่อนตอบ "อีกประการหนึ่ง เธอกับมาเรียก็พึ่งรู้จักกันได้เพียงอาทิตย์เดียว ทั้งเธอทั้งสองก็ยังเป็นเด็กอยู่มาก"

"เรารักกันมากนะ มอยรา" ข้าพเจ้าค้านเป็นเชิงให้หล่อนเห็นใจ "แม้ว่าจะรู้จักกันได้เพียงอาทิตย์เดียวก็จริง เราได้เป็นสุขกันมาตั้งแต่

วันแรกที่พบกัน เธอเข้าใจไม่ใช่หรือ, มอยรา?"

"เธอนึกหรือเปล่าว่าเธอไม่มีสิทธิ์ที่จะรักมาเรีย?" หล่อนถาม.

"ฉันอาจไม่มีสิทธิ์ แต่ฉันเป็นคน — ไม่ใช่พระเจ้า เธอนึกว่าฉันจะช่วยตัวฉันเองได้หรือ?" ข้าพเจ้าย้อนถาม "เมื่อมาเรียเป็นเด็กดีเสียจนเกิดเช่นที่ฉันได้เคยรู้จักในระยะเจ็ดวันมานี้แล้ว ฉันห้ามความรักไม่ไหว"

"เธอพูดถูก บอบบ์ แต่ถ้าเธอยังคงต้องการคำแนะนำของฉันอยู่ ฉันขอแนะนำให้เธอกลับไปเขียนเรื่อง *'ละครแห่งชีวิต'* ในเมืองไทย"

"เธอกับมาเรียอยู่บ้านเดียวกันในลอนดอนไม่ใช่หรือ มอยรา?"

"ถูกแล้ว เราอยู่บ้านเดียวกัน"

"ฉันไปหาเธอที่นั่นบ้างได้ไหม?"

เดล์มอยรานิ่งอยู่สักครู่แล้วจึงตอบว่า "ถ้าจะคิดถึงความสุขของเธอและของมาเรียแล้ว พูด

ตามจริง ฉันไม่อยากให้เธอพบเราอีกที่ดอนดอน หรือที่ไหน”

“ทำไม ?” ข้าพเจ้าถามโดยเสียงอันระคนไปด้วยความโกรธ.

“ฉันเคยมีญาติอยู่คนหนึ่งซึ่งแต่งงานไปกับเจ้าชายในอินเดียมื่อสี่ปีที่แล้วมา หลอนฆ่าตัวตายเสียเมื่อหกเดือนเศษมานี้เอง ก่อนตายสองสามอาทิตย์ได้เขียนจดหมายเล่าทุกข์สุขมาให้ฉะบับหนึ่ง แต่—โอ บอบบ—ฉันเล่าเรื่องจดหมายให้เธอฟังไม่ไหวมันเศร้าเหลือเกิน”

ดนตรีจบลงเป็นคำรบสอง เราเดินไปนั่งที่โต๊ะมุมห้องด้านหนึ่งซึ่งมีนายร้อยเอกแอนดรูและมาเรียนั่งรออยู่ก่อนแล้ว ข้าพเจ้านั่งเฉย รู้สึกมึน ภายในโสตประสาทยังคงได้ยินเสียงเดดมอยราพูดอยู่แว่ว ๆ ว่า “เพื่อความสุขของเธอและมาเรีย ฉันไม่อยากให้เธอพบเราอีกที่ดอนดอนหรือที่ไหน.....ฉันมีญาติแต่งงานไปกับเจ้า

ชายคนหนึ่งในอินเดีย หล่อนฆ่าตัวตายเสียเมื่อหก เดือนมานี่เอง.....”

อนิจจา! โลกละคร! ทิศตะวันตกกับทิศตะวันออก!

—๒—

รุ่งขึ้นเช้า แม่ชาวนครหลวงทั้งสองก็เริ่มจัดของเตรียมตัวจะออกเดินทางไปลอนดอน ส่วนข้าพเจ้าไม่แยแสด้วยการรีบกับเขาเลย มิได้คิดที่จะช่วยเหลือในสิ่งใดทั้งหมด ก่อนรับประทานอาหารเช้า ข้าพเจ้งลงไปนั่งรออยู่ในห้องข้างล่าง อ่านหนังสือพิมพ์ไปพลาง แต่ก็หาเข้าใจไม่ว่าหนังสือพิมพ์นั้นมีข่าวอะไรบ้าง.

“คุณต้องการให้ผมเบิดหน้าต่างบานนี้ไหมครับ?” เจนกินส์ถามข้าพเจ้า “วันนี้อากาศดี”

“เบิดซี เจนกินส์” ข้าพเจ้าตอบ.

แม้ว่าอากาศภายนอกจะสดชื่นสักเพียงไรก็ตาม ข้าพเจ้ายังรู้สึกว่าอากาศนั้นเต็มไปด้วยความเศร้าสลด ความว้าเหว่ และความดังเดใจ.

"เพื่อความสุขของเธอและมาเร็ย ฉันไม่อยากให้เธอพบเราอีกที่ตอนตอนหรือที่ไหน..... ฉันมีญาติแต่งงานกับเจ้าชายในอินเดียไปคนหนึ่ง หล่อนฆ่าตัวตายเสียเมื่อหกเดือนมานี้....." ก้อยคำเหล่านี้ยังคงแว่วอยู่ในความทรงจำของข้าพเจ้ามิรู้หาย.

พอเจนก็นส์สั่นระฆังรับประทานอาหารได้สักครู่ พวกในบ้านก็ลงมาพร้อมหน้ากัน 'แด็ดดี้' และ 'แม่' ดูสดชื่นตามเคย.

"ส่งสารบอบบีจัง" 'แม่' พูด "เพื่อนๆ ของเธอจะไปเสียหมดแล้ว แต่ไม่เป็นไร ลูกรักพอเธอไปอยู่ตอนตอนเธอก็ไปหาเขาได้"

ข้าพเจ้ายิ้ม แล้วชำเลืองดูเดดีมอยรา แต่หล่อนหลบตาข้าพเจ้าเสีย แล้วเดินไปหานายร้อยเอกแอนดรู

พอรับประทานอาหารเสร็จ มาเร็ยเกรย์แสดงความเสียใจแล้วเดินออกจากห้องอ้างว่าจะต้องรีบขึ้นไปจัดของต่อไปอีก.

"บอบบี้" เลดี้มอยราบอกข้าพเจ้า "เธอควรจะขึ้นไปช่วยมาเร็ยจัดของ ฉันคิดว่าเขาต้องการเธอ"

"ได้ซี้ มอยรา งั้นเดี๋ยวฉันจะลงมาใหม่"

ข้าพเจ้าขึ้นบันไดไปยืนเคาะประตูอยู่ที่หน้าห้องมาเร็ย สักครู่หล่อนก็ร้องตอบมาว่า "เข้ามาเถิด" ข้าพเจ้าเปิดประตูเข้าไป เห็นหล่อนนั่งหันหลังมาทางประตู ซึ่งทำให้ข้าพเจ้าสงสัยว่าคงมีอะไรเกิดขึ้นแล้ว เพราะหล่อนมิได้เหลียวมาดูว่าใครจะเข้ามาหา ข้าพเจ้าค่อย ๆ เดินเข้าไป พอถึงก็เอามือจับหัวไหล่หล่อนแล้วถามว่า "มาเร็ย เธอไม่สบายหรือ?"

ทันใดนั้นหล่อนก็เหลียวหน้ามาหาข้าพเจ้า... หน้านั้นเต็มไปด้วยความเศร้าสลดและดวงเนตรนั้นหล่อไปด้วยน้ำตา ในชั่วพริบตาเดียวนั้นข้าพเจ้า

รู้สึกขึ้นมาทันทีว่ามาเรียยังคงรักข้าพเจ้าอยู่อย่างไม่มีความคลาดเคลื่อนใด ๆ ข้าพเจ้าก้มลงจุมพิตริมฝีปากอันแดงงามซึ่งหล่อนมิได้ขัดขืนแม้แต่น้อย.

"เธอไปพบเราอีกที่ดอนดอนนะ บอบบิ" หล่อนกล่าวด้วยเสียงอันสะอื้นน้อย ๆ "มอยราบอกที่อยู่ของเราให้เธอแล้วไม่ใช่หรือ?"

"อะไร มาเรีย!" ข้าพเจ้าเปล่งเสียงด้วยความแปลกใจ "มอยราไม่ยอมบอกที่อยู่ของเธอที่ดอนดอน"

"เอ๊ะ ทำไม?" หล่อนถาม.

"อ้าว นี่มอยราไม่ได้บอกเธอถึงเรื่องที่เขาพูดกับฉันในระหว่างที่เราเต้นรำกันเมื่อคืนนี้ดอกหรือ?"

"เปล่า มอยราไม่เคยพูดกับฉันถึงเธอมากกว่าจะว่าเธอเป็นเด็กดีที่สุดคนหนึ่งเท่านั้น"

"แล้วเธอเล่าให้มอยราฟังถึงความเป็นไประหว่างเราทั้งสอง.....?"

"แน่ละซี่จะ บอบบ์ ก็มอยราชอบเธอและเป็นเพื่อนคู่ชีวิตของฉัน"

"เขาไม่อยากให้ฉันไปพบเธออีกที่ถอนตอนหรือที่ไหน....."

"เอ๊ะ มอยราแปลกจริง" หล่อนกล่าว "แต่เธอยังรักฉันอยู่ไม่ใช่หรือ บอบบ์ เราอยู่กันที่ 'แฟล็ต' ชั้นที่ ๒ นัมเบอร์ ๓๑๕ บีกกาดิลี่ เธอไปหาเวลาบ่ายสามโมงหรือสี่โมงซี่ถ้าเธอไป เพราะเป็นเวลาที่มอยราไม่ค่อยอยู่"

"ได้ซี่ มาเร็ย" ข้าพเจ้ารับ "ฉันจะไปหาเธอที่นั่น 'แฟล็ต' ชั้นที่ ๒ นัมเบอร์ ๓๑๕ บีกกาดิลี่"

"จดใส่สมุดของเธอไว้ซี่ ยอดรัก" หล่อนว่า "ฉันไม่ต้องการให้เธอลืม แต่ฉันก็จะเขียนจดหมายมาให้เธอเสมอเหมือนกัน"

ข้าพเจ้าควักกะเป๋าหยิบสมุดขึ้นจด ในที่สุดข้าพเจ้าบอกหล่อนว่า "มาเร็ย ฉันขอบอกอะไรเธอสักนิด การที่เราได้อยู่ด้วยกันสนุกสบายรัก

ใกล้กันมาในระหว่างสองสามวันนี้ไม่ใช่เป็นเรื่องจริงจังพอที่จะบังคับให้เธอซื่อตรงต่อฉันด้วยประการใด ๆ ทั้งสิ้น ในระหว่างที่เธอจากที่นี่ไป ถ้าเธอพบผู้ชายที่ดีเขามาชอบเธอแล้ว ฉันขอให้เธออย่านึกถึงฉันเป็นอันขาด อย่านึกว่าฉันกีดทางแห่งความสุขของเธอเป็นอันขาด ฉันรักเธอและฉันต้องการให้เธอเป็นสุขมากที่สุดที่จะเป็นไปได้ ฉันเป็นคนจน ต่างชาติกับเธอ และไม่มีชีวิตที่ราบรื่นอันจะมองไปในอนาคตได้”

“โอ บอบบี้ มอยราพูดถูก” มาเรียออกอุทานอย่างยิ้มละไม “มอยราบอกฉันว่าเธอเป็นเด็กดีที่สุดในโลก คิดถึงแต่ความสุขของคนอื่น เธอทำให้ฉันรักเธออย่างแน่นแฟ้นเสียแล้ว บอบบี้ โอ บอบบี้ ฉันเคราะห์ดีเหลือเกินที่ได้รู้จักและรักเธอ” หยุดอยู่สักครู่หนึ่งก่อนกล่าวต่อไปว่า “งั้นสำหรับเธอก็เหมือนกันค่ะ ในระหว่างที่เราจากกัน ถ้าเธอพบผู้หญิงที่ดีที่ไหนก็จัดแจงรักและ

แต่งงานเขาเสียโดยเร็ว อย่านึกถึงฉันเลยเป็นอันขาด”

หล่อนกล่าวด้วยความขมขื่น ข้าพเจ้าอาจเห็นได้จากกิริยาและสีหน้าอันยิ้มของหล่อนในเวลานั้น.

“เธอไม่ได้หมายความอย่างนั้นไม่ใช่หรือมาเรีย?” ข้าพเจ้าถาม.

“ฉันหมายความอย่างนั้น” หล่อนพูดอย่างจริงจัง สีหน้าอันยิ้มก็เปลี่ยนเป็นเฉย ค่อนข้างเศร้า “ฉันต้องการให้เธอเป็นสุข แต่เราจะพบกันอีกนิดหน่อยก็ไม่ได้ เราจะพบกันในตอนตอน”

—๓—

พอใกล้เวลารถไฟจะออก เราก็จัดแจงขนของใส่รถม้าสี่ล้อขับไปที่สถานี ในระหว่างที่มาตามทาง ข้าพเจ้าเผ้านึกอยู่ว่า “มาเรียจะไปเสียเดี๋ยวนี้แล้ว....เมื่อไรเราจะได้พบกันอีก.....” ข้าพเจ้าหวนนึกไปถึงวันแรกที่มอยราและมาเรียมา

ถึง เรามารับที่สถานี นั่งรถคันนั้นไปที่บ้าน รถแน่น 'แด็ดดี้' กับสเตเฟนี่ต้องนั่งข้างหน้าเบียดกับคนขับ 'แม่' กับเดย์มอยราน่งพะนักข้างหลัง มาเรี่ยและข้าพเจ้านั่งที่นั่งเล็กตรงข้าม เช่นเดียวกับวันนั้น ผิดกันอยู่แต่ว่าวันนั้นรถแล่นตรงไปสถานที่อันบรมสุข ไป 'กะท่อมนางพญา' แต่วันนี้รถแล่นไปยังสถานที่อันว่างเปล่าสำหรับข้าพเจ้า มีแต่ความวิเวกวังเวงคะนึงถึง ความสุขกับความทุกข์ ความร่าเริงสนุกสบายกับความหงอยเหงาช่างอยู่ใกล้คลุกคลีเป็นมิตรสนิทกันเสียนี่กะไร!

"มอยรา" ข้าพเจ้าแสร้งพูด "เธอไปเสียแล้วฉันจะหงอยมากทีเดียว"

"บอยบี้" หล่อนถาม "เธอชอบฉันมากถึงเพียงนั้นเจียวหรือ?"

"ฉันชอบเธอมาก มอยรา เธอคุยสนุกและให้ความรู้ฉันมาก"

"เปล่า นี่เธอยังเป็นเด็กอยู่เธอจึงนึกว่าฉันอาจให้ความรู้เธอได้" หล่อนตอบ "แต่ตาม

ธรรมดา ผู้ชายเรียนได้เร็วและมีโอกาสเรียนได้มากกว่าผู้หญิง พอเธอโตขึ้นอายุเท่าฉัน เธอจะมีความรู้ดีกว่าฉันหลายเท่านัก”

“ไม่จริงดอก มอยรา” ข้าพเจ้าค้าน “ฉันไม่เชื่อว่าฉันจะมีโอกาสเรียนรู้ความเป็นไปต่าง ๆ ของโลกได้เท่าเธอ”

“มอยรา” มิสซิสแอนดรูกล่าวขึ้น “ฉันกลัวว่าเธอจะทำให้บอบบางเป็นทุกข์ไปหลายวันเมื่อเธอไปแล้ว อย่างน้อยบอบบางคงจะรู้สึกหงอย”

“นี่ น้าจ๋า” เดมมอยราถามย้อนขึ้น “น้านึกว่านั่นจะเป็นความผิดของฉันหรือ?” ยิ้มอย่างสัพยอกและกล่าวต่อไป “น้าลองถามมาเรียดูบ้างซี”

“เปล่า ‘แม่’” ข้าพเจ้าสอดขึ้น “ความหงอยเหงาสำหรับฉันเห็นจะไม่ร้ายแรงอะไรนัก ความจริงฉันออกจะชินกับชีวิตที่เงียบเสียดีแล้วยิ่งกว่านั้น ฉันยังได้เคยพยายามอยู่เสมอที่จะทำ

ความเจ็บเหงาของฉัน ให้มีประโยชน์มากที่สุด แต่ — แน่ละ — ฉันจะคิดถึงมอยราและมาเรียมากที่เดียว”

“ตามเสียงพูด เธอก็ดูไม่โศกเศร้าอะไรนักบอบบ” เดมอยรากล่าว.

“ไม่มากนักดอกมอยรา ตั้งแต่รู้จักเธอฉันได้พยายามฝึกการบริหารทางใจ ปลงตกเสียหมดแล้ว”

“ตั้งแต่วันแรกที่เราพบกันจนวันนี้” หล่อนยิ้มตอบ “เธอเปลี่ยนไปเป็นคนละคนทีเดียว แต่ก่อนเธอเป็นคนเจ็บ เดี๋ยวนี้พูดเก่ง นับว่าฉันก็มีอำนาจมากที่สามารถทำให้เธอฉลาดเฉลียวมากขึ้นถึงเพียงนี้ เธอควรจะเป็นหมอกฎหมายและเป็นนักประพันธ์ได้ดีแล้ว”

เวลานั้นข้าพเจ้าหยั่งไม่ถึงว่าเดมอยราจะมีความรู้สึกอันแท้จริงอย่างไร บางทีอาจพูดเป็น

เชิงจำเป็นจนกว่าจะถึง สถานีโดยไม่ได้ หมายอะไร เลยก็ได้ แต่สำหรับข้าพเจ้านั้นเชื่อดีว่าพวกเรา คือละครโรงใหญ่! ข้าพเจ้าเล่นละครไป.....เล่นไปจนกว่าจะจบฉากที่ตนต้องมีส่วนเล่นอยู่ด้วย.

รถถึงสถานี พบคนที่นั่นแต่เพียงเล็กน้อย เราช่วยกันขนของไปที่ชานสถานีแล้วยืน รอรถคุยกันอยู่.

"บอบบี้" มาเรียกะซิบกับข้าพเจ้า "อย่าลืมคิดถึงฉันบ้างนะจ๊ะ อย่าลืมเสียเมื่อฉันไปเสียแล้ววันแรก"

"ลืมอย่างไรได้ มาเรียที่รัก" ข้าพเจ้าตอบ "ที่เบ็กสฮิลล์พอเธอไปเสียแล้วก็เงียบ จะมีอะไรที่จะช่วยทำให้ฉันลืมความสุขในระหว่างที่เธอมาอยู่ด้วยได้เล่า? ว่าแต่เธอเถอะ ที่ลอนดอนสนุกมีอะไรสนุกสนานทุกหนทุกแห่ง มีเพื่อนฝูงมาก ฉันเกรงว่าเธอจะลืมฉันเสียอย่างเด็ดขาดเมื่อเธอไปถึงที่นั่นแล้ว"

"ฉันจะลืมเธอไม่ได้เป็นอันขาดในชาตินี้ บอบบี้"

"ยังงั้นก็ดีแล้ว เธอคิดถึงฉันบ้างบางเวลานะ อย่าลืมฉันเสียทีเดียว เพราะคงจะได้พบกันอีกที่ ถอนดอนในเร็ว ๆ นี้"

"แน่นอน เราต้องพบกันอีกในเร็ว ๆ นี้" หล่อนพูดด้วยสำเนียงอันแน่นแฟ้น.

สักครู่รถไฟก็มาชะลอหยุดอยู่ตรงหน้า เราช่วยกันขนของขึ้น พอจัดไว้ตามที่เรียบร้อยก็ได้ยินเสียงหวีดอาณัติสัญญารถออก ข้าพเจ้าจับมือลากับเลขมอยราแล้วก็เดินไปหามาเรีย เราจ้องตากันอยู่สักครู่ แล้วประสานมือกันแน่น.

"ลาก่อน มาเรีย ลาก่อน" ข้าพเจ้าพูดเสียงสั่น.

"ลาก่อน ยอดรัก ฉันต้องการให้เธอไปหาฉันอีกที่ถอนดอน" หล่อนตอบอย่างเศร้า "อย่าลืมที่อยู่ของฉันนะ ลาก่อน บอบบ"

ข้าพเจ้าลงจากรถ รอให้รถเคลื่อนผ่านหน้าไปช้า ๆ พาเอาเพื่อนและคู่รักของข้าพเจ้าไปเสียด้วย รถแล่นเร็ว ...เร็วเข้าทุกวินาที ผ้าเช็ดหน้า

ที่เราโบกให้กันก็ห่างกันออกไปทุกที่ ..... ห่างไป จนไม่อาจแลเห็นกันได้.

ในระหว่างที่เรานั่งรถอ็อสตินเก่งกลับบ้าน 'แม่' เตือนข้าพเจ้าว่า: "บอบบี้ อย่าเศร้าไปนักเลย ผู้หญิงอื่นมีถมไปที่เธอจะรู้จักได้ 'แม่' ออกจะรู้สึกเสียใจที่พามอยราและมาเรียมารู้จักกับเธอเพียงอาทิตย์เดียวแล้วก็ปล่อยให้เขาไปเสียง่ายๆ ปล่อยให้เธอเป็นทุกข์"

"แม่ที่รัก" ข้าพเจ้ากล่าว "ฉันไม่เป็นทุกข์เลย ฉันเป็นสุข.....เป็นสุขที่ได้อยู่กับ 'แม่' และ 'แด็ดดี้' และเป็นสุขที่ได้มีโอกาสรู้จักมอยราและมาเรีย"

—๔—

ความเงียบเหงาคราวเมื่อเดดีมอยราและมาเรียไปแล้วผิดกว่าคราวก่อนมาก เพราะความเงียบเหงาคราวนี้ทำให้ข้าพเจ้าเกิดความกระวนกระวายใจ

เป็นที่สุด ข้าพเจ้าพยายาม...พยายามระงับใจอันพุ้งซ่านให้สงบลงบ้างแต่ก็ไม่ไหว ข้าพเจ้าคิดถึงมาเรีย คิดถึงความเชื่อมั่น....ความรักของหล่อนซึ่งมีต่อข้าพเจ้า ต่อมาแม้จะได้มีโอกาสรู้จักเพื่อนบ้านใกล้เคียงในเบ็กส์ฮิลล์อีกหลายคนก็ไม่เห็นมีใครที่จะมาแทนที่มาเรียของข้าพเจ้าได้ หล่อนได้ตราตรึงความบริสุทธิ์แห่งความรักของหล่อนไว้ภายในความทรงจำของข้าพเจ้าอย่างไม่มีวันที่เลือนลางไปได้ วันเดือนก็คงผ่านไปเรื่อย ๆ ความพุ้งซ่านในอกของข้าพเจ้าก็ยังไม่สงบอยู่นั่นเอง.

นาน ๆ ข้าพเจ้าก็ได้รับจดหมายจากมาเรีย ฉะบับหนึ่ง เล่าถึงชีวิตของหล่อนในการที่ได้ท่องเที่ยวไปในที่ต่าง ๆ หล่อนชอบชีวิตของพวกหนังสือพิมพ์ และจะไม่ขอเปลี่ยนชีวิตกับใครทั้งหมดในโลก ฉะบับสุดท้ายหล่อนบอกมาว่า "บอบบ ฉันได้เลื่อนตำแหน่งขึ้นเป็นผู้แทนหนังสือพิมพ์แล้ว ได้เงินเดือนเพิ่มขึ้นอีกเกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ มีหน้าที่ที่จะท่องเที่ยวไปในที่ต่าง ๆ ลับข่าว ของ

พวกสมาคมชั้นสูงทุกชะนิดในยุโรปและต่อไปอาจเป็นในอเมริกาด้วยก็ได้ เมื่อไรเราจะได้พบกันอีกเล่า ยอดรัก?

"ในระหว่างที่ฉันจากเธอไป ฉันได้รู้จักกับเพื่อนผู้ชายหลายคนแล้ว แต่ไม่มีใครที่จะมาแทนที่เธอในความทรงจำของฉันได้ เพราะเขาทุกคนออกจะจริงจังเหลือเกิน เธอจะอะไรก็จะแต่งงานขอให้ฉันเลิกชีวิตหนังสือพิมพ์ ข้อนี้ฉันทำไม่ได้เป็นอันขาด ฉันยังต้องการอยู่คนเดียว เป็นพวกหนังสือพิมพ์ ไม่ต้องการแต่งงานกับใครทั้งหมด ฉันต้องการพบเธอ อยู่กับเธอก็เพราะเราทั้งสองจริงจังกันแต่เพียงเป็นคู่รักเท่านั้น เราจะไม่มีโอกาสแต่งงานกัน หรืออย่างน้อยเธอก็ไม่ต้องการจะแต่งงานกับฉัน.

"บอบบี้ เธอยังรักฉันอยู่บ้างสักนิดหน่อยหรือไม่ ถ้าเธอยังรักฉันอยู่ก็มีทางที่เธอจะพบฉันได้ คือเธอต้องเข้าเป็นพวกหนังสือพิมพ์ นั่นแหละเราจะได้มีโอกาสพบและอยู่ด้วยกันเสมอ

การที่จะเข้าเป็นพวกเราสำหรับเธอนั้นง่ายที่สุด เพราะ 'แม่' และ 'แด็ดดี้' จะทำให้เธอแปลกใจที่สุดสักวันหนึ่ง ฉันไม่พยายามอธิบายในที่นี้เพราะไม่ต้องการจะทำให้กลวิธีของคนทั้งสองเสียไป.

"ในที่สุด ฉันขอให้เธอเข้าใจไว้เสมอว่า แม้ว่าจะเป็นพวกหนังสือพิมพ์หรือไม่ และแม้ว่าฉันจะต้องอยู่ไกลกับเธอสักเพียงไหนก็ตาม ฉันก็จะขอรักเธอด้วยน้ำใจอันบริสุทธิ์เสมอไปทุกวันจนวันตาย ดาก่อน บอบบี้จ๋า"

มาเร็ยเกรย์เป็นชาวองกฤษ มีมารดาเป็นชาวอิตาเลี่ยน ข้าพเจ้าเป็นคนไทยหล่อนยังรักข้าพเจ้าถึงเพียงนี้ — — —

มาเร็ยบอกไว้ว่า ข้าพเจ้าจะเข้าเป็นพวกหนังสือพิมพ์ได้ง่ายที่สุด เพราะ 'แม่' และ 'แด็ดดี้' จะทำให้ข้าพเจ้าแปลกใจยิ่งสักวันหนึ่ง ไม่ช้าวันนั้นก็มาถึง 'แม่' เดินเข้ามาหาข้าพเจ้าในห้องนั่งเล่นส่งหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งให้ดู ทันใดนั้นข้าพเจ้าก็พบ '*สภาสันนิบาตชาติและประเทศเยอร*

มันนี่' ซึ่งเป็น 'อาร์ติเกิล' อันหนึ่งของข้าพเจ้า เขียนไว้ให้ 'แด็ดดี้' ตรวจเมื่อเดือนเศษมานี้ ข้างใต้ของ 'อาร์ติเกิล' มีชื่อผู้เขียนว่า 'บอบบ' ข้าพเจ้าเกือบจะล้มทั้งยืนด้วยความปีติ เพราะไม่เคยนึกฝันว่าจะเป็นไปได้.

"บอบบ รับเอาอ้ายนี่ไปซี มันเป็นของเธอ"

ข้าพเจ้ารับเอากระดาษแผ่นหนึ่งจากมือของ 'แม่' พอเห็นว่าเป็นกระดาษเช็กของธนาคาร 'แบงก์ออฟอิงแลนด์' สั่งจ่ายให้ข้าพเจ้าเป็นจำนวนตั้งสามสิบปอนด์สิบห้าชิลลิงก์ยิ่งแปลกใจจนพูดไม่ถูก ข้าพเจ้าโผเข้ากอด 'แม่' แล้วจูบแกทั้งสองแก้มด้วยความรักและเคารพอย่างสูงสุด.

"ดูซี บอบบ" 'แม่' พูด "บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ไทมส์รู้จักเธอแล้ว เขาเขียนชื่อเธอถูก เห็นไหมเล่าในเช็กนั้น?"

แล้วข้าพเจ้าก็นั่งตรวจดู 'อาร์ติเกิล' ของข้าพเจ้าในหนังสือพิมพ์ดอนดอนไทมส์ อ่านไปรู้สึกว่ามีอะไรที่เปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นหลายอย่าง จึง

ถามว่าใครเป็นผู้เปลี่ยนแปลงข้อความเหล่านี้ แม่ตอบว่า "เลดี้มอยราดันน์!"

นี่ก็เป็นการเห็นได้ชัดอยู่แล้วว่า แม้เลดี้มอยราดันน์จะได้พูดอะไรที่แสลงหูกับข้าพเจ้ามาแล้วหลายหน ก็ยังเป็นเพื่อนที่ต้องการข้าพเจ้าอยู่นั่นเอง.

"วันศุกร์หน้าจะมี 'อาร์ติเกิล' ของเธออีกอันหนึ่ง ชื่อ '*ชีวิตในซัสเสกส*'" แม่พูด "และเธอจะได้รับเช็กอีกใบหนึ่ง"

"จริงหรือ 'แม่'?" ข้าพเจ้าถาม "รู้สึกว่าเป็นความฝันมากกว่าอื่น"

"เห็นหรือยังเล่า บอบบ" 'แม่' พูด "เธอรู้ภาษาและรู้เรื่องโลกดีเพียงไหน แม่เห็นว่าถึงเวลาแล้วที่เธอจะต้องเข้าโรงเรียนกฎหมายหรืออะไรอย่างหนึ่งในถนนดอน แต่เมื่อไปอยู่ที่นั่นอย่าลืมว่าจะต้องมาฮอลลีเดย์ที่นี่ทุกครั้งไป"

สองสามวันต่อมา ข้าพเจ้าพบแจ้งความอันหนึ่งในหนังสือพิมพ์ไทมส์ว่า "นักเรียนสุภาพบุรุษชาวสยามผู้หนึ่งประสงค์จะอยู่กับครอบครัว

อังกฤษที่ดีในลอนดอน เพื่อเรียนกฎหมาย จะให้อาทิตย์ละ ๓ กินนี่ย์ครึ่ง ใครจะรับได้ โปรดติดต่อกับ มิส์ซิส์แอนดรู กะท่อมนางพญา เบ็กส์ฮิลล์ — ออน — ซี่ย์"

สัปดาห์เศษต่อมา เราก็ได้รับคอบมากมาย 'แม่' เลือกอยู่หลายวัน จึงตกลงไปอยู่กับ มิส์ซิส์ ฟรินดริช ที่แฮมส์เตดทางเหนือของเมืองลอนดอน ครั้นแล้วข้าพเจ้าก็ออกเดินทางจากเบ็กส์ฮิลล์ ตัดตรงไปยังนครหลวง ตั้งใจจะไปเรียนกฎหมาย ไม่ใช่เป็นพวกหนังสือพิมพ์.

บทที่ ๑๑

ชีวิตในลอนดอน

—๑—

สองวันก่อนออกเดินทางจากเบ็กสฮิลล์ ข้าพเจ้าได้เขียนจดหมายบอกมาเร็ย และประดิษฐ์ บุญญารัตน ไปว่าข้าพเจ้าจะมาถึงลอนดอน และขอให้ไปรับที่สถานี เพราะข้าพเจ้าไม่รู้จักลอนดอน และไม่ได้มาตั้งปีเศษแล้ว ในระยะสองวันนั้นข้าพเจ้าไม่มีเวลาได้รับตอบจากคนทั้งสอง ดังนั้นจึงเป็นอันเพียงแต่หวังว่าถ้าเคราะห์ดีคงจะมีคนใดคนหนึ่งมาคอยรับ รถไฟถึงสถานีวิกตอเรียในลอนดอนเวลา ๑๗ น. ก่อนลงจากรถข้าพเจ้าพยายามเหลียวดูในหมู่คนที่มายืนรอเพื่อนฝูงวงศ์ญาติที่ชานสถานีว่าจะมีประดิษฐ์หรือมาเร็ยอยู่ด้วย ยิ่งรอก็ยิ่งเปล่า ไม่มีแววเสียเลย เป็นอันว่าข้าพเจ้าจะต้องช่วยตนเองให้เต็มที่ ข้าพเจ้า

เรียกกุลีมาช่วยขนหีบใหญ่น้อยไปใส่รถ 'แทกซี่' แล้วบอกโชเฟอร์ให้ขับไปยังบ้านมิสซิสฟรินดริช นัมเบอร์ ๙๕ รอสลินฮิลล์ แฮมสเตด.

แฮมสเตด ตอนเหนือของถนนถนนแถบนั้นเป็นที่ดุ่มดอนอยู่มาก รอสลินฮิลล์เป็นเขาชันรถยนต์ต้องวิ่งเกียร์สอง รถวิ่งอยู่ได้ประมาณครึ่งชั่วโมงก็ถึงบ้านที่ต้องการ คือบ้านเก่า ๆ หลังหนึ่งมีรูปคล้ายบ้านผีน่ากลัว ยิ่งเมื่อเข้าไปยืนอยู่ที่ห้องภายในด้วยแล้ว ยิ่งทำให้ข้าพเจ้าหวาดจนเกือบจะสะดุ้ง ความมืดคลุ้ม ความหนาวเย็น ความสกปรกของบ้านตลอดจนหน้าตาของบุคคลสองสามคนที่เดินออกมารับทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกกลัวและขยะแขยง มิสซิสฟรินดริชมีรูปร่างคล้ายเปรต หน้าตาเหี้ยมคล้ายอยากจะกินเลือดเนื้อ แม้แกจะพยายามพูดดีด้วยประการทั้งปวง ข้าพเจ้าก็ยังรู้สึกว่าจะต้องเริ่มต้นเผชิญภัยในถนนถนนเสียแล้ว เป็นอันเห็นได้ชัดแล้ว

ว่ามิสซิสฟรินดริช เป็นคนทุจริต แกตอบแจ้งความของเราไปให้มิสซิสแอนดรู ที่เบ็กสฮิลล์ว่า บ้านแกเป็นบ้านสมัยใหม่ สะอาดอบอุ่นสบายในฤดูหนาว มีคนผู้ดีชาวอังกฤษและฝรั่งเศสอยู่มาก ซึ่งเป็นการโกหกอย่างเห็นได้ชัดในชั่วนาฬิเดียว แกเรียกให้คนใช้คนหนึ่งไปช่วยโชเฟอร์ขนหีบของข้าพเจ้าไปไว้ในห้องข้างบน แล้วแกก็พาข้าพเจ้าไปที่ห้องนั้น รู้สึกสบายใจนิดหน่อยที่ห้องนอนซึ่งจัดไว้ให้ข้าพเจ้านั้นไม่สู้จะสกปรกและน่ากลัวเหมือนห้องอื่น เพราะกว้างพอที่จะหายใจได้สะดวก.

ประดิษฐ์บุญญารัตน์บอกข้าพเจ้าโดยทางจดหมายว่าได้ย้ายจากบ้านที่แดงแฮมการ์เด็นไปอยู่ที่ถนนเกรแฮมมาร์ช ที่พัตนีย์ ข้าพเจ้าถามมิสซิสฟรินดริชว่าจะไปหาเพื่อนข้าพเจ้าได้อย่างไร แกบอกว่าพัตนีย์ไกลจากแฮมสเตดมากเหลือเกิน ถ้าจะไปรถใต้ดินก็ต้องใช้เวลาตั้งชั่วโมงเศษ ข้าพเจ้า

บอกว่าข้าพเจ้าจำเป็นต้องไป แกจึงบอกทางจนรู้เรื่องแล้ว ข้าพเจ้าก็ออกเดินทาง นั่งอยู่ในรถใต้ดินเกือบชั่วโมงครึ่งจึงถึงสถานีพัดนีย์ ลงจากรถเดินไปอีกราว ๑๐ นาทีก็ถึงบ้านที่กล่าวแล้ว ข้าพเจ้ากดกะดิ่งที่ประตูหน้าบ้าน สักครู่มีสาวใช้มาเปิดประตูรับ ข้าพเจ้าถามว่าประดิษฐ์อยู่หรือเปล่า.

"อยู่ เชิญเข้ามาซิคะ" หล่อนตอบแล้วหลีกทางให้ข้าพเจ้าเข้าไปในห้องรับแขก "รอประเดี๋ยวนะคะ ดิฉันจะไปบอกประดิษฐ์"

สักครู่ประดิษฐ์ก็วิ่งเข้ามาในห้อง เราไม่ได้พบหน้ากันเลยตั้งปีเศษ ประดิษฐ์ไม่เคยลงไปหาข้าพเจ้าที่เบ็กสฮิลล์ ข้าพเจ้าไม่เคยขึ้นมาหาเขาที่ถอนตอน.

"กันเสียใจเหลือเกินไปรับลื้อที่สถานีไม่ทัน" ประดิษฐ์พูด "กันต้องอยู่เสียที่โรงเรียนจนเย็นพอไปถึงเขาก็บอกว่ารถมาถึงเสียนานแล้ว"

"ประดิษฐ์ กันมีเรื่องมาปรึกษา" ข้าพเจ้าพูด "บ้านที่กันไปอยู่น่ากลัวจัง เหมือนบ้านผี"

"มันเป็นยังไง?"

ข้าพเจ้าเล่าให้ฟังโดยละเอียดถึงสิ่งที่ได้พบมาแล้ว และเล่าถึงความโกหกของมิสซิสฟรินดริช และความหวาดกลัวของข้าพเจ้าเอง.

"เธออาจคิดมากไปเองก็ได้" ประดิษฐ์ตอบด้วยเสียงอันกะด้าง "ลองอยู่ไปก่อนซี บางทีจะไม่เป็นอย่างที่เธอนึกก็ได้" หยุดอยู่สักครู่แล้วพูดต่อไป "กันเสียใจที่ฉันจะมาอยู่กับกันที่นี่ไม่ได้ เพราะบ้านนี้ไม่รับคนอื่น"

ข้าพเจ้าสะดุ้งทั้งตัว เพราะไม่เคยนึกฝันว่าคนเช่นประดิษฐ์จะพูดกับข้าพเจ้าด้วยถ้อยคำอันเป็นเชิงเกี่ยดกันถึงเพียงนั้น.

"กันไม่เจตนาจะมาอยู่กับเธอเลย ประดิษฐ์" ข้าพเจ้าพูดเป็นเชิงไกล่เกลี่ย "การที่เล่าให้เธอฟังถึงเรื่องบ้านนั้นก็เพราะอยากจะปรับทุกข์ กัน

ไม่เห็นคนอื่นนอกจากเธอ”

ประดิษฐ์มิได้ตอบประการใด ส่วนข้าพเจ้าก็พยายามตีปัญหาให้แตกว่าทำไมประดิษฐ์ผู้เป็นเพื่อนรักจึงได้พูดจาเกี่ยวกันเป็นเชิงรังเกียจต่อข้าพเจ้าถึงเพียงนี้ ทันใดนั้นความจริงก็ปรากฏขึ้น มีผู้มาเคาะที่ประตู แล้วมีเสียงเด็กหญิงร้องถามเข้ามาว่า “ประดิษฐ์จ๋า ฉันเข้ามาได้ไหม?”

เมื่อได้รับอนุญาต สตรีผู้นั้นก็เดินเข้ามา หล่อนเป็นหญิงสาวมีอายุไม่เกินสิบเจ็ดสิบแปด สวย ผมทอง ตาน้ำเงินคล้ายตุ๊กตาแม่เฒ่า เป็นลูกสาวเจ้าของบ้านที่ประดิษฐ์อยู่ด้วย หล่อนดูสนิทสนมกับประดิษฐ์ดี ข้าพเจ้าถูกแนะนำให้รู้จัก หล่อนชื่อ คาสตินไมดส์.

“ประดิษฐ์” หล่อนพูดด้วยเสียงอันไพเราะ “ไปกินเข้าหรือยัง?” หันมาทางข้าพเจ้า “เธอรับประทานกับเราด้วยไหมเล่าคะ?”

"ขอบใจมากจ้ะ มิสไมลส์" ข้าพเจ้าตอบอย่างสุภาพ "เสียใจที่ฉันมีธุระจำเป็นจะต้องไปเดี๋ยวนี้"

ทันใดนั้น มิสซิสไมลส์ผู้เป็นเจ้าของบ้านและเป็นมารดาของคาสลินไมลส์ก็เดินเข้ามา ข้าพเจ้าถูกแนะนำให้รู้จัก มิสซิสไมลส์เป็นคนมีอัธยาศัยดี.

"นี่เธออยู่ที่ไหน มิสเตอร์วิลูตร์" หล่อนถาม "ทำไมไม่มาอยู่เสียกับประดิษฐ์ที่นี่เล่า? ฉันมีห้องนอนเหลืออีกห้องหนึ่ง"

"ขอบพระคุณมาก มิสซิสไมลส์" ข้าพเจ้าตอบ "เสียใจมาก ฉันมีที่อยู่เสียแล้ว"

"ที่นั่นสบายหรือจ๊ะ?" หล่อนถาม.

"สบาย" ข้าพเจ้าตอบ.

เมื่อลาออกจากบ้านไปแล้ว ข้าพเจ้าตั้งใจแน่วแน่ว่าจะไม่ขอไปหาประดิษฐ์ที่บ้านมิสซิสไมลส์อีกเป็นคำรบสอง ข้าพเจ้าเคยชอบพอประดิษฐ์

มามาก ไม่ต้องการจะทำลายความสุขของเขา เป็นอันขาดถ้าเขากลัวเช่นนั้น ข้าพเจ้าเคยสละเคยลืมตำจวนได้ ทำไมจะสละประดิษฐ์เสียอีกคนหนึ่งไม่ได้เล่า!

—๒—

คืนนั้น ข้าพเจ้าไปรับประทานอาหารที่ภัตตาคารน้อย ๆ ที่โซโห แล้วเลยดูภาพยนตร์ที่ในบริเวณนั้น พยายามที่จะลืมเรื่องต่าง ๆ ที่ได้เป็นมาแล้ว..... เรื่องที่บ้านมิสซิสฟรินดริช..... เรื่องประดิษฐ์ที่บ้านมิสซิสไมลส์ นี่คือวันแรกที่ถอนตอนต้อนรับข้าพเจ้า ถอนตอน—นครหลวงแห่งประเทศอังกฤษ!

พอภาพยนตร์เลิกก็ออกเดินทางไปบ้านที่รอสดินฮิลล์ หลงทางอยู่นาน กว่าจะถึงก็เที่ยงคืนเศษ ในบ้านมืด ไม่มีแสงสว่างอะไรเลย เคราะห์ดีที่ข้าพเจ้ามีไม้ขีดไฟอยู่ในกะเป๋า จึงได้หาทางไป

ห้องนอนได้ถูก ในห้องหนาวจนตัวชา และรู้สึกชื้นไปทุกหนทุกแห่ง ข้าพเจ้ารีบเปลี่ยนเครื่องแต่งตัว ล้างหน้าแล้วเข้านอน พยายามหลับเพื่อให้คืนอันร้ายกาจผ่านพ้นไปเสียเร็ว ๆ นอนพลิกตัวไปมาอยู่สักชั่วโมงหนึ่งก็หาเป็นผลไม่ เผ้าคิดถึงสิ่งต่าง ๆ ที่จะมาในภายหน้าถ้าขืนอยู่ในบ้านนั่นต่อไป ในที่สุดเหนื่อยเข้าก็หลับไปด้วยความคิดนั่น.

รุ่งขึ้นข้าพเจ้าตื่นแต่เช้าตรู่ เพราะจะหลับต่อไปอีกไม่ไหว วันนั้นเป็นวันในฤดูหนาวจัด แฮมสเตดเป็นภาคเหนือของลอนดอน อยู่บนยอดเขาสูง อากาศย่อมหนาวกว่าที่อื่นเป็นธรรมดา มองไปทางหน้าต่างก็เห็นแต่หิมะที่ตกอยู่ขาวไปทั่วถนนหนาวพัดเข้ามาจนข้าพเจ้าทนไม่ไหว ต้องลุกขึ้นไปบีบี เมื่อไม่เห็นมีไฟที่ไหนที่จะทำให้อบอุ่นในบ้าน ข้าพเจ้าก็จำเป็นต้องอยู่ในเตียงไม่กล้าจะลุกขึ้นทำอะไรทั้งสิ้น พอสายก็มีคนเอาน้ำร้อน

มาให้ล้างหน้าแล้วบอกว่า ข้าพเจ้าควรจะลงไปห้องรับประทานอาหาร ที่นั่นมีไฟผิง.

แต่งตัวเสร็จข้าพเจ้าก็ลงไปข้างล่าง พอโผล่เข้าไปในห้องรับประทานอาหารก็รู้สึกสะดุ้งสะท้านไปทั้งตัว อะไรเล่าที่ข้าพเจ้าแลเห็นอยู่ตรงหน้า? ในห้องมืดควันอบคลุ้งไปหมดอันเกิดจากเตาไฟผิงซึ่งทำขึ้นไม่ได้ลักษณะสุขาภิบาล และมีพวกแขกฮินดูตั้งเจ็ดแปดคนยืนผิงกันอยู่เป็นหมู่ เสียงพูดกันสนั่นหวั่นไหว บ้านมิสซิสฟรินดริชก็แคบนิดเดียว ข้าพเจ้าไม่สามารถจะบอกได้ถูกว่าพวกเหล่านี้เอาห้องที่ไหนหลับนอนกัน พอเห็นข้าพเจ้าพวกแขกเหล่านั้นต่างก็เดินเข้ามาแนะนำตนเองอยู่อลหม่าน พูดภาษาอังกฤษเร็วอย่างรถไฟ ฟังไม่รู้เรื่อง ครั้นแล้วยายมหามารเจ้าของบ้านก็เข้ามาจัดที่ให้ข้าพเจ้านั่งโต๊ะกับพวกแขกเหล่านั้น แม้แกจะพยายามทำดีต่อข้าพเจ้า ทำอะไรให้เป็นพิเศษผิดกว่าคนอื่น ข้าพเจ้าก็ยังรู้สึกขยะแขยงเพราะแขกฮินดูพวกนี้เป็นคนชั้นเลว ปราศจาก

กิริยามารยาทอันเป็นสิ่งที่ควรสำหรับนักเรียนที่ดีมีพูดภาษาของตนเองสนั่นไปหมดโดยไม่แคร์ว่าข้าพเจ้าผู้เป็นคนต่างชาติต่างภาษาอยู่ที่นั่นด้วยอีกคนหนึ่ง ส่วนผู้ที่พูดกับข้าพเจ้านั้นเล่าก็ล้วนเป็นคนทะลึ่งมีกิริยาก้าวร้าว ถามถึงฐานะของข้าพเจ้า ถามถึงบิดามารดา รวยหรือจน ล้วนเป็นปัญหาที่แสลงหูที่สุด ข้าพเจ้าตอบบ๊ดๆ ไปเสียทุกครั้ง รู้สึกรำคาญจนแทบเป็นบ้า แข็งใจกลืนขนมปังทาเนยเข้าไปหนึ่งชิ้น น้ำชาฝรั่งถ้วยหนึ่ง ข้าพเจ้าก็ขอโทษ ลุกขึ้นจากโต๊ะอ้างว่าจะต้องไปธุระด่วนในเมือง.

สิ่งเหล่านี้ทำให้ข้าพเจ้าหวนนึกไปถึงพวกแขกที่พบในเมืองโคลัมโบ ดยบูต และบ่อร์เนโอ นายร้อยเอกแอนดรู บิดาเลี้ยงที่รักยิ่งของข้าพเจ้าเคยบอกไว้ครั้งหนึ่งว่า ถ้าเราจะพบพวกฮินดูหรือชาวอินเดียอื่นๆ ที่ดี เราต้องไปที่เดลฮี้ (ออกเสียงว่า เดลลี) กลักกะตา หรือมาดราส ที่เมืองอังกฤษมีแต่พวกฮินดูที่จะมาเป็นพวกบอดเชวิค

พวกทำลายชาติทั้งสิ้น เป็นพวกที่ตระหนี่งกเงิน เพราะเป็นคนไพร่แดะจน เห็นแก่ตัวโกงเอาเปรียบซึ่งกันและกัน และเอาเปรียบชาวต่างประเทศ ขอให้ข้าพเจ้าระวังตัวให้จงหนัก แม้ว่าข้าพเจ้าจะได้พบพวกฮินดูเหล่านี้แต่เพียงสิบห้านาที ก็เห็นอย่างจังหน้า และเชื่อมั่นว่าสิ่งไรที่ 'แด็ดดี้' บอกล้วนเป็นความจริงอย่างไม่มีข้อสงสัย.

ออกจากบ้านเดินไปตามถนน หนาวจัด หิมะตกอยู่ไม่ขาดสาย หมอกก็มีขาวอยู่ทั่ว ข้าพเจ้าไม่รู้ว่าจะไปหาใครที่ไหนดี ในที่สุดตกลงใจว่าจะไปที่สถานทูต ไปถึงที่นั่นก็ไม่รู้ว่าจะทำอะไร ไม่รู้จักใครดีพอที่จะไปอยู่สนทนากับเขาได้นาน อีกประการหนึ่งเขาก็กำลังทำงานกันอยู่ ข้าพเจ้าออกจากสถานทูต ไปนั่งผ่อนอารมณ์ที่ร้านน้ำชาไดออนส์ พยายามคิดว่าจะทำอย่างไรต่อไป.

ในที่สุดก็คิดขึ้นมาได้ว่า ยังมีเพื่อนร่วมชีวิตอีกคนหนึ่งที่จะต้องไปหา เพื่อน——คู่รักที่สัญญา

ว่าจะรักข้าพเจ้าไปจนวันตาย มาเรียเกรย์! หล่อนคงจะเป็นสุดหายอันดีเดิศ สามารถที่จะทำให้ข้าพเจ้าเป็นสุขได้เป็นแท้ ข้าพเจ้านั่งรถไปที่บีกกาดิลลี่ เดิรหาบ้านอยู่ครู่ใหญ่ ข้าพเจ้าเดิรขึ้นบันไดไปกดกะดิ่งที่ประตูใหญ่หน้าห้องของเลดี้มอยราและมาเรียเกรย์ สักครู่มีเด็กคนใช้มาเปิดแล้วถามข้าพเจ้าว่าจะประสงค์อะไร.

"เลดี้มอยราและมิสเกรย์ได้ไปจากที่นี่เสียนานแล้ว" เด็กหญิงตอบ "เวลานี้ดูเหมือนจะอยู่ที่ปารีส"

"เมื่อไรเขาจะกลับ ทราบไหม?" ข้าพเจ้าถาม.

"ไม่ทราบ" เด็กหญิงตอบ "เขาไม่ได้อยู่ที่นี่แล้ว เวลานี้เรากำลังทำความสะอาดสำหรับให้คนอื่นมาเช่าต่อไป"

"ฉันเขียนจดหมายมาให้มิสเกรย์เมื่อสองสามวันนี้ คงยังอยู่ที่นี่กระมัง?"

"โอ แน่เทียวจ้ะ ฉันจะไปเอามาให้"

สักครู่เด็กหญิงกลับมา พร้อมด้วยจดหมายของข้าพเจ้าฉบับนั้น มาเรียได้ไปเสียแล้ว แม่ยอดรักคู่ชีวิตของข้าพเจ้า หล่อนจะทราบได้อย่างไรบ้างไหมหนอว่าเวลานี้ 'บอบบ'ของหล่อน' มาอยู่ที่ลอนดอน รอพบหล่อนอยู่ทุกวินาที อนิจจา พระผู้เป็นเจ้าบนสวรรค์! ข้าพเจ้าจะหันหน้าไปขอความช่วยเหลือจากใครได้บ้างไหมหนอ!

ตกลงเป็นอันว่าหมดหวัง ข้าพเจ้ากลับไปบ้านนรกที่รอสดินฮิลล์นั้นอีก ไม่ทักทายปราศรัยกับใคร รีบเดินตรงขึ้นไปบนห้องนอนที่เดียว ชั้นแรกตั้งใจจะเขียนเล่าเรื่องไปให้ 'แด็ดดี้' ทราบความจริง แต่มารู้สึกว่ายังไม่มีเหตุผลพอ ควรจะทนอยู่ไปก่อนสักสองสามวัน อีกประการหนึ่งข้าพเจ้าก็ไม่อยากจะรบกวนแกให้เกินไปนัก เพราะแกได้เคยให้ความสุขแก่ข้าพเจ้ามาแล้วมากมาย.

แด็ดดี้! แม่! สเตเฟนี! กะท่อมนางพญา! กะท่อมแห่งความบรมสุข!

—๓—

ตั้งแต่เด็ก ข้าพเจ้าเป็นคนมีนิสัยชอบการเผชิญภัยอยู่บ้าง ถ้าการเผชิญภัยนั้นมีทางที่ข้าพเจ้าจะถอนตัวออกได้ในที่สุด อยู่ในบ้านมิสซิสฟรินดริชมีการเผชิญภัยอยู่มากเหมือนกัน แต่ไม่ใช่การเผชิญภัยที่สนุก เป็นสิ่งที่ทำให้ข้าพเจ้ารู้จักนิสัยของคนบางพวกที่เลวทราม กิเลสหยาบเราจะอยู่ร่วมสมาคมกับมันได้ก็ต่อเมื่อเราต้องการจะเรียนรู้นิสัยของมันเท่านั้น ข้าพเจ้าทนอยู่ได้หนึ่งสัปดาห์เต็ม ๆ พยายามสะกดใจสู้กับความอุบาทว์ต่าง ๆ ที่ต้องเห็นและอยู่ร่วม ทนหนาว ทนรับประทานอาหารซึ่งควรจะเป็นยาพิษมากกว่าอื่น ทนความปดโป้ของมิสซิสฟรินดริชไม่เว้นแต่ละวัน ทนการเผชิญหน้าสนทนากับแขกอันดุบอดเชวิคที่ถือวิสาสะเข้ามาคุยกับข้าพเจ้าในห้องนอนโดยไม่ได้รับอนุญาต.

ความคิดความอ่านของมันไม่มีอื่นนอกจากเตรียมพร้อมที่จะกลับไปอินเดีย ไปทำสายบ้าน

เกิดเมืองมารดรให้พินาศศูนย์สิ้นไปเท่านั้น มิหนำซ้ำยังมาแนะนำให้ข้าพเจ้ากลับบ้านไปทำลายประเทศสยามและเจ้านายอันเป็นที่รักยิ่งของข้าพเจ้าให้พินาศไปเช่นเดียวกับที่มันจะทำกับเมืองอินเดียพูดไปได้สักครู่ เห็นว่าข้าพเจ้าไม่เล่นด้วยจริง ๆ แล้ว ก็ออกจะฮึดฮัด รู้สึกรังเกียจที่จะมาเห็นข้าพเจ้าอยู่ในบ้านมิสซิสฟรินดริชกับพวกมัน แต่ข้าพเจ้าก็ไม่ย่อท้อ ทนดู.....ดูความเป็นไปแห่งชีวิตอันประหลาดนี้ด้วยความสนใจ.

จริงนะท่าน ถ้าเราตั้งใจจะเรียนสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้สำเร็จ เราจำเป็นจะต้องทนทุกข์อันเกิดจากวิถีแห่งการเรียนวิชานั้น มิฉะนั้นเราจะเรียนอะไรไม่สำเร็จเป็นแท้ ข้าพเจ้าต้องทนทุกข์เพื่อจะเรียนนิสัยของมิสซิสฟรินดริชและพวกฮินดูกิเลสหยาบเหล่านี้ นอกจากประดิษฐ์ ข้าพเจ้าไม่มีเพื่อนอื่นในตอนต้นที่ชอบกันพอถึงกับจะเดินไปเที่ยวกันได้ ต้องอยู่คนเดียวในหมู่มหามารที่ข้าพเจ้าต้องพบไม่ว่าจะเข้ามาในบ้านที่รอสลินฮิลล์

เวลาใด เมื่อสองสามวันแรกออกรู้สึกไม่สบาย กลัว เป็นทุกข์ จนแทบจะกลั้นความบ้าไว้ไม่อยู่ แต่เมื่ออยู่ไป คิดไป ก็ทนได้ เพราะข้าพเจ้าต้องการจะเรียน.

เมื่อสัปดาห์หนึ่งผ่านพ้นไป และรู้สึกว่าได้เรียนรู้ถึงความเป็นอยู่ในบ้านมิสซิสฟรินดริสจนไม่มีอะไรที่จะเรียนได้อีก เช้าวันหนึ่งข้าพเจ้าก็ขึ้นรถไฟเดินทางไปหานายร้อยเอกและมิสซิสแอนดรูที่เบ็กสฮิลล์ คนทั้งสองต้อนรับข้าพเจ้าเป็นอันดี ข้าพเจ้าเล่าให้ 'บิดามารดา' ที่รักฟังถึงเรื่องต่างๆ ที่ได้เป็นมาแล้วในลอนดอนโดยละเอียด.

"แล้วกัน บอบบี้" 'แด็ดดี้' กล่าวด้วยน้ำเสียงอันระคนไปด้วยความโกรธ "ทำไมเธอจึงไม่มาบอกเราเสียเมื่อวันแรกที่ไปถึงเล่า? นี่ปล่อยไว้ตั้งอาทิตย์ ยายฟรินดริชแกเขียนจดหมายมาโกหกเราเสียอย่างอุบาทว์ทีเดียว ฉันจะไปกับเธอ

พรุ่งนี้ ต้องไปเอาเธอออกจากซุมนรกให้ได้เร็วที่สุดที่จะเร็วได้ และจะต้องไปทะเลาะกับยายฟรินดริชเสียด้วย”

“เบอร์ตี้ เธออย่าทำหุนหันเช่นนั้นซี” ‘แม่’ พูดเตือนสามีของแกพลางกอดข้าพเจ้าไว้ในวงแขน “เราจะไปทะเลาะกับอ้ายคนพวกนั้นไม่มีประโยชน์อะไรดอก อีกประการหนึ่งบอบบี้โตเป็นผู้ใหญ่แล้ว การที่ได้เคยไปตกอยู่กับพวกนรกเหล่านั้นไม่ได้ทำให้ถึงตาย แต่ก็เป็นบทเรียนเรื่องชีวิตอันดีบทหนึ่งของบอบบี้ไม่ใช่หรือ? เธอควรจะไปพูดกับยายฟรินดริชดี ๆ อย่าไปเอ่ยถึงเรื่องระยำโกหกโกไหว้ของแก แล้วขอเอาบอบบี้ไปอยู่ที่อื่นจะไม่ดีกว่าหรือ?”

“จริง เอดซี ฉันเห็นด้วย” ‘แด็ดดี้’ ตอบ.

“บอบบี้” แม่พูด “เธอนอนอยู่กับเราคืนนี้ พรุ่งนี้ ‘แด็ดดี้’ จะพาเธอไปส่งที่ถอนดอน หาที่อยู่ให้ใหม่”

ข้าพเจ้าจุมพิตแก้มทั้งสองของ 'แม่' ด้วยความรักและนับถืออันสูงสุด แล้วเราก็พูดกันถึงเรื่องอื่นต่อไป.

รุ่งขึ้น พอรับประทานอาหารแล้ว สักครู่ 'แด็ดดี้' ก็พาข้าพเจ้าไปลอนดอน เราพบยายฟรินดริชและพวกแขกยืนดูกำลังยืนดูภาพประหลาดอะไรรูปหนึ่งในห้อง 'แด็ดดี้' ถามข้าพเจ้าว่านั่นคือยายฟรินดริชใช่หรือไม่? ข้าพเจ้าตอบว่าใช่.

"กู๊ดมอร์นิง มิสซิสฟรินดริช" 'แด็ดดี้' พูดเพื่อจะให้แกเหลียวมา.

ยายฟรินดริชเหลียวมาก็พบเราทั้งสองยืนประเชิญหน้าแกอยู่.

"ฉันคือนายร้อยเอกแอนดรู ผู้ปกครองมิสเตอร์วิสุดร์"

ครั้นแล้วยายฟรินดริชก็พา 'แด็ดดี้' ไปพูดกันสองต่อสองในห้องข้างบน ข้าพเจ้าเชื่อว่าแด็ดดี้คงไปพูดจากับยายเฒ่าผู้นี้เสียดี เพราะพอแกลง

มาพบข้าพเจ้าที่ห้องข้างล่าง แกก็ยังคงยิ้มแย้มแจ่มใสเหมือนเดิม ยิ่งกว่านั้นยังขอให้ข้าพเจ้าขึ้นไปช่วยจัดของกับ 'แด็ดดี้' ข้างบน ส่วนแกนั้นจะโทรศัพท์เรียกรถเช่าให้มารับ ตอนที่เราจะออกจากบ้านมีพวกฮินดูมายืนดูเราอยู่เป็นแถว บ้างก็ตรงเข้ามาถามว่า จะไปอยู่ที่ไหน จะไปทำไม ที่นี่ไม่ดีพอสำหรับข้าพเจ้าหรือ? ยังมิทันที่ข้าพเจ้าจะได้ตอบประการใด 'แด็ดดี้' ก็บอกพวกแขกเหล่านั้นว่า "ไม่ใช่กงการอะไรของแก"

— ๔ —

วันนั้น 'แด็ดดี้' พาข้าพเจ้าไปพักอยู่ที่ภัตตาคารเล็กๆ แห่งหนึ่งทางเซาต์เคนซิงตัน ส่วนแกเองก็ตั้งต้นไปเที่ยวหาบ้านให้ข้าพเจ้าอยู่ กลางคืนแกกลับมาที่โฮเต็ลเวลา ๑๙ น. เศษ พาข้าพเจ้าไปรับประทานอาหารที่ภัตตาคารบาร์กเคด แล้วดูละครที่ถอนดอนฮิปโปโดรม แกพักอยู่กับ

ข้าพเจ้าสามคืนที่โฮเตลเซาธ์เคนซิงตัน พอวันที่สี่ 'แด็ดดี้' ก็พาข้าพเจ้าไปอยู่กับมิสซิสแฮร์ริสที่ฟูลแฮม บ้านนั้นสะอาด อยู่บนเนินสูง เงียบ เป็นบ้านรับคนที่เลือกสรรว่าดีมาอยู่ด้วยโดยคิดราคาพอสมควร เมื่อเชื่อมั่นแล้วว่าข้าพเจ้าจะเป็นสุขกับมิสซิสแฮร์ริส 'แด็ดดี้' ก็กลับไปเบ็กสฮิลล์ จะมีใครอีกไหมในโลกนี้ซึ่งเป็นชาวต่างชาติที่จะมีใจรักและเมตตาข้าพเจ้าเช่นเดียวกับตระกูลแอนดรูทั้งสอง ?

บ้านมิสซิสแฮร์ริสเป็นที่อยู่ของพวกทำงานเข้าไปเย็นกลับ เวลากลางวันตลอดวัน นอกจากวันอาทิตย์เงียบสงัด ถ้าข้าพเจ้าไม่ไปไหนก็ต้องอยู่กับมิสซิสแฮร์ริสสองคนเท่านั้น พอกลางคืนพวกทำงาน — ถ้วนเป็นสุภาพบุรุษชาวฝรั่งทั้งสิ้นกลับมา มีอะไรเฮฮากันบ้างที่โต๊ะอาหารหรือมิฉะนั้นเราก็เล่นไพ่บริดกัน.

ข้าพเจ้ารู้สึกชอบบ้านนี้มาก เพราะเงียบเหมาะสำหรับที่จะทำงาน เขียนอะไรไปตามเรื่อง

มิสซิสแฮร์ริสไม่ใช่เป็นคนงกเงิน แกมีอัธยาศัยดี สุภาพ มีอาหารที่สะอาดและอร่อยให้กิน.

พอได้โอกาสข้าพเจ้าก็เขียนจดหมายไปเรียนเจ้าคุณทูตว่า ข้าพเจ้าพร้อมแล้วที่จะสอบเข้าโรงเรียนกฎหมาย การสอบได้ข้าพเจ้าทำได้ดี และเขารับให้พิกัดเป็นนักเรียนอยู่ในมิดเดิลเท็มเปิล จนทุกวันนี้ข้าพเจ้ายังคงจำได้ดีว่า สำนักกฎหมายของประเทศอังกฤษเป็นอย่างไร ถนนแคบเล็กๆน้อยๆในบริเวณ ประตูใหญ่อันใกล้จะถึงเวลาที่จะซ่อมแซมเสียใหม่ ตัวโรงเรียนซึ่งปลูกไว้ยัดเยียดเรียงเป็นแถวสองฟากถนนก็โบราณใกล้จะถึงซึ่งความล้มลุกอยู่แล้ว ภายในของตึกทุกตึกซึ่งมีห้องอยู่มากมาย มีป้ายบอกว่าเป็นห้องของนักกฎหมายผู้มีชื่อ ที่ประตูทุกห้องก็ชำรุด ดูมืด พื้นกะดานก็ทรุดรอวันที่จะพินาศทะลายลง นอกจากตัวบทกฎหมายจริงๆแล้วก็ไม่เห็นมีอะไรที่จะชวนให้เรียนแม้แต่น้อย.

'มิดเดิลเท็มเบิล' เป็นโรงเรียนที่รับชาวต่างประเทศซึ่งมาจากบูรพทิศมากมาย โดยมากเป็นพวกฮินดู มีพวกจีน ญี่ปุ่น ฯลฯ ปะปนอยู่ด้วยพอควร ที่ข้าพเจ้าเคยรู้จักชาวฮินดูที่ดีบ้างสองสามคน แม้จะมีกิริยาและวาจาสุภาพ แต่ก็ตระหนี่มากจนเหลือวิสัยที่ใครจะคบด้วยได้ เพราะคอยแต่จะเอาเปรียบเพื่อนเสมอไป พวกญี่ปุ่นเป็นเพื่อนดีต่อเมื่อไม่มีพวกญี่ปุ่นของเขาอยู่ด้วย พวกจีนมักเป็นคนใจกว้างขวาง พูดตรงไปตรงมา เรียนเก่ง ฉลาด เมื่อ 'มิดเดิลเท็มเบิล' มีนักเรียนไทยอยู่ด้วยหลายคน ข้าพเจ้าจึงได้มีโอกาสรู้จักใครต่อใครขึ้นบ้าง.

ส่วนการเด็กเชอร์พิเศษหรือที่เรียกว่า 'โค้ชชิงค์' สำหรับนักเรียนไทยเรียนกฎหมาย มีนายพันตรีนอกราชการคนหนึ่งรับหน้าที่เป็นครูอยู่นานปีมาแล้ว นายพันตรีผู้นี้แม้จะได้เป็นหมอความในประเทศอังกฤษมาช้านานก็หาได้มีชื่อเสียงอะไร

ไม่ เพียงแต่เป็นคนแก้ความเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ตามศาลโปริสภาเท่านั้น ตั้งแต่ท่านนายพันตรีรับหน้าที่เป็นครู ท่านได้ให้ประโยชน์แก่นักเรียนไทยและเมืองไทยมาแล้วเพียงไร อย่างน้อยก็ได้รู้จักคนไทยดีพอที่จะพูดจาดูถูกเราได้อย่างร้ายกาจ ดูท่านรู้อะไรไปเสียหมดที่ไม่ควรรู้และที่ไม่ใช่หน้าที่ สอนก็พอให้เวลาหมดไป ส่วนเราจะเข้าใจหรือไม่นั้นไม่เป็นของแปลก สำหรับนักเรียนที่จน—และท่านนายพันตรีผู้นั้นทราบเสมอว่า คนไหนจนคนไหนรวย—ท่านก็สอนให้อย่างเสียไม่ได้ แม้ว่านักเรียนจะจนหรือรวยก็ต้องเสียค่าธรรมเนียมให้ท่านเท่ากันทั้งสิ้น ท่านไม่มีผ่อนผันให้ใคร

"แกมีเงินเท่านั้น แกจะต้องการอะไรอีกเล่า?" ท่านถามข้าพเจ้าวันหนึ่ง เมื่อยกปัญหาขึ้นถาม เพราะข้าพเจ้าไม่เข้าใจคำอธิบายของท่านบางอย่าง.

ข้าพเจ้ามิได้ตอบประการใด เป็นแต่รู้สึกเสียดายว่าคนเช่นท่านนายพันตรีนอกราชการผู้นั้น แม้จะได้เรียนกฎหมายมาตั้งแต่เด็กจนโต โตจน

แก่ ก็หามีใจสะอาดพอที่จะให้ประโยชน์แก่โลกตามสมควรไม่.

สำหรับคนไทยหรือชาวต่างประเทศอื่นๆ ชีวิตในลอนดอนไม่ใช่เป็นสิ่งที่ปลอดภัยนัก เช่นเดียวกับนครหลวงที่เจริญทั้งหลายในโลก ลอนดอนก็มีอุปสรรคร้อยแปดที่จะทำให้ความเจริญเสื่อมถอยลง การหลอกลวงผู้ที่ไม่รู้จักเล็กประโมยน้อย ก็คงมีอยู่ ความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของความก้าวหน้าแห่งประเทศไม่ใช่เป็นเครื่องมือสำหรับทำลายความทุจริตของอ้ายพวกเหล่าร้ายไปได้เลย.

เมื่ออยู่ลอนดอนนานเข้า ข้าพเจ้าก็รู้จักเพื่อนฝูงมากเข้าเป็นธรรมดา ความจริงก็ดูครึกครื้นดี โรงภาพยนตร์ โรงละครที่งามเลิศก็มีอยู่มากหลาย จะไปไหนก็สะดวก กะนั้นข้าพเจ้าก็ยังรู้สึกหงอย และบางทีก็ถึงกับเบื่อ รู้สึกว่าลอนดอนควรจะดียิ่งกว่าที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ ควรจะมีอะไรบางอย่างที่จะให้ความสุข ให้ความมิตรภาพแก่ผู้ที่แปลกบ้านเมืองไป.

บทที่ ๑๒

ละครโรงใหญ่

—๑—

ในเวลาว่าง ข้าพเจ้าชอบเขียนเรื่องอ่านเล่น หรือ 'อาร์ติเกิล' สั้นๆส่งไปให้ 'แด็ดดี้' ตรวจแล้วขอให้แกส่งไปตามหนังสือพิมพ์รายเดือนและหนังสือพิมพ์ลอนดอนไทมส์ เป็นการแปลกมากที่ความคิดของข้าพเจ้าซึ่งได้เขียนลงเป็นตัวอักษรรวมเข้ากับความช่วยเหลือของ 'แด็ดดี้' นั้นเป็นสิ่งที่หนังสือพิมพ์ทุกชะนิดต้องการ ส่วน 'แด็ดดี้' เมื่อได้รับเช็กจากโรงพิมพ์คราวใดก็ส่งมาให้ข้าพเจ้าทุกครั้งพร้อมด้วยคำตักเตือนว่าจงใช้เงินอย่างระมัดระวัง ในวันดีคืนดีข้าพเจ้าก็มีโอกาสได้เห็นเรื่องของตนเองลอยเด่นอยู่บนหน้าหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ลงนามผู้เขียนว่า 'บอบบ'

การที่สามารถทำได้เช่นนั้น—เขียนไปคราวใดก็ได้เงินเป็นสินน้ำใจทุกครั้ง เรื่องราวปรากฏอยู่ในหน้ากระดาษหนังสือรายเดือนรายวันที่มีชื่อเสียงในประเทศอังกฤษ—เป็นสิ่งที่ชักชวนใจไม่น้อย เป็นอันว่าข้าพเจ้าสามารถหากินได้ตามสมควรในระหว่างเรียนกฎหมาย ข้าพเจ้ามีรายได้พิเศษซึ่งช่วยสนับสนุนให้ดำรงชีวิตอยู่ได้เป็นสุข ไม่ต้องจนเหมือนนักเรียนโดยมาก.

ในระหว่างนั้นข้าพเจ้าครุ่นคิดอยู่ทุกวันว่าจะต้องสนองคุณ 'แด็ดดี้' และ 'แม่' ให้สมใจรักสักวันหนึ่ง ข้าพเจ้าพยายามเก็บเงินที่ได้จากการเขียนหนังสือสะสมไว้เพื่อซื้ออะไรบางอย่างที่เป็นแก่นสาร แต่ก็ไม่เคยตัดใจเด็ดเดี่ยวลงไปว่าจะซื้ออะไรแน่ วันหนึ่งข้าพเจ้าลงไปที่เบ็กสฮิลล์ พบรถอ็อสตินเก๋งของ 'แด็ดดี้' และ 'แม่' พังอยู่ข้างสถานีรถไฟเนื่องจากชนกับรถกุดัง ทันใดนั้นก็คิดขึ้นมาได้ว่า 'แด็ดดี้' และ 'แม่' จะต้องการอะไรซึ่งเป็นสิ่งจำเป็น แทนที่จะเดินทางต่อ

ไปจนถึง 'กะท่อมนางพญา' ข้าพเจ้านั่งรถกลับบ้านโดยมิได้บอกกล่าวให้ 'บิดามารดา' ทราบเลยว่าได้ไปที่เบ็กสฮิลล์แล้ว พอถึงถอนถอน ข้าพเจ้าก็ไปที่เอเย่นต์ขายรถเบ็นตเลย์ ซื้อรถเบ็นตเลย์เก๋งใหญ่หรูคันหนึ่ง สั่งให้บริษัทจัดส่งไป 'กะท่อมนางพญา' ณ เบ็กสฮิลล์พร้อมด้วยนามบัตรใบหนึ่งเขียนว่า "โดยความรักและเคารพอย่างสุงสุด จากลูกชายที่รักคนเดียวของ 'แด็ดดี้' และ 'แม่'

รุ่งขึ้นถัดจากวันที่รถไปถึง เวลาราว ๑๒ น. ทั้ง 'แด็ดดี้' และ 'แม่' นั่งรถเบ็นตเลย์ไปหาข้าพเจ้าถึงที่อยู่ในถอนถอน พอเห็นข้าพเจ้า'แม่' ก็โผเข้ากอดจูบข้าพเจ้าเสียหลายครั้ง พลางก็พูดเป็นเชิงต้อด้วยความปีติยินดีว่า "ดูซิ บอบบ ลูกรักของแม่ เธอควรจะเก็บเงินไว้ นี่เอามาใช้ซื้อรถซื้อราเสียหมด สุรุ่ยสุร่ายใหญ่แล้วเห็นจะต้องถูกเฆี่ยนเสียที"

"อะไรได้ 'แม่'" ข้าพเจ้าตอบ "ฉันซื้อรถให้ 'แม่' คันหนึ่งนั้นไกลกับความสุขที่ 'แม่' ให้ฉันหลายหมื่นหลายพันเท่านัก มันไม่คู่ควรกันเลย"

"เงินใช้หมดแล้วซี่?" 'แม่' ถาม.

"หมดพอดี" ข้าพเจ้าตอบพาซื่อ "แต่ไม่เป็นไร ฉันเขียน 'อาร์ติเกิล' ดีๆไว้สองเรื่องแล้ว อีกหน่อยก็หาเงินได้อีก แล้วเวลานี้ก็ไม่มีอะไรจะต้องใช้เป็นพิเศษ"

'แม่' หยิบกะเป๋าถือมาถือไว้ในมือแล้วควักธนบัตรใบละร้อยปอนด์ออกมายื่นให้แก่ข้าพเจ้า "นี่" แกกล่าว "เอาไว้ใช้จนกว่าจะหาเงินได้อีก"

ข้าพเจ้ากล่าวคำขอบคุณแล้วก็รับเอาธนบัตรมาใส่กะเป๋า คืนนั้น 'แด็ดดี' และ 'แม่' พาข้าพเจ้าไปพักอยู่ที่โฮเต็ดเค็นซิงตันกับแก พาข้าพเจ้าไปดินเนอร์ที่ภัตตาคารซาวอย ออกจาก

ชาวอยไปดูละครกันที่บีกกาดิลีเทียเตอร์ ออกจากดูละครไปสับเปอร์และดูคาบาเรต์ที่นิวพรินเซส จากคาบาเรต์เรายังมาคุยกันที่โฮเต็ลอีกจนเกือบไม่ได้นอนทั้งคืน 'แด็ดดี้' และ 'แม่' พักอยู่กับข้าพเจ้าในถอนดอนสองคืนแล้วจึงกลับไปเบ็กส์ฮีลด์.

สำหรับเรื่องเที่ยวผู้หญิงที่เขาเรียกกันว่า 'ไปเฟะ' กันในถอนดอนนั้น ข้าพเจ้าเป็นนักเรียนไทยที่มีชื่อเสียงดีที่สุดคนหนึ่ง การที่ไม่คิดใฝ่ฝันจะไปเที่ยวกับแม่งามเมืองทั้งหลายซึ่งมีอยู่หนาแน่นในถอนดอน ก็เพราะข้าพเจ้ามี 'แด็ดดี้' และ 'แม่' จะต้องคิดถึง ฉวยเกิดเป็นโรคขึ้น คนที่รักทั้งสองนั้นจะต้องเสียใจ ทั้งให้คิดส่งสารภรรยาและบุตรธิดาที่จะมาติด.....รับโทษไปในภายหน้า ข้าพเจ้าได้เคยอ่านและเคยได้รับคำบอกเล่ามามากว่าโรคที่เกิดจาก 'ไปเฟะ' นั้นเป็นของร้ายแรงเพียงไร ไม่มียาอะไรที่จะบำบัดให้หายขาดได้.

—๒—

ในระหว่างที่เรียนกฎหมาย ข้าพเจ้ายังคงเขียนอารัมภกถาและเรื่องอ่านเล่นสั้นๆส่งไปตามโรงพิมพ์ในกรุงสยามอยู่เรื่อยๆ และเคยคำนึงอยู่บ่อยๆว่า พวกที่อยู่ในโรงพิมพ์และสำนักงานหนังสือพิมพ์จะรู้บ้างหรือไม่หนอว่า 'บอบบ' คือใคร จะมีเพื่อนที่เขียนเรื่องทั้งหลายพะวงใจใคร่จะพบหรือรู้จัก 'บอบบ' บ้างหรือไม่หนอ แม้ว่าข้าพเจ้าจะได้เขียนเรื่องส่งไปแล้วมากครั้งก็ยังไม่เคยเกี่ยวข้องกับพวกหนังสือพิมพ์เลยแม้แต่น้อย นอกจากจะได้รับเช็กจากโรงพิมพ์แล้วก็ไม่มีอะไรอื่น ถึงพวกบรรณาธิการหลายคนที่เกี่ยวข้องอยู่ด้วยเนืองๆ ข้าพเจ้าก็ไม่มีโอกาสได้รู้จัก.

เดือนหนึ่ง — สองเดือน — สามเดือน ก็คงผ่านพ้นไปตามกฎธรรมดา ชีวิตและความเป็นอยู่ของข้าพเจ้ายังคงเป็นอยู่เช่นเดิม ไม่มีอะไรผิด

แปดก มาเรียเกรย์ก็เงียบหายไปเสียเฉย ๆ ไม่มีข่าวคราวอะไรเสียเลย ข้าพเจ้ารู้สึกอยู่ในเวลานั้นว่าหล่อน—มาเรียยอดที่รักของข้าพเจ้า—ก็คงเหมือนดังจวน ผู้หญิงคงเหมือนกันทุกคน ใจง่าย ได้เพื่อนใหม่ลืมเพื่อนเก่า แต่ตามที่เราได้ตกลงกันไว้ เราทั้งสอง—มาเรียและข้าพเจ้า—เป็นคนฟรี.....ฟรีที่จะพบและรักใครอื่นได้ตามใจปรารถนา บ่านนี้หล่อนคงได้ไปพบและรักใครเข้าคนหนึ่งแล้วกะมังจึงได้ลืมข้าพเจ้าเสียสนิท.

บ่ายวันหนึ่ง คนใช้ที่บ้านนำเอานามบัตรฉะบับหนึ่งมาให้ข้าพเจ้า ในนามบัตรนั้นมีว่าดังนี้:

มิสเตอร์อาร์โนลด์ แบริงตัน

ผู้แทนหนังสือพิมพ์

ลอนดอนไทมส์

ไม่ทราบว่าเพราะอะไร พอได้เห็นนามบัตรนั้น ข้าพเจ้าก็รู้สึกดีใจขึ้นเป็นที่สุด ดูเหมือนว่าวันที่ได้รอเพื่อจะได้รับนามบัตรนั้นตั้งแต่วันแรกที่ถึงลอนดอนได้หมุนเวียนมาถึงสมประสงค์แล้ว ข้าพเจ้ารีบลงไปหามิสเตอร์อาร์โนลด์แบริงตันในห้องรับแขกข้างล่าง.

ผู้แทนหนังสือพิมพ์ลอนดอนไทมส์คนนั้นเป็นชายหนุ่มรูปร่างเล็ก ผมดำหยิกเป็นลอนงามตามธรรมชาติ พอเห็นข้าพเจ้าเขาก็ลุกจากเก้าอี้เดินเข้ามาจับมือด้วย.

"เธอคือ 'บอบบ์' ของเรา ไม่ใช่หรือ?" เป็นคำถามพร้อมด้วยกิริยาอันคล้ายกับว่าเราได้เคยเป็นเพื่อนสนิทกันมาแต่ก่อน.

"ใช่" ข้าพเจ้ายิ้มตอบ.

"ท่านผู้ช่วยบรรณาธิการของเรา—มิสเตอร์เอ็ดเวอร์ดเบด เป็นสัน ให้ผมมาเชิญเธอไปในการเลี้ยงฉลองวันเกิดที่สโมสรหนังสือพิมพ์ณเฮย์มาร์

เก็ตพรุ่งนี้เวลาบ่ายสี่สิบนาฬิกา เธอต้องไปให้ได้นะ ผมจะมารับ”

“เอ๊ะ ทำไมมิสเตอร์เบ็นสันจึงรู้จักผม?” ข้าพเจ้าถาม.

“เออ! ใครๆที่โรงพิมพ์ก็รู้จัก ‘บอบบี้’ ทั้งนั้น” แบริงตันหัวเราะตอบ “แต่การที่เราไม่เคยได้มาเกี่ยวข้องกับเธอเลยจนบัดนี้นั้น ก็เพราะเรารอ ต้องการให้เธอไปเข้าพวกเราโดยไม่ต้องมาเชื้อเชิญ”

“แล้วพวกเธอนี่กอย่างไรบ้างที่ผมไม่เคยเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยเลย?”

“ไม่ทราบ ทำไม?” เขาถามอย่างสนใจ.

“ผมเป็นคนไทย มิสเตอร์แบริงตัน” ข้าพเจ้าตอบ.

“นี่ผมจะเรียกเธอว่าบอบบี้อย่างที่เดี๋ยมอยราและมาเรียเกรย์เรียกเธอ” เขาพูดแล้วยิ้มน้อยๆ ในระหว่างที่ออกนามสตรีทั้งสอง “เธอเรียกผมว่า อาร์โนลด์เถอะ จะเหมาะกว่า”

"ตกลง อาร์โนลด์" ข้าพเจ้ายิ้มตอบ.

"เรามีผู้ส่งข่าวและผู้แทนเป็นชาวต่างประเทศอยู่หลายคน" เขาบอก "และเราได้ส่งไปสืบข่าวตามประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ผมไม่เห็นเลยว่าทำไมเธอจึงจะเป็นพวกเราไม่ได้"

"ผมยังไม่เคยไปที่สำนักงานหรือสโมสรหนังสือพิมพ์ที่ไหนเลย"

"นั่นเป็นข้อจำเป็นที่เธอจะต้องไปเข้าพวกเรามากที่สุด"

"นี่ อาร์โนลด์ ลองพยายามอธิบายให้ผมเข้าใจที่หรือว่า หนังสือพิมพ์คืออะไรแน่ ผมจะต้องแน่ใจเสียก่อนว่าผมจะทำอะไร"

เวลานั้น เรานั่งคุยกันอยู่ที่โต๊ะกลางห้อง อาร์โนลด์หยิบบุหรี่ขึ้นจุดสูบ แล้วก็เริ่มอธิบาย: "หนังสือพิมพ์คือละครโรงใหญ่ อะไรที่เกี่ยวกับชีวิตไม่ว่าสูงว่าต่ำมีอยู่ในหนังสือพิมพ์ทั้งสิ้น เธอจำได้ไหมที่โอมาไคยามเคยพูดไว้ว่า:

"ดูหนังดูละคร แล้วย้อนดูตัว
ยิ้มเยาะเล่นหัว เต้นยั่วเหมือนฝัน"

"ผมถือสุภาษิตนี้จึงได้เข้ามาเป็นพวกหนังสือพิมพ์ เพราะผมย้อนดูตัวเองไม่ได้เลยนอกจากจะหยิบหนังสือพิมพ์ขึ้นอ่าน ละครโรงใหญ่ บอบบ! สนุกเสมอ มีทั้งรักทั้งโศก"

"แล้วทำไมผมจึงจะต้องเข้าพวกหนังสือพิมพ์ด้วยเล่า?" ข้าพเจ้าถาม.

"เธอเป็นนักเขียนที่พอใช้ได้คนหนึ่ง" อาร์โนลด์ตอบ "เธอมีความคิดที่ดี เธอเป็นคนชอบรู้เรื่องต่างๆแห่งชีวิต ก็เมื่อมีเรื่องของชีวิตอยู่เป็นละครโรงใหญ่เช่นนี้ ทำไมเธอจึงไม่มาเป็นพวกหนังสือพิมพ์เล่า?"

"มีเหตุผลอื่นอีกบ้างไหม?"

"มี ประการที่หนึ่ง เธอเป็นคนจน เมื่อเข้าเป็นพวกเราเธออาจหาเงินได้พอที่จะอยู่อย่างสบาย ประการที่สอง เธออาจเป็นคนมีชื่อเสียงในภาย

หน้า ประการที่สาม—และสำคัญที่สุด—เธอจะได้พบเดมอยราดันน์และมาเรียเกรย์"

"เธอรู้จักมาเรียเกรย์ดีหรือ?" ข้าพเจ้าถาม.

"เราเคยไปอยู่คอนติเนนต์ด้วยกันสองอาทิตย์ หาเรื่องให้หนังสือพิมพ์ ฉันเชื่อมั่นว่าเธอกับมาเรียเกรย์เป็นคู่รักกัน จริงไหม?"

"เปล่า" ข้าพเจ้าตอบแล้วยิ้ม "เราเป็นแต่เพียงเพื่อนกันเท่านั้น"

"ก็เธอนึกว่าเธอเป็นแต่เพียงเพื่อนนะซี มาเรียจึงได้รักเธอมากและพูดถึงเธอเสมอ"

"เวลานี้มาเรียอยู่ที่ไหน?"

"อยู่ปารีส แต่จะมาถึงลอนดอนในงานนี้พรุ่งนี้เวลา ๑๙ นาฬิกา พอรถถึงสถานีก็จะเลยไปสโมสรที่เดียว" เขากล่าว แล้วยืนขึ้นหยิบเสื้อหมวกทำท่าจะไป "นี่ผมจะต้องกลับเสียที ดาก่อนนะ ผมขอให้เธอเป็นคนเคราะห์ดีที่สุดในการที่จะไปเข้าเป็นพวกเราในภายหน้า ละครโรงใหญ่ บอยบ์! อย่าลืม! กู๊ดบาย บอยบ์"

"กู๊ดบาย อาร์โนลด์"

ข้าพเจ้าตามไปส่งถึงหน้าประตูบ้าน และมองดูสหายใหม่ผู้นั้นเดินจนลับตาไป.

— ๓ —

รุ่งขึ้นเมื่อได้เวลาที่นัดกันไว้ อาร์โนลด์แบริงตันแต่งตัวเครื่องแบบราตรีสโมสรมารับข้าพเจ้า เราพูดกันถึงเรื่องหนังสือพิมพ์ตลอดทางที่นั่งไปในรถ 'แท็กซี่' ผ่านโรงละครเฮย์มาร์เกตแล้วจึงมีถนนเล็กเลี้ยวไปทางขวาถึงตึกสองชั้นใหญ่หลังหนึ่ง มีป้ายเขียนไว้เป็นตัวทองว่า 'สโมสรหนังสือพิมพ์' เมื่อเราไปถึงมีคนแต่งตัวเครื่องราตรียืนกันอยู่แน่น และมีเสียงดนตรีบรรเลงอยู่ภายในตึก.

"แฮลโหล อาร์โนลด์!" เป็นเสียงทักขึ้น อาร์โนลด์เหลียวไปปราศรัยด้วยสองสามคำแล้วก็พาข้าพเจ้าเข้าประตูสโมสร.

ในขณะที่ยืนอยู่ในห้องกลางใหญ่และมีคนใช้กำลังมารับเสื้อหมวกของเราไปเก็บนั้น ข้าพเจ้ารู้สึกตะลึงในความงามต่าง ๆ ของสถานที่ซึ่งจัดไว้สำหรับงานวันเกิดของมิสเตอร์ เอ็ดเวอร์ดเบดเป็นส่วนโดยฉะเพาะ มีโคมและร้อยระย้าต่าง ๆ แขวนอยู่เต็ม ประทีปโคมไฟก็จุดไว้สว่างไสว ตามกำแพงห้องมีรูปภาพงาม ๆ ของนานาชาติแขวนอยู่ โต๊ะรับประทานอาหารซึ่งตั้งไว้หน้าแน่นก็จัดไว้อย่างงดงาม มีดอกไม้ ชักเปี๊ยะ และอื่น ๆ ยืนชมห้องนี้อยู่สักครู่อาร์โนลด์ก็พาข้าพเจ้าขึ้นไปข้างบน.

สหายพาข้าพเจ้าเข้าไปในห้องเล็กห้องหนึ่ง บอกให้รออยู่สักครู่แล้วก็เดินหายไปทางเฉลียง สักครู่จึงพาบุรุษรูปร่างสูงใหญ่ ศีรษะล้าน ตาโตมโต ปากค่อนข้างหนา เข้ามา.

"นี่คือ 'บอบบี้'" อาร์โนลด์แนะนำ "นี่

มิสเตอร์เอ็ดเวอร์ดเบล เบ็นสัน เราเรียกกันว่า 'เอ็ดดี้'"

ข้าพเจ้าจับมือกับท่านผู้ช่วยบรรณาธิการแล้ว เราก็คุยกันอยู่สักครู่ มิสเตอร์เบ็นสันหันไปทางอาร์โนลด์ พูดว่า "อาร์โนลด์ ไปบอกให้เขาเตรียม 'บ้าย' ไว้ซี่ พ่อลูกชาย"

ชายหนุ่มผู้นั้นรับคำสั่งแล้วก็รีบเดินออกไปจัดการ.

"เธอจะต้องไปยืนอยู่บนเวที" มิสเตอร์เบ็นสันบอกข้าพเจ้า "พอม่านเปิดจะมีคนตบมือให้เธอทั้งสโมสร เธอคอยคำนับให้สวย ๆ นะอย่าลืม"

"มิสเตอร์เบ็นสันครับ" ข้าพเจ้าพูดอย่างตกตะลึง "ผมไปทำอะไรมาจึงจะสมควรได้เกียรติยศถึงเพียงนี้?"

"เพราะเธอเป็น 'บอบบี้' ในหนังสือพิมพ์ไทมส์" แกตอบ "และในการที่เธอได้เข้ามารวมเป็นพวกของเราแล้ว"

"มิสเตอร์เบ็นสัน ผม———"

"แน่นอน เธอไม่ต้องปฏิเสธ" แกพูดตัดบท "เธอเป็นพวกของเราแล้ว ใครที่เข้ามาในสโมสรนี้จะต้องเป็นสมาชิกทั้งสิ้น ยังไม่เคยมีใครรอดออกไปสักคน"

ทันใดนั้น เราได้ยินเสียงระฆังดังอยู่สองสามที.

"นั่นเป็นอาณัติสัญญาให้เข้ารับประทานอาหารในห้องกลาง" เบ็นสันอธิบาย "เธอตามมากับฉันตามฉันมา"

เบ็นสัน พาข้าพเจ้าลงบันไดไปที่ห้องเล็กห้องหนึ่ง มีฉากแดงบังอยู่ ด้านข้างเปิดออกไปสู่ห้องกลางใหญ่ซึ่งมีเสียงคนพูดและหัวเราะกันเอ็ดอึง.

"เอา 'ป้าย' เข้ามา!" เบ็นสันร้องสั่ง.

ทันใดนั้น เด็กคนใช้แต่งตัวอย่าง 'เบ็ลล์บอย' ก็เดินถือป้ายขาวอันหนึ่งเข้ามา ป้ายนั้นเขียนไว้เป็นตัวอักษรขนาดใหญ่ว่า 'Introducing Bobbie!' หรือ 'แนะนำบอบบี้!' พอจัดป้ายให้อยู่ตามที่เรียบร้อยแล้ว เบ็นสันก็วิ่งผลุนผลนออกไป.

"พร้อมแล้วหรือครับ?" เด็ก 'เบ็ลล์บอย' ถาม.

"พร้อม" ข้าพเจ้าตอบ.

ทันใดนั้นไฟซึ่งจุดอยู่สว่างจ้าในห้องกลางก็หรี่ลงจนเกือบมืด ม่านแดงซึ่งปิดอยู่ตรงหน้าข้าพเจ้าค่อย ๆ เผยออก มีเสียงโห่อวยพร และเสียงตบมือเป็นเกียรติยศแก่ข้าพเจ้าดังสนั่นทั่วไปหมด.

"Introducing Bobbie!" "Introducing Bobbie!" เสียงเชาอ่านป้าย ซึ่งตั้งอยู่ข้างตัวข้าพเจ้าไม่หยุดหย่อน ข้าพเจ้าโค้งตัวคำนับเสียรอบข้าง สักครู่จึงได้มีชายชราผู้หนึ่งเดินถือสมุดใหญ่มาให้ข้าพเจ้าเซ็นนามเข้าเป็นสมาชิกของสโมสร.

"ฉันคือ โรนาลด์ริตสตัน นายกของสโมสร" ชายชราผู้นั้นกล่าว.

ข้าพเจ้าก้มศีรษะทำการเคารพ ยื่นมือไปจับมือท่านนายก แล้วรับปากกาจากเด็ก 'เบ็ลล์บอย' มาเซ็นนามตามคำขอร้องของมิสเตอร์ริตสตัน มี

เสียงโห่และตบมือดังขึ้นกราวใหญ่ แล้วม่านก็รูดปิดเข้าหากัน.

เดิรออกมาจากห้อง ข้าพเจ้าพบอาร์โนลด์ยืนรออยู่.

"นี่ บอบบี้" เขาถาม "เธอไม่อยากไปนั่งโต๊ะกินเข้ากับคนแก่คนเฒ่าไม่ใช่หรือ? มานั่งกับพวกเราดีกว่า บางทีเราอาจลากเอามาเรียมานั่งร่วมโต๊ะด้วยก็ได้"

"เอามาเรียมานั่งด้วยได้ จริงหรือ?" ข้าพเจ้าถาม.

"เห็นจะลำบาก" อาร์โนลด์พูดอย่างท้อ "มาเรียเป็นคน 'ปอปูล่า' มาก มีคนรู้จักมากมายเหลือเกิน บ่ายนี้อาจไปนั่งอยู่กับใครเสียแล้วก็ได้ แต่ไม่เป็นไร ผมจะพยายาม"

ขณะที่เราเดิรอยู่ที่ในห้องกลาง ใครที่นั่งอยู่ที่โต๊ะอันยังมีคนไม่ครบก็ร้องเรียกให้เราไปนั่งด้วย "อาร์โนลด์" เสียงร้อง "เอาบอบบีมานั่งที่นี่ซี เธอก็มานั่งเสียด้วยซี มีที่ถมไป"

"เฮ้ย พีลิป" อาร์โนลด์ตอบ "เรามีที่ของเราแล้ว ขอบใจ"

เราเดินมาถึงโต๊ะที่ว่างโต๊ะหนึ่ง อาร์โนลด์ชี้ให้ข้าพเจ้านั่งรออยู่ ส่วนตนเองจะไปตามมาเร็ยและเดล์มอยรามาให้ สหายข้าพเจ้าหายไปสักครู่ก็กลับมา พูดอย่างหมดหวังว่า "เอ็ดดี้เอามาเร็ยและมอยราไปนั่งเสียด้วยที่โต๊ะแล้ว คนแก่บางคนช่างโง่เสียจริง ๆ แต่เธอต้องไปหามาเร็ย ผมบอกเขาไว้แล้ว ประเดี๋ยวค่อยกลับมาที่นี่ใหม่"

ข้าพเจ้าเดินตามอาร์โนลด์ไปจนสุดมุมห้องอีกด้านหนึ่งซึ่งมีโต๊ะมิสเตอร์เบ็นสันอยู่ที่นั่น คนที่นั่งร่วมวงอยู่ด้วยล้วนเป็นคนใหญ่โตทั้งสิ้น มีลอร์ดบีเวอร์บรุก และลอร์ดรอทเทอร์เมียร์ ผู้เป็นเจ้าของหนังสือพิมพ์ที่มั่งคั่งที่สุดในประเทศอังกฤษ และมิสเตอร์ดักกลาส บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ 'เดลี่เอกสเปรส' กับคนอื่น ๆ รวมทั้งเดล์มอยราและมาเร็ยด้วย พอเห็นข้าพเจ้า

มาเรียก็ลุกขึ้นยืนต้อนรับ เราจับมือกันสั่นด้วยความปีติยินดี หน่อนยังคงสวย นัยน์ตายังคงโตดำชะม้อยงามเช่นเดียวกับนัยน์ตาที่ข้าพเจ้าเคยเห็น เคยรัก หน่อนสวมเสื้อราตรีกำมะหยี่ดำ สวมสร้อยคอไข่มุกดำยาวเป็นระย้า ดูหน่อนปราดเดียวข้าพเจ้าก็ทราบได้ทันทีว่ามาเรียยังคงรักข้าพเจ้าอยู่ มาเรียไม่เหมือนดำจวน ในระหว่างที่หน่อนจากข้าพเจ้าไปอยู่ปารีส ไม่เคยมีอะไรในโลกที่ทำให้หน่อนแหนงใจข้าพเจ้าได้.

"บอบบี้" มาเรียพูดเป็นเชิงกะซิบ "คืนนี้ฉันต้องการจะเต้นรำกับเธอเป็นคนแรก"

"ได้ซี มาเรีย" ข้าพเจ้าตอบ.

ครั้นแล้ว อาร์โนลด์กับข้าพเจ้าก็เดินกลับมาที่โต๊ะของเรา.

—๔—

การเลี้ยงได้ดำเนินไปอย่างการเลี้ยงใหญ่ทั่วหลาย มีเสียงซ่อมซ้อนเสียงคุยกันถึงเรื่องต่าง ๆ ดอร์ดรอทเทอร์ดื่มเพื่อความสุขในวันเกิดของมิสเตอร์เบ็นสัน พวกเราดื่มตาม เราดื่มอีกเป็นคำรบสอง แด่คราวนี้ให้แก่หนังสือพิมพ์หรือละครโรงใหญ่ มีการกล่าวชมเชยท่านผู้เป็นเจ้าของวันเกิด และผู้ที่มีชื่อแต่ละคนซึ่งถูกขึ้นมาพูดด้วนเป็นคนพูดจาตลกคะนอง และพูดอย่างมีเรื่องสนใจอยู่ด้วยเสมอ มิสเตอร์เบ็นสันกล่าวสุนทรพจน์ตอบขอบใจผู้ที่มาอวยชัยให้พรในงานนั้น ก่อนจบได้พูดถึงหนังสือพิมพ์ บรรยายประวัติของหนังสือพิมพ์ไทมส์โดยสังเขป แล้วจบลงด้วยถ้อยความว่า “ละครโรงใหญ่นี้ทำให้ข้าพเจ้าภาคภูมิใจยิ่งนัก และทำให้ข้าพเจ้าเป็นสุขตั้งแต่หนุ่มจนแก่ ท่านสุภาพที่รักทั้งหลาย ถ้าท่านต้องการจะอวยพรให้ข้าพเจ้าเป็นสุขอย่างจริง ๆ แล้ว ขอให้ดื่มเพื่อละครโรงใหญ่ของเรา!”

"ชโย ! ชโย ! ชโย ! ละครโรงใหญ่ !" เป็นเสียงร้องขึ้นพร้อมกัน.

"มิสเตอร์เบ็นสันครับ" เสียงร้องถามขึ้นมาอีกเสียงหนึ่ง "ทำไมท่านจึงไม่เคยแต่งงานเลยในชีวิต ?"

ในทันใดนั้น ผู้ช่วยบรรณาธิการยืนขึ้นตอบ "ในการวิวาหมงคลเราต้องการอย่างน้อยสองคน ข้าพเจ้าคนเดียว หาคนอื่นมาผะสมให้ครบสองไม่ได้ แต่ท่านที่รัก ข้าพเจ้าแต่งงานแล้วนี่ท่าน..."

"แต่งงาน ?" เป็นเสียงถามอย่างฉงน "แต่งกับใคร ?"

"แต่งงานกับละครโรงใหญ่ !" มิสเตอร์เบ็นสันตอบ.

"ชโย!" เป็นเสียงร้องขึ้นพร้อมกัน "ละครโรงใหญ่ !"

เราต่างก็เดินขึ้นบันไดไปที่ห้องเต้นรำข้างบน ซึ่งจัดไว้หรูเป็นพิเศษ พอไปถึงดนตรีก็ตั้งต้นบรรเลงเพลงฟอกละครอีกบทหนึ่ง ข้าพเจ้า

เที่ยวเดินตามหามาเรีย อยู่เป็นนานในหมู่คนที่ยืนอยู่ล้นหลามก็หาหล่อนไม่เห็น ในที่สุดมีเสียงเรียกมาว่า "บอบบี มาซ์จะ!" ข้าพเจ้าเหลียวไปดู พบแม่ยอดรักคู่ชีวิตกำลังยืนรออยู่ด้วยท่าอันงาม โอ! ท่านสุหายที่รัก มาเรียยังคงสวยในระหว่างที่เราจากกันไปไม่มีอะไรที่จะมาทำให้ความงามของหล่อนลดน้อยลง มีแต่จะทำให้หล่อนงามขึ้น ผิวพรรณผุดผ่องเข้ากับแสงไฟซึ่งตามไว้เป็นสีต่างๆรอบห้อง เสื้อราตรีกำมะหยี่ดำและสร้อยคอไข่มุกดับต่างทุระย้าทำให้หล่อนเพราพริ้งจนเหลือที่จะพรรณนาได้ถูก หมวกรอบินฮูดซึ่งได้จากชักเปียะในห้องข้างล่างอันหล่อนสวมเป่ๆ อยู่บนศีรษะทำให้ดวงพักตร์ของหล่อนเป็นเด็กไปมาก.

"มาเรีย" มีเสียงเรียกขณะที่มาเรียกับข้าพเจ้ากำลังยืนอยู่ชิดกัน "ขอให้ฉันได้รับเกียรติยศเต้นรำกับเธอเป็นคนที่สอง"

"แหม ฉันเสียใจเหลือเกิน อาร์โนลด์" มาเรียตอบ "ฉันสัญญาว่าจะให้มิสเตอร์เบ็นสันเสียแล้ว เธอรอ 'อัน' ที่สามซี"

"ได้ มาเรีย" พูดแล้วอาร์โนลด์ก็หันหลังเดินหายไป.

"บอบบี้" หล่อนถามในขณะที่เรากำลังเต้นรำกันอยู่ "ยังไง เธอเป็นสุขดีหรือในระหว่างที่เราไม่ได้พบกัน?"

"ก็สบายดี มาเรีย" ข้าพเจ้าตอบ "การที่ฉันเป็นสุขก็เพราะสามารถจะเขียนอะไรบางอย่างให้หนังสือพิมพ์ต้องการได้"

"เธอนึกว่าฉันเป็นอะไรไป?"

"ฉันนึกว่าเธอคงเหมือนผู้หญิงอื่นที่ฉันพบมาแล้ว" ข้าพเจ้าตอบอย่างจริงจัง "ใจง่าย ลืมง่าย ได้เพื่อนใหม่ก็ลืมเพื่อนเก่า....."

มาเรียหัวเราะ.

"ฉันรู้ดีว่าเธอจะต้องมาเข้าเป็นพวกเราวันหนึ่ง เมื่อหนังสือพิมพ์ต้องการใครไม่เคยมีใคร

หนึ่รอดไปได้” หล่อนพูด “การที่ฉันไม่ค่อยได้ติดต่อกับเธอมากนักก็เพราะก่อนที่เธอจะเข้าในสำนักหนังสือพิมพ์ ฉันต้องการให้เธอรู้สึกอยู่ว่าเธอเป็นคนฟรี เพราะเมื่อเธอมาทำงานในหน้าที่ผู้ส่งข่าวหรือผู้แทนเที่ยวไปในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก เธอจะต้องการความอิสสรมากที่สุด เธอจะพบผู้หญิงอื่นซึ่งเป็นชนแปลกชาติมีความยั่วยวนผิดกว่าผู้หญิงที่เธอเคยรู้จักมาแล้ว ถ้ามัวแต่จะทำให้เธอรู้สึกว่าเธอไม่ฟรี เธอจะต้องมัดตัวเป็นสัตย์อยู่กับฉันเสมอ ฉันก็จะเป็นคนอยุกติธรรมเกินไป ผู้ส่งข่าวหรือผู้แทนมีโอกาสที่จะได้พบผู้หญิงดี ๆ เสมอ และยังมีหญิงบางพวกที่ผู้ชายรู้สึกว่าถ้าใครไม่ได้รักร่วมสมาคมด้วยแล้วก็เสียชาติเกิด”

“และสำหรับเธอก็คงเหมือนกัน” ข้าพเจ้าถามท้วงขึ้น “เธอต้องการจะพบชายอื่นที่แปลกชาติ.....?”

"ผู้หญิงผิดกับผู้ชาย บอบบ้" หล่อนตอบ "เราต้องดำเนินตามกฎแห่งมรรยาทของเรา อย่างเคร่งครัด ผู้หญิงเป็นฝ่ายที่ต้องมีคุก พ่อเพื่อนรัก"

"และเธอไม่มีใจที่จะรักใครได้จริงจัง เธอชอบเปลี่ยน"

"บอบบ้ ฉันเป็นของหนังสือพิมพ์ เป็นของละครโรงใหญ่"

ดนตรีจบลง พวกเต้นรำก็กระจัดกระจายกันไปมาเรียพลัดไปเดินคุยกับคนอื่น ข้าพเจ้าเดินมาพบอาร์โนลด์เลยชวนกันไปดื่ม.

คืนนั้นข้าพเจ้าได้มีโอกาสเต้นรำกับมาเรียเพียงครั้งเดียวเพราะมีคนอื่นอยู่มาก ตอนก่อนกลับบ้าน อาร์โนลด์จะขอมาส่งข้าพเจ้าจนถึงที่ข้าพเจ้าไม่ยอมเพราะรู้สึกว่าดึก อ้างว่าข้าพเจ้าก็สามารถกลับได้เอง อาร์โนลด์ตกลง ก่อนรถ 'แท็กซี่' ของข้าพเจ้าจะออก เขาพูดว่า "ละครโรงใหญ่นะ บอบบ้ อย่าลืม!"

"ละครโรงใหญ่ อาร์โนลด์" ข้าพเจ้าตอบ.

บทที่ ๑๓

เรื่องละคร

—๑—

ก่อนที่จะดำเนินเรื่องต่อไป ข้าพเจ้าจำเป็นต้องพูดให้ท่านเข้าใจเสียก่อนว่า ทำไมข้าพเจ้า—วิสุตร์ ศุภลักษณ์ ณ อยุธยา—จึงได้เข้าเป็นนักหนังสือพิมพ์ เป็นทั้งผู้ส่งข่าว ผู้แทน ผู้เขียนอาร์ติเกิล ผู้ตรวจแก้ข่าวเมื่อมีที่ว่างหรือไม่ ส่งเสมอในหน้าหนังสือพิมพ์รายวัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นวิธีดำเนินอาชีพอันไม่เคยมีนักเรียนไทยคนใดได้เคยเล่าเรียนมาก่อน ทำไมข้าพเจ้าจึงละการเรียนวิชากฎหมายเสียโดยเด็ดขาดอันเป็นสิ่งที่ไม่มีใครแนะนำให้กระทำอย่างยิ่ง? ท่านคงจะนึกไปบ้างกระมังว่าเพราะข้าพเจ้าหลงผู้หญิง หลงมาเรียเกรย์ เพลิดเพลินและชอบชีวิตอันหรูหรา

เรื่องที่ได้พบมาแล้วณสโมสรที่เฮย์มาร์เก็ต จึงได้มาสมัครเข้าอยู่ในหมู่พวกหนังสือพิมพ์ เรียนวิชชาที่ไม่มีใบสุทธิแสดงให้เห็นคุณวุฒิอะไรทั้งสิ้น ไม่มีดีกรี ข้าพเจ้าจะยอมรับข้อวินิจฉัยของท่านทุกประการ แต่ข้อวินิจฉัยนั้นจะผิดถูกประการใด เป็นสิ่งที่ข้าพเจ้าไม่สู้สนใจนัก.

ข้าพเจ้ามีเงินอยู่สองหมื่นบาท ใช้เป็นค่าโดยสารมาจากเมืองไทย ใช้เมื่ออยู่เมืองเบ็กส์ฮีธ์เสียบ้าง คงเหลือแต่เพียงหมื่นห้า กฎหมายข้าพเจ้าจำเป็นจะต้องเรียนให้จบภายในสามปี หมายความว่าจะต้องสอบได้ทุกครั้ง ถ้าตกครั้งใดก็ไม่มีเงินพอที่จะเรียนให้จบได้ ตกถึงเมื่อกลับไปบ้านก็คงไม่มีคุณวุฒิ ไม่มีดีกรี ชีวิตของการเรียนกฎหมายในถอนดอน สำหรับคนจนเช่นข้าพเจ้าเป็นชีวิตที่ว้าเหว่ ประสพแต่ความปรามาสอันเกิดจากการอยู่อย่างยากจนค่นแค้น ไม่มีโอกาสได้ไปเที่ยวที่ไหนนอกจากจะอยู่แต่ในถอนดอน เรียนไป.....เรียนไปเท่านั้น เมื่อสามปีพ้น

ไปแล้วถ้าสอบได้ทุกภาคของการสอบ ได้ดีกรีก็ดีไป ถ้าฉวยตกบ้างเล่าแม้แต่ครั้งเดียว ก็จะเป็นอวสานแห่งชีวิต ไม่ได้มีโอกาสพบปะรู้จักมักคุ้นประเทศและเมืองอื่นนอกจากประเทศอังกฤษและเมืองดอนดอนเท่านั้น กลับไปเมืองไทยก็คงจะต้องเรียกว่า มือเปล่า พร้อมทั้งกาย วาจา ใจและวิชชา เมื่อมานึกถึงความสามารถของสมองตนที่จะทำงานไปได้เพียงไรแล้ว ข้าพเจ้าจึงรู้สึกท้อ กลัวการภายหน้า ทั้งเมื่อมาเห็นความร่าเริงแห่งชีวิตของพวกที่อยู่ในสโมสรหนังสือพิมพ์ เห็นเดลี่มอยรา เห็นมาเร็ยเกรย์ และเห็นเรื่องราวต่าง ๆ ของตนที่เขียนปรากฏอยู่ตามหน้าหนังสือพิมพ์แทบทุกชะนิด ทำไมเล่าข้าพเจ้าจึงจะไม่สมัครเป็นพวกหนังสือพิมพ์พร้อมทั้งกาย วาจา และใจ ข้าพเจ้ากลับมาเมืองไทย ไม่มีคุณวุฒิอะไรที่จะแสดงให้เชื่อถือได้ ไม่มีดีกรี แต่ข้าพเจ้าก็ไม่รู้สึกเสียใจแม้แต่น้อย วิชชาหนังสือพิมพ์ได้สอนให้ข้าพเจ้าระงับความทะเยอทะยาน สอนให้เป็น

ผู้ใหญ่ที่ดี จะมีวิชาชีพชนิดใดในโลกที่จะให้ความสุขแก่ข้าพเจ้าได้ยิ่งกว่านี้ ?

วิชาหนังสือพิมพ์ได้พาข้าพเจ้าเที่ยวไปในประเทศต่าง ๆ พบและสมาคมกับชนต่างชาติต่างภาษาทุกชนิด เจ้านาย ไพร่ กระฎุมพี มหาเศรษฐี ยาจก ผู้กล้าหาญ อ้ายโจรใจทมิฬ ผู้เจริญและผู้ทรยศต่อกฎธรรมดาแห่งชีวิตของโลก ได้นั่งเก้าอี้แถวหน้าของโรงละครใหญ่เสมอทุกวัน ลิ้มและเขียนข่าวหนังสือพิมพ์ แม้จะได้มีโอกาสเที่ยวไปในที่ต่าง ๆ ก็จริง แต่ก็คงเป็นชีวิตที่เต็มไปด้วยความลำบาก ข้าพเจ้าไม่ขอแนะนำให้เด็กหนุ่มคนใดดำเนินอาชีพในทางนี้เป็นอันขาด ความจริงแห่งชีวิตเป็นสิ่งที่ขมขื่น ทารุณ อยุกติธรรม ผู้ส่งข่าวและผู้เขียนข่าวเป็นผู้เห็นความจริงอันนี้ เขาจะต้องทำใจให้เป็นท่อนเหล็กไม่ยอมอ่อนต่อสภาพแห่งความจริงซึ่งคอยแต่จะพาไปสู่ความพินาศ สำหรับผู้ที่ประสงค์จะมีรายได้ประจำ เวลากินอยู่

หลับนอนเป็นระเบียบ มีบ้านที่เป็นสุข หนังสือพิมพ์ไม่ใช่อาชีพที่จะพึงต้องการอย่างยิ่ง.

ดึกดื่นค่ำคืนไม่ว่าเวลาใด ผู้ส่งข่าวจะต้องถูกจากที่นอนทันทีถ้ามีเสียงโทรศัพท์ดังมาจากห้องท่านผู้ช่วยบรรณาธิการที่ฟิดส์ตรีต เที่ยวไปตามหาข่าวที่หนังสือพิมพ์ของตนต้องประสงค์โดยด่วน ได้ข่าวแล้วกลับไปโรงพิมพ์ นั่งเขียน..... เขียนไปจนกว่าปากกาจะหลุดจากมือ ระฆังแห่งชีวิตจะดังขึ้นเป็นครั้งสุดท้าย เขาจะต้องเป็นคนตื่นอยู่เสมอ เส้นประสาทจะต้องดีไม่มีเหตุการณ์อะไรที่จะทำให้ตกใจหรือท้อใจได้เป็นอันขาด ในระหว่างที่ทำหน้าที่อยู่ ข้าพเจ้ารู้สึกเหนื่อยรู้สึกท้ออยากจะกลับบ้านเสียหลายครั้ง แต่การเผชิญภัยและชีวิตหนังสือพิมพ์คงดึงข้าพเจ้าไว้สำเร็จเสมอเป็นเวลาตั้งปีเศษ.

แม้ว่าจะเหนื่อยยากลำบากใจเพียงไรก็ดี หนังสือพิมพ์ก็ยังคงเป็น 'เกม' ที่ประเสริฐที่สุดในโลก 'เกม' หนึ่ง สำหรับเด็กหนุ่มที่มีสมองไว นิสัย

ขึ้นบานตลกคะนอง มีคุณวุฒิที่จะเขียนและใช้คำพูดที่ไพเราะ ละครแห่งชีวิตอาจช่วยตัวได้ ช่วยให้เป็นคน เป็นผู้มีเกียรติยศและความมั่นใจ.

การที่ข้าพเจ้าต้องละออกจากหนังสือพิมพ์อันเป็นชีวิตที่ข้าพเจ้ารักยิ่ง กลับมาเมืองไทย เป็นเรื่องที่เศร้าที่สุด ข้าพเจ้าจำเป็นต้องอำลาก็เพราะร่างกายไม่สมบูรณ์พอสำหรับชีวิตอันหมุนเวียนเปลี่ยนกลับไม่หยุดหย่อน ก่อนออกจากอังกฤษข้าพเจ้าป่วยหนักต้องเข้ารักษาตัวในโรงพยาบาลถึงสองเดือนเศษ หายป่วยแล้วไปอยู่อเมริการ่วมสมาคมกับพวกหนังสือพิมพ์ นิวยอร์คไทมส์และบอสตันเกลเส็ตต์ ข้าพเจ้าซ้ำป่วยหนักลงอีกหนหนึ่ง นายแพทย์บอกว่าข้าพเจ้าเป็นคนอ่อนแอ ห้ามไม่ให้ทำงานอะไรเลยเป็นเวลาอย่างน้อยสองปี ข้าพเจ้าไม่เชื่อคำแนะนำนั้นเพราะเชื่อไม่ไหว ออกจากอเมริกาก็ได้ไปเขียนข่าวที่ฮาไวญี่ปุ่นและจีน ปักกิ่งเวลานั้นเกิดการ 'แอนตี้' ชาวต่างประเทศอย่างแรงจนอังกฤษและญี่ปุ่นต้องร่วมมือกันปราบพวกจีน เกิด

สงครามน้อยๆกันขึ้นรอบเมือง ผู้สื่งข่าวมีหน้าที่ๆ จะต้องเที่ยวไปดูความเป็นไปให้ตลอด บางทีก็ไปตกอยู่ในหมู่ที่ไม่รู้ว่าเราเป็นใคร เขาว่าเป็นศัตรูเราหนึ่ง วิ่งบ้างเดินบ้างไปตามถนนต่างๆ ขึ้นบ้านขึ้นหอนาฬิกาเพื่อเอาชีวิตรอด เมื่อรอดกลับมาที่โฮเต็ลของคนได้ก็ตั้งต้นเขียนข่าวที่ได้มาซึ่งเราเรียกว่า 'สกู๊ป' ทำอยู่เช่นนี้ทุกวันจนเวลาตั้งสองสัปดาห์ข้าพเจ้าจึงป่วยลงอีก ต้องออกจากบ้านกิ่งไปพักอยู่ที่เนิรสซิงโฮมในเซี่ยงไฮ้ พอหายก็เป็นอันหมดหวังที่จะเป็นพวกหนังสือพิมพ์ต่อไปได้อีก นั่นคืออวสานแห่งเรื่องเผชิญภัยของข้าพเจ้า ละครแห่งชีวิตบีดม่าน.

ท่านบิดาของข้าพเจ้าพูดถูก ท่านได้พูดไว้ว่าคนอย่างข้าพเจ้าส่งไปเมืองนอกก็เสียเงินเปล่าไม่มีผล——

เดดิมอยราแนะนำให้ข้าพเจ้ากลับบ้านไปเขียนเรื่อง *'ละครแห่งชีวิต'* ให้คนไทยอ่านเพื่อความรักของข้าพเจ้าซึ่งมีต่อมาเรียเกรย์ ดังนั้นข้าพเจ้าจะขอเขียนไปจนจบ.

—๒—

เมื่อเข้าเป็นนักหนังสือพิมพ์ใหม่ ๆ ข้าพเจ้าได้ย้ายจากบ้านมิสซิสแฮริสที่ฟุลแฮม มาอยู่บ้านเดียวกับอาร์โนลด์แบริงตันที่เอิลสคอร์ตโรด บ้านเราเป็นส่วนหนึ่งของตึกสามชั้น เราอยู่ชั้นบนมีห้องนอนเล็ก ๆ สองห้อง ห้องนั่งเล่น ห้องทำงานและห้องน้ำ เหมาะสำหรับชายโสดอย่างยิ่ง อาร์โนลด์กับข้าพเจ้าเป็นมิตรกันดี เรามักจะไปไหนไปด้วยกัน เวลาว่างเราเชิญพวกเพื่อนหนังสือพิมพ์ด้วยกันไม่ว่าหญิงชายมาเล่นบริดช์และเต้นรำเสมอ สนุกสบายอย่างที่สุด.

ลอนดอน— ถ้าท่านจะสนใจในความเป็นอยู่ของลอนดอนจริง ๆ แล้ว จะมีการเผชิญภัยทุกชะนิดสำหรับท่านเสมอ เช่นเดียวกับนครหลวงที่มีชื่อเสียงทั้งหลายในโลก ลอนดอนต้องได้รับความอับอาย เพราะอารมณ์อันหุนหันพลันแล่นของชาย

หญิงบางพวก มีการต่อสู้กับชีวิต การแข่งขัน ความกล้าหาญ ความอดทนของมนุษยชน ท่านนึกดูหรือเปล่าว่า ถนน และความงาม ความมีชื่อเสียงของถนนนั้นเป็นหน้ากากสวมบังความฝืนความบ้า ความมั่นใจในสิ่งที่ผิดอยู่มากมาย.

ครั้งหนึ่ง มีข่าวมาว่า สตรีสาวสวยผู้หนึ่งซึ่งเป็นคนมีชื่อเสียงว่าชอบชุกชนถูกฆ่าตายในบ้านอันหรูของหนุ่มที่ตำบล เมย์แฟร์ ผู้ร้ายมิได้ขะโมยอะไรไปเลย เป็นแต่หนีไปเฉยๆ ตำรวจรักษาการณ์เห็นก็วิ่งไล่ไปตามถนนต่างๆ เวลานั้นดึกมาก ชายผู้นั้นหนีตำรวจมาได้สักครู่ ก็จับรถ 'แท็กซี่' ได้คันหนึ่ง ใช้ให้คนขับให้พาตนไปที่ถนนแห่งหนึ่งทางตำบลอิสต์เอ็นด์อันเป็นที่อยู่ของพวก 'ไพร่ราบ' ซึ่งกฎหมายต้องการตัว ตำรวจผู้นั้นมิได้ย่อท้อ จับรถเช่าอีกคันหนึ่งขับไล่ตามไปเหมือนกัน พอไปทันรถผู้ร้าย คนขับรถก็บอกว่าคนร้ายได้หนีไปเสียแล้ว ตำรวจเที่ยวตามหา

อยู่หลายชั่วโมงไม่พบ ข่าวนี้มีอยู่ในหน้าหนังสือพิมพ์ทุกฉบับในวันรุ่งขึ้น อาร์โนลด์และข้าพเจ้าถูกท่านผู้ช่วยบรรณาธิการส่งไปสืบว่า การสืบจับผู้ร้ายของตำรวจที่อิสต์เอ็นด์นั้นไปกันถึงไหนแล้ว และถ้าเราสามารถจะรู้ได้ว่าผู้ร้ายคือใคร อยู่ที่ไหนด้วย ก็จะให้รางวัลอย่างงาม.

เพื่อจะสืบให้รู้เรื่องนี้ เรา—อาร์โนลด์และข้าพเจ้า— จึงต้องไปเที่ยวดูเหตุการณ์ที่ 'ตำบลพวกไพร่ราบ' เสมอ เป็นเวลาตั้งสี่วันตำรวจทั้งถอนตอนยังคงไม่สามารถหาร่องรอยของคนร้ายได้ ส่วนเราได้สืบรู้เรื่องระแคะระคายอะไรบางอย่างอยู่บ้าง หน้าสถานีตำรวจกลางที่ถนนโบว์สตรีตมีประกาศให้รางวัลเป็นจำนวนพันปอนด์แก่ตำรวจผู้สามารถจะมาแจ้งแก่ท่านอธิบดีได้ว่า ผู้ร้ายฆ่าสตรีชื่อผู้นั้นคือใครอยู่ที่ไหน อีกสองสามวันต่อมาสำหรับการสืบของพวกตำรวจฉบับ ข่าวนั้นก็ยังเงียบอยู่ ส่วนหนังสือพิมพ์ที่ปากไวก็พากันพิมพ์

ตัวโต ๆ ว่า *'เมื่อไรจะจับอ้ายวายร้ายได้! ตั้งพัน ปอนด์แล้วยังไม่พออีกหรือ?'*

ในระหว่างเวลาเจ็ดวันที่เราเที่ยววิ่งหาข่าว หรือ 'สกู๊ป' ให้หนังสือพิมพ์เรื่องการฆาตกรรม รายนี้ ข้าพเจ้ารู้สึกสนุกและชอบดูความเป็นไป ของ 'พวกไพร่ราบ' ในตำบลอิสต์เอ็นด์ของ ลอนดอน ซึ่งอาร์โนลด์และข้าพเจ้าจำเป็นต้องไป เยี่ยมเยียนเสมอ ข้าพเจ้าพบพวกรัสเซี่ยนที่หนี จากคุกในไซบีเรียสมัยพระเจ้าซาร์ ยังคงมีรอย ตรึงตราของโซ่และเครื่องพันธนาการต่าง ๆ มี รอยแส้และอื่น ๆ ตามลำแขนและขา เห็นพวกรัส เซี่ยนที่ถูกพวกบอลเชวิคจองจำเช่นเดียวกันใน สมัยกบฏใหญ่เมื่อแปดปีมานี้ ข้าพเจ้าได้เห็นพวก จีน แขกนิโกร ซึ่งอาศัยอยู่ในบริเวณอันเต็มไป ด้วยความสะพึงกลัว เวลาเช้ามีพวกผู้หญิงหลาย ชาติหลายภาษานั่งซักเสื้อผ้าซึ่งเกือบจะมองไม่รู้ว่า เป็นอะไรอยู่ตามถนน ความยากจนค่นแค้นของ

ไวต์แช็ปเปิล หรือ อิสต์เอ็นด์ ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกสังเวชใจไม่น้อย.

เนื่องจากการสืบหาผู้ร้ายรายนี้ ข้าพเจ้าเรียนรู้ว่า บรรดาห้างร้านใหญ่โตโดยมากทางเมย์แฟร์และเวสต์เอ็นด์มักจะส่งเครื่องเย็บปักถักร้อยต่างๆ ของพวกมหาเศรษฐีไปให้พวกที่อิสต์เอ็นด์ทำทั้งสิ้น ทำกันอย่างสกปรก ซักกันอย่างเอาพอได้ ดังนั้นจึงเป็นที่ควรพยากรณ์ได้ว่าเสื้อผ้าเหล่านั้นเมื่อกลับไปถึงเจ้าของก็คงมีเชื้อโรคติดไปด้วยไม่น้อย ที่อิสต์เอ็นด์มีโรงงานมวนบุหรี่ ใช้คนหลายพันทั้งหญิงและชาย พวกนี้มวนกันได้รวดเร็วอย่างไม่น่าเชื่อ.

พอตกกลางคืน เราออกจากอิสต์เอ็นด์ตรงไปโซโหซึ่งเป็นตำบลเล็กๆ แห่งหนึ่ง มีโรงอาหาร 'คอนติเนนเติล' ตั้งอยู่เป็นแถว และได้ชื่อว่าเป็นสถานที่ที่มีอาหารดีที่สุดในลอนดอน มีราคาแตกต่างกันตามกะเป๋าของพวกที่มาอุดหนุน โซโหเหมาะสำหรับเศรษฐีและเหมาะสำหรับท่านด้วย

เหมือนกัน ออกจากร้านอาหาร 'เปตีริชต์' เดิร ระหว่างถนนวอร์เตอร์และถนนคอมป์ตันเก่า เรา มักจะเห็นพวกเด็กหญิงฝรั่งเศสนั่งทำดอกไม้ประดิษ ต่างๆ สำหรับละคร 'แบลเดต์' และ 'แพนโตไมม์' ทำเครื่องเย็บปักถักร้อยต่างๆ สำหรับโรงละครใน ถอนดอน.

จากโซโห เราไปตรอก 'เลเทอร์เลนย์' ที่โฮบอร์นซึ่งเป็นบริเวณที่มีชาวอิตาเลี่ยนอาศัยอยู่ มาก ตำบลนี้คุ้นกับเมืองเนเปิลส์น้อยๆ มีสิ่งส วัณมีกลิ่นและมีความสกปรกคล้ายคลึงกัน ทาง เบื้องหลังของข้างถนนมีลานบ้าน มีสตรีสาว อิตาเลี่ยนนั่งซักผ้ากันอยู่เป็นหมู่ พวกเหล่านี้ล้วน เป็นคนสวยโดยมาก พอเห็นก็ทำให้ข้าพเจ้านึก ถึงมาดอนนาของ เรเฟล สตรีเหล่านี้ร้องเพลง ด้วยเสียงอันไพเราะในระหว่างที่ซักผ้าอยู่ และ บางทีก็มีเด็กเล็กมาล้อมพังอยู่รอบข้างซักผ้า ด้วย.

ออกจากตรอกนั้นไปสักครู่ ก็ถึงร้านขายขนมปังเล็กๆ ร้านหนึ่ง ซึ่งมีขอทานนำเอารถออร์แกนมาไขเป็นเพลงให้เราฟังทุกวัน พอเราเดินไปถึงก็มีเด็กอนาถาสองสามคนวิ่งถือหมวกมาขอทาน และพอได้เงินไปแล้วก็กล่าวคำขอบใจวิ่งกลับไปยืนกับผู้ใหญ่ที่กำลังยืนไขหีบเสียงอยู่.

ในบริเวณนี้เราเห็นชายแต่งตัวชุดขาวผู้หนึ่งกำลังใช้ดิน 'ปลาสเตอร์' บันรูปผู้มีชื่อเสียงในพงศาวดารง่วนอยู่ มีรูปนโปเลียน เนลสัน พระนางเจ้าวิกตอเรีย นายพลเอก กอร์ดอน พระนางเจ้าวินัสและเมอคิวรี ตั้งอยู่เป็นแถว เป็นตุ๊กตาตัวสูงขนาดหนึ่งศอกซึ่งมีผู้นำไปขายที่ตำบลลัดเกตฮิลล์ทุกวัน ในขณะที่ชมนายช่างบันผู้นั้นอยู่ รู้สึกว่ามีใครมาตบไหล่เบาๆ สองทีแล้วพูดด้วยเสียงอันไพเราะว่า "แฮลโหล มอบบ!"

—๓—

ข้าพเจ้าเหลียวดู พบมาเรียเกรย์ยืนยิ้มอยู่.

"แฮลโหล มาเรีย" ข้าพเจ้าตอบ "ฉันไม่นึกเลยว่าเธออยู่ลอนดอนเวลานี้"

"ฉันพึ่งกลับมาจากกรุงโรมสองสามวันนี้เอง" หล่อนตอบ "นี่เธอมาเดิรทำอะไรกันอยู่ที่นี่?"

"หา 'สกู๊ป' เรื่องมิสซิส—ถูกฆ่าตาย" ข้าพเจ้าตอบ.

"มาเรีย อะไรมาเดิรอยู่ตามแถวนี้?" อาร์โนลด์ร้องขึ้น.

"นี่ อาร์โนลด์" มาเรียกล่าว "เธอบอกข่าวเรื่องคนร้ายฆ่ามิสซิส—ไปที่เอ็ดดี้หรือ? เขาเสนอข่าวนั้นไปที่กรมตำรวจ ตำรวจตกลงจะทำการล้อมจับวันนี้เวลา ๒๑ น. ที่บ้านถนนโกรฟสตรีต"

"เอ๊ นี่ก็จวนแล้ว เราไปกันหรือยัง?" อาร์โนลด์หารือ.

"อะไร เธอไม่รู้มาก่อนตอกหรือ?" หล่อนถาม.

"ไม่รู้ นี่เราจะกลับไปโรงพิมพ์กันอยู่แล้ว" ข้าพเจ้าตอบ.

"เธอมากับเราไหม มาเร็ว?" อาร์โนลด์ถาม.

"แน่ละซี่" หล่อนตอบรับ.

ทันใดนั้นเราก็รีบเดินไปขึ้นรถ 'บัส' ที่โฮบอร์น สักครู่ก็ถึงไวต์แชปเปิล ในระหว่างที่เราเดินหาทางไปถนนโกรฟสตรีต ถูกพวกตำรวจถามไม่หยุด หย่อนว่า "ใคร หนังสือพิมพ์หรือ?"

"ถูกแล้ว" เราตอบ.

"อะไร?"

"ไทมส์!"

"ไปได้ รีบเดินเข้าหน่อย"

โกรฟสตรีตเป็นถนนที่แคบ แต่มีร้านอยู่หลายแห่งซึ่งแต่เดิมเป็นที่ตากผ้าของพวก 'ไพร่ราบ' เวลาที่เราไปถึงยังคงเงียบอยู่ ตำรวจยังมิได้กระทำอะไรทั้งสิ้น เราเดินไปตามถนนนั้นจนถึงบ้านน้อยๆ

ที่ต้องการอันเป็นที่มั่วสุมของพวกเหล่าร้ายในถอนดอน เดิรเที่ยวตรวจดูอยู่สักครู่ก็เห็นมีรถยนตร์คันใหญ่คันหนึ่งมาจอดที่หน้าบ้าน อ้ายพวกเหล่าร้ายสองสามคนลงจากรถ มายืนออกันอยู่ที่ประตูปริกษากันซุบซิบ สักครู่อ้ายหัวหน้าไขกุญแจประตูพาถูกน้องเข้าไป บ้านนี้เป็นสถานที่ที่มองดูลึกลับที่สุด มืด ประตูหน้าต่างปิดหมด ความเงียบสงัดและแสงจันทร์ซึ่งมีอยู่เล็กน้อยช่วยให้เราคิดไปว่าคงจะเกิดสงครามน้อย ๆ กันเป็นแน่ในไม่ช้า เรายืนแอบอยู่ตามซุ้มไม้รอดูเหตุการณ์ต่อไป.

สักครู่เห็นตำรวจสองคนเดิรไปที่ประตู เคาะเบา ๆ สองสามครั้ง.

"ต้องการอะไร?" เป็นเสียงถาม.

"ต้องการตัว 'ไบรน' และ 'เมอร์ดอร์ฟ'" ตำรวจตอบ.

"เขาไม่ได้อยู่ที่นี่"

"ไม่อยู่ก็เปิดซี เราต้องการจะค้น"

ประตูเปิดออกช้าๆ ตำรวจทั้งสองเดินเข้าไปในบ้านอย่างไม่สะดุ้งสะท้าน สามสี่นาทีต่อมาได้ยินเสียงปืนดังขึ้นนัดหนึ่ง ทันใดนั้นก็มีตำรวจอีกหลายสิบคนวิ่งฮือกันเข้าไปในบ้าน บ้างถือปืนกลปืนสั้นทุกชนิด ยิงกันอยู่สนั่นหวั่นไหว สักครู่ปืนสงบลง เราเห็นตำรวจสองสามคนเดินออกมาหาที่จะโทรศัพท์อย่างรีบร้อน เป็นอันรู้แน่ได้ว่าตำรวจเป็นฝ่ายชนะ เราสามคนเดินขึ้นไปดูเหตุการณ์ตามช่องทางที่จะเข้าไปในห้องที่มีคนอยู่เต็มเวลานั้น เราพบตำรวจสามคนถูกยิงตายอยู่ มีพวกผู้ร้ายหลายคนทุพพลภาพอย่างน่าทุเรศ เสียงกัดฟันทนพิษบาดแผล เสียงร้องครวญครางทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกหวาดพิลึก พอถึงห้องปรากฏว่า 'ไบรน' และ 'เมอร์ดอร์ฟ' ถูกจับเป็น ที่หน้าของคนทั้งสองมีเลือดเปื้อนอยู่ทั่ว 'ไบรน' เป็นคนที่มีอายุราวสี่สิบ หน้าตาน่ากลัวไว้หนวดเครา 'เมอร์ดอร์ฟ' เป็นเด็กหนุ่มมีอายุไม่เกินยี่สิบห้า หน้าตาสะอาดค่อนข้างสวย พอคนทั้งสองถูก

ตำรวจสวมกุญแจมือจูงเดิรมาถึงหน้าบ้าน ก็มีหญิงสาวผู้หนึ่งวิ่งโผเข้าไปกอดคอ 'เมอร์ดอร์ฟ' จูบสองสามที พลางก็ร้องไห้พิรำรำพันเพราะความรักและเสียดาย ตำรวจต้องพยายามปลีกหล่อนจากชายที่รักเสียนานจึงได้พาเมอร์ดอร์ฟมาขึ้นรถที่เตรียมไว้ข้างนอกได้.

เมื่อตำรวจและผู้ร้ายไปกันหมดแล้ว เราทั้งสามไปปลอบเด็กหญิงผู้นั้น ปรากฏว่าหล่อนชื่อแนนซีสมิท เป็นคนมวนบุหรี่ในโรงงานแห่งหนึ่งในบริเวณนั้น.

"ฉันรักเขา" หล่อนกล่าวพลางร้องไห้พลาง "ฉันรักเมอร์ดอร์ฟ"

"ทำไมเมอร์ดอร์ฟจึงได้ไปฆ่ามิสซิส – เสียเล่า มิสสมิท" มาเร่ียถาม.

"เมื่อปีเศษมานี้ ดิฉันกับเมอร์ดอร์ฟทำงานด้วยกันอยู่ที่เมืองคอร์นวอลล์" แนนซีสมิทเล่า "เราอยู่ด้วยกันเป็นสุขจนมิสซิส–ไปถึง หล่อนยั่วยวนเมอร์ดอร์ฟและหลอกพาเอาเมอร์ดอร์ฟของ

ดิฉันมาอยู่เสียที่นี่...ที่ลอนดอน อยู่ได้สักสองสามเดือนมิสซิส _ ก็เบื่อ ทิ้งให้เขาได้รับความชอกช้าใจอย่างที่สุด วันหนึ่งดิฉันได้รับจดหมายจากเมอร์ดอร์ฟขอให้ดิฉันลงมาอยู่ลอนดอนด้วย พอดิฉันมาถึง ก็พบเขาเข้าเป็นพวกชะโมยเสียแล้ว ลอนดอนได้เปลี่ยนนิสัยอันดีของเมอร์ดอร์ฟเสียสิ้น มิสซิส—เป็นผู้ทำลายความสุขของเราทั้งสอง”

“วันหนึ่ง จะเป็นอย่างไรก็ไม่ทราบ” แนนซีบรรยายต่อไป “เมอร์ดอร์ฟบอกกับดิฉันว่าจะไปธุระสักครู่ พอกลับมาดิฉันเห็นตำรวจวิ่งตามหลังติดมาด้วย เขาขอให้ดิฉันช่วย ดิฉันจึงพาเข้าไปซ่อนไว้ในห้องนอน และซักถามว่าเกิดเรื่องอะไรขึ้น เมอร์ดอร์ฟบอกว่าเขาได้ฆ่าหล่อนเสียแล้ว...ฆ่ามิสซิส _ เพราะหล่อนเป็นผู้ทำลายความสุขของเรา”

“คุณนายขา” หล่อนวิงวอนถามมาเรีย

"เขาจะประหารชีวิตเมอร์ดอร์ฟของดิฉันเทียว หรือ?"

เราปลอบโยนหล่อนสักครู่.

"ดิฉันจะวิงวอนพระผู้เป็นเจ้าเพื่อไม่ให้เมอร์ดอร์ฟถูกประหารชีวิต" หล่อนกล่าวพลางก็สะอื้นอย่างน่าสงสาร "เพียงแต่จะถูกคิดคุกสักสิบปี ดิฉันก็จะพอใจ ดิฉันจะรออยู่เสมอจนวันตาย ดิฉันรักเมอร์ดอร์ฟ"

ดูซีท่าน คนร้ายใจทมิฬเช่นเมอร์ดอร์ฟ ดังปรากฏตามรายงานของตำรวจ ยังมีโอกาสได้รับความรักอันเลิศเช่นความรักของแนนซี สมิท หล่อนรักมันโดยไม่พะวงว่ามันเป็นใคร หล่อนมีแต่ความเชื่อมั่น ในหมู่'ไพร่ราบ' ยังมีคนดีเช่นแนนซี หล่อนไม่มีความรู้สึกที่จะไปทำการดักชะโมยที่ไหน หล่อนไม่มีความอิจฉาในความมั่งคั่งสมบูรณ์ของผู้อื่น หล่อนต้องการแต่เมอร์ดอร์ฟของหล่อนเท่านั้น แต่เมอร์ดอร์ฟมีค่าไม่คุ้มควรกับความดงามของหล่อน ดังนั้นศาลจึงตัดสินประหารชีวิตเมอร์ดอร์ฟให้ตายตกไปตามกัน.

—๔—

อุทาหรณ์ของการสืบข่าวที่ได้เล่ามาแล้วเป็นแต่เพียงส่วนหนึ่งในวงชีวิตของพวกหนังสือพิมพ์เท่านั้น เรื่องที่จะแสดงให้โลกเห็นถึงสภาพแห่งมนุษยธรรมเป็นวงการที่กว้างขวางไม่มีที่สิ้นสุด ความสุขความทุกข์คือความมั่งคั่งความอนาถา แม้ผู้ที่มั่งคั่งอาจเป็นทุกข์ และคนอนาถาอาจเป็นสุข แต่นี่คือสภาพแห่งมนุษยธรรม ดังนั้นวงการจึงดำเนิรไปในหมู่คนทุกชะนิด ทุกชาติ ทุกภาษา...หน้าที่ของพวกหนังสือพิมพ์.

ระหว่างหกเดือนซึ่งทำงานและอยู่ร่วมกับอาร์โนลด์ ข้าพเจ้าได้มีโอกาสปะปนไปกับพวกยาจกเศรษฐี คหบดี ไปในงานเลี้ยงใหญ่ทั้งหลายในประเทศอังกฤษ เข้าโรงมหรสพเป็นพวกติชม ดูเรื่องละครในโรงละครแห่งชีวิต.

หลังฉากละครคือโรงพิมพ สำนักงานหนังสือพิมพ์ และโรงงานซึ่งสร้างขึ้นทั้งสองฟากถนน

ตอนหนึ่งของถนนฟลตสตรีต ข้าพเจ้ายังคงจำติดตาอยู่เสมอว่ารูปร่างของบริเวณนี้เป็นอย่างไร กิจการซึ่งได้ดำเนินไม่หยุดหย่อนอยู่ภายในบริเวณนั้นตลอดเวลา ๒๔ ชั่วโมงคือชะนวนแห่งความไมตรีจิตต์ ความพร้อมเพรียง แม้ว่าพวกเราจะเจ็บไข้ได้ทุกข์ประการใด หนังสือพิมพ์ของเราจะก็ต้องดำเนินไปตามธรรมดาเสมอ จะหยุดชะงักลงไม่ได้เป็นอันขาด ถ้าหนังสือพิมพ์เกิดอุปสรรคศูนย์หายลงวันใดก็คือ ความอับอายขายหน้าของพวกเราซึ่งจะกระจาย ออกให้โลกเห็นว่าเราทั้งหมดเป็นผู้ไม่สามารถ ไร้เกียรติยศ สำหรับประเทศในทวีปยุโรปและสหปาลีรัฐอเมริกากำลังหนังสือพิมพ์ก็คือ กำลังของประเทศ พวกหนังสือพิมพ์ได้เคยถูกเลือกขึ้นเป็นเสนาบดี เป็นประธานาธิบดีเป็นผู้ถือบังเหียนแห่งความเป็นอยู่ของประเทศมาแล้วเกือบจะนับไม่ถ้วน.

จำได้ว่าครั้งแรกที่เข้าทำงาน ข้าพเจ้าได้โต๊ะทำการในหมู่พวกพิมพ์ดีดซึ่งทำหน้าที่ดังอยู่เสมอ

เปลี่ยนคนกันอยู่เรื่อย มองไปทางหน้าต่างก็มีคนกำลังบ้อนกระดาษในแท่นพิมพ์นับจำนวนตั้งร้อย มีเสียงสนั่นไปเหมือนกัน ดึกดื่นค่ำคืนไม่ว่าจะเป็นเวลาใด เมื่อได้กลับจากไปสืบข่าวมาแล้ว ต้องวิ่งเข้าไปทำงานที่โต๊ะซึ่งแวดล้อมไปด้วยเสียงเหล่านี้ ที่แรกก็ทำไม่ได้ ไม่รู้จะตั้งใจทำได้อย่างไร รู้สึกระอาใจอย่างที่สุด แต่เมื่ออยู่ไปนานๆ ก็เคย บางทีกำลังนั่งเขียนง่วนอยู่ สวมกะบังหน้าเพื่อมิให้แสงไฟทำให้เคืองตา มีเสียงโทรศัพท์มาจากท่านผู้ช่วยบรรณาธิการคนหนึ่งเร่งมาว่า "บอบบี้ 'สกู๊ป' ของเธอเมื่อไรจะได้เล่า?"

"ประเดี๋ยวครับ รออีกห้านาที" ข้าพเจ้าตอบ.

"อะไร ตั้งห้าเทียวหรือ?" เสียงย้อนถามมาอีก "เอาแต่เพียงสองนาทีเป็นไร ดึกมากแล้วนะ บอบบี้ กันอยากตรวจ 'สกู๊ป' ของเธอแล้วจะไปนอน"

เสร็จธุระกลับบ้าน ตรงเข้านอน หลับเหมือนท่อนไม้ในชั่วเวลาสิบนาทีเป็นอย่างช้า การหลับชะนิดนี้เป็นนิจนิรันดร์ทำให้ข้าพเจ้าเชื่อมั่นอยู่จนทุกวันนี้ว่าความตายคือปรินิพพาน คือความบรมสุข ไม่ต้องนึกถึงทุกข์ในอนาคต ความตายนี้ก็ไม่ร้ายแรงอะไรนัก เป็นแต่เพียงการปราศจากความจริงความรู้สึก ตราบใดที่เรายังมีความรู้สึกอยู่เราก็จะหนีจากวัฏฏสงสารมิพ้น ความสุขคือส่วนหนึ่งของความทุกข์ และความทุกข์ก็ดุจกัน.

รุ่งเช้า เก้าหรือสิบนาฬิกาตื่นจากความสุข แลเห็นโลกซึ่งข้าพเจ้าคือส่วนหนึ่งของเครื่องจักรประจำวันหมุนไปเรื่อย ๆ ตามเคย โลกหมุนไปอย่างปราศจากความเมตตาสงสาร อะไรหนอจะทารุณยิ่งไปกว่าชีวิต ทำเราให้เป็นเครื่องจักรและให้เรามีความรู้สึกอยู่ด้วย.

ในระหว่างตื่นนอน ล้างหน้าสีฟันทำความสะอาดอยู่ในห้อง อาโนลด์มักจะเข้ามาหา มือถือถ้วยน้ำชาฝรั่งซึ่งชงไว้พร้อมเข้ามาด้วย.

"ยังไง เพื่อนรัก" เขาถาม "ยังคงสบายอยู่หรือ?"

ยิ่งอยู่นานวันข้าพเจ้าก็ยิ่งมีแต่จะรักและนิยมอาร์โนลด์มากขึ้นเสมอ ความใฝ่ใจของเขาในความเป็นอยู่ของข้าพเจ้า ความชอบพอด้วยน้ำใจอันบริสุทธิ์ ความเชื่อถือในเกียรติยศของเพื่อนเป็นลักษณะอันดีแห่งนิสัยของอาร์โนลด์ซึ่งข้าพเจ้าจะลืมเสียไม่ได้ สำหรับผู้ที่รู้จักแต่เผิน ๆ อาร์โนลด์เป็นคนแปลก เงียบ รู้จักยาก ไม่น่าจะสนใจนัก แต่สำหรับผู้ที่ใกล้ชิด เขาเป็นชาวอังกฤษที่ดีที่สุดคนหนึ่งที่ข้าพเจ้าได้รู้จักมา.

สำหรับมาเรียและข้าพเจ้า เรามีโอกาสได้พบกันเสมอที่สโมสรหนังสือพิมพ์ ที่บ้านเราและตามภัตตาคารต่าง ๆ ถ้าหล่อนไม่ติดธุระไปเสียที่เมืองอื่น ความรัก ความฝัน วิมานบนอากาศของเราที่ได้เคยสร้างกันไว้ที่ชายหาดเมืองเบ็กซ์ฮิลล์นั้นเปลี่ยนจากสภาพเดิมเสียแล้วสิ้น นี่ไม่ได้หมายความว่ามาเรียเลิกรักข้าพเจ้า ในระหว่างเวลาที่

ได้เที่ยวไปในที่ต่าง ๆ ในยุโรปในตำแหน่งผู้แทนหนังสือพิมพ์ไทมส์ สิ่งที่หล่อนได้เคยเห็นมาแล้วทำให้มาเรียเป็นผู้ใหญ่ขึ้นมาก หล่อนไม่ใช่เป็นคนสุดสี แม้จะรักใครก็สามารถเก็บไว้ภายในทรวงอกได้ ดังนั้นข้าพเจ้าจึงเชื่อมั่นว่ามาเรียยังคงรักข้าพเจ้าอยู่มาก แต่หล่อนไม่ใช่เป็นผู้ที่จะเห็นแก่ตนเองฝ่ายเดียว หล่อนต้องการให้ข้าพเจ้าฟรี เป็นสุขสนุกสบายในเมื่อท่องเที่ยวไปในเมืองต่าง ๆ ทั่วโลกในตำแหน่งผู้แทนหนังสือพิมพ์ไทมส์.

เรายังรักกันอยู่มาก ท่านเอ๋ย แต่ความรักของเราเป็นของที่แปลก เฉื่อยชาและเย็นเสียยิ่งกว่าน้ำแข็ง เรายังคงไปเที่ยวด้วยกันเสมอตามสวนหลวง และสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งมีคู่รักเดินจูงมือกันเป็นคู่ๆ แต่เราก็ต้องแยกจากกันบ่อยๆ มาเรียไปฝรั่งเศส เยอรมันนี ออสเตรีย ฯลฯ ฝ่ายข้าพเจ้าก็ยังคงอยู่ลอนดอน เราเป็นของหนังสือพิมพ์ และชีวิตของหนังสือพิมพ์คือชีวิตที่จำใจจำพรากไปเช่นนั้น.

บทที่ ๑๔

คำตักเตือนของเพื่อนเก่า

—๑—

หกเดือนได้ผ่านพ้นไป ข้าพเจ้ายังคงสามารถตรากตรำทำหน้าที่ที่ท่านผู้ช่วยบรรณาธิการจัดให้ทำโดยสะดวก สำหรับผู้ที่อยู่ภายนอก น้อยคนนักที่จะทราบความแตกต่างระหว่างผู้แทนและผู้ส่งข่าวหนังสือพิมพ์ไทมส์ ผู้แทนเป็นผู้ที่ได้รับเกียรติยศดีพอที่จะไปอินเตอร์วิวกับผู้ที่มีชื่อเสียงใหญ่โตทั้งหลายในนามของหนังสือพิมพ์ ต้องเป็นผู้รู้พงศาวดารของโลกเพียงพอที่จะสนทนากับผู้เป็นใหญ่ได้ โดยไม่มีข้อตะขิดตะขวงใจเกรงว่าวิชชาการที่ตนพูดไปนั้นจะผิด ต้องรู้ความหมาย ความต้องการ หรือ 'เข็ม' ของหนังสือพิมพ์ของตน ส่วนผู้ส่งข่าวคือพวกที่เที่ยวคิ้งร่อนหาข่าวดีหัวหมาปาหัวเจ็กมาใส่ในหน้าหนังสือให้เต็มไปวัน

หนึ่งๆเท่านั้น การที่ได้เลื่อนจากผู้ส่งข่าวเป็นผู้แทน พวกหนังสือพิมพ์ถือกันว่าเป็นเกียรติยศอันสำคัญ ความสำเร็จในกิจการ เงินเดือนขึ้น.

ข้าพเจ้าได้เลื่อนจากผู้ส่งข่าวเป็นผู้แทน พวกเพื่อนๆที่โรงพิมพ์และสโมสรช่วยกันออกเงินเลี้ยงให้เป็นเกียรติยศที่เรสเตอรอง เปติริชต์ในโซโห นี่หมายความว่าข้าพเจ้าจะได้มีโอกาสเที่ยวไปในประเทศต่างๆเช่นเดียวกับมาเร็ย มีเกียรติยศพอที่จะไปอินเตอร์วิว ซินยอร์ มุโซลินี เมสเออร์ ปวงกาเรย์ ประธานาธิบดีคูลิดย์ บารอนทะนากะและนายพลเซียงไกเช็ก ฯลฯ

วันหนึ่ง ทังการ์โนลด์ไว้ที่โรงพิมพ์ ข้าพเจ้าเดินไปรับประทานน้ำชาที่ไลออนส์ในบีกาดิลลี เชอกาสแต่ผู้เดียว นั่งอยู่สักครู่มิสตรีสวมเสื้อขนสัตว์สีเทา สวมหมวกจีบเป็นรวิเดินเข้ามา พอถึงโต๊ะหล่อนก็หยุดจ้องดูข้าพเจ้าคล้ายคนรู้จักกันมานาน พลางยิ้มน้อยๆ ถามว่า "มิสเตอร์วิสุตร์ เธอจำฉันไม่ได้หรือ?"

ข้าพเจ้าลุกขึ้นยืน ต้อนรับหล่อนทั้ง ๆ ที่ยังไม่ทราบว่าหล่อนคือใคร.

"กู๊ดอาฟเตอร์นูน" ข้าพเจ้าพูดอย่างดังเดใจ แล้วเชิญให้หล่อนนั่งตรงข้ามที่โต๊ะเดียวกัน หล่อนมีวงพักตร์อันงามนัยน์ตาสีน้ำเงิน ปากนิดจมูกหน่อยผมสีทองซึ่งสยายออกมานอกหมวก นั่งคิดอยู่สักครู่ก็ระลึกขึ้นได้ อา! แม่คุณตาแม่เต่าของประดิษฐ์นั่นเอง.

"มิสแคทลินไมลส์" ข้าพเจ้าพูด "ฉันไม่ได้พบเธอนาน ขอโทษที่จำเธอไม่ได้ตั้งแต่แรก"

"ทำไมเธอจึงไม่ไปหาเราที่บ้านบ้าง?" แคทลินถาม "เธอโกรธเคืองเราด้วยเรื่องอะไร? ประดิษฐ์ไปทำอะไรขึ้นหรือ?"

"เปล่า ประดิษฐ์ไม่เคยทำอะไรขึ้นเลย" ข้าพเจ้าตอบด้วยเสียงอันแน่นแฟ้น "แต่ฉันเป็นคนที่มีธุระยุ่งเสมอ จะไปไหนก็ลำบาก"

"ฉันรู้เรื่องราวของเธอมากนะ มิสเตอร์วิสุตร์" หล่อนพูด "ฉันรู้จักอ็อดิทซ์ มาเชิด"

"อีดิทซ์ มาเชิล!" ข้าพเจ้าทวนคำ "ผู้แทนหนังสือพิมพ์เดลี่ครอนนิเกิล?"

"ถูกแล้ว" หล่อนตอบรับ "อีดิทซ์เคยพาฉันไปที่สโมสรหนังสือพิมพ์สองครั้ง แต่ฉันไม่เคยพบเธอที่นั่นเลย เคราะห์ร้ายจัง"

"ฉันเสียใจมากเหมือนกันที่ไม่มีโอกาสได้พบเธอที่นั่น ฉันเคยพูดกับอีดิทซ์ มาเชิลสองสามครั้ง ดูสนุกสนานดี เธอชอบหล่อนมากหรือ?"

"เราเป็นเพื่อนร่วมโรงเรียนกันมาตั้งแต่เด็กๆ" แคทลินตอบ.

ทันใดนั้น แจ็กปาร์เกอร์ สหายที่โรงพิมพ์เดินตรงเข้ามาหาข้าพเจ้าอย่างรีบร้อน.

"บอบบี้," เขาพูด "เอ็ดดีต้องการอาร์ติเกิลอันเมื่อวานนี้ของเธอ สั่งมาว่าให้เอาไปที่โรงพิมพ์เดี๋ยวนี้,"

"กันฉีกทิ้งเสียแล้ว" ข้าพเจ้าตอบ.

"ตายจริง บอบบี้," แจ็กปาร์เกอร์พูดอย่างตกใจ "เธอมีอะไรอื่นบ้างไหม?"

"มี 'สกุป' อยู่อีกอันหนึ่งราวสองพันคำ" ข้าพเจ้าตอบ "ฉันเอาไปให้เอ็ดดทซ์ แจ็ก"

"ได้ บอบบี้" ปาร์เกอร์ตอบ "สำหรับพรุ่งนี้ เอ็ดดบอกให้ฉันไปอินเตอร์วิวชาลส์เอดเจอร์ตัน แล้วเขียนอาร์ติเกิลส่งไปให้เร็วที่สุด"

"ได้"

ข้าพเจ้าหยิบข่าวสองพันคำจากกระเป๋าใน ส่งให้แจ็ก.

"มิสไมลส์" ข้าพเจ้าพูด "ฉันขอแนะนำให้เธอรู้จักแจ็กปาร์เกอร์ แจ็ก นี่มิสไมลส์"

จับมือกันอยู่สักครู่ ปาร์เกอร์ก็ลาผลุนผลันออกไป.

"เธอนี่เป็นคนมีชื่อเสียงจริงนะ?" แคทลินพูด "เพื่อนของเธอเขาเรียกเธอว่าบอบบี้ทุกคน ชื่อนั้นมาจากไหนกัน?"

"ฉันก็ลืมเสียแล้ว" ข้าพเจ้าตอบ "เรื่องมันมาอย่างไรกันก็ไม่ทราบ"

"เธอโกรธกับประดิษฐ์หรือ!"

"เปล่า เราเป็นเพื่อนกัน"

"ประดิษฐ์บอกฉันว่าเขาพบเธอเพียงสองครั้งเท่านั้นตั้งแต่เธอมาเมื่อสองปีมานี้?"

"เราไม่เคยมีเรื่องที่จะต้องพบกันนัก มิสไมดส์"

"วันนี้เธอว่างไม่ใช่หรือ?" หล่อนถาม "ไปบ้านเราสักครู่ไหมเล่า?"

"ฉันอยากดูภาพยนตร์เหลือเกิน เพราะไม่ได้ดูมานานแล้ว" ข้าพเจ้าตอบอย่างสุภาพ "ที่รีแอลโตมีหนังสนุกมาก เธอไปกับฉันไหมเล่า?"

"ไปซี บอยบี้" หล่อนตอบ "ให้ฉันเรียกเธอว่าบอยบี้นะ?"

"ได้ซี มิสไมดส์!"

"เธอเรียกฉันว่า แคทดิน—"

— ๒ —

จะเป็นการบังเอิญอย่างไรไม่ทราบ วันนั้น ข้าพเจ้า — ในระหว่างที่เดิรอยู่กับ แคทลินไมดส์ — ต้องเผชิญหน้ากับ คนทุกคนที่ ข้าพเจ้าไม่ประสงค์จะพบ ในขณะที่เรา — แคทลินและข้าพเจ้า — ต่อต แขนกันเดิรไปตามถนนอันหนาแน่นไปด้วยมหาชน ขั้นแรกเราพบประดิษฐ์บุญญารัตน์ ข้าพเจ้าสะดุ้งทงตัวเพราะเกรงว่าประดิษฐ์จะส่งสัยไปต่างๆอาจทำให้เป็นทุกข์ไปก็ได้ แต่สำหรับแคทลินไมดส์ -- หล่อนหามีความสะดุ้งสะท้านอะไรไม่ อิริยาบถของหล่อนยังคงเป็นไปตามธรรมดา ส่วนประดิษฐ์นั้นข้าพเจ้าอาจสังเกตได้จากสีหน้าทันทีว่าไม่ชอบ.

"แฮลโหล แคทลิน แฮลโหล วิสุตร์!" เขาทักอย่างพยายามระงับความกะดือรือร้นไว้ภายใน "นี่จะไปเที่ยวไหนกัน?"

"เธอแปลกใจหรือ ประดิษฐ์ ที่เห็นฉันมาเที่ยวกับบอบบี้?" หล่อนถาม.

"แปลกใจมาก แคทลิน" เขาตอบอย่างจริงใจ.

"ก็เรารู้จักกันมานานแล้ว" หล่อนอธิบาย "และเราได้เคยไปเที่ยวด้วยกันเสมอ"

เวลานั้น ถ้าข้าพเจ้าเป็นคนปราศจากมรรยาทคงจะออกเสียงคัดค้านดังอยู่กลางถนนเป็นแน่ เพราะคำพูดของแคทลินทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกวิตกและชังหล่อนมาก นี่เป็นครั้งแรกที่เราได้พบกันหลังจากวันที่ข้าพเจ้าไปที่บ้านหล่อนเมื่อหกเดือนเศษมานี้.

ข้าพเจ้ารู้สึกแปลกใจเป็นล้นพ้นเมื่อได้ยินประดิษฐ์พูดตัดบทแคทลินอย่างจังว่า "ไม่จริงดอก แคทลิน เธอพูดปด ฉันไปเที่ยวกับวิสุตร์ทุกวันและฉันรู้"

"เอ๊ะ บอบบี้" แคทลินหันมาพูดกับข้าพเจ้าอย่างงง "ก็เธอบอกฉันว่าเธอไม่ได้พบประดิษฐ์มาสองปีแล้ว?"

ข้าพเจ้าหวั่วเราะแล้วตอบว่า "มิสไมลส์ เราทั้งสามเห็นจะพูดปดกันทั้งนั้น เพราะฉะนั้นฉันขอออกความเห็นว่าเราควรไปดูหนังที่รื่นอกโตด้วยกันทั้งสามคนจะสนุกมาก"

ต่างคนต่างนิ่งคิดกันอยู่เป็นครู่ ข้าพเจ้าเริ่มขึ้นว่า "อย่างไร ประดิษฐ์ เธอไม่ไปกับเราหรือ?"

"ก็มีธุระจะต้องไปที่อื่น" ประดิษฐ์ตอบช้า ๆ "พบกันวันหลังนะ วิสุตร์ กันรู้แล้วว่าฉันอยู่ที่ไหน"

"ตกลง" ข้าพเจ้ากล่าว "ไปหากันพรุ่งนี้เวลา ๔ โมงเย็นไปกินน้ำชาด้วยกัน"

"ดีแล้ว กันจะไป" ประดิษฐ์ตอบ "กู๊ดบายแคทลิน"

"กู๊ดบาย ประดิษฐ์"

เสร็จแล้ว เราก็ตั้งต้นออกเดินต่อไป.

"บอบบ" หล่อนพูด "ถ้าเธอเอาประดิษฐ์มาดูหนังด้วยกับเรา ฉันจะต้องฆ่าเธอเสียทีเดียว"

"ทำไมเธอจึงปดประดิษฐ์อย่างนั้นด้วย?" ข้าพเจ้าถามอย่างพิน "ฉันไม่เห็นว่าเธอควรจะทำเลย"

"ฉันเกลียดประดิษฐ์" หล่อนตะบอยอย่างจริงจัง "เขาเป็นคนชั้นเลือกเกิน ทำราวกับจะมาเป็นสามีฉันฉะนั้น"

"เธอควรจะให้อภัย" ข้าพเจ้าพูดโกหกเกลี้ยกล่อม "ประดิษฐ์ไม่มีโอกาสสมาคมกับผู้ชายมากนัก เขาเคยแต่อยู่กับผู้หญิงตั้งแต่เมื่อไหนมาแล้ว ก็ต้องเป็นคนชั้นเลือกเป็นธรรมดา ทำไมเธอไม่พูดกับเขาดีๆ ให้เข้าใจเล่า?"

"ขี้เกียจรำคาญ" หล่อนพูดอย่างทอดทิ้งเสียง.

ได้กล่าวมาแล้วว่าเป็นการบังเอิญอย่างเหลือที่จะคาดได้ถูก ดังนั้นพอถึงหน้าโรงภาพยนตร์ เราก็พบมาเรียเกรย์และอาร์โนลด์เข้าอีก ข้าพเจ้า

สะดุ้งทั้งตัว รู้สึกหวั่นไปว่ามาเรียจะเป็นเช่นประดิษฐ์.

"แฮลโหล บอบบี้" หล่อนพูดพลางเดินเข้ามาหาเราอย่างยิ้มละไม "เธอจะไปไหน? เข้าดูหนังกันดีกว่า"

ข้าพเจ้าแนะนำให้คนทั้งสามรู้จักกัน แล้วก็ชักตัวเข้าดูภาพยนตร์.

"บอบบ" มาเรียกะซิบถามข้าพเจ้าขณะที่กำลังนั่งดูภาพยนตร์ "มิสไมลส์เป็นเพื่อนของเพื่อนเธอไม่ใช่หรือ?"

"ฉลาดตามเคย มาเรีย" ข้าพเจ้าชม "แต่ทำไมเธอจึงรู้?"

"เธอจำได้ไหมเมื่อสามสี่เดือนมานี้" หล่อนถาม "เธอเคยบอกฉันถึงเรื่องตุ๊กตาแม่เต่า? ฉันยังไม่ลืม มิสไมลส์เหมือนตุ๊กตาแม่เต่าไม่มีผิด"

"เราพบเพื่อนมิสไมลส์ที่ถนนลอนดอนแปวเลียนก่อนพบเธอที่หน้าโรงหนัง" ข้าพเจ้าพูด.

"ตายจริง!" หล่อนออกอุทาน "แล้วอย่างไรกันเล่า?"

"สนุกจัง ฉันจะเล่าให้เธอฟังวันหลัง"

หล่อนเอาแขนสอดแขนข้าพเจ้าแล้วก็ดูภาพยนตร์ต่อไป.

"มาเรีย" ข้าพเจ้าถามเมื่อเงียบไปแล้วสักครู่หนึ่ง "เธอมากับอาร์โนลด์ อาร์โนลด์เป็นเพื่อนของเพื่อนเธอเหมือนกันไม่ใช่หรือ?"

"ไม่ใช่" หล่อนกะซิบตอบ "อาร์โนลด์เป็นเพื่อนของคู่รักฉัน เธอไม่หึงไม่ใช่หรือ?"

"ไม่หึงเลย มาเรียยอดที่รัก" ข้าพเจ้าตอบ "ชีวิตเรายาวไม่พอที่จะเที่ยวไปหึงคนโน้นคนนี้ไม่เข้าเรื่อง"

พอดูภาพยนตร์จบรอบแล้ว ข้าพเจ้าก็พาแลกซีนรถแท็กซี่ ตั้งใจจะพาไปส่งถึงบ้านหล่อนที่พัตนีย์.

"เธอกับมิสเกรย์นี่ช่างเคราะห์ดีเสียจริง ๆ"

หล่อนกล่าวช้า ๆ "เป็นคู่รักกัน แต่มิได้กว้างขวางด้วยกันทั้งคู่"

ตั้งแต่วันนั้นมา ข้าพเจ้าเคยรำพึงอยู่บ้างว่าจะมีวันใดบ้างไหมหนอที่แคทเธอรีนจะทราบความจริงแห่งฐานะของมาเรียและข้าพเจ้าซึ่งมีต่อกัน.....?

—๓—

ประดิษฐ์บุญมาหาข้าพเจ้าที่บ้านเย็นวันรุ่งขึ้น เราพูดกันอยู่นานถึงเรื่องต่าง ๆ บังเอิญเป็นเวลาที่อารโนลด์ไม่อยู่เราจึงได้มีโอกาสสนทนากันได้เต็มที่ มาพบกันครั้งนี้ข้าพเจ้ารู้สึกไม่แน่ว่าเมืองนอกได้ทำให้ประดิษฐ์เป็นคนดีขึ้นหรือดีเท่าที่ควรจะเป็น เมื่อครั้งอยู่เมืองไทยข้าพเจ้าเคยนึกว่าประดิษฐ์เป็นคนใจโอบอ้อมอารีที่สุดคนหนึ่ง และเคยเชื่ออยู่ว่าจะเป็นคนเช่นนั้นเสมอไป เมื่องนอกคงมีแต่จะทำให้เป็นคนดีขึ้นหรือดีเลิศ แต่ก็นั่นแหละ ท่านเอ๋ย ในโลกนี้ถ้าเราหวังมาก เราก็จะต้องเสียใจทุกครั้งไป.

ตลอดเวลาที่ประดิษฐ์พูดตักเตือนข้าพเจ้าถึงเรื่องมาเข้าอยู่ในสำนักพวกหนังสือพิมพ์ ข้าพเจ้านั่งรับฟังอยู่ด้วยความสนใจอย่างยิ่ง หวังว่าคงจะมีเหตุผลดีพอมาตักเตือนว่ากล่าว บางคราวก็ใช้ภาษาที่แรงจนใกล้เป็นหยาบ แต่ข้าพเจ้าก็คงทนนั่งฟังอยู่ได้ด้วยดวงหน้าอันยิ้มละไม ข้าพเจ้าปล่อยให้พูดไปคนเดียว...พูดไปเรื่อยจนเกือบไม่มีอะไรจะพูดต่อไปได้อีก.

คำตักเตือนของประดิษฐ์มีย่อ ๆ ว่าดังนี้ การที่ข้าพเจ้ามาเข้าพวกหนังสือพิมพ์ หมายความว่าข้าพเจ้ามาเหลว มาผลาญเงินซึ่งท่านบิดาเหลือไว้เพื่อสำหรับเป็นประโยชน์ส่วนตัวโดยใช่เหตุ กลับไปเมืองไทยก็จะได้ชื่อว่ากลับไปมือเปล่า ไม่มีคุณวุฒิ ไม่มีดีกรี ไปทำงานที่ไหนใครเขาจะรับ ข้าพเจ้าจะเรียกตนเองว่าเป็นคนมีการศึกษาดีได้ละหรือ ? ชีวิตภายหน้าของข้าพเจ้าจะเป็นอย่างไร ?

แม้คำตักเตือนนั้นออกจะแรง แต่ข้าพเจ้าก็ยังอดชมความตรงไปตรงมาของประดิษฐ์ไม่ได้ เขาถือเสียว่าเคยช่วยเหลือข้าพเจ้ามาก่อนที่เมืองไทยเคยช่วยข้าพเจ้าให้พ้นจากห้วงแห่งความหายนะของชีวิตบางอย่าง แต่ประดิษฐ์หาคิดไม่ว่าระหว่างสองปีที่เราจากกัน ข้าพเจ้ารู้ถึงความเป็นไปของโลกมาบ้าง ได้อยู่ในสมาคมที่ดี ทั้งได้เห็นและได้ยินมามาก.

"ประดิษฐ์" ข้าพเจ้าถามขึ้นในที่สุด "สำหรับความคิดของเธอ คนที่มีการศึกษาที่ดีคือคนชนิดใด?"

"คนที่ได้มีโอกาสอย่างดี" เขาตอบอย่างฉาดฉาน "จะไปอยู่มหาวิทยาลัยที่ไหนก็ได้"

"เธอหมายความว่าคนที่ได้มีโอกาสไปเรียนในมหาวิทยาลัยแห่งใดแห่งหนึ่งที่โลกนิยม?" ข้าพเจ้าย้อนถาม.

"จริง"

"ยังมีคนอีกมากมายเท่านั้นที่จะได้ชื่อว่าเป็นคนมีการศึกษาที่ดี คนจนไม่มีเงินพอที่จะไปทำเช่นนั้นได้ คนจนมากกว่าคนรวยหลายหมื่นหลายพันเท่านัก ถ้าคนจนไม่มีโอกาสได้เป็นผู้มีการศึกษาที่ดีบ้างแล้ว โลกจะดำรงอยู่ไหวหรือ?"

"กันไม่ต้องการจะพูดกับลอดถึงเรื่องโลกหรืออะไรบ้าๆ เช่นนั้น" เขาค้านเสียงแข็ง "กันต้องการจะพูดเป็นส่วนตัวต่างหาก"

"ประดิษฐ์ เธอก็ได้พูดมามากแล้ว" ข้าพเจ้าตอบพยายามทำเสียงให้เป็นธรรมดาที่สุด "กันรู้สึกจำเป็นที่จะต้องพูดตรงไปตรงมากับเธอบ้าง ก่อหวังใจว่าเธอคงมีใจกว้างขวางที่จะไม่โกรธ จริงอยู่ การที่ได้ไปศึกษาที่มหาวิทยาลัยซึ่งโลกนิยมนั้นช่วยมาก แต่มหาวิทยาลัยเป็นแต่เพียงส่วนหนึ่งของการศึกษาที่ดีสำหรับชีวิตเท่านั้น เธอยอมรับไม่ใช่หรือว่าเดวิดลอยด์จอร์ช แรมเซย์แมกดอนเนิล เจ้าคุณยมราชและเจ้าคุณอภัยราชาเป็น

ผู้มีการศึกษาที่ดี ? หาไม่คงจะไม่ได้เป็นอัครมหาเสนาบดี และเสนาบดีไปตามกัน เซอร์เอ็ดเวอร์ด มาเชิดฮอลล์ เป็นหมอกฎหมายที่มีชื่อเสียงโด่งดังที่สุดในโลกคนหนึ่งเพราะการศึกษาที่ดีไม่ใช่หรือ?"

"แน่นอน" ประดิษฐ์ตอบ.

"เธอรู้หรือเปล่าว่าคนพวกนี้ไม่เคยได้มีโอกาสไปเรียนวิชาที่มหาวิทยาลัยไหนเลยในโลก ไม่มีดีกรีอะไรที่เป็นแก่นสารเช่น บี. เอ. หรือ เอม. เอ.? การศึกษาที่ดีและการสำเร็จในกิจการต่าง ๆ ที่อาจทำให้เราเป็นคนใหญ่โตในภายหน้าไม่ใช่แต่จะไปอยู่มหาวิทยาลัยอย่างเดียว ผู้ที่มีการศึกษาที่ดีไม่ใช่ผู้ที่ได้รับโอกาสไปเรียนตามมหาวิทยาลัย แต่เป็นผู้ที่สามารถจะเรียนได้ไม่ว่าที่ไหน ผู้ที่ไม่ต้องมีครู ผู้ที่มีความสามารถมีสมองที่จะเรียนได้ด้วยตนเองไม่ว่าอยู่ที่ไหน โดยใช้หนังสือเป็นมัคคุเทศก์และเป็นครู มีคนไทยหลายคนที่ไม่เคยมาเมืองนอก แต่มีความรู้ดีกว่าผู้ที่ได้เคยไปอ็อกสฟอร์ดและเคมบริดช์มาแล้ว เป็นนายของพวกเหล่านี้ มีนักเรียน

อ็อกสฟอร์ด หรือ เคมบริดช ที่เรียน หนังสือเกือบไม่เป็นทั้งไทยทั้งฝรั่งอยู่หลายคน คนที่เรียกว่า— red tape."

"กันไม่เชื่อว่าคนอย่างเจ้าพระยาอภัยราชามีความรู้ดีไปกว่ากันเท่าใดนัก" ข้าพเจ้าพูดต่อไป "แต่ทำไมเจ้าคุณอภัยจึงเป็นเสนาบดีกระทรวงยุกติธรรมได้ ก็เพราะ ท่านมีอะไรบางอย่างที่เธอและกันไม่มี ท่านอาจมีความสง่าเป็นพิเศษ เป็นที่รักใคร่ยำเกรงของผู้น้อย และเป็นผู้สามารถทำกิจการให้สำเร็จดุดวงไปได้ โดยได้เคยเป็นผู้มีความอุตสาหะเรียนไปทำไป จริงไหม? นั่นแหละประดิษฐ์ ที่เราเรียกกันว่าการศึกษาที่ดีหรือความคงแก่เรียน"

"วิสุตร์" เขาถาม "เธอก็ยอมรับเหมือนกันไม่ใช่หรือว่าดีกรีอาจช่วยเธอมากในภายหน้า?"

"แน่นอน" ข้าพเจ้าตอบ "แต่เธอมั่นใจหรือว่าดีกรีเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับความสำเร็จในราชการ

ที่เราจะเข้าทำในภายหน้า เราจะเป็นอธิบดีหรือเสนาบดีเพราะมีดีกรี ?"

"ก็นึกไม่สู้แน่ใจนัก" เขาตอบเสียงอ่อนลง "แต่ก็นับพร้อมสำหรับฉัน ดีกรีจะช่วยฉันมากเมื่อไปทำราชการ สมัยนี้มีอะไรเปลี่ยนแปลงมากเหมือนกัน 'ชานส์' (Chance) อย่างเจ้าคุณอภัยฯ หรือยมราชเห็นจะมีน้อย"

"ประดิษฐ์เพื่อนรัก" ข้าพเจ้าพูดเป็นเชิงตัดบทอย่างสุภาพ "ชีวิตของกัน กันรู้สึกพอใจมากอยู่แล้ว กันอยากเป็นนักหนังสือพิมพ์ก็ได้เป็นสมหวัง วิชชาทางนี้กันเชื่อมั่นว่าจะช่วยกันมากในเวลานี้และในภายหน้า จะช่วยกันในกิจการต่าง ๆ ยิ่งกว่าดีกรีใด ๆ ทั้งหมดในโลก นี่แหละประดิษฐ์คือเหตุผลที่กันเป็นนักหนังสือพิมพ์"

"แต่เมื่อฉันเข้าไปรับราชการเมืองไทย" ประดิษฐ์ว่า "ฉันไม่มีดีกรี จะต้องตั้งต้นแต่ชั้นต่ำที่สุด"

"ข้อนั้นเป็นของธรรมดา" ข้าพเจ้าตอบ "เราจะต้องตั้งต้นครั้งหนึ่งในชีวิต ถ้าเราต้องการจะขึ้นบันไดขั้นสูง ก็ต้องขึ้นตั้งแต่ขั้นต่ำที่สุดไปก่อนจะได้ไม่พลาด.

—๔—

คืนนั้น ข้าพเจ้าชวนประดิษฐ์ให้ไปรับประทานอาหารกับมาเร็ยเกรย์และข้าพเจ้าที่บาร์คเคลย์และไปดูละครที่เซนต์เยมส์ ประดิษฐ์กลับไปบ้านที่พูลแฮม แต่งตัวราตรีสโมสรเสียหรู ข้าพเจ้าโทรศัพท์เรียกรถยนตร์เช่ามาคันหนึ่ง เรานั่งไปรับมาเร็ยเกรย์ที่บ้านตำบลไนทส์บริดช ข้าพเจ้าปล่อยให้ประดิษฐ์อยู่ในรถ ส่วนตนเองขึ้นไปหามาเร็ยบนบ้าน ข้าพเจ้ายังรู้สึกขันเมื่อนึกถึงเวลาที่แนะนำให้คนทั้งสองรู้จักกัน มาเร็ยดูเร็ยบร้อยไม่ตื่นเต้น รู้สึกว่าการที่ได้มารู้จักกับเพื่อนข้าพเจ้าอีกคนหนึ่งนั้นเป็นของธรรมดา ส่วนประดิษฐ์แม้ว่าอิริยาบถ

ภายนอกจะเรียบร้อยเพียงไร ก็ยังเป็นเครื่องแสดงให้เห็นได้อย่างชัดว่าเขามีใจดื้นเต้นมากที่สุด ระหว่างที่รถกำลังวิ่งไปเรื่อย ๆ มาเรียนั่งกลางเวนั่งสองข้าง ประดิษฐ์คอยเหลือบดูมาเรียเสมอ ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่าเขาจะเห็นหล่อนสวยจนเลิศหรืออะไรเช่นนั้น แต่มาเรียมีคนมีกิริยาท่าทางและวาจาเป็นที่น่ารักน่าสนใจยิ่งนัก หล่อนไม่เคยได้ไปเรียนที่มหาวิทยาลัยใด ๆ ในโลก แต่มาเรียเป็นผู้มีการศึกษาดี และเป็นหญิงที่มีความรู้ความเป็นอุปนิสัย.

"บอบบจะต้องไปอยู่เมืองปารีสอีกสองสามวันนี่แหละ มิสเตอร์ประดิษฐ์" มาเรียกล่าวขณะที่นั่งไปในรถ "เธอจะไม่คิดถึงเขาบ้างเลยหรือ?"

ประดิษฐ์ยิ้มแต่มิได้ตอบประการใด.

"เธอเรียนวิชชาวิศวกรรมที่มหาวิทยาลัยดอนดอน เห็นจะชำนาญในเชิงคำนวณมากกะมัง?" หล่อนถาม.

"ก็พอรู้บ้าง มิสเกรย์" เขาตอบช้า ๆ.

"คนที่เป็นนักเรียนของรัฐบาลไทยเช่นเธอจะมีโอกาสไปเที่ยวเมืองต่าง ๆ บ้างได้ไหม ?"

"ก็ได้เหมือนกัน เจ้าคุณราชทูตสัญญากับฉันไว้ว่าจะให้ไปฮอลลิเดย์ที่ปารีส ถ้าฉันสอบได้ดีกว่านี้"

"เธอไม่เคยสอบตกเลยไม่ใช่หรือ ?"

"อะไรได้ ฉันเคยตกตั้งสองหนแล้ว มิสเกรย์"

"ฉันไม่เห็นจะน่าเสียใจเลย มิสเตอร์ประดิษฐ์ ภาษาอังกฤษไม่ใช่ภาษาของเธอ แต่เด็กอังกฤษของเราบางคนยังเคยตกกันตั้งห้าหกหน พอออกทำงานก็ยังเป็นใหญ่เป็นโตกันได้ บอบบิ๊บอกฉันว่าเธอสอบได้ทุนเล่าเรียนหลวงเมืองไทย นั่นเป็นการแสดงพออยู่แล้วว่าเธอเก่งเพียงไร"

"มิสเตอร์ประดิษฐ์" มาเรียถามเมื่อเงียบกันมาแล้วสักครู่ "เขาถือกันว่าเมืองไทยผู้ชายมีเมียกี่คนก็ได้ไม่ใช่หรือ ?"

"ที่เมืองไทยยังคงทำกันอยู่ มิสเกรย์" ประดิษฐ์ตอบ.

"ต้องเป็นเมืองที่สนุกที่สุดสำหรับผู้ชาย จริงไหม?"

"ไม่จริงดอก มาเร็ย" ข้าพเจ้าเสริมขึ้น "เพราะผู้หญิงที่เมืองไทยก็คงทำได้เหมือนผู้ชายถ้าหล่อนต้องการ"

การดินเนอร์ที่บาร์คเคลย์ของเราได้เป็นไปโดยเรียบร้อย ผู้คนเต็มและอาหารอร่อยตามเคย ข้าพเจ้าปล่อยให้ประดิษฐ์เอาอกเอาใจมาเร็ยตามแต่จะประสงค์ เพราะรู้สึกว่าประดิษฐ์ต้องการเช่นนั้นเพื่อความสุขที่นานๆ จะได้รับครั้งหนึ่ง เสร็จจากบาร์คเคลย์เราไปดูละคร มาเร็ยและประดิษฐ์ก็คงยังคุยกันสนิทสนม ข้าพเจ้าไม่เคยรู้สึกว่าจะมีใครในโลกนี้ที่จะชิงความรักของเด็กหญิงคู่ชีวิตซึ่งมีต่อข้าพเจ้าไปได้เป็นอันขาด ความสุขชั่วแล่นข้าพเจ้าอาจอุทิศให้ประดิษฐ์ได้ แต่ความรักจาก

น้ำใจอันบริสุทธิ์ของหล่อนจะต้องเป็นของข้าพเจ้าไปชั่วกัลปาวสาน.

ออกจากโรงละครข้าพเจ้าส่งประดิษฐ์ที่สถานีรถใต้ดินปีกาดิลลี่ แล้วพามาเรียนั่งรถไปบ้านหล่อนที่ไนทส์บริดช.

"ประดิษฐ์เป็นเด็กดีเหลือเกินนะ บอยบ์" มาเรียพูด "ฉันออกจะสงสารและชอบเขามาก"

* * *

สองสามวันต่อมา ข้าพเจ้าพบมาเรียที่สโมสรหนังสือพิมพ์ เรานั่งคุยกันอยู่สักครู่ในห้องโถงใหญ่ หล่อนยื่นจดหมายมาให้ข้าพเจ้าฉบับหนึ่ง.

"อ่านนี่ซี บอยบ์" หล่อนพูด "มันแปลกเหลือเกิน"

ข้าพเจ้ารับซองนั้นมาอ่าน เป็นจดหมายประดิษฐ์เขียนถึงมาเรีย กล่าววิงวอนให้หล่อนออกมาเที่ยวรับประทานอาหารกลางคืนและดูหนังกับเขาวันพุธหน้า ประดิษฐ์จะไปรับหล่อนที่บ้านตำบล

ในทส์บริดช เวลา ๒๐ น. ข้าพเจ้ารู้สึกสะดุ้งใจ แต่คิดอยู่สักครู่ก็สงบใจได้

"แล้วเธอจะไปหรือ มาเร่ย?" ข้าพเจ้าถาม.

"บอบบี้ที่รัก" หล่อนตอบ "ถ้าฉันจะไป ฉันจะเอาจดหมายมาให้เธออ่านทำไม"

เราจากกันที่สโมสร มาเร่ยจะต้องกลับบ้าน ข้าพเจ้าจะต้องกลับไปโรงพิมพ์ วันพุธเวลา ๒๐ น. ประดิษฐ์ไปรับมาเร่ยที่บ้าน แต่คนใช้บอกว่าหล่อนออกจากที่นั่นไปเสียนานแล้ว.

ข้าพเจ้าไม่เคยบอกประดิษฐ์ถึงเรื่องจดหมายนั้นเลย และตั้งใจจะไม่ขอบอกในชาตินี้ เพราะข้าพเจ้าชอบประดิษฐ์มากเกินกว่าที่จะทำเช่นนั้น.

สัปดาห์หนึ่งต่อมา อาร์โนลด์และข้าพเจ้าก็โดยสารเรือบินออกเดินทางจากลอนดอนไปนครปารีสตามคำสั่งของ 'เอ็ดด' ผู้ช่วยบรรณาธิการของเรา.

บทที่ ๑๕

'กร็องด์ปารีส์'

—๑—

ข้าพเจ้าจากถนนดอน—มารักปารีส์—ปารีส์ในยามอรุณและในยามราตรี รักสิ่งต่าง ๆ ทั้งสองฝั่งแม่น้ำเซนน์ และรักบริเวณทุกแห่งไม่ว่าจะเป็นที่อนาถาหรือสมบูรณ์ สำหรับความรู้สึกของข้าพเจ้า ปารีส์เป็นนครที่งามตระการตาน่าสนใจที่สุด ข้าพเจ้าชอบความงาม ชอบชาวฝรั่งเศส และชอบบิศาจของกรุงปารีส์ ถ้าจะต้องการรู้จักนครนี้จริง ๆ แล้ว ท่านจะต้องรู้พงศาวดารและอักษรศาสตร์ของประเทศฝรั่งเศสที่ได้สร้างสมกันมาแต่เดิมก่อน ดังนั้น เมื่อจะเดินไปไหนก็จะไม่เปลี่ยวเปล่าอยู่คนเดียว เดินไปตามถนนรูย์ซางตองนอเร ซึ่งเป็นที่อยู่ของดางต็อง และเป็นที่ ๆ โรปส์เปียรบีดประกาศทำการฆ่าคนด้วยเครื่อง

กิโลตื้นอยู่นับพัน ทั้งเป็นที่ที่มารีย์องตัวเนตต์ได้ดำเนิรไปสู่ความมรณกรรมอย่างทุเรศ ท่านเดิรเข้าปาเลส์รอยยาลย์ เป็นที่ ๆ คามิลล์เดส์มูแลงส์เด็ดใบพฤกษามาบังหมวกแทนชนนกซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ของกรุงปารีส์และของชาวฝรั่งเศสโบสถ์โนตเตรอดามซึ่งเป็นเวลานับตั้งพันปี ความเชื่อมั่นในศาสนา ในความรัก ความพยาบาท ความเจริญและความเป็นอยู่ของประเทศในปรัตยุบันและอนาคตยังคงฝังอยู่ในความจำของหินทุกก้อนที่สร้างวิหารนั้น; เดิรตัดตรงไปยังปวงต์เนอรฟซึ่งเป็นที่ที่พระเจ้าอองรีพบผู้ปลงพระชนม์ เป็นที่ที่ชาวปารีเซียนผ่านไปมาไม่ขาดสาย คนดี คนเลว คนใจดี คนใจร้าย และพวกสตรีรูปงาม; ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำ มีร้านขายหนังสือเด็ก ๆ ตั้งเรียงได้ระยะเป็นแถว เป็นที่ที่นักประพันธ์และนักเรียนเดิรไปมา บ้างก็หิวบ้างก็โหย ต่างก็ทะเยอทะยานที่จะอุทิศชีพเพื่อจะนำเอาความเจริญความดี ความงามของโลกมาเขียนลงเป็นตัวอักษร

ที่ตนนึกว่าถูก; เดินขึ้นไปการเตียตาแตง ซึ่งมีกำแพงโบราณเป็นเครื่องแสดงถึงชีวิตและความเป็นอยู่ของพวกนักเรียนได้ดำรงทรงตัวมาแล้วเป็นเวลาหลายร้อยปี เป็นที่ที่เด็กหนุ่มเคยฝันถึงความรักอันเป็นความฝันที่สั้น ดื่มสุราที่อ่อนและแรง หัวเราะเยาะสิ่งต่าง ๆ ซึ่งปรากฏอยู่ในโลกตลอดจนชีวิตและความตาย; ขึ้นไปที่ภูเขามองต์มาตร์ ซึ่งมีกุยของกรุงปารีสหรือพวก 'อาบ๊าช' ยืนแอบแฝงอยู่ตามที่มืด ถือเอาความทารุณโหดร้ายเป็นเครื่องประดับอันงามแห่งชีพ; ในอุทยานลุกซัมเบอร์กซึ่งเป็นที่ที่หนุ่มสาวเดินเคล้าเคลียกันเป็นคู่ ขณะที่เด็กน้อยกำลังเล่นอยู่ วิหคกำลังสะบัดปีกคะนอง ในขณะที่ใบพฤกษาชาติกำลังอ่อน อ่อนแล้วแก่ แก่แล้วเหี่ยว เหี่ยวแล้วตาย เช่นเดียวกับความรักซึ่งมีแต่จะแก่ชรา ถึงซึ่งความดับหาย.

กรุงดีปารีส!

นครปารีสจะเป็นแต่เพียงพิพิธภัณฑ์แห่งการก่อสร้างและที่เหมาะที่สุดสำหรับซื้อเครื่องแต่งตัวเท่านั้น นอกจากท่านจะเดินจูงมือไปกับดาตาญังไปเห็นท่านคาร์ดินัลเดินผ่านไปมีเสื้อคลุมอันงามยืนชมมารีการีตย์เดอวาลัวส์รับประทานอาหารว่างในเวลาเที่ยงคืนกับชู้รัก เดินไปตามถนนอันหนาวเย็นกับฟรังซัวส์วิลยอง ฟังเพลงที่ร้องสดร้องห้องอยู่ของมาดามดูเดฟฟ็องและมาดามยอฟแฟรงค์ กรุงเทพปารีสเป็นนครของดูมาส์ วิกเตอร์ฮูโก เออคมัน—ชาตรีอง อูยีนซูย์ เมอร์แยร์ กีเดอโมปาซองต์และมิชเชอเลต์ เนื่องจากที่ได้อ่านพงศาวดารฝรั่งเศส เรื่องนิยายต่าง ๆ และโคลงมาแล้ว ข้าพเจ้าจึงสามารถเข้าใจและรู้จักความเป็นอยู่ของเมืองปารีสได้ดี ข้าพเจ้ารู้สึกว่า 'กรุงเทพปารีส' คือนครแห่งความรัก.

เช่นเดียวกับมหาชนหลายล้านที่ได้เคยไปมาแล้ว สำหรับข้าพเจ้าปารีสเป็นนครที่ยั่วยวนใจที่สุด แต่ในฐานที่เป็นผู้แทนและผู้ส่งข่าวหนังสือ

พิมพ์ ข้าพเจ้าได้มีโอกาสเที่ยวค้นคว้าหาความจริงแห่งชีวิต ซึ่งแอบแฝงอยู่ใต้ความเคลื่อบคลุมแห่งความยั่วยวนใจ ความหรูหรา ความงามของนครปารีส.

ท่านผู้อ่านที่รัก ท่านเตรียมพร้อมแล้วหรือที่จะฟังนิยายของนครหลวงแห่งประเทศฝรั่งเศส ? ท่านทราบแล้วไม่ใช่หรือว่าปารีสคือนครแห่งความสนุกสนานระหว่างชายหนุ่มหญิงสาว ?

ปารีสตามจริงเป็นนครของพวกผู้ชาย ดังนั้นสิท่านผู้หญิงสาวจึงชอบไปกัน ! ผลของความสนุกสนานคือน้ำตา ผลแห่งความสุขคือความทุกข์ นี่คือนครปารีส !

พอไปถึงเราก็ไปอยู่ที่โฮเตลเล็กแห่งหนึ่ง ชื่อโฮเตล ดู โครแพ็ง ในถนนรูย์ซางต์รอคช์—อันเป็นที่ ๆ นะโปเลียนเคยเดินท่องเที่ยวอยู่เสมอในสมัยที่ยังเป็นนายร้อยโท แทบทุกคืนจากโฮเตลนี้อาร์โนลด์และข้าพเจ้าออกท่องเที่ยวไปตามภัตตาคารและโรงมหรสพต่าง ๆ ในกรุงปารีส ตั้งแต่ที่สูง

สุดไปยังต่ำสุด บางคราวก็ใกล้กับอันตรายจนเกือบจะเอาตัวรอดไม่ได้ ไม่เคยรู้สึกหวาดถดถอยหรือเบื่อ อดนอนเท่าใดเท่ากันมิได้ย่อท้อ เที่ยวไป เขียนข่าวไป เขียนอาร์ติเกิลไปไม่หยุดหย่อน ข้าพเจ้ายังเป็นเด็กหนุ่มที่พึ่งแรกออกเห็นชีวิตที่ใหม่และร่าเริง ยังคงมีกำลังวังชา อ้วนดำ ต้องลักขณะของคนแข็งแรง เรารู้จักคนทุกชาติ ทุกชั้น รู้จักกันแต่ตัว ไม่รู้จักนาม นั่นมักจะเป็นกฎธรรมดาของกรุงปารีส์.

ความแตกต่างระหว่างกรุงลอนดอนและกรุงปารีส์ตามที่ข้าพเจ้าสังเกตนั้นคือ ลอนดอนปลูกนิสัยคนให้เป็นพลเมืองของประเทศอังกฤษ ส่วนปารีส์ปลูกนิสัยเราให้เป็นพลเมืองของโลก เพราะที่นั่นมีแต่ชาวต่างประเทศเต็มไปหมดไม่ว่าที่ไหน.

—๒—

เราอยู่ในประเทศฝรั่งเศสได้สองเดือน ก็เกิดเงินขัดสน ตลาดเงินใกล้จะถึงซึ่งความพินาศความฉิบหายอย่างสิ้นเชิงสิ้นตัวจองอยู่ตรงหน้าชาวฝรั่งเศสทุกคน รัฐบาลล้มแล้วล้มอีก เมสิเออร์

บรีอง เมสิเออร์ แอริโอต์ ผลัดกันถือบังเหียนการเมือง แต่ก็หามีใครควบคุมพวกของตนให้ทรงไว้ได้ไม่ รัฐบาลก็ยังคงล้มลุกคลุกคลานกันไปตามเพลง ที่ในสภารัฐมนตรี หรือที่เรียกว่าชองบ์เดอเดปูตี้ เกิดตีกัน ขว้างปากัน ทะเลาะกันอยู่ออดหม่านไม่เว้นวัน ส่วนเงินก็มีราคาตกต่ำลงเรื่อยๆ อย่างน่าใจหาย เงินฟรังค์ร้อยฟรังค์เคยมีค่าอยู่ร้อยก็ตกลงเหลือแปดสิบ หกสิบ ห้าสิบ สี่สิบ ยี่สิบ จนในที่สุดก็ถึงสิบฟรังค์ ปารีสเต็มไปด้วยความปั่นป่วน จะเกิดสงครามกลียุค ราษฎรไปม่วสุมกันอยู่เป็นหมู่ใหญ่ทุกเย็นที่หน้าสภารัฐมนตรี ตรียมพร้อมที่จะประหารแอริโอต์ผู้เป็นอัครมหาเสนาบดี ชั่ววันสองวันเวลานั้น แอริโอต์ถูกหาว่าเป็นคนในคณบอลเชวิค รับสินบนจากพวกรัสเซียนให้มาทำลายประเทศฝรั่งเศส.

"ปล่อยให้อ้ายแอริโอต์ออกมาซิ!" เป็นเสียงร้องที่ดังอยู่สนั่น "ปล่อยให้อ้ายคนทรยศ

ออกมาซี่! เอามันไว้ทำไมกัน? อ้ายคนขายชาติ! เราจะช่วยกันผ่ามันเสียในลำแม่น้ำเซนน์!"

เมื่อการประชุมสภารัฐมนตรีถึงที่สุด มีรถยนตร์หุ้มเกราะไปรับ มีตำรวจถือปืนคอยป้องกันอยู่ราว ๔—๕ คน พาแอริโอต์ไปบ้านซึ่งมีทหารเวรคอยป้องกันอยู่ห้าสิบคนทุกเวลา อาวุธพร้อมมือ แอริโอต์ยังคงมีสิทธิ์ที่จะมีชีวิตอยู่ ยังไม่มีข้อความใดมาพิสูจน์ว่าเขาเป็นคนทรยศต่อชาติ แต่ความบ้าของชาวเมืองใกล้จะถึงขีดที่สุดอยู่แล้ว แอริโอต์จะมีชีวิตอยู่ได้สักกี่วัน.....? นี่เป็นปัญหาที่ปารีส์กำลังตั้งใจคิดกันอยู่เวลานั้น.

ความขาดแคลน ความทุกข์ของชาวฝรั่งเศสในสมัยเงินตกเป็นที่น่าสังเวชใจที่สุด พวกเสมียนพนักงานตามกระทรวงการต้องรับประทานขนมปังกับเนยเป็นอาหารประจำวัน นอนตั้งแต่ ๓ น. เพราะถ้าขืนนอนดึกกลัวว่าจะไม่มีเงินพอเสียค่าไฟและค่าขนมปังอีกถ้าคนรู้สึกหิว ของก็แพงอย่างใจ

หาย ขนมปังก้อนหนึ่งซึ่งเคยขายแต่เพียงสิบสตางค์ก็ขึ้นไปตั้งแปดสิบสตางค์หรือหนึ่งบาท.

เวลานี้เป็นโอกาสของพวกชาวต่างประเทศที่จะเข้าไปสนุกสนานในกรุงปารีสโดยเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด มีเงินแต่เพียงเล็กน้อยมาจากบ้านของตนพอถึงปารีสก็เป็นเศรษฐี เงินอังกฤษหนึ่งปอนด์ซึ่งเคยมีค่าแต่เพียง ๒๕ ฟรังค์ ก่อนมหาสงครามเวลานี้มีค่าถึง ๒๒๐ ฟรังค์ ตามโรงเต้นรำและห้างร้านโดยมากไม่ยอมรับเงินฝรั่งเศส เงินอังกฤษหรือเงินอเมริกันจึงจะเป็นที่พอใจ การกระทำเช่นนี้ย่อมเป็นสิ่งที่ละเมิดกฎหมาย ตำรวจพยายามจับกุมพวกพ่อค้าที่รับเงินต่างประเทศ จับกุมไม่ใช่ในนามของรัฐบาล เพราะเวลานี้รัฐบาลกำลังด้อมดุกหรือไม่มี แต่ในนามของประเทศฝรั่งเศส และประชาธิบดีดูแมร์ก แต่ก็ยังคงจับไม่ไหว เพราะทำกันทุกหนทุกแห่ง พวกพ่อค้าที่ได้เงินมาแล้วก็เอาไปฝากไว้ตามธนาคารต่างประเทศ ฝากเป็นเงินอังกฤษหรืออเมริกัน.

ในที่สุด เมื่อการเงินของประเทศใกล้จะถึงซึ่งความพินาศที่สุดแล้ว ประเทศฝรั่งเศสจึงได้ขอร้องให้เมสิเออร์ปวงกาเรต์ นักการเมืองผู้เฒ่าซึ่งเคยกู้ชาติไว้ในระหว่างมหาสงคราม เป็นอัครมหาเสนาบดี ตั้งรัฐบาลขึ้น รวมหมู่นักการเมืองทุก 'ปาร์ตี้' เข้าร่วมมือกันกู้ประเทศฝรั่งเศส ท่านปวงกาเรต์ผู้นี้เป็นที่รักใคร่ยำเกรงของมหาชนยิ่งนัก ท่านยอมรับตำแหน่งเป็นอัครมหาเสนาบดี และเป็นเสนาบดีกระทรวงคลัง ประชาชนชาวฝรั่งเศสต่างก็โสมนัสยินดีที่สุด หวังและเชื่อมั่นกันว่าปวงกาเรต์จะกู้ประเทศไว้ได้อีกเป็นแท้เช่นเดียวกับที่ได้กระทำมาแล้วในระหว่างมหาสงคราม ความเชื่อมั่นอันนี้เป็นไปจริงสมหวังภายในเวลาเดือนเศษเท่านั้น รัฐบาลยังคงเป็นปึกแผ่น การเงินค่อยกระเตื้องขึ้นสู่ความเจริญเป็นลำดับ ปวงกาเรต์ได้กู้ชาติไว้อีกเป็นคำรบสอง เป็นคน ๆ เดียวที่ทำได้.

เมื่อประเทศฝรั่งเศสยังคงอยู่ในความบันบวนหมุนเวียนเช่นนี้ เรา—อาร์โนลด์และข้าพเจ้า—จึง

มีเรื่องที่จะเขียนได้มาก มี 'สกู๊ป' ที่จะส่งไปให้โรงพิมพ์ในเมืองอังกฤษพอที่จะหาเงินมาเลี้ยงตัวเราได้อย่างสบาย เราย้ายจากโฮเตล ดู โครแฟ็ง มาอยู่ 'แฟลต' หรือส่วนหนึ่งของบ้านแห่งหนึ่งที่ถนนรูย์ดโอเตย์.

ดึกคืนวันหนึ่ง ขณะที่เรากำลังเดินท่องเที่ยวอยู่ที่ถนนรูย์เดอโนตเตรอดาม ตำบลมองมาตร์อันเป็นที่รื่นเริงของชาวต่างประเทศ มีพวกอเมริกันเป็นอาทิ มีเสียงชายผู้หนึ่งร้องเป็นภาษาอังกฤษมาว่า "เฮ้ย เจ้าทแกดวิทหารสองเกลอ ไปจะไปไหนกัน ?" เราจำได้ทันทีว่าเป็นเสียงแจ็กปาร์เกอร์สหายร่วมสำนักหนังสือพิมพ์ซึ่งพบข้าพเจ้าอยู่กับตุ๊กตาแม่เต่าของประดิษฐ์ที่ร้านน้ำชาบิกาดิลลี่เมื่อสี่เดือนเศษมาแล้ว.

"เฮ้ย แจ็ก !" อาร์โนลด์ร้องตอบ "เราไม่รู้ว่าเธออยู่ปารีส"

"อะไร อาร์โนลด์เพื่อนรัก" ปาร์เกอร์ตอบ "ปารีสถูกราวกับเทน้ำจะให้กันไปอยู่ที่อื่นนั่นหรือ ? โง่จัง"

"นอกจากจะมาใช้เงิน ฉันมีธุระอื่นด้วยหรือเปล่า?" อาร์โนลด์ถาม.

"มี" แจ็กตอบ "กันมาชั่นนี่มูน กันแต่งงานเมื่อสองอาทิตย์มานี่เอง"

"กันขอแสดงความยินดีด้วย ปาร์เกอร์" ข้าพเจ้าพูด "แต่เดี๋ยวนี้เจ้าสาวไปอยู่เสียที่ไหนเล่า?"

"กันจะมาพาฉันไปหา" ปาร์เกอร์พูด "ฉันจะแปลกใจมากถ้าเห็นหล่อน บอบบี้ เธอรู้จักเมียกันดี"

"เอ๊ะใครนะ แจ็ก" ข้าพเจ้าถาม.

"เอาเถิด ประเดี๋ยวก็รู้"

เขาพาเราเข้าไปใน 'คาเฟ' เอมิลล์ ซึ่งมีคนกำลังนั่งดื่มอยู่แน่น พอถึงโต๊ะที่ตั้งอยู่ทางมุมด้านซ้ายของห้องใหญ่ ข้าพเจ้าก็ตกตะลึงด้วยความแปลกใจ. สตรีนั้นคือ — แคทลีนไมลส์ ตุ๊กตาแม่เต่าของประดิษฐ์!

"นี่ ทแกล้วทหารสองเกลอ" เขาแนะนำ "นี่ภรรยายอดที่รักของกัน"

เราจับมือสั่นกันอย่างปลาบปลื้ม แคทลีนคุยอย่างสนุกสบายที่สุด แต่ตลอดเวลานั้น ข้าพเจ้านึกถึงประดิษฐ์เสมอ ตลอดเวลาที่อยู่ปารีส ข้าพเจ้าไม่เคยได้รับจดหมายจากประดิษฐ์เลย แคทลีนแต่งงานไปกับแจ็กปาร์เกอร์ ประดิษฐ์จะรู้สึกอย่างไรหนอ – ?

—๓—

ปารีสคือวิมานแห่งความบรมสุขของหนุ่มสาว ทุกหนุ่มสาวที่ไปมีโอกาสที่จะประสพสิ่งที่ต้องใจประสพ 'ความรักปารีเซียน' หรือความรักแห่งนครปารีส ทุกคนที่เคยไปมาแล้ว ถ้ามีโอกาสต้องไปอีก ปารีสคือโลกของสตรี – หญิงปารีเซียน! ข้าพเจ้าเป็นชายหนุ่มคนหนึ่งที่เคยอยู่ปารีสมาแล้ว ดังนั้นจึงได้เคยอยู่ในวิมานแห่ง

ความบรมสุข ได้เคยประสพสิ่งที่ต้องใจ ประสพ 'ความรักปารีเซี่ยน'

ตามที่ท่านเข้าใจอยู่แล้ว ปารีส์เป็นนครที่เต็มไปด้วย 'หญิงเที่ยว' หรือที่เรียกกันว่า 'หญิงนักสปอร์ต' เช่นเดียวกับกรุงเวียนนาหรือกรุงบูดาเปสต์. นครทั้งสามนี้มีหญิงงามเมืองชั้นต่ำ ชั้นกลาง และชั้นสูง ข้าพเจ้ารู้สึกว่าจำเป็นจะต้องบรรยายถึงเรื่องของผู้หญิง เพราะท่านก็ทราบอยู่แล้วว่าปารีส์คือโลกของสตรี.

คาเฟ เอมิลส์ โรงเต้นรำอย่างน้อย ๆ แห่งหนึ่งในถนนรูยเดอโนตเตรอดาม เดอลอเร็ตต์ในม็องมาตร์ เป็นที่ ๆ ข้าพเจ้าพบผู้หญิงงามเมืองชั้นสูง หญิงปารีเซี่ยน หรือหญิงนักสปอร์ตเข้าคนหนึ่งชื่อ โอเด็ตต์ มาเซลดา เรารู้จักกันโดยความแนะนำของ เรมอนด์ เพื่อนสาวของเราที่ข้าพเจ้ารู้จักตั้งแต่วันแรกที่เข้าไปในคาเฟ่เอมิลส์กับอาร์โนลด์ ก่อนพบโอเด็ตต์ เรมอนด์เคยพูดกับอาร์โนลด์และข้าพเจ้าเสมอว่า หล่อนมี

เพื่อนอยู่คนหนึ่ง—คือโอเด็ตต์—รูปร่างหน้าตาสวยที่สุดในหมู่พวกหญิงนักสปอร์ตทั้งหลายในปารีส ผมดำ ตาดำ ค่อนข้างสูง หน้ารูปไข่ มีเสียงอันไพเราะ เราขอให้เรมอนด์พาเพื่อนของหล่อนมานั่งที่โต๊ะเรา ทันใดนั้นหล่อนก็เดินหายเข้าไปในหมู่คนที่กำลังเต้นรำอยู่ สักครู่ก็เดินกลับมาจูงเอาหญิงสาวสวย ผมดำ ตาดำ เสียงไพเราะมากับหล่อนด้วย สังเกตดูตามเค้าหน้าโอเด็ตต์จะมีอายุไม่เกิน ๒๒ ปี.

'อาร์โนลด์' ข้าพเจ้ากะซิบถามสหายเป็นภาษาอังกฤษ "ถือต้องการหล่อนไหม?"

"ไม่ได้ดอก เพื่อนรัก" อาร์โนลด์ตอบ "กันนัดพบใครอีกคนหนึ่งที่คาเฟซังฟรวด์เสียแล้ว คืนนี้เวลา ๑ น. ถือพาหล่อนไปเที่ยวซีบอยบี๋ เด็กคนนี้สวยมาก อย่าปล่อยให้ไปอยู่กับคนอื่นเสียนะ ที่นี่ปารีส ใครๆก็ทำกัน"

"กันไม่เชื่อว่ากันจะพาหล่อนไปไหนได้" ข้าพเจ้าพูดเป็นเชิงปรึกษา "เพราะกันไม่รู้ว่าจะตั้งต้นอย่างไร"

"เมสิเออร์" โอเด็ตถามข้าพเจ้าเป็นภาษาฝรั่งเศสด้วยรวงเนตรอันงามชะม้อย "เธอเป็นญี่ปุ่นหรือคะ?"

"ไม่ใช่ ฉันเป็นคนไทย"

"เซียมม้วส์?" (คนไทย) หล่อนย้อนถาม "ดิฉันชอบคนไทย ดิฉันเคยรู้จักมาแต่วคนหนึ่ง เราเต้นรำกันทีนี่แทบทุกคืน เมื่อหกเดือนเศษมานี้ เธอรู้จักเจ้าชาย – แห่งสยามไหมคะ?"

"รู้จัก โอเด็ตต์" ข้าพเจ้าตอบ "แต่ไม่รู้จักดีนัก"

"เขาเป็นเจ้าชายที่ดีที่สุดในโลกของดิฉัน" หล่อนออกอุทาน.

"บอบบี้" อาร์โนลด์พูดกับข้าพเจ้า "นี่ก็เกือบ ๓ น. แล้ว กันจะต้องไป, โอเรอวัวร์" พูดแล้วก็โน้มศีรษะคำนับหญิงทั้งสอง เดินออกจาก 'คาเฟ' ไป.

"เมสิเออร์" โอเด็ตต์พูด "ดิฉันได้ยินเพื่อนเธอเรียกเธอว่า บอบบ์ เป็นชื่อที่ง่าย ดิฉันคิดว่าสำหรับจะเป็นเพื่อนกับเธอได้ไหมคะ?"

"แน่นอน" ข้าพเจ้าตอบ.

"งั้นดิฉันจะต้องเรียกเธอว่า บอบบ์ ตกลงนะคะ"

"ได้ โอเด็ตต์"

ข้าพเจ้าเต้นรำอยู่กับเด็กหญิงรูปงามผู้นั้นจนดึก หล่อนเป็นคนช่างพูด ช่างเอาใจ ช่างฉอเลาะ ไม่พูดถึงเรื่องเงินทอง หล่อนเล่าถึงชีวิตของหล่อนในปารีส หล่อนมีบ้านเดิมอยู่ชนบท — เมืองดียอง พึ่งเข้ามาอยู่ในนครหลวงได้ปีเศษเท่านั้น ออกจากคาเฟเอมิลล์ โอเด็ตต์ชวนให้ข้าพเจ้านั่งรถยนต์รับเที่ยวกับหล่อน ฉอเลาะวิงวอนให้ข้าพเจ้าซื้อดอกไม้ให้หล่อนช่อหนึ่ง ซึ่งขายแก่กำลังยื่นมาให้ชมที่หน้าประตูโรงเต้นรำ ข้าพเจ้าปฏิบัติตามทุกอย่าง ว่าเช่ารถยนต์รับจ้างหรูคันหนึ่งขับเที่ยวไปกับ "หญิงปารีเซี่ยน" ตาม

ถนนต่าง ๆ ในนครปารีส์ในยามราตรี เราผ่านชองส์เอลีเซ่ เอตัวล์ แล้วเข้าสวนหลวง บัวล์เดอบูลอย์น.

ราวสามนาฬิกาเศษข้าพเจ้าก็พาโอเด็ตต์ไปส่งที่บ้านถนน อเวนิว เดอ กิโอโต หญิงนักสปอร์ตผู้นั้นแปลก ระหว่างที่เกี่ยวกับข้าพเจ้าจนเราอำลาจากกัน หล่อนไม่พูดถึงเรื่องเงินทองเลยแม้แต่คำเดียว ข้าพเจ้ายื่นให้หล่อนสองร้อยแฟรงค์ หล่อนปฏิเสธ พูดว่า "ดิฉันไม่ใช่คนเช่นนั้น" พอส่งหล่อนถึงบ้าน ตอนลงจากรถหล่อนพูดว่า "พบดิฉันที่คาเฟ่ เอมิลล์ พรุ่งนี้เวลา ๒๓ น. นะคะ บอบบี๋?" ข้าพเจ้ารับรอง แล้วก็สั่งคนขับรถให้พากลับบ้าน.

สำหรับชายหนุ่มที่ไปปารีส์ด้วยความตั้งใจว่าจะไม่ไปเหลวไหล จะเอาชะนะปารีส์ให้ได้ด้วยความตั้งใจนี้ ชายหนุ่มเหล่านั้นพูดได้ต่อเมื่อยังไม่เคยไป ไม่เคยรู้จักนครหลวงแห่งประเทศฝรั่งเศสมาก่อน หารู้ไม่ว่าปารีส์ไม่เคยแพ้ใคร!

ข้าพเจ้าเข้าบ้านถนนรูย์ดีโอเตย์อย่างเงียบกริบ เกรงว่าจะทำให้อาร์โนลด์ตื่น เข้าห้องปิดประตูนอนในชั่วเวลาเพียงสิบนาฬิกาเช้า ข้าพเจ้าล้างหน้าเสร็จแล้ว แต่ยังไม่ได้ถอดเครื่องแต่งตัวนอน ได้ยินเสียงอาร์โนลด์เคาะประตูเรียกเข้ามาว่า "บอบบ์ นี่เก็อบเที่ยงแล้ว ออกมากินอะไรหรือยังเล่า? อาหารเสร็จแล้ว"

ข้าพเจ้าเปิดประตูเดินออกมา พอมาถึงในห้องกินเข้าก็ตกตะลึง เพราะเห็นหญิงปารีเซียนรูปงามคนหนึ่ง สวมเครื่องแต่งตัวสำหรับนอนอันเป็นแฟรชชั่นพูอย่างหรู ยืนอยู่ที่หน้าเตาผิงไฟ.

"นี่เมียของฉัน บอบบ์" อาร์โนลด์แนะนำหันไปทางหญิงนั้น สายข้าพเจ้าพูดว่า "อีวอน นี่เกดอแก้วของฉัน ชื่อบอบบ์"

ขั้นแรกข้าพเจ้ารู้สึกพิศวงใจที่สุด แต่สักครู่ก็หาย จับมือกับอีวอน แล้วก็นั่งโต๊ะ ตั้งต้นรับประทานอาหารเช้าเวลาเที่ยงวัน.

ละครแห่งชีวิต ท่านเอ๋ย! ละครแห่งชีวิตในนครปารีส! กรุงดีปารีส!

—๔—

ที่เมืองนอก ธรรมเนียมมีอยู่ว่า ถ้าชายสองคนอยู่บ้านเดียวกัน แบ่งการใช้จ่ายออกเป็นส่วนเสมอมีสิทธิ์อยู่เท่ากันเช่นนั้น ฝ่ายหนึ่งจะทำอะไรซึ่งออกจะนอกแบบนอกแผน ก็ต้องอย่างน้อยบอกกล่าวอีกฝ่ายหนึ่งเสียก่อน บ้านที่เราอยู่ด้วยกันนั้น ต้องเป็นสถานแห่งความสุขและความเกรงใจ ที่แรกข้าพเจ้ารู้สึกฉิว อาร์โนลด์ ในการที่นำเอาหญิงเช่นอีว็อน มาอยู่โดยไม่บอกกล่าวให้ข้าพเจ้าทราบเสียก่อนแม้แต่คำเดียว ใครๆก็ทราบดีแล้วว่า อีว็อนเป็นคนชะนิดใด แต่ข้าพเจ้าเก็บเอาความโกรธอันนั้นไว้ มิได้พูดให้ อาร์โนลด์ รู้.

แต่ปารีส์ต้องเป็นปารีส์เสมอ! เมื่ออีว็อนอยู่กับเรามาได้สองสามวัน ข้าพเจ้าก็เห็นได้ว่าหล่อนไม่ใช่เป็นคนมีนิสัยอย่างที่ข้าพเจ้านึก ในหมู่ยาจกยังมีราชาแห่งพวกยาจกฉันใด ในหมู่คนเที่ยวก็ยังมีคนเช่นอีว็อน หล่อนเป็นหญิงสาวที่

มีอัธยาศัยดี พูดจาเรียบร้อย เอาอกเอาใจเรา ทำของให้เรากินก็เก่ง จัดบ้านสะอาดหรูหราเสมอ หล่อนปรนนิบัติให้เราได้รับความสุข อาร์โนลด์เป็นสามีของหล่อนเดือนนี้ เดือนหน้าจะเป็นใครหนอ — ? แต่สิ่งต่าง ๆ เป็นเครื่องแสดงให้ข้าพเจ้ารู้สึกว่าหล่อนรักอาร์โนลด์จริง ทำหน้าที่ของภรรยาได้เป็นอย่างดี และทำให้สามีชั่วคราวของหล่อนเป็นสุข.

ข้าพเจ้ารู้จักโอเด็ตต์มาเซลลา มาได้สี่วัน พบหล่อนเสมอตามภัตตาคารต่าง ๆ ในปารีส ความงามแห่งวงพักตร และอิริยาบถทุกประการของเด็กหญิงคนนี้ ทำให้ข้าพเจ้าเชื่อว่าโอเด็ตต์ของข้าพเจ้าก็คงจะเป็นอีกอ่อนแห่งพวกหญิงนักเที่ยวอีกคนหนึ่งเป็นแท้ ข้าพเจ้าต้องการความสุข ความเอาอกเอาใจเช่นเดียวกับอาร์โนลด์ ทำไมข้าพเจ้าจะพาโอเด็ตต์ไปอยู่บ้านด้วยไม่ได้เล่า ?

"บอบบี้ ทำไมเธอจึงไม่พาโอเด็ตต์มาอยู่ที่นี่กับอีกอ่อนเล่า ?" อาร์โนลด์ถาม "เธอจะสบาย

มากกว่าเดี๋ยวนี้หลายเท่าจริงๆ นะ อีกประการหนึ่งเวลาเราทำงานที่ออฟพีศ อีวอนจะได้ไม่หงอย''

ข้าพเจ้าตกลงใจเอา โอเด็ตต์มาอยู่ในคืนนั้น ข้าพเจ้าคาดถูก โอเด็ตต์มีนิสัยดีเช่นเดียวกับอีวอน และหญิงทั้งสองเข้ากันอย่างสนิทสนม.

อาร์โนลด์และข้าพเจ้าตกแต่งภรรยาชั่วแล่นของเราเสียหรู เราหาเงินมาได้ก็ใช้จ่ายในทางนี้เสียหลายสิบเปอร์เซ็นต์ เวลาว่างจากสำนักงานที่ถนนรูย์สคริบย์ เรามักจะพาภรรยาไปซื้อเสื้อผ้าเครื่องแต่งตัวที่ถนนรูย์เดอดาเปส์ และกร็องด์บูลวาร์ด์ แต่งแม่สตรีทั้งสองนี้เสียงามเลิศราวกับเทพธิดา กลางคืนเราพาไปดูละครที่ออเปราคอมิค และบางทีก็ฟอลดีย์แบแยร์หรือคาซิโนเดอ ปารีส์ สนุกกันใหญ่ เย็นๆ เราพานั่งรถเที่ยวหรือเดินเที่ยวในสวนหลวงแทบทุกแห่ง.

การที่ได้อยู่กับโอเด็ตต์ไปนานๆ ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกว่าชายใดหาภรรยาที่ต้องใจได้ เป็นหญิงที่ช่างปรนนิบัติ ช่างพูด ไม่เห็นแก่ตัวฝ่ายเดียว

มากนัก ชายนั้นเป็นคนเคราะห์ดีที่สุดในโลกคนหนึ่ง โอเด็ตต์รู้จักข้าพเจ้า รู้ความต้องการ และ 'รัก' ข้าพเจ้ามากที่สุดเท่าที่หญิงปารีเซียนเช่นหล่อนจะรักได้ คำพูดของหล่อนทุกคำล้วนเป็นยาที่หวานหอม บางคราวอาจมีเผื่อนบ้างแต่ก็เป็นยาที่ย้อมน้ำใจได้ดี ทุกเช้าพอข้าพเจ้าลืมตาก็เห็นภรรยาชั่วแล่นของข้าพเจ้านั่งอยู่ชิดกาย คอยจะให้ข้าพเจ้ารับประทานกาแฟซึ่งได้ตื่นขึ้นชงไว้ก่อน ข้าพเจ้าไม่เคยตื่นก่อนโอเด็ตต์เลยสักครั้งเดียว ทุกเช้าพอตื่นก็พบหล่อนแต่งตัวผัดหน้าผัดตาเสร็จเรียบร้อยแล้วเสมอ เข้าห้องน้ำก็พบเครื่องสำอาง และน้ำอุ่นสำหรับอาบ ผ้าขนโสร่งเตรียมไว้พร้อม ออกจากห้องน้ำก็มีเครื่องแต่งตัววางอยู่บนเตียงให้เลือก เสร็จจากแต่งตัวก็เห็นโอเด็ตต์และอีวอนเข้าห้องอาหาร กุลีกุจอเตรียมโต๊ะและเครื่องอาหารให้รับประทาน หญิงทั้งสองรู้จักวิธีหุงหา และสิ่งที่เรารับประทานล้วนมีรสต้องใจเราทั้งสิ้น เพราะหล่อนได้ถาม

เราเสียก่อนเวลาจัดทำ หนังสือพิมพ์ลอนดอนไทมส์ มีสาขาซึ่งเป็นสำนักของเราแห่งหนึ่งที่ถนนรูย์สคริบย์ เราต้องไปที่นั่นอย่างน้อยวันละสี่ชั่วโมง พอเรากลับเห็นโอเด็ตต์และอีวอนไปรับที่หน้าประตูบ้าน ความเหน็ดเหนื่อยก็หายไปโดยฉับพลัน.

หล่อนสามารถทำให้เราได้รับความสุข ปรนนิบัติเอาอกเอาใจ ทำให้เราสนุก 'รัก' เรา อา ท่านเอ๋ย! ความสุข..... ความคะนองของเด็กหนุ่มหญิงสาว! กร็องด์ปารีส์!

ชีวิตของเราดำเนินไปอย่างราบรื่นเป็นเวลากว่าสามอาทิตย์ วันหนึ่งคนดูแลบ้านเอานามบัตรแผ่นหนึ่งมายื่นให้ พอแลปราดเดียวข้าพเจ้าก็สะดุ้งทั้งตัว. เพราะในนั้นมีว่า มิสมาเรียเกรย์ ผู้แทนหนังสือพิมพ์ลอนดอนไทมส์.

บทที่ ๑๖

ไปมอนตีคาร์โล

— ๑ —

ข้าพเจ้านำนามบัตรไปปรึกษากับอาร์โนลด์อยู่สักครู่ก็ตกลงว่าจะต้องบอกอีวอนและโอเด็ตต์ให้ทราบความจริงเรื่องมาเรียเกรย์ ข้าพเจ้าไปอธิบายอยู่สักครู่สตรีทั้งสองก็เข้าใจโดยตลอด.

"เธอไปคุยกับเขาที่ห้องข้างนอกซี บอบบ์" อีวอนเอ่ย "เราสองคนจะรออยู่ในห้องนี้"

ข้าพเจ้าปล่อยอาร์โนลด์ให้จัดห้องนั่งเล่นให้เรียบร้อย ส่วนตนเองวิ่งลงไปรับมาเรียข้างล่าง พอเห็นข้าพเจ้าหน้าอ่อนก็โผเข้ากอดอย่างที่เคยกระทำมาแล้ว มาเรียยังคงรักข้าพเจ้า ไม่มีอะไรในโลกที่จะทำให้หน้าอ่อนเป็นอย่างอื่นไปได้.

"บอบบ์ ฉันคิดถึงเธอเสมอและคิดถึงมาก"

หล่อนพูดขณะที่ยังอยู่ในวงแขนข้าพเจ้า "เธอยังอยู่ปารีสสบายดีหรือจ๊ะ? ยังเป็นเด็กดีอยู่หรือ?"

พอเราผละออกจากกัน ข้าพเจ้าก็ตกตะลึง เพราะนอกจากมาเรีย แล้วยังมีเดมอยราดันนั่งยิ้มอยู่ตรงหน้าคอยที่จะได้รับการต้อนรับจากข้าพเจ้าผู้เป็นเจ้าของบ้าน เราสั่นมือกันอย่างชื่นชม ข้าพเจ้าไม่ได้พบเดมอยรานานแล้ว สองปีเศษได้กะมัง แต่หล่อนยังคงเหมือนเดิม ในชั่วเวลาครู่เดียวนั้นข้าพเจ้านึกไปถึงที่เต้นรำที่เฮสติงส์ในเมืองอังกฤษ นึกถึงที่หล่อนพูดไว้ว่าหล่อนไม่ต้องการให้ข้าพเจ้าพบหล่อน และมาเรียที่ถอนตอนหรือที่ไหน เพื่อความสุขของมาเรีย หล่อนเคยมีเพื่อนผู้หญิงซึ่งได้แต่งงานกับเจ้าชายแขกคนหนึ่งที่อินเดีย และต้องฆ่าตัวตายเสียเมื่อหกเดือนมานี่เอง——— ข้าพเจ้ายังคงยืนตะลึงอยู่เป็นครู่ จ้องดูสตรีผู้นั้นด้วยความพิศวงและดังเดใจ หวนนึกถึงไปว่าถ้าหญิงทั้งสองนี้รู้ว่ามีหญิงปารีเซียนอยู่กับเราในบ้านเรื่องจะไปแค่ไหนกันหนอ.

"เธอยังเป็นคนดีอยู่หรือ?" เป็นถ้อยคำของมาเรียที่ข้าพเจ้ายังคงได้ยินแว่วอยู่.

"อะไร บอบบ" เดดีมอยราถามขึ้น "ฉันทำให้เธอตกใจถึงเพียงนั้นเชียวหรือ? ดูเธองงจังเมื่อไรจะพาเราขึ้นไปบนบ้านเล่า?"

"เปล่า เดดีมอยรา" ข้าพเจ้าตอบอย่างเสียงสั่น "ฉันไม่ได้ตกใจอะไรดอก แต่ไม่เคยนึกว่าจะได้พบเธออีกเท่านั้น การที่ได้พบเธอนี่เป็นสิ่งที่ไม่ได้นึกได้ฝัน ขึ้นมาบนบ้านซี อาร์โนลด์ก็อยู่ข้างบน"

ข้าพเจ้าพาสตรีทั้งสองขึ้นบันได พอเปิดประตูบ้านก็เห็นหมวกกำมะหยี่ผู้หญิงแขวนอยู่บนกำแพงสองใบ ข้าพเจ้าสะดุ้งเหลือบดูเดดีมอยรา หล่อนยิ้มน้อยๆไม่แสดงว่าแปลกใจเลยเลย เหลือบดูมาเรีย ดวงพักตร์ของหล่อนขาวเผือดลงทันที ดวงเนตรมีแววแห่งความเศร้า อาร์โนลด์เดินออกมารับจับมือกับแขกทั้งสองของเรา ช่วยให้หล่อนเปลื้องเสื้อคลุมใหญ่ออกแขวนไว้ แล้วเราก็พา

เข้าไปในห้องนั่งเล่น เรานั่งบนเก้าอี้นวมยาวตัวเดียวกันหมดทั้งสี่คน.

"ฉันได้กลิ่นอะไรอย่างหนึ่ง" เลดี้มอยราเอ่ยขึ้น "กลิ่นน้ำอบ 'เฟลอย์เดอลาวิฟร์' (ดอกไม้แห่งชีวิต) ใช่ไหมอาร์โนลด์?"

อาร์โนลด์กุกกักอยู่สักครู่จึงตอบว่า "ใช่มอยรา"

"เอ๊ะ มอยรา" มาเรียถามอย่างฉงนใจ "เฟลอย์เดอลาวิฟร์เป็นน้ำอบหญิงปารีเซียนชอบใช้กันไม่ใช่หรือ?"

"จริงไหม บอบบี้" เลดี้มอยราถาม.

"จริง" ข้าพเจ้าตอบ.

นิ่งกันอยู่สักครู่ มาเรียถามว่า "บอบบี้ เธอเป็นสุขมากหรือ อยู่ที่นี่?"

"ฉันเป็นสุขมาก มาเรีย" ข้าพเจ้าตอบด้วยเสียงอันปกติ.

"เธอชอบปารีส?"

"จริง"

"เธอไม่ต้องการจะย้ายไปอยู่ที่อื่น?"

"ไม่ต้องการถ้าไม่จำเป็น"

มาเร็ย นิ่งคิดอยู่สักครู่ "พอมาถึงปารีส" หล่อนพูด "เธอก็เป็นเหมือนผู้ชายอื่น บอบบัดฉันเคยนึกว่าเธอคงจะผิดกว่าใครทั้งหมดในโลก แต่—เอ๊อ———" หล่อนพูดอย่างหมดหวัง "ฉันไม่ควรจะหวังอะไรจากเธอมากมายถึงเพียงนั้น เป็นความผิดของฉันเอง ปารีสต้องเป็นปารีสเสมอ"

"เราเป็นคนฟรีไม่ใช่หรือ มาเร็ย?" ข้าพเจ้าถาม "เธอจำได้ไหมว่าเธอพูดไว้กับฉันอย่างไร?"

"อย่าทะเลาะกันเลย" เดอมอยราสอดขึ้น "เราตั้งใจจะมาพูดธุระกับเธอต่างหากเล่า เอ็ดดัสสั่งให้เรามาหาเธอทั้งสองที่ปารีส พอมาถึงเราก็ไปที่สำนักงานที่ถนนรูสครีบย์ และได้รู้ว่าเธออยู่ที่ไหน เอ็ดดัสต้องการเลขานุการคนหนึ่งไปมอนติคาร์โลวันพุธหน้า สั่งให้เรามาเลือกเอาเธอไปคนหนึ่ง

จะเป็นใครก็ได้ บอบบ์ เธอหรืออาร์โนลด์จะสมัครเล่า?"

"ก็ต้องแล้วแต่เธอซี มอยรา" อาร์โนลด์ตอบ "เธอเห็นใครจะมีประโยชน์มากกว่าสำหรับเอ็ดดี้เล่า?"

"ฉันเห็นเธอมีประโยชน์เท่าๆกัน" มอยราตอบ "แต่ฉันเห็นว่าบอบบ์ควรจะไป เพราะเธอเคยไปรีเวียรามาหลายครั้งแล้ว บอบบ์ยังไม่เคยไปเลย ออกจากรีเวียรา บอบบ์" หล่อนหันมาทางข้าพเจ้า "เอ็ดดี้จะเอาเธอไปที่สภาสันนิบาตชาติที่เยนีวา ออกจากเยนีวาไป เบอร์น เบอร์ลิน เวียนนา บูดาเปสต์ และสแกนดิเนเวีย เห็นไหมเล่า บอบบ์ โอกาสนี้ดีที่สุดสำหรับเธอ"

ข้าพเจ้าเหลือบดูอาร์โนลด์อย่างเศร้าแล้วพูดตอบมอยราว่า "มอยรา ถ้าเธอเห็นว่าฉันควรไปก็ไม่มีปัญหาอะไรอีกแล้ว ฉันรู้จักหน้าที่ของนักหนังสือพิมพ์"

"บอบบี้ ฉันต้องการจะพูดอะไรสองต่อสองกับเธอสักหน่อยได้ไหม?" มอยราถาม "ฉันมีเรื่องจำเป็นจริงๆ" หันไปทางอาร์โนลด์ ขอโทษนะอาร์โนลด์ อย่านึกว่าฉันกิริยาไม่ดี"

"ได้ซี้ มอยรา" ข้าพเจ้าตอบ พลางชี้ให้หล่อนดูประตูห้องซึ่งเปิดเข้าไปในห้องนอนของอาร์โนลด์ "เราเข้าไปพูดกันในนั้นซี้ ถ้าเธอไม่รังเกียจ"

ใจข้าพเจ้าเต้นอยู่ตุมๆ ในขณะที่เดินเข้าไปในห้องกับมอยรา เวลานั้นจะค่ำใกล้มืดอยู่แล้ว ข้าพเจ้าเปิดไฟฟ้า ปิดประตู และเชิญให้มอยรานั่งบนเก้าอี้ข้างโต๊ะหนังสือ ส่วนตนเองนั่งอยู่ที่ปลายตั่นเตียง.

— ๒ —

"บอบบ์ เธอรู้สึกบางหรือเปล่าว่ามาเรียเป็นผู้หญิงที่ดีสำหรับเธอเพียงไร?" เดด์มอยราถามอย่างขวานผ่าซาก "เธอประพฤติตนดีพอสำหรับหล่อนแล้วหรือ?"

ข้าพเจ้าจ้องดูสตรีผู้นี้ด้วยความพิศวงอยู่สักครู่ จึงพูดตอบไปบ้างว่า: "มอยราที่รัก ฉันไม่เห็นว่าเธอมีหน้าที่ๆ จะมาพูดกับฉันเช่นนี้ เธอไม่รู้ความเป็นไประหว่างฉันกับมาเรียเมื่อเราอยู่ด้วยกันในตอนตอน เธอไม่รู้ว่าเราได้ทำความเข้าใจอะไรกันไว้บ้าง ถ้าสำหรับจะเป็นเพื่อนกันแล้วฉันเชื่อมั่นว่าฉนประพฤติตนดีพอสำหรับใครๆทั้งหมด"

"บอบบ์" หล่อนพูดเสียงอ่อนลง "เธอรู้หรือไม่ว่ามาเรียรักเธอยิ่งกว่าอะไรทั้งหมดในโลก?"

"ไม่จริง มอยรา" ข้าพเจ้าพูดเป็นเชิงตัดบท "เมื่ออยู่ตอนตอนฉันยอมรับว่าฉันรักมาเรีย

มาก แต่มาเรียรักฉันอย่างเพื่อน ต้องการให้ฉันเป็นคนฟรีเพราะหล่อนต้องการจะเป็นคนฟรีเหมือนกัน ชีวิตของนักหนังสือพิมพ์ไงเล่า มอยรา มาเรียไม่เคยรักฉันในทำนองที่เธอเข้าใจ"

"เธอคิดดูหรือเปล่า" หล่อนถาม "ว่าการที่มาเรียพูดได้เช่นนั้นทั้งๆ ที่รักเธออยู่ก็เพราะหล่อนไม่คิดถึงตัวเอง หล่อนคิดถึงแต่เธอเท่านั้น หล่อนต้องการให้เธอเป็นสุข หล่อนเตรียมที่จะสละอะไรได้ทั้งหมดเพื่อความสุขของเธอ ?"

"ทำไมเธอจึงรู้?" ข้าพเจ้าถาม.

"มาเรียบอกฉัน" หล่อนตอบ.

ทันใดนั้นข้าพเจ้ารู้สึกว่าตาพร่าไปหมด สิ่งต่างๆ ที่แลเห็นอยู่ในห้องหมุนเวียนไปมาไม่หยุดหย่อน รู้สึกเวียนศีรษะ ไม่รู้ที่จะคิดประการใด ยอร์ชเบอร์นาร์ดชอว์ เคยพูดไว้ว่าถ้าเราอยู่ในโลกนานเข้าเรายิ่งรู้จักผู้หญิงน้อยเข้าทุกที ท่านนักประพันธ์ผู้มีนามอุโฆษคนนี้มีอายุใกล้แปดสิบและคิดที่จะรู้จักผู้หญิงเสียหมดแล้ว.

"ฉันยังคงจำสิ่งที่เธอพูดกับฉันไว้ได้ดี" ข้าพเจ้าพูดขึ้นในที่สุด "มอยรา เธอจำได้ไหมว่าเมื่อสามปีมานี้เราไปเต้นรำกันที่อาเด็ก ซานดราย่อดด์ เมืองเฮสติ้งส์? เธอบอกกับฉันว่าเพื่อความสุขของมาเร็ย เธอไม่ต้องการให้ฉันพบเธอและมาเร็ยอีกที่ถอนดอนหรือที่ไหน เธอเคยมีเพื่อนที่แต่งงานไปกับเจ้าแขกในอินเดีย หล่อนได้ฆ่าตัวตายเสียแล้ว ฉันพยายามที่จะทำตามความต้องการของเธอเสมอ ฉันมาอยู่ถอนดอนเรียนกฎหมายอยู่ที่ 'เท็มเปิล' ต่างหากเล่า ฉันถูก 'ดาก' เข้าไปในสโมสรหนังสือพิมพ์ ถูกบังคับให้เข้าพวกหนังสือพิมพ์ เธอทราบหรือเปล่า? ถึงกะนั้นฉันก็ยังพยายามหลีกเลี่ยงเธอและมาเร็ยอยู่เสมอ การที่ฉันพยายามทำตามที่เธอแนะนำก็เพราะฉันต้องการให้มาเร็ยเป็นสุข ฉันรักมาเร็ยเหมือนกัน"

เดดมอยราดันนิ่งดูข้าพเจ้าด้วยมีน้อย ๆ "ก็เธอเป็นคนเช่นนั้นนี่ บอบบิ" หล่อนชม "ทำไมมาเร็ยจะไม่รักเธอเล่า"

ทันใดนั้นมีเสียงคนเคาะประตู ข้าพเจ้าถามไปว่าจะต้องการอะไร.

"บอยบี้" เสียงอีวอนเรียกเข้ามา "เราเตรียมอาหารไว้เสร็จแล้ว กินกันหรือยังเล่า?"

ข้าพเจ้าตกใจแทบดิ้นทั้งยืน อีวอนและโอเด็ตต์ออกมาจากห้องนอนเสียแล้ว บ้านนี้มีปนเปกับอาร์โนลด์และมาเรียที่ต้องนั่งอยู่ข้างนอก สนุกสนานกันใหญ่แล้วหรือ?

"ขอบใจ อีวอน" ข้าพเจ้าตอบ "เราจะออกไปเดี๋ยวนี้"

ข้าพเจ้าเชิญเลดี้มอยราให้อยู่รับประทานอาหารกับเรา ที่แรกหล่อนปฏิเสธ แต่ครั้นเมื่อข้าพเจ้าอ้อนวอนเข้าก็ตกลง "เธอต้องอยู่รับประทานกับเรา มอยรา" ข้าพเจ้ากล่าวเสริม "เธอจะได้รู้ว่าฉันเป็นคนเลวเพียงไหน"

ข้าพเจ้าเปิดประตูพาเลดี้มอยราไปที่ห้องรับประทานอาหาร เวลานั้นมีคนอยู่พร้อม อีวอนและโอเด็ตต์วิ่งเข้ามาต้อนรับ หญิงปารีเซียนของ

เราแต่งตัวเสียหรู น้ำอบเฟลอร์เดอลาวิฟร์ส่งกลิ่นอยู่หอมขจร ในขณะที่นั่งโต๊ะรับประทานขั้นแรกข้าพเจ้ารู้สึกว่าเดอมอยราและมาเรียออกจะรังเกียจอีวอนและโอเด็ตต์ แต่อยู่ไปสักครู่พอเห็นว่าชาวปารีเซียนของเราเป็นคนมีอัธยาศัยเรียบร้อย พูดจาประจบประแจงเก่ง และคอยดูแลทุกข์สุขของผู้เป็นแขกได้อย่างปราศจากความขวยเขิน เดอมอยราและมาเรียก็เลยพลอยคุยสนุกสนานไปกับเราด้วย รับประทานอาหารเสร็จเราเล่นไพ่ 'โปเก้อร์' กันอยู่จนดึก.

—๓—

อยู่ที่บ้านถนนรูย์ดีโอเตย์ได้อีกเพียงสี่วันข้าพเจ้าก็ต้องเริ่มออกเดินทางไปมอนติคาร์โลการอำลาระหว่างเราทั้งสอง — โอเด็ตต์และข้าพเจ้า — ได้เป็นไปอย่างเศร้าที่สุด แต่ในการอำลาแม้โอเด็ตต์จะโศกเศร้าคร่ำครวญเพียงไรก็ดี หลังจากไม่

เคยออกปากเลยที่จะขอร้องให้ข้าพเจ้าเลิกล้มการตระเตรียมที่จะไปมอนติคาร์โล บางทีโอเด็ตต์จะเข้าใจฐานะและความเป็นอยู่ของข้าพเจ้าเป็นหน้าที่ หรือหล่อนจะรักข้าพเจ้าเช่นเดียวกับหล่อนเคยรักผู้ชายอื่นมาแล้วหลายสิบคน ข้าพเจ้าจะเป็นคนที่เท่าใดกันหนอ——? หรือการที่หล่อนได้เคยเล่นดู เอาอกเอาใจ และรักใคร่ข้าพเจ้าในระหว่างที่เราอยู่ด้วยกันเดือนเศษตลอดจนการร้องไห้คร่ำครวญอ้อนวอนเป็นกิจวัตต์ของหล่อน เป็นอาชีพ หล่อนมีหน้าที่ๆ จะเป็นนางละครที่ชำนาญ เล่นละครบทที่ชีวิตได้กะเกณฑ์ไว้ให้ เมื่อนึกถึงสิ่งที่ควรจะเป็นได้ข้อนี้แล้วข้าพเจ้าก็สามารถจะจากปารีส—จากโอเด็ตต์ไปได้อย่างปกติไม่ทุกข์ร้อนอะไรนัก ข้าพเจ้าจะได้ไปเห็นโลก ไปเห็นบ้านเมืองต่างๆ ซึ่งถ้าละโอกาสเสียข้าพเจ้าจะไม่ได้เห็นและรู้จักเลยในชีวิต ทางใต้แห่งประเทศฝรั่งเศสตอนที่หรูงาม และมั่งคั่งที่สุดซึ่งเรียกกันว่าริเวียรา กรุงเบอร์ลิน เวียนนา

บุดาเปสต์ถอยเด่นตราตรึงอยู่ในความรู้สึกของข้าพเจ้าทุกขณะจิตต์ ข้าพเจ้าเป็นนักหนังสือพิมพ์ นักท่องเที่ยว นักเผชิญภัย ชีวิตจะต้องเคลื่อนที่ไปมาอยู่เสมอไม่หยุดหย่อน ข้าพเจ้ามีหน้าที่ ๆ จะต้องฝึกฝนให้ชินต่อการพลัดพรากจากผู้ที่ข้าพเจ้าเจ้ารักชอบสนิทสนมได้อย่างปราศจากความห่วงใยและความทุกข์.

เย็นวันหนึ่งก่อนวันที่ข้าพเจ้าจะต้องออกจากปาร์สไปมอนติคาร์โล โอเด็ตต์และข้าพเจ้าเดินชะถอดถอเคล้ากันอยู่ในสวนหลวงบัวส์เดอบุลอยน์ พร่ำพันกล่าวคำอำลากันอยู่ ตลอดเวลาที่โอเด็ตต์พูด ข้าพเจ้ารู้สึกระแวงและเชื่อไปเสมอว่าหล่อนเล่นละคร ข้าพเจ้าไปแล้วหล่อนก็จะหาผู้ชายอื่นได้ในวันรุ่งขึ้น แต่ตลอดเวลาที่ได้แลเห็นโลกมาแล้วเป็นเวลาตั้ง ๒๕ ปี มาบัดนี้ข้าพเจ้าก็สามารถจะเล่นละครได้เหมือนกัน เราเล่นละคร.....ละครแห่งชีวิต! แต่ในคำพูดทั้งหมด

ของโอเด็ตต์ มีอยู่ตอนหนึ่งที่สะกิดใจข้าพเจ้าจนสะดุ้ง.

"บอบบ์" หล่อนพูดด้วยเสียงอันเศร้าที่สุด "เมื่อเธอไปเสียแล้วดิฉันเห็นจะมีชีวิตอยู่ต่อไปสำหรับเธอไม่ไหว เราจะต้องตายจากกันไปเป็นแน่"

ข้าพเจ้ามิได้ตอบหล่อนประการใด 'เมื่อเธอไปเสียแล้วดิฉันเห็นจะมีชีวิตอยู่ต่อไปสำหรับเธอไม่ไหว.....' แน่ละซิ เมื่อข้าพเจ้าไปแล้วหล่อนก็จะมีชีวิตสำหรับคนอื่น นั่นเป็นของธรรมดา.

"ถ้ากลับมาปารีสอีกเมื่อใด" หล่อนกล่าวเมื่อนิ่งไปแล้วสักครู่ "เธอลองถามเรย์มอนด์เพื่อนดิฉันที่เธอรู้จักในคาเฟเอมิลล์ซีสะ.....ถามว่าดิฉันไปอยู่ที่ไหน และเป็นอะไรไปแล้ว"

รุ่งขึ้น โอเด็ตต์รับจัดแจงสิ่งของ จัดใส่หีบเตรียมตัวที่จะออกจากบ้านไปอยู่ที่อื่นแต่เช้า ปฏิเสธการไปส่งข้าพเจ้าที่สถานี เพราะรู้สึกว่าจะ

เศร้าเกินไป ข้าพเจ้าเรียกรถแท็กซี่มาจอดที่หน้าประตูด้านข้างด่าน ขนของโอเด็ตต์ส่งหล่อนแล้วรถก็แล่นหายเงียบไปตามถนนต่าง ๆ ในนครปารีสในชาตินี้ — ข้าพเจ้ารำพึง—เราจะได้พบกันอีกหรือไม่หนอ.....?

—๔—

วันนั้นเวลาค่ำ อาร์โนลด์และอีวอนไปส่งข้าพเจ้าที่สถานีการ์เดอร์ลียอง ข้าพเจ้าไม่นึกว่าจะได้พบใครในรถไฟในการเดินทางคราวนี้ เพราะตามคำสั่งจากสำนักงานที่ถนนรูสครีบย์ ข้าพเจ้าจะต้องไปพบมิสเตอร์ เอ็ดเวอร์ดเบลล์เบ็นสัน ผู้ช่วยบรรณาธิการที่โฮเตล เดลมา มอนติคาร์โล แต่ความคาดหมายนี้ผิดไปถนัด เพราะเพียงวินาทีเดียวก่อนรถจะเคลื่อนที่จากสถานี ข้าพเจ้าเห็นเลดี้มอยราและมาเรียวิ่งอย่างรีบร้อนถือกะเป๋าหนังมาด้วยคนละใบ พอสตรีทั้งสองก้าวขึ้นบันไดรถก็เคลื่อนออกทันที การที่จะพบเลดี้มอยราและ

มาเรียครั้งนี้ จะพูดตามจริงข้าพเจ้าออกไม่รู้สึกสบายใจนัก ระหว่างที่เราจากกันไปแยกกันอยู่คนละทางสองทาง ข้าพเจ้าไม่สามารถจะพยากรณ์ได้ว่ามาเรียได้เป็นสตรีคู่รักที่ดีสำหรับข้าพเจ้าเพียงไหน หรือเธอเพียงไหนด้วย แต่ใจค่อนข้างเชื่อไปว่าหล่อนเป็นดวงมณีอันบริสุทธิ์ไม่มีมลทินแตะต้อง ส่วนตนเองนั้นเล่ารู้สึกว่าสำหรับมาเรียแล้วข้าพเจ้าเป็นคนมีมลทินอยู่มาก ข้าพเจ้าได้กระทำผิดมาแล้ว ได้ละเมิดกฎกติกาของความดีงามแห่งเกียรติยศลูกผู้ชาย แต่ก็ยังคงรู้สึกว่าความผิดนั้นข้าพเจ้าได้กระทำไปโดยความสมัคร โอ! โอเด็ตต์มาเซลลา! คนเช่นโอเด็ตต์ใครเลยจะอดได้.

รถเริ่มจะวิ่งเร็วเข้าทุกที ผ้าเช็ดหน้าที่อาร์โนลด์และอีวอนโบกไปมาให้ข้าพเจ้าก็แลเห็นไกล..... ไกลออกไปจนแลไม่เห็น พอข้าพเจ้าเหลียวกลับมาดูตามช่องทางเดินในรถก็เห็นเพื่อนสตรี

ทั้งสองกำลังเดินตรงมา มาเรียเดินหน้า เลดี้มอยราตามหลัง.

"กู๊ดอีเวนิง มาเรีย" ข้าพเจ้ากล่าวปราศรัย.

"กู๊ดอีเวนิง บอยบี้" หล่อนกล่าวตอบแล้วก็เดินผ่านข้าพเจ้าไปเสียทันที.

"กู๊ดอีเวนิง มอยรา" ข้าพเจ้าปราศรัย.

"แฮลโหล บอยบี้" เลดี้มอยราตอบแล้วหยุดยืนอยู่ตรงหน้า "ไง สบายดีหรือ?"

"สบายดี ขอบใจ" ข้าพเจ้าพูด "นี่เธอจะไปไหนกัน"

"เราจะไปฮอลดีเดย์ที่เมืองนีส์" หล่อนตอบ "ไปสักสองอาทิตย์"

"ไง" ข้าพเจ้าถามข่าว "พวกเราเป็นอย่างไรกันบ้าง?"

"ชีวิตของเรา" มอยราตอบอย่างเศร้า "ก็....ก็เห็นจะเป็นอย่างที่เรียกว่าต่างคนต่างอยู่"

ข้าพเจ้านิ่งคิดอยู่สักครู่ แล้วยื่นมือไปขอจับกับมอยรา ยิ้มแล้วตอบว่า "ได้มอยรา ฉันจะพยายามทำอะไรทุกอย่างที่เธอต้องการให้ฉันทำ"

จับมือลากันแล้ว เราต่างก็แยกไปนั่งคนละทาง ข้าพเจ้ามีที่ 'รีเสอร์ฟ' ไว้ที่ข้างหน้าต่างด้านหนึ่ง นั่งอ่านหนังสือเรื่อยจนดึก บ๋อยในรถมาจัดที่นอนให้ แล้วข้าพเจ้าก็นอนคิดและหลับไปจนรุ่งสว่าง เช้าวันรุ่งขึ้นข้าพเจ้าก็ยังไม่ทราบว่าเดล์มอยราและมาเร่ียนั่งอยู่ที่ไหน สายราว ๘.๓๐ น. ไปรับประทานอาหารจึงได้พบ แต่เราก็ไม่ได้ทักทายหรือพูดจาอะไรกัน ๑๑.๓๐ น. รถถึงเมืองมาเซลล์ คนโดยสารในรถคันข้าพเจ้าลงหมดเหลืออยู่แต่ตนคนเดียวนั่งไปในรถทั้งคัน ตลอดกลางวันวันนั้นข้าพเจ้ายังหาได้พบและพูดจากับสตรีทั้งสองนั้นไม่ ตอนกลางคืนหยิบหนังสือขึ้นอ่านเล่นเช่นคืนก่อน อ่านไปได้สักครู่ ก็มีเสียงทักมาว่า "ยังไง บอบบี้ หงอยมากหรือ?"

เงยหน้าขึ้นดู พบเดล์มอยรา.

"ไม่หงอยหรอก มอยรา" ข้าพเจ้าตอบแล้วยิ้ม "ฉันมีหนังสือเป็นเพื่อนอยู่ด้วยหลายเล่ม เธอต้องการบ้างไหม?"

"ขอบใจ ไม่เอาละ บอบบี้" หล่อนพูดพลางนั่งลงตรงหน้าข้าพเจ้า "ฉันรู้สึกว่าเธอต้องการจะขอโทษมาเรีย อย่างน้อยเธอต้องการจะไปบอกหล่อนว่าเสียใจ....."

"เปล่า มอยรา เธอเข้าใจผิด ฉันไม่คิดว่าฉันต้องการเช่นนั้น" ข้าพเจ้าตอบช้า ๆ.

"เอ๊ะ บอบบี้" หล่อนพูดอย่างเบื่อแล้วลุกขึ้นทำท่าจะไป "เธอเสียคนเสียแล้ว กู๊ดบาย"

"กู๊ดบาย มอยรา"

พอมอยราไปแล้ว ข้าพเจ้าก็หยิบหนังสือขึ้นอ่านเล่นต่อไปอีก สักครู่แม้ว่าข้าพเจ้าจะไม่ได้มองไปที่อื่น ก็ยังรู้สึกว่ามีใครมายืนอยู่ใกล้ ๆ ข้าพเจ้าเหลือบขึ้นดู ก็พบมาเรียเกรย์ยืนจ้องดูข้าพเจ้าอยู่ด้วยดวงเนตรอันเศร้า ข้าพเจ้าวางหนังสือ ยิ้มขึ้นหลีกทางให้หล่อนนั่ง.

"นั่งลงซี๊จ๊ะ บอบบี้" หล่อนพูดพลางก็เขยิบช่องให้ข้าพเจ้านั่งติดกับหล่อน ซึ่งข้าพเจ้าปฏิบัติ

ตามโดยดี "เมื่อฉันลงที่เมืองนีส เธอจะต้องเลยไปถึงมอนติคาร์โล กว่าเราจะได้พบกันอีกก็คงนาน อาจเป็นบหนึ่ง...สอง...หรือสามปีก็ได้ บอบบ ก่อนที่เราจะต้องจากกัน เราควรจะเป็นเพื่อนกันดีกว่า"

ข้าพเจ้าไม่รู้ที่จะตอบหล่อนประการใด เป็นแต่กุมมือหล่อนขึ้นมาจุมพิตด้วยความนิยมอันสูงสุด ส่วนมาเรียก็ซบศีรษะลงคลอเคลียกับข้าพเจ้าดื่ม...ดื่ม...สิ่งต่าง ๆ ที่ได้เป็นมาแล้ว ชีวิตเป็นของแปลกนะท่าน ยิ่งอยู่นานในโลก เรายิ่งรู้เรื่องชีวิตน้อยเข้าทุกวัน.

รถถึงเมืองนีส เฉดมอยราและมาเรียลงที่นั่น ส่วนข้าพเจ้าก็เดินทางต่อไป.....ไปมอนติคาร์โล.

บทที่ ๑๗

ชีวิตที่ท่องเที่ยวไป

—๑—

เป็นคราวเคราะห์ดีที่สุดสำหรับข้าพเจ้าที่ได้มีโอกาสเป็นเลขานุการส่วนตัวชั่วคราวของมิสเตอร์เอ็ดเวอร์ดเบลล์เป็นสันในวาระนี้ เพราะได้เป็นโอกาสครั้งเดียวในชีวิตที่ได้ท่องเที่ยวไปในที่ต่าง ๆ ทั่วทวีปยุโรป.....ไปอย่างผู้มีภูมิรู้ และไปกับท่านผู้ช่วยบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ดอนดอนไทมส์ และนายกของสโมสรหนังสือพิมพ์ที่ตำบลเฮย์มาร์เก็ตในดอนดอน มิสเตอร์เบ็นสันเป็นคนมีชื่อเสียงจะไปที่ไหนก็มีคนรู้จักรับรอง ส่วนงานเลขานุการซึ่งเป็นหน้าที่ของข้าพเจ้าก็ไม่ลำบากอะไร นักประกอบด้วยน้ำใจอันเยือกเย็นและกรุณาของบุรุษผู้เป็นนายกิจการจึงดำเนินไปได้โดยราบรื่น.

เขียนมาได้เพียงนี้ ข้าพเจ้าพึงมารู้สึกว่าเรื่อง 'ละครแห่งชีวิต' นี้จะต้องยืดยาวเสียนี่กะไร การท่องเที่ยวซึ่งเป็นเวลาแรมปีของข้าพเจ้าเป็นเรื่องที่ไม่รู้จบ เมืองและประเทศต่าง ๆ ที่ข้าพเจ้าไปสิ่งต่าง ๆ ที่ข้าพเจ้าได้เห็น ล้วนเป็นเรื่องยืดยาวเหลือวิสัยที่จะนำมาพรรณนาให้ถี่ถ้วนได้.

ทางฝั่งทะเลทิศใต้ของประเทศฝรั่งเศสตอนหนึ่งมีอาณาเขตต์จดไปจนถึงอ่าวบอดีเกียราของประเทศอิตาลี เราเรียกกันว่า 'ริเวียรา' ของฝรั่งเศส มีเมืองคานน์ เมืองนีส เมืองมอนตีคาร์โล เมืองม็องต็องและจังหวัดมอนาโก ล้วนภูมิประเทศของ 'ริเวียรา' เป็นภาพที่งดงามที่สุดในโลก เป็นที่สำหรับมหาเศรษฐี และผู้มีทรัพย์ทั้งหลายทุกชาติทุกภาษา มีพรรณพฤกษาชาติของประเทศหนาวและประเทศร้อนขึ้นอยู่เป็นหมู่เป็นซุ้มคละกันไป มีภูเขา ที่ราบ ตีกราม สถานที่เที่ยวเตร่ มีบ่อนการพะนันที่มีชื่อเสียงที่สุด มีภัตตาคารที่มีราคาแพงที่สุด และต่ำพอ

ประมาณ เหมาะสำหรับพวกเศรษฐีและมหาชนที่มีฐานะภูดาง อากาศสดชื่นอยู่เสมอไม่ว่าฤดูร้อนหรือฤดูหนาว มีดนตรีที่โดกนิยมว่าดีที่สุด 'ริเวียรา' คือเมืองสวรรค์.

ที่ 'ริเวียรา' เรามีโอกาสได้พบผู้มีชื่อเสียงต่าง ๆ ในโลก มีนักประพันธ์ ช่างเขียน ช่างปั้นร้อย นักการเมือง นักวิทยาศาสตร์ ฯลฯ เป็นที่ซึ่งสตรีนานาชาติที่งามที่สุดมามั่วสุมกันอยู่. บ้างก็มาเที่ยว บ้างก็มาหาเงิน และบ้างก็มาหาสามี เวลาค่ำคืนพวกหนุ่มสาวที่ไม่รู้จักกันก็ไปพบและรู้จักกันตามสถานที่เต้นรำต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่ดกดื่นในมอนติคาร์โล บางพวกก็เป็นแต่เพียง 'นักสปอร์ต' สนุกกันไปชั่วคราว บางพวกก็เอาจริงเอาจังถึงกับกลับไปแต่งงานกันตามปกติภาพที่บ้านเมืองของตน.

ที่มอนติคาร์โลมีคนหากินหลายชะนิด แต่พวกที่มีชื่อเสียงพิงชังที่สุดก็คือพวก 'ยิโกโล' และ

'ยิโกเด็ตต์' 'ยิโกโล' คือชายนักเต้นรำหนุ่มรูปสวยคอยรับจ้างเป็นคู่เต้นรำและ 'คู่สนุก' ของสตรีที่มีอายุอยู่ในวัยชรา หรือค่อนข้างชราที่ยังต้องการความสนุกสนาน ซึ่งสำหรับคนอายุปูนนั้นธรรมดาอำนวยให้ไม่ไหว 'ยิโกโล' เต้นรำกับหล่อน ไปเที่ยวกับหล่อน ฯลฯ และในที่สุดก็ปอกลอกหล่อนเสียจนพอใจ ส่วน 'ยิโกเด็ตต์' ก็คือ 'ยิโกโล' ผู้หญิงนั่นเอง คือหญิงที่มีวุฒิพอที่จะปอกลอกชายเฒ่าได้ในทำนองเดียวกับพวก 'ยิโกโล.'

ที่มอนติคาร์โล มีนักการพะนันที่สามารถหาเงินโดยทางพะนันอย่างเดียวก็ได้ พอที่จะมีบ้านเป็นหลักหรู มีบุตรภรรยา และมีเงินที่จะพาครอบครัวเที่ยวรอบโลกได้สองสามปีครั้งหนึ่ง และที่มอนติคาร์โลมีนักการพะนันที่ต้องทำการอัตวินิบาตกรรมเพราะตนหมดเงิน หมดเกียรติยศ และหมดหวังในชีวิต.

ที่มอนติคาร์โล ไม่มีขอทาน ไม่มีชีวิตที่ตกต่ำ

ที่มอนติคาร์โล มีคนชุกชนบ้าง พวกนั้นแม้จะมีสามีหรือภรรยาของตนแล้วก็จริง แต่ก็ยังต้องการความสนุกสนานทุกชะนิดที่ตนไม่มีสิทธิ์ 'รักเวียรา' เป็นปฐมเหตุแห่งความคุ้เคียงสมรัก ปฐมเหตุแห่งความแตกร้าว การวิวาห์และการหย่าร้าง.

จะพูดกันตามจริง มอนติคาร์โลก็คงเช่นเดียวกับนครหลวงทั้งหลายในโลก กรุงลอนดอน ปารีส เบอร์ลิน และกรุงเทพฯ มีทั้งสุขทั้งทุกข์ มีคนดีคนร้าย มอนติคาร์โลมี 'โลกันต์แห่งการถ่ายทรัพย์' ที่ลือชื่อที่สุดก็จริง แต่นครหลวงหรือนครใด ๆ ทั่วโลกก็คงมีเหมือนกันไม่ใช่หรือ? การพะนันเป็นมฤดกของมนุษย์ชาติ ลัทธิหรือความฉลาดไหวพริบอาจช่วยบางคนให้พ้นจากความหายนะได้บ้าง แต่มนุษย์เรายังคงต้องเล่นการพะนันอยู่นั่นเอง ถ้ากฎหมายบ้านเมืองห้าม ก็ยังพยายามแอบเล่นจนได้ ถ้าเจ้าหน้าที่ในประเทศ

สยามต้องการจะจับการพะนันจริง ๆ แล้ว คุกตะรางก็คงไม่พอใส่.

มอนต์คาร์โล! มอนต์คาร์โลแห่งชีวิต! มอนต์คาร์โลแห่งโลก!

—๒—

ในฐานะที่เป็นเลขานุการคนสนิทของนักหนังสือพิมพ์ที่มีชื่อเสียงคนหนึ่ง ข้าพเจ้ามีโอกาสที่ได้ไปพบและฟังการสนทนาระหว่างมิสเตอร์เบ็นสันและเอ็ดการ์วอลเลส และพีลิปโอเบ็นไฮม ผู้ที่ได้เขียนหนังสืออ่านเล่น (โดยมากชะนิดนักสืบ) เป็นเล่ม ๆ มาแล้วมากกว่า 'นักประพันธ์ทั้งหลายในโลกรวมกัน' นี่เป็นถ้อยคำของหนังสือพิมพ์บางฉะบับ ได้มีโอกาสรู้จักยอร์ชเบอร์นาร์ดชอว์ เซอร์ฮอลเคนย์ เซอร์พีลิปกิบส์ และพวกละครที่มีชื่อเสียง เช่น ไอวอร์โนเวลโล แกลดิสคูปเปอร์ ยูเลียนและเฟย์คอมป์ตันฯลฯ มีโอกาสได้อินเตอร์วิวมหาเศรษฐีแวนเดอร์บิลต์แห่งประเทศอเมริกา.

เรา—'เอ็ดดี้' และข้าพเจ้า—พักอยู่ที่ภัตตาคาร เดลมา ถนนรูย์เดส์มูแลงส์ เดิรจาก 'คาซี่โน' เพียง ๔ นาที ดังนั้นเราจึงมีโอกาสไปเดิรเล่นในบริเวณ 'คาซี่โน' ได้สะดวก เดิรไปตามสวนดอกไม้ สนามหญ้าอันเขียวตัดไว้เรียบงามเสมอ และทางเดิร 'เทอเรส' ซึ่งแทรกอยู่ระหว่างสวนดอกไม้และสนาม ทางข้างตึก 'คาซี่โน' ด้านหนึ่งมีภัตตาคารน้อยๆ มีนามอุโฆษว่า 'คาเฟเดอปาร์ส์' แห่งมอนติคาร์โล ที่นี่มีที่นั่งจัดไว้ข้างนอก เรามักจะไปนั่งชมนักการพะนันซึ่งเสร็จจากการเสี่ยงโชคมาแล้ว หน้าตาของพวกเหล่านี้แสดงให้เห็นได้ชัดว่าตนมีโชคหรือกรรมมาแต่อย่างไร เว้นเสียแต่พวกเศรษฐีบางคนที่มีหน้าตายิ้มแย้มอยู่เสมอเพราะว่าแม้จะเสี่ยงักแสนแฟรงค์ก็ไม่ทำให้ตนสะดุ้งสะเทือนอะไรเลย หลังตึก 'คาซี่โน' อีกด้านหนึ่งมีที่ยิงนกพิราป และมีที่จัดไว้ฉะเพาะสำหรับผู้ต้องการจะยิงอวดฝีมือ ถัดจากผู้ยิงราว ๒๐ หลามีนกพิราปขังอยู่ในกรงเรียงเป็นแถวคราวละ

ลิตัว พอได้เวลาเขากดบุ่มอะไรบุ่มหนึ่ง กรงเปิด นกบินขึ้น แล้วก็ยิงกันทันที ในตึกคาซีโนตอนนี้มีห้องพักพิเศษไว้ห้องหนึ่งซึ่งธรรมดาเป็นที่สำหรับนักการพะนันทำอัตวินิบาตกรรม เวลาพวกนี้ใช้อาวุธปืนยิงตนเอง เสียงปืนดังก็ไม่มีใครสงสัย เพราะต่างก็เชื่อกันว่าเป็นเสียงปืนที่ยิงนกพิราป ส่วนนักเลงคนใดที่หมดตัวแต่ไม่กล้ายิงตัวตาย ก็ได้รับคำขอร้องให้ไปแจ้งต่อผู้จัดการ 'คาซีโน' จะได้ส่งรถกลับบ้าน.

ในตึก 'คาซีโน' มีห้องนั่งเล่น โรงละคร ห้องเล่นการพะนันเช่นรูเลตต์และบักคารา ทุกห้องล้วนแต่งไว้ราวกับห้องในเมืองสวรรค์ หน้าตึกซึ่งหันไปทางทะเลมีดาดฟ้าใหญ่ มีสตรีเดินกรีดกรายโชว์รูปอยู่ไม่ว่าเวลาไหน ริมฝั่งทะเลตรงหน้าตึก มีบ่อน้ำอุ่นทำไว้พิเศษในอ่างแก้วสำหรับอาบ มีที่สำหรับทำให้ร่างกายสบาย มีเครื่องนวด เครื่องบีบต่าง ๆ และที่อาบน้ำทะเล ตามบริเวณ 'คาซีโน' นี้แหละท่านเราได้พบและอิน

เตอร์วิวผู้มีชื่อเสียงต่าง ๆ ในโลก แล้วนำเอาข้อสนทนาของเราไปใส่ในหน้าหนังสือพิมพ์ในกรุงอังกฤษซึ่งได้จ่ายไปทั่วโลก.

วันใดว่าง ข้าพเจ้าชอบทิ้ง 'เอ็ดดี้' ไว้คนเดียวในภัตตาคารเดลมา ตนเองขึ้นรถรางจาก 'คาซีโน' รถรางวิ่งไต่ไปตามเชาริมทะเล ขึ้นเขาเข้าถ้ำเรื่อยตลอดทางจนถึงมองโน และการาวังดินแดนอิตาลี แล้วลงรับประทานน้ำชาที่คาเฟ่เดลครอส ถ้าไม่นั่งรถราง ก็รวมหมู่กับนักท่องเที่ยวอื่น ๆ ไปในรถ 'เอกสเคอร์ชั่นคาร์' ขับสนุกสนานกันไปในที่ต่าง ๆ ในรถ 'เอกสเคอชั่นคาร์' คันหนึ่งข้าพเจ้ามีโอกาสได้พบเคานเตสบรินเดนฮาบรุก คุยกันอยู่สักครู่ก็รู้ว่าเราอยู่ที่เดียวกันในมอนติคาร์โล โฮเตลเดลมา.

วันนั้นพอกลับมาถึงที่พัก ข้าพเจ้าได้รับจดหมายฉะบับหนึ่งจากมาเร่ย ส่งข่าวมาว่าหล่อนได้ออกจากเมืองนี้ส เดินทางกลับไปลอนดอนตามคำสั่งจากสำนักงานของเราแล้ว ข้าพเจ้า

จะต้องเที่ยวไปในยุโรป กับ มิสเตอร์ เบ็นสันไม่มีกำหนดว่าจะนานเท่าใด อาจเป็นปีหนึ่งหรือสองปี มิสเตอร์เบ็นสันไม่เคยบอกเพราะดูเหมือนแกเองก็ไม่ทราบแน่ ส่วนข้าพเจ้าก็ไม่มีหน้าที่ ๆ จะถามหรือพยากรณ์ ส่วนมาเรียก็จะต้องเที่ยวไปเช่นเดียวกัน เมื่อไรเล่าเราจะได้พบกันอีก.....

—๓—

อยู่ในภัตตาคาร เดลมา ได้เดือนเศษ ความสนิทสนมระหว่าง เคานเตส บรินเดน ฮาบรูก และข้าพเจ้าก็เจริญยิ่งขึ้นทุกวัน เราคุยกัน อยู่ด้วยกันสองต่อสองในห้องจนดึก เราไปเที่ยวดูหนังดูละครด้วยกัน หล่อนเป็นสตรีที่มีอัธยาศัยดีและเป็นเพื่อนที่น่ารัก ข้าพเจ้าเหงา หล่อนมาเป็นเพื่อนอยู่ด้วย ข้าพเจ้าไม่เคยรู้สึกว่าหล่อนเป็นคนชะนิดใดนอกจากจะรู้แต่เพียงว่าหล่อนมีอายุราว ๓๐—๓๒ สวย ยังคงสาว ผมดำ ตาคม และ

ฉลาด ได้เคยเห็นโลกมามาก หล่อนเป็นชาวอังกา
เรียนแต่งงานไปกับนายทหารยอดเตรียนผู้มีศักดิ์
คนหนึ่งชื่อ เคานต์ (ออสการ์) บรินเดนฮาบรูก
เมื่อเจ็ดปีเศษมานี้.

ส่นิทสนมกับเคานเตสผู้นี้นานเข้า ก็มีนาย
ทหารผู้หนึ่งในโฮเตลเล่าให้ข้าพเจ้าฟังถึงประวัติ
แห่งความซุกซนของหล่อน เคานเตสบรินเดน
ฮาบรูกเป็นคนซุกซน ชอบเที่ยว และทั้งสามีก็ให้
ประจำการอยู่ในกรุงเวียนนาแต่ผู้เดียว หล่อนเป็น
คนมีทรัพย์ซึ่งเป็นมฤดกตกทอดมาจากปู่ของหล่อน
และเป็นคนมีนิสัยรุนแรงเป็นที่ทำเกรงของสามี
ข้าพเจ้าไม่ใช่คนแรกที่หล่อนซุกซนสนุกสนานอยู่
ด้วยเช่นนี้ ข้าพเจ้าเป็นคนแปลกหน้า เป็นคนผิว
เหลืองคนแรกที่หล่อนรู้จัก ที่แรกข้าพเจ้ารู้สึก
สะดุ้งทั้งตัว เกรงว่าแม้เราจะไม่ได้เป็นอะไรกันเกิน
กว่าเพื่อน ถ้าสามีหล่อนมาที่โฮเตลเดลมาและพบ
เราโดยไม่ได้บอกกล่าว เกียรติยศของข้าพเจ้าจะ

เป็นอย่างไร เกียรติยศที่ข้าพเจ้ารัก! เกียรติยศของหนังสือพิมพ์!

เพื่อนร่วมโฮเตลบางคนตักเตือนให้ข้าพเจ้าระวังตัว บางคนเมื่อเห็นกิริยมเยาะและอวยพรขอให้ข้าพเจ้าได้มีโอกาสสนุกอยู่เรื่อย ๆ เช่นนี้เกิดความสนิทสนม ความมิตรภาพระหว่างเคานเตสและข้าพเจ้าก็ยังคงหมุนอยู่ดังเครื่องจักร บางเวลาข้าพเจ้าก็หวั่นคิดไปว่าการสมาคมของเราคงจะต้องเกินขีดไปบ้างเป็นแน่...เกินขีดแห่งมรรยาทของผู้มีเกียรติยศ เพราะเคานเตสเป็นผู้ทมคำพูดอันอ่อนหวาน พูดสนุก และ.....เกี้ยวเก่ง.....

แม้ว่าจะมีอายุเกินสามสิบมาแล้ว เคานเตสบรินเดนซ่าบรูกก็ได้เก็บตัวไว้ดี ยังสาว สวย ไม่มีบุตรหรือธิดาที่จะมาเป็นภาระให้หย่อนแก่ลงบ้างตามธรรมชาติ ส่วนข้าพเจ้ายังเป็นเด็กหนุ่มคะนองอายุยี่สิบห้า เคานเตสเป็นคนสวย เป็นคนชนวันหนึ่งข้าพเจ้าก็คงจะต้องพ่ายแพ้อำนาจความเสน่หาของหย่อนเป็นแท้ สามีของหย่อนนั้น

เป็นเรื่องอนาคตซึ่งคนตาบอดเช่นข้าพเจ้าไม่สามารถจะเล็งเห็นได้.

คืนวันหนึ่ง ขณะที่ข้าพเจ้ากำลังนอนอยู่ในห้องนอน ได้ยินเสียงใครมาเคาะประตูเบา ๆ สองครั้ง เวลานั้นราว ๑๑ น. ข้าพเจ้าพึ่งเข้านอนได้เพียง ๑๕ นาที นึกว่าคงเป็นเด็กคนใช้ในโฮเตลซึ่งเคยเอาโทรเลขมาให้เสมอ และเชื่อว่าคงมีข่าวด่วนอะไรอันหนึ่งเป็นแน่ ข้าพเจ้าลุกขึ้นไปเปิดประตู แต่.....ยืนตระหง่านอยู่ตรงหน้า.....ไม่ใช่ใครอื่นนอกจากเคานเตสบรินเดนฮาบรูก หล่อนแต่งตัวชุดเสื้อนอนอันงาม มีเสื้อแพรหนาคลุมชั้นนอก น้ำอบหอมอยู่ชวร.....นี่แหละชีวิตท่านเอ๋ย ชีวิตที่ข้าพเจ้าเคยได้พบได้เห็นมาแล้ว.

สองเดือนต่อมา ก็ถึงวันที่ข้าพเจ้าจะต้องออกจากมอนติคาร์โลตามมิสเตอร์เบ็นสันไปสภาสันนิบาตชาติที่เมืองเยนีวา การคาระหว่างเราทั้งสอง...เคานเตสบรินเดนฮาบรูกและข้าพเจ้า.....เมื่อจะจากกันนั้น เศร้าเช่นเดียวกับเมื่อข้าพเจ้า

จากโอเด็ตต์.....เช่นเดียวกับที่ได้เคยชินมาแล้ว หล่อนไปส่งข้าพเจาถึงสถานี พูดเป็นคำสุดท้ายว่า "เราคงจะพบกันอีกในไม่ช้า ยอดรัก ถ้าเรายังคงมีชีวิตอยู่"

—๔—

พอถึงเยนีวาก็มีพวกหนังสือพิมพ์มารับที่สถานีหลายคน เยนีวาเป็นเมืองที่เงียบสะอาดสมเป็นที่ตกลงเพื่อความสงบสุขของโลก ออกจากสถานีเราจับรถ 'แท็กซี่' สั่งให้แล่นไปโฮเตลแกรนด์ เวลานั้นบ่ายราว ๔ น. อากาศสดชื่นไม่หนาว รถยนต์ที่เรานั่งเป็นรถชะนิดโอเบิล สองตอน ใหม่หรู เปิดประทุน ในขณะที่รถแล่นไปตามถนนต่างๆ ซึ่งมีตึกใหญ่น้อยตั้งอยู่สองข้างห่างกันได้ระยะอันงาม เนื่องจากความเหน็ดเหนื่อยที่ได้นั่งมาในรถไฟนาน ข้าพเจ้ารู้สึกเพลีย เวียนศีรษะ คล้ายเป็นลม สิ่งต่าง ๆ ที่เห็นอยู่โดยรอบก็หมุนเวียนเปลี่ยนกลับกันไปตามเพลง.

"เอ็ดดีครับ" ข้าพเจ้าพูด "ผมไม่สบายเสียแล้ว เวียนหัวเหลือเกิน ผมเห็นอะไรหมุนไปหมด"

"เธอเหนื่อยมากนะ บอยบี้" มิสเตอร์เบ็นสันตอบ "ไปนอนเสียที่โฮเตลประเดี๋ยวก็หาย"

ถึงโฮเตลแกรนด์ 'เอ็ดดี้' พะยุงข้าพเจ้าไปนอนในห้องอันหรูใหญ่ห้องหนึ่ง แล้วสั่งให้สาวใช้จัดการดูแลข้าพเจ้าให้เต็มที่ ข้าพเจ้านอนเป็นลมอยู่จนถึงเจ็ดนาฬิกาว่าจึงได้มีคนมาปลุกให้ไปรับประทานดินเนอร์กับมิสเตอร์เบ็นสันที่ห้องข้างล่าง ข้าพเจ้าลุกขึ้นล้างหน้าแต่งตัวไปทั้ง ๆ ที่ยังงงอยู่ เสร็จแล้วเดินลงไปหาเบ็นสันที่ห้องนั่งเล่น เราเดินเข้าไปรับประทานอาหารในห้อง 'ฮอลล์'ใหญ่ เราได้โต๊ะในมุมห้องด้านหนึ่ง นั่งอยู่ได้สักครู่ก็เห็น 'ท่านผู้มีอำนาจที่สุดทั้งสาม' ('The Big Three')—มี เมสิเออร์บริยอง แห่งประเทศฝรั่งเศส แอร์สเตรสแมน แห่งประเทศเยอรมนี และเซอร์ (เวลานั้นเป็นมิสเตอร์) ออส

ดินเซมเบอร์เลน แห่งประเทศอังกฤษเข้ามารับประทานอาหารกับมิสเตอร์เฮอร์สเจ้าของหนังสือพิมพ์หลายชะนิดในประเทศอเมริกา ในระหว่างที่อยู่ในห้อง ข้าพเจ้ารู้สึกไกลจากความสบายมากสิ่งต่าง ๆ ที่เห็นอยู่โดยรอบคงหมุนเวียน รู้สึกหนาว ๆ ร้อน ๆ คล้ายจะเป็นไข้ เรานั่งห่างจากโต๊ะคนสำคัญทั้งสี่เพียงสองสามหลาเท่านั้น แต่แม้ว่าจะพยายามดูหน้า 'ท่านผู้มีอำนาจทั้งสาม' เท่าไรก็ไม่สามารถจะเห็นได้ถนัด ข้าพเจ้าบอกอาการแก่มิสเตอร์เบ็นสัน แกวิตกทันที.

"มะรืนนี้เบ็นวันที่สภาสันนิบาตชาติจะประชุม" แกพูดอย่างเสียใจ "ถ้าเรามัวแต่เจ็บอยู่เสียเช่นนี้ จะได้เห็นอย่างไรเล่า?"

'พรุ่งนี้คงหายครับ" ข้าพเจ้าแข็งใจพูด.

ข้าพเจ้าแข็งใจรับประทานอยู่จนเสร็จ พอเห็นข้าพเจ้าเดินเซมิสเตอร์เบ็นสันก็เข้ามาพะยุงพาเดินไป เวลานั้นมีคนจ้องดูอยู่หลายคน.

วันรุ่งขึ้นแทนที่จะหายหรือค่อยยังชั่ว ข้าพเจ้ากลับเป็นไข้ปรอทขึ้นสูง ๑๐๒ ตอนเย็นเป็น ๑๐๔ เป็นอันว่าหมดหวังที่จะได้เข้าไปเป็นเลขานุการของมิสเตอร์เป็นสันในสภาฯ ตอนกลางคืนมีหมอมาเยี่ยม พอตรวจเสร็จหมอก็สั่งให้พาข้าพเจ้าไปรักษาตัวในโรงพยาบาลซางตามือง ข้าพเจ้าป่วยอยู่ที่นั่นสิบห้าวัน สภาฯ ปิดประชุมปรึกษากิจธุระกันเสร็จเสียแล้ว เป็นอันว่าข้าพเจ้าไม่มีโอกาสได้เห็น ออกจากเยนีวา เป็นสันและข้าพเจ้าเดินทางไปกรุงเบอร์น นครหลวงแห่งประเทศสวิตเซอแลนด์ พักอยู่ที่นั่นอาทิตย์หนึ่งแล้วไปกรุงเบอร์ลิน.

มิสเตอร์เป็นสันเป็นชาวอังกฤษที่ยังไม่หายเกลียดชาติและชาวเยอรมัน เนื่องจากมหาสงครามที่แล้วมา แกเสียน้องชายทั้งสองคนเพราะความโหดร้ายของทหารเยอรมัน พวกเยอรมันเป็นผู้พาก่อเหตุ ประเทศเยอรมนี——กรุงเบอร์ลิน—— เป็นที่ๆ เป็นสันชังที่สุด ไม่เคย

เหยียบเข้ามาเลยนอกจากจำเป็นเท่านั้น ถึงเบอร์ลินแกไม่ได้พาข้าพเจ้าไปเที่ยวที่ไหน อยู่ที่นั่นเพียงหนึ่งสัปดาห์ก็ออกเดินทางไปกรุงเวียนนา นครหลวงแห่งประเทศออสเตรีย.

แม้ว่าออสเตรียจะได้เป็นสัมพันธมิตรของเยอรมนีมาแล้ว ข้าพเจ้าก็สังเกตเห็นว่ามิสเตอร์เป็นสันไม่มีความรู้สึกสำหรับชาวออสเตรียนเช่นเดียวกับสำหรับชาวเยอรมัน ชาวออสเตรียนมีอะไรในนิสัยและมรรยาทซึ่งเป็นที่สง่าน่ารัก น้ำใจโอบอ้อมอารี กรุงเวียนนาแม้ว่าจะแพงก็สนุก ดนตรีที่ดีที่สุดในโลก ละครและภาพยนตร์ที่มีสิ่งแปลก เป็นของใหม่ในโลก เป็นเครื่องประกอบ ออกจากเวียนนาเราไปบูดาเปสต์นครหลวงแห่งประเทศฮังการี.

บูดาเปสต์ นครแห่งความรัก แห่งแสงจันทร์ แห่ง 'โอเอซีส์' แห่งความสมหวัง เราเที่ยวกันอยู่สามสัปดาห์ก็เดินทางต่อไป ข้าพเจ้าเดินทางกับมิสเตอร์เป็นสันอยู่เป็นพิเศษ เที่ยวไปทุก

ประเทศในยุโรป ใช้ปารีสเป็นศูนย์กลางแห่งการเดินทางของเรา เสร็จจากกิจธุระอื่นก็กลับไปกรุงปารีสเสียครั้งหนึ่ง แล้วเดินทางจากที่นั่นไปยังประเทศต่าง ๆ มีอิตาลี และสเปญเป็นอาทิ ในระหว่างเวลานั้น ข้าพเจ้าอยู่ที่ปารีสหลายครั้ง บางเวลาก็ได้มีโอกาสเที่ยวไปในเวลาค่ำคืน แต่ไม่เคยได้พบโอเด็ตต์มาเซลลา หรือเรย์มอนด์เพื่อนหล่อนเลย.

วันหนึ่ง ก่อนถึงวันที่ข้าพเจ้าจะต้องกลับไปกรุงลอนดอน ข้าพเจ้าได้พบเรย์มอนด์ในคาเฟ เอมิลล์ ข้าพเจ้าถามหล่อนถึงโอเด็ตต์.

"โอเด็ตต์ได้ตายเสียนานแล้ว" หล่อนตอบอย่างจริงจัง "เธอไม่ทราบดอกหรือ?"

สองสามวันต่อมา ข้าพเจ้าเห็นโอเด็ตต์เต้นรำอยู่กับหนุ่มชาวอเมริกันคนหนึ่งที่ 'เลอมิ์ดาช' หล่อนไม่ได้ทักข้าพเจ้า คืนนั้นข้าพเจ้าไปต่อว่าเรย์มอนด์ว่าหล่อนพูดปด.

"จริงๆนะ บอบบี้" หล่อนตอบ "สำหรับเธอ โอเด็ตต์ได้ตายเสียแล้ว พุดดะยังไม่เชื่ออีกเล่า"

ข้าพเจ้าหัวเราะ แล้วกล่าวอำลาหล่อนว่า "โอร์วัวร์ เรย์มอนด์"

รุ่งขึ้น ข้าพเจ้าก็กลับลอนดอนกับมิสเตอร์เอ็ดเวอร์ดเบลล์เย็นสัน.

บทที่ ๑๙

ไปอเมริกา

— ๑ —

เรากลับลอนดอนทางคาเลส์ – โดเวอร์ ถึงที่นั่น ๗ ถ.ท. ตรง พอรถหยุดที่สถานีข้าพเจ้าก็เห็นมาเรียเกรย์และอาร์โนลด์แบริงตันยืนอยู่ที่ชานชลารอคอยเรา ข้าพเจ้าโดดลงจากรถวิ่งเข้าไปกอดมาเรียไว้สักครู่ด้วยความปลาบปลื้ม เราไม่ได้พบกันมาตั้งสิบแปดเดือนเศษแล้ว หล่อนได้เปลี่ยนไปเล็กน้อย โตขึ้น อ้วนขึ้น แต่มาเรียยังคงสวยดวงพักตร์ยังมีรัศมีแห่งความสดชื่นลอยเด่นอยู่ทั่ว แก้มของหล่อนเป็นสีเม็ดมะปราง ดวงเนตรยังคมและมีแววแห่งความบริสุทธิ์ ความเชื่อมั่นในระหว่างที่พูดอยู่กับหล่อนข้าพเจ้ามั่นใจอยู่เสมอว่า หล่อนยังเป็นคนบริสุทธิ์ ยังคงเป็นเทพธิดาแห่งชีวิตของข้าพเจ้าแต่ผู้เดียว.

"มาเร็ย" ข้าพเจ้าพูดขึ้น "เธอใส่น้ำหอม 'ม็องบูดัวย์'? ฉันชอบ 'ม็องบูดัวย์' มากกว่าน้ำหอมอื่น กลิ่นดีเหลือเกิน"

"ปาร์ส์ได้ให้ความความรู้เธอมากนะ บอบบ์" หล่อนพูดด้วยวงพักตร์อันยิ้มอยู่ละไม "ปาร์ส์ได้สอนเธอให้รู้จักความแตกต่างระหว่าง 'ม็องบูดัวย์' และ 'เฟลอย์เดอลาวิฟร์'"

ถ้อยคำของมาเร็ยนี้สะกิดหัวใจข้าพเจ้า เพราะทำให้หวนนึกไปถึงน้ำอบ 'เฟลอย์เดอลาวิฟร์' ที่โอเด็ตต์แนะอีกอันเคยใส่ ทำให้รู้สึกไปว่าข้าพเจ้าไม่ใช่เป็นคนดีพอสำหรับหล่อน ข้าพเจ้าจ้องดูหล่อนแล้วยิ้ม แต่มิได้ตอบประการใด ข้าพเจ้าหันไปหาอาร์โนลด์ซึ่งกำลังคอยจะต้อนรับอยู่ เราสั่นมือกันอย่างแรง ความมิตรภาพระหว่างเราทั้งสองยังคงเป็นเช่นเดิม มิสเตอร์เป็นสันปอยให้ข้าพเจ้าไปกับอาร์โนลด์และมาเร็ยโดยลำพังส่วนแกเองไปกับพวกหนังสือพิมพ์ที่มายืนออกันอยู่เป็นหมู่.

"เราไม่มีที่อยู่กันหรอกเวลานี้ บอบบ" อาร์โนลด์พูด "เพราะเราต้องออกจากลอนดอนบ่อยเหลือเกิน"

"แล้วนี่เธอจะพากันไปไว้ที่ไหน?" ข้าพเจ้าถาม.

"ไปสโมสร ไปอยู่ที่นั่นอาทิตย์สองอาทิตย์ก่อนซี เธออาจชอบ"

ลอนดอนยังคงเป็นเช่นเดิม ไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง อากาศก็คงเฉอะแฉะ หนาวชื้นไปทั่วทุกแห่ง ระหว่างที่นั่งมาในรถ 'แทกซี่' ข้าพเจ้าสังเกตเห็นมาเร์ยและอาร์โนลด์สนิทสนมกันมากผิดกว่าที่เคย ดูประหนึ่งว่าอาร์โนลด์ได้มาแย่งที่ข้าพเจ้าซึ่งมีอยู่ภายในความรู้สึกของหล่อนเสียแล้ว....ที่ซึ่งแต่ก่อนข้าพเจ้าเป็นเจ้าของแต่ผู้เดียว ยิ่งอยู่ที่ในลอนดอนนานวันเข้าความรู้สึกของข้าพเจ้าอันนี้ดูเหมือนจะเป็นความจริงเอาเสียทีเดียว มาเร์ยและอาร์โนลด์อาจรักกันได้ไหมหนอ? ฉายว่าวันหนึ่งคนที่รักทั้งสองนี้จะแต่งงานร่วมหอกัน

เข้า ข้าพเจ้าจะรู้สึกประการใด? จะพูดกันจริงๆแล้ว ข้าพเจ้าก็ได้เที่ยวมามาก รู้จักชีวิตและเคยชิดเชื้อนความจริงของเรื่องละครโรงใหญ่ดงในหน้ากระดาษมาก็มาก ควรจะสามารถหยั่งถึงได้ว่าความรักคือ ความสละ ข้าพเจ้าก็เป็นนักเผชิญภัย ชุกชนเช่นเดียวกับผู้ส่งข่าวหรือผู้แทนทั้งหลาย ..... อาร์โนลด์ก็เช่นเดียวกับพวกเรา แต่อาร์โนลด์ผิดกว่าข้าพเจ้า เป็นคนเงียบสุขุม ถ้ามาเรียเดือกเขา ก็จะแปลกอะไรนักเล่า ข้าพเจ้าเป็นคนไทย จะได้เป็นนักหนังสือพิมพ์ร่วมกับหล่อนไปนานสักเพียงไหนก็ไม่แน่ ส่วนอาร์โนลด์เป็นชาวอังกฤษ แข็งแรง สามารถจะต้านทานต่อสู้กับชีวิตอันหมุนเวียนเปลี่ยนกลับไม่หยุดหย่อนได้ โดยปราศจากความเหน็ดเหนื่อย ถ้าหล่อนจะแต่งงานกับอาร์โนลด์จริง ข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่าหล่อนจะเป็นสุข เล็งเห็นความจริงเช่นนี้แล้ว ข้าพเจ้าก็สามารถจะระงับใจได้ พยายาม

กระทำตนให้เป็นเพื่อนที่ดีที่สุดคนหนึ่งสำหรับเขาทั้งสอง ข้าพเจ้ายังคงรักมาเรียมากอยู่นะท่าน—

เวลานั้นในฉนวนดอนเป็นฤดูที่นักดนตรีมีชื่อเสียงไปแสดงที่ 'รอยยาลแอลเบอร์ตฮ่อลล์' แทบทุกวัน ข้าพเจ้าเคยถือโอกาสนั่งเชิญอาร์โนลด์และมาเรียไปฟังไครสเลอร์ เพดเดอรุสกี้ คิวเบอลิค และไฮเฟ็ต เสมอ บรรดาเครื่องดนตรีทั้งหลาย ข้าพเจ้าไม่เคยเชื่อว่ามีอะไรดีไปกว่าไวโอลิน ไวโอลินเป็นเครื่องดนตรีชะนิดเดียวที่สามารถจะทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกคิดถึงความหวานหอมหรือความชมชื่นแห่งชีวิตได้ ข้าพเจ้าบูชาคิวเบอลิค ไครสเลอร์ และไฮเฟ็ต ว่าเป็นผู้ที่ทำให้ข้าพเจ้าเป็นสุข ระงับใจได้เมื่อมาเห็นอาร์โนลด์และมาเรีย ...ใกล้...ใกล้จะรักกันอยู่แล้ว.

ส่วนกิจการที่ข้าพเจ้าต้องทำเวลานั้นก็คือ เป็นพวก 'เฟอสต์ไนเตอร์' ไปดูละครเรื่องต่าง ๆ ที่เปิดแสดงใหม่เป็นคืนแรกในฉนวนดอน แล้วนำข้อความมาเขียนติชมในหนังสือพิมพ์วันรุ่งขึ้น นอก

จากนี้ยังต้องไปประชุมเชียนข่าวงานเต้นรำแฟนซี ช่วยกองการกุศลของพวกสมาคมชั้นสูงในประเทศอังกฤษเกือบทุกสัปดาห์ ชีวิตเช่นนี้สนุกดีไม่น้อย.

—๒—

การไปประเทศอเมริกาของข้าพเจ้าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นโดยบัจจุบันทันด่วนไม่เคยนึกว่าจะเป็นไปได้.

อยู่ในถอนดอนได้สามเดือนเศษ ข้าพเจ้าได้รับเชิญให้ไปประชุมในการเลี้ยงฉลองตำแหน่งใหม่ซึ่งเดอมอยราดันน์ได้รับ คือตำแหน่ง 'ดีดเดอร์ไรดเดอร์' ตำแหน่งนี้เลื่อนสูงจากผู้แทนหนังสือพิมพ์ไปอีกขั้นหนึ่ง เรามีการรื่นเริงกันในสโมสรที่เฮย์มาร์เก็ต กินเลี้ยง เต้นรำ คุยกันเฮฮาเช่นเคย เวลาเช้า ๓ น. อาร์โนลด์และข้าพเจ้าถูกเกณฑ์ให้พาเพื่อนสตรีสองคนของเดอมอยราไปส่งที่บ้านแห่งหนึ่งในตำบลแฮมสเตด ที่สโมสรพวกเราได้ซื้อรถมอร์ริสออกสฟอร์ดเก่า

สองตอนไว้ตอนหนึ่งสำหรับลากลับ ขั้นแรกเราตั้งใจจะพาสตรีทั้งสองไปโดยรถยนต์เช่า แต่เมื่อนึกว่าเหนื่อยก็เป็นวันสนุกสนานรื่นเริงแล้ว ถองขับรถมอร์ริสคันนั้นไปเองสักที่เป็นไร อาร์โนลด์เกณฑ์ให้ข้าพเจ้าขับ บ้านของสตรีทั้งสองซุกซ่อนอยู่ในที่ ๆ ขับรถไปถึงได้ยาก อยู่บนเขาระหว่างแอ่มสเตดและไฮเกต ข้าพเจ้าขับไปตามถนน สแปนเนี่ยร์ด'สควอร์ ขึ้นเขาลงเขาไปสักครู่ก็ถึงบ้าน.

ตอนกลับข้าพเจ้ามาสองคนกับอาร์โนลด์ นิสสัยหนุ่มคะนองของเราและเหล้ายาต่าง ๆ อันได้รับประทานที่สโมสรทำให้เรารู้สึกสนุกและกล้า ข้าพเจ้าปล่อยรถตั้งสี่สิบไมล์ อาร์โนลด์ชอบเวลานั้นดึกมาก ไม่มีรถสวนทางมาเลย แต่เดือนมืด แสงดาวก็ไม่สว่าง ไม่มีไฟตามทาง ฝนตกเรื่อยไม่ขาดสาย ทางก็ไม่ราบรื่น ขึ้นเขาลงเขาอยู่เรื่อย เราทั้งสองไม่กลัวอันตราย ยังคงขับเต็มที่...ขับไป...ขับไปจนถึงทางเลี้ยวโค้งแห่งหนึ่ง

เราขับขึ้นเขามาโดยแรง ทางลื่น ทันใดนั้น ใกล้จะถึงหัวโค้งมีรถกุดังบรรทุกน้ำมันคันหนึ่งลงเขามา ข้าพเจ้าพยายามหลีก ห้ามล้อเต็มที่ แต่ถนนแคบ รถกุดังใหญ่ พอใกล้เข้าจริง ข้าพเจ้าตกใจ ปล่อยพวงมาลัย รถโดนกันบั้งใหญ่ รถเราล้มตกกลงลงไปตามที่ราบสูงจนถึงพื้นดินเบื้องล่าง ข้าพเจ้าสลบอยู่ในรถนั้น.

ห้าชั่วโมงต่อมาข้าพเจ้าลืมตาตื่นขึ้น รู้สึกตนว่ามานอนอยู่บนเตียงในโรงพยาบาลแห่งหนึ่ง ที่แรกอะไรที่แวดล้อมอยู่รอบดูพร่าไปหมด มีหมอสวมเสื้อคลุมขาว นางพยาบาลตั้งหลายสิบหลาย ร้อยคนยืนออกันอยู่เต็มห้อง แต่สักครู่ก็หายงง เห็นหมอยืนอยู่คนหนึ่ง และนางพยาบาลสองคน นอกนั้นยังมีอาร์โนลด์ เดอมอยรา มาเรีย และมิสเตอร์เบ็นสันนั่งอยู่ด้วย อาร์โนลด์ไม่ได้ถูกบาดเจ็บ อะไรเนื่องจากเหตุแอกสิเด็นในรถยนต์ ส่วนข้าพเจ้านั้นศีรษะแตกแขนทั้งสองข้างเคล็ดและมีบาดแผลหลายสิบแห่ง ต้องนอนอยู่ที่โรงพยาบาลเดือนเศษจึงหาย.

แต่ อนิจจา ท่านเอ๋ย ตลอดเวลาที่ข้าพเจ้าอยู่ในโรงพยาบาล มาเร็ย และ อาร์โนลด์ ไปเยี่ยมเกือบทุกวัน ผลัดกันไป มาเร็ยไปก็พูดจากับข้าพเจ้าถึงอาร์โนลด์ อาร์โนลด์ไปก็พูดถึงมาเร็ย ตลอดเวลา แม้ข้าพเจ้าจะรักคนทั้งสองนี้เพียงไร ก็ยังรู้สึกเบื่อ และรำคาญ บางทีก็เบื่อจนถึงกับบ่นในใจว่า เมื่อไรหนอเรื่องนี้จะลงเอยกันเสียได้ ข้าพเจ้าจะได้ตัดใจได้ขาด.

ตั้งแต่หายจากการป่วยหนักคราวนั้นมา แล้วข้าพเจ้าก็เลยเป็นคนอ่อนแอ ตกใจง่าย เจ็บบ่อยๆ และในที่สุดก็เลยเป็นโรคหัวใจอ่อน กำลังไม่เพียงพอที่จะต่อสู้กับชีวิตหนังสือพิมพ์ได้เลย แล้วระหว่างที่นอนเจ็บอยู่ในห้องนอนของตนเองในสโมสร ข้าพเจ้าช่างรู้สึกเบื่อหน่ายชีวิตเสียนี่กะไร เบื่อเมืองอังกฤษ เบื่อถนนดอน เบื่อเพื่อนฝูง เบื่อผู้ที่มาเยี่ยมเยียนทุกคน อยากจะไปเสียให้พ้น ไปเสียจากเมืองอังกฤษ ไปเสียจากมาเร็ย และอาร์โนลด์ ไปเสียให้พ้น แต่จะไปที่ไหนเล่า

---ไปไหน ไปอเมริกาเห็นจะดีกระมัง อเมริกา! ข้าพเจ้าคิดครุ่นคำนึงอยู่.

เช้าวันหนึ่งซึ่งเป็นวันที่ข้าพเจ้าหายจากไข้หวัดใหญ่ใหม่ ๆ ข้าพเจ้าไปหามิสเตอร์เอ็ดเวอร์ด เบดล์เล่นสัน แจ้งความประสงค์ให้แกทราบ ว่าอยากไปอเมริกาเพื่อฮอลิเดย์สักหกเดือนหรือแปดเดือน แล้วก็จะกลับมาประจำการเช่นเดิม.

"ถ้าเธอไม่หายเล่า บอยบี้?" แกถาม.

"ถ้าผมไม่หาย ท่านก็จะไม่เห็นหน้าผมอีกเท่านั้น" ข้าพเจ้าตอบ.

"เธอมีเงินพอแล้วหรือ?"

"ผมมีพอสำหรับบี้หนึ่ง รวมทั้งค่าเรือ"

"เราจะออกค่าเรือและค่าพาหนะให้"

"ไม่เป็นไรหรอกครับ ผมไม่ต้องการ" ข้าพเจ้าพูด "ผมอาจไม่หายก็ได้"

"ตกลง" แกพูดอย่างห้วน "เธอจะไปด้วยเงินของเธอเอง ตกลงเช่นนั้นนะ แต่เธอต้องกลับมา พ่อลูกชาย"

ลาบุรุษผู้เป็นนายแล้ว ข้าพเจ้าพบมาเรียเกรย์ที่หน้าห้องมิสเตอร์เบ็นสัน.

"เธอจะไปฮอลลีเดย์ถึงอเมริกาเทียวหรือบอบบ?" หล่อนถามแล้วพูดต่อไป "เคราะห์ดีจัง ฉันขอให้เธอหายเจ็บกลับมานะจ๊ะ"

แม้ว่าความรักของข้าพเจ้าซึ่งมีต่อหล่อนจะมีเหลืออยู่น้อยแล้วก็จริง คำพูดอันฉอเลาะน่ารักของมาเรียยังเป็นที่ชื่นใจอยู่เสมอ "ฉันขอให้เธอหายเจ็บกลับมานะจ๊ะ" ———ฟังดูซิท่าน!

กลับไปที่สโมสรเย็นวันนั้น เด็กคนใช้นำเอานามบัตรของข้าราชการสถานทูตไทยฉบับหนึ่งมายื่นให้ แล้วกล่าวว่าผู้ที่มาได้กลับไปเสียนานแล้ว ในนามบัตรนั้นไม่มีอะไรนอกจากชื่อและมีตัวดินสอเขียนไว้ว่า "ท่านราชทูตต้องพระประสงค์จะพบคุณในเวลาอันเร็วที่สุดที่จะเร็วได้ ถ้าไปได้พรุ่งนี้เช้ายิ่งดี ส.ต."

ข้าพเจ้ารู้สึกพิศวงเป็นที่สุด ท่านราชทูตต้องพระประสงค์จะพบข้าพเจ้า ชะรอยจะมีเรื่องอะไรเกิดขึ้นบ้างกระมัง?

— ๓ —

สถานทูตไทยที่ แอชเบอร์นเพลส์ เซาธ์เคน ซิงตัน ยังคงดำรงรูปอยู่เช่นเดียวกับเมื่อสมัยเจ้าคุณประภากรวงษ์ คงแลดูทึบ มืด เช่นเดียวกับบ้านโดยมากในถนนดอนดอนซึ่งมีอากาศชื้นแฉะอยู่เสมอ เมื่อแจ้งความประสงค์ให้ท่านเลขานุการทราบแล้วสักครู่ ก็มีคนมาพาขึ้นไปในห้องชั้นบน ไปเฝ้าท่านราชทูต ท่านราชทูต — หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร — เป็นผู้ที่มีร่างสูงใหญ่ ดำ แต่มีสง่าผิวขาว พระพักตร์สดชื่น ดูปราดเดียวก็ทราบได้ว่าเป็นคนคงแก่เรียน และเป็นผู้ที่สามารถโดยแท้.

"เชิญนั่งซี นายวิสูตร์" ท่านรับสั่งพลางชี้ไปที่เก้าอี้ตรงพระพักตร์ "ฉันมีเรื่องสำคัญที่จะต้องแจ้งให้เธอทราบ"

ข้าพเจ้าปฏิบัติตามพระประสงค์โดยดี.

"เธอก็คงทราบดีอยู่แล้ว" ท่านรับสั่งต่อไป "ว่าพระเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงพระทัยในเรื่อง

บ้านเมืองเพียงใด มีพระราชประสงค์ที่จะทรงชุบเลี้ยงคนที่ขยัน มีวิชชาความรู้จริง ๆ ไม่ใช่ — เรดเทป (Red tape) ตามอนุมัติแห่งกระแสพระรับสั่งเธอก็ทราบดีอยู่แล้ว ว่าฉันได้ส่งนักเรียนที่เหลวไหลกลับไปเมืองไทยเสียหลายคน และฉันคอยเสาะแสวงหาเด็กนักเรียนที่ดี มีหวังอยู่บ้างเพื่อทรงชุบเลี้ยงให้ได้ดีต่อไปในภายหน้า สำหรับพวกที่ไม่ได้เป็นนักเรียนส่วนพระองค์ — คือพวกที่มาโดยเงินทุนส่วนตัว — ถ้าเรียนดีก็ได้ทรงรับเข้าเป็นนักเรียนของพระองค์เสียหลายคนแล้ว”

ข้าพเจ้ายังคงนิ่งฟังอยู่ด้วยความตั้งใจ.

“ฉันรู้เรื่องเธอดีแล้ว” ท่านราชทูตรับสั่งต่อไป “ฉันรู้ว่าเธอได้ทำอะไรมาบ้างตั้งแต่มาอยู่ยุโรป กิจการที่เธอทำออกจะแปลกและมีประโยชน์อยู่บ้าง ฉันได้ทูลเกล้า ฯ ถวายรายงานเรื่องเธอให้ทรงพระวินิจฉัยแล้ว และได้รับพระกระแสพระราชดำรัสว่า จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ รับเธอเข้าเป็นนักเรียนในพระบรมราชูปถัมภ์อีก

ผู้หนึ่ง ถ้าเธอไม่ขัดข้องและมีความประสงค์จะเรียนต่อไป ฉันตั้งใจจะขอพระบรมราชานุญาตส่งเธอไปเรียนวิชาต่างประเทศ (Foreign Service) ที่มหาวิทยาลัยยอร์เตาน์ในอเมริกา ฉันเชื่อว่าวิชานี้จะเหมาะสำหรับเธอมาก”

ออกจากสถานทูต ข้าพเจ้ารู้สึกคล้ายเดิรอยู่ในความฝัน ข้าพเจ้าจะได้เป็นนักเรียนส่วนพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว — คนเช่นข้าพเจ้า ! แม้ว่าจะเป็นบุตรคนหนึ่งของพระยาวิเศษศุภลักษณ์ และได้เคยอ่านถึงความดีงามต่าง ๆ ซึ่งพระบรมราชวงศ์จักรีได้ทรงกระทำต่อประเทศสยามดังปรากฏอยู่ในพงศาวดารของเรา ข้าพเจ้าก็ยังไม่เคยรู้จักเจ้านายพระองค์หนึ่งพระองค์ใด เลย เป็นคนบ้า... แต่เป็นคนบ้าที่มีการศึกษาอยู่บ้างจึงสามารถจะระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระราชวงศ์ซึ่งมีต่อชาติไทยได้เป็นอย่างดี สยามยังคงดำรงคนเป็นอิสระ เป็นสุขตราบเท่าทุกวันนี้

และจะยังเป็นสุขอยู่เสมอชั่วกัลปาวสานก็เพราะพระราชวงศ์จักรี.

เนื่องจากที่ข้าพเจ้าได้รับความลำบากมาตั้งแต่เด็ก ๆ และเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ก็มาอยู่เสียที่เมืองนอกกับพวกฝรั่งเกือบตลอดเวลา ความเป็นไปต่าง ๆ ในเมืองไทยจึงได้เลือน ๆ หายจากความสนใจของข้าพเจ้าไปมาก ไม่มีใครเขียนข่าวเล่าไปให้ทราบ และไม่มีโอกาสได้อ่านหนังสือพิมพ์ภาษาไทยเสียเลย ข้าพเจ้าทราบแต่ว่ารัชชกาลที่ ๖ เสด็จสวรรคต ทูลกระหม่อมประชาธิปกฯ เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ ทราบว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์นี้ทรงใฝ่พระทัยในความทุกข์สุขของประเทศสยามเป็นอย่างยิ่ง ได้ทรงสละรายได้เป็นจำนวนหลายล้านอันเป็นส่วนที่พระองค์ควรจะทรงได้รับเพื่อคนไทย และชาติไทย ทรงตั้งสภาอภิรัฐมนตรี ทรงชุบเลี้ยงผู้มีความรู้จริง ๆ พวก 'แอบกิน' ทรงพระกรุณา

โปรดเกล้า ฯ ให้กำจัดเสียจนสิ้น ข้าพเจ้าไม่เคยมีโอกาสได้รู้จักพระราชาพระองค์นั้นเลย นอกจากจะรู้ได้จากพระบรมฉายาลักษณ์ซึ่งข้าพเจ้ามีไว้ในห้องที่สโมสรรูปหนึ่งเท่านั้น.

ในเมืองไทยข้าพเจ้าเป็นแต่เพียงตัวตุ่นอะไรตัวหนึ่ง มาอยู่เมืองนอก เมืองไทยเขาก็ลืมไม่มีใครเคยเชื่อว่าตัวตุ่นเช่นข้าพเจ้าจะทำอะไรได้ แต่มาบัดนี้—พระราชาของชาติไทย— พระราชาของข้าพเจ้า—ทรงเชื่อว่าข้าพเจ้าจะเป็นผู้มีความสามารถจะทรงรับข้าพเจ้าเข้าเป็นนักเรียนส่วนพระองค์ด้วยอีกคนหนึ่ง สำหรับพระราชาที่ดีแล้วใครเลยจะไม่สมัครเป็นข้าเล่า—

ข้าพเจ้าเขียนจดหมายทูลหม่อมเจ้าวรรณไวทยากรไปว่าในการที่จะเป็นนักเรียนส่วนพระองค์ไปเรียนวิชาต่างประเทศที่เมืองอเมริกานั้น ข้าพเจ้าไม่มีความขัดข้องเลย และรู้สึกเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างที่สุด ดังนั้นเดือนหนึ่งต่อมาข้าพเจ้าก็เริ่มเตรียมตัวจะออกเดินทาง.

—๔—

ข้าพเจ้าไปหามิสเตอร์เอ็ดเวอร์ดเบลล์เบ็นสัน ขอลาออกจากตำแหน่งเพื่อจะไปเป็นนักเรียนหลวงในอเมริกา แกแสดงความเสียใจที่ข้าพเจ้าไม่เป็นคนแข็งแรงพอที่จะต่อสู้กับชีวิตหนังสือพิมพ์ได้ อนุญาตให้ข้าพเจ้าออกจากตำแหน่งโดยดี แล้วพูดต่อไปว่าในระหว่างที่อยู่ในอเมริกาหรือที่ไหน ถ้าข้าพเจ้าต้องการจะส่งอาร์ติเกิลมาลงในหนังสือพิมพ์แล้ว แกจะยินดีลงให้เสมอถ้าอาร์ติเกิลนั้นต้องกับข้อกติกาของหนังสือพิมพ์ที่ได้กำหนดไว้.

สองสามวันก่อนออกเดินทาง มาเรียเกรย์ไปหาข้าพเจ้าที่โฮเต็ลเบล์ส ถนนกลอสเตอร์โรด เวลานั้นดึกราว ๑๑ น. แขกอื่นๆ เข้านอนหมดแล้ว เหลือแต่เราสองคนในห้องโถงใหญ่สำหรับนั่งเล่น.

"บอบบี้" หล่อนถามเป็นเชิงตัดพ้อ "ทำไมเธอจึงได้ลาออกเสียจาก 'ละครโรงใหญ่' เล่า?

เธอจะไปอเมริกา ไม่คิดกลับมาหาพวกเราอีก เธอเป็นบ้าหรือเป็นอะไร ?"

"เปล่า มาเรียที่รัก" ข้าพเจ้ากำมือหล่อนไว้ "ฉันไปเป็นนักเรียน – ไปอยู่อเมริกาก็เพราะต้องการจะได้เห็นของใหม่ ต้องการ...ต้องการชีวิตใหม่.....ต้องการจะลืมของเก่า ฉันได้เป็นนักหนังสือพิมพ์มากว่าสามปีแล้วและฉันรู้สึกเบื่อ"

"งั้นเธอก็เบื่อพวกเรา เบื่อฉันด้วยนะซี ?" หล่อนตัดพ้อ "ไม่จริง บอบบี้ เป็นไปไม่ได้ เธอจะเบื่อเราไม่ได้เป็นอันขาด เธอรักเราไม่ใช่หรือ ?"

"ฉันรักเธอ มาเรีย" ข้าพเจ้าตอบ "นั่นซี ฉันจึงต้องไปเสียให้พ้น ฉันต้องการให้เธอเป็นสุข...เป็นสุขกับผู้ที่เธอรัก ฉันต้องการจะลืมเธอ แต่... การที่จะลืมผู้ที่เธอต้องการจะจำนั้นเป็นสิ่งที่ยากที่สุด"

"เธอหมายความว่าอะไร บอบบี้ ?" หล่อน

ถาม จ้องดูข้าพเจ้าด้วยแววเนตรอันระคนไปด้วยความโกรธ.

"เธอรักอาร์โนลด์ไม่ใช่หรือ มาเรีย?" ข้าพเจ้าถามด้วยเสียงอันแผ่วเบา พยายามหลบตาหล่อน "อาร์โนลด์เป็นเพื่อนที่ดีที่สุดซึ่งฉันได้รู้จักมา ฉันรักเธอทั้งสองมาก ต้องการให้เธอเป็นสุขและไม่ให้คิดถึงฉัน การที่เธอจะลืมฉันได้นั้นไม่ใช่ของยากสำหรับเธอเลย คิดเสียว่าฉันไม่เคยเป็นคนดี ฉันก็เหมือนกับนักหนังสือพิมพ์อื่นๆ ไปที่ไหนก็ชุกชนที่นั่น ไม่มีความซื่อสัตย์สำหรับเธอเลย"

ทันใดนั้น หล่อนก็โผเข้าซบศีรษะอยู่บนทรวงอกข้าพเจ้า ร้องไห้รำพันอยู่ว่า "บอบบี้ เธอจะคิดอย่างไรสำหรับฉันก็ตาม ฉันต้องการให้เธอเข้าใจไว้เสมอว่าตั้งแต่รู้จักเธอ ฉันไม่เคยรักใครในชีวิต ไม่เคยรักอาร์โนลด์ ฉันรักเธอคนเดียวเท่านั้น และจะขอรักเธอคนเดียวเสมอไปจนโลกถึงที่สุด การที่ฉันพูดถึงเรื่อง

อาร์โนลด์ให้เธอพ้นเสมอก็เพราะต้องการจะหาเรื่องพูดอะไรให้เธอสนุกเท่านั้น เธอเจ็บอยู่ตลอดเวลานี้ บอบบี้ เธอชอบอาร์โนลด์ อาร์โนลด์เป็นเพื่อนที่รักที่สุดของเธอไม่ใช่หรือ ?”

แต่— ถึงวันกำหนด ข้าพเจ้าก็ต้องออกจากลอนดอนโดยสารรถไฟไปลงเรือที่เมืองดิเวอร์ปูล มาเรียและอาร์โนลด์ไปส่งข้าพเจ้าถึงเรือ ระหว่างที่อยู่กลางทะเลดิก...มหาสมุทรแอตแลนติค หวนนึกถึงมาเรียขึ้นมาครั้งไร ข้าพเจ้าอดน้ำตาไหลไม่ได้ ข้าพเจ้าจำได้ทุกคำพูดของหล่อนที่ได้กล่าวแก่ข้าพเจ้าในโฮเตลเบดิส์ หล่อนไม่เคยรักใครอื่นเลย...ไม่เคยรักอาร์โนลด์ หล่อนรักแต่ข้าพเจ้าคนเดียว แต่ข้าพเจ้าสงสัยหล่อน... โอ— โลก... โลก! โลก!!

บทที่ ๑๕

นครแห่งความฝัน

—๑—

วันแรกที่อยู่ในเรือ 'อาเดรียติค' ข้าพเจ้ารู้สึกหงอย แม้เรือนี้จะใหญ่มีผู้คนโดยสารหนาแน่นครึกครื้น ก็ยังรู้สึกเศร้าคล้ายอยู่คนเดียวในหมู่ชนซึ่งข้าพเจ้าไม่มีส่วนอยู่ด้วยเลย ไม่มีหวังและไม่มีใจที่จะรู้จักใครทั้งสิ้น เช้า—บ่าย—เย็นและค่ำเรือแล่นอยู่เรื่อย ๆ พาข้าพเจ้าไกล...ไกลจากมาเรื่อย.....ไกลจนไม่มีหวังที่จะพบกันได้อีก ทะเลคำดังเงียบ ได้ยินแต่เสียงคลื่นซัดมากระทบข้างเรือเบา ๆ ข้าพเจ้ายืนอยู่บนดาษฟ้าชั้นบน จ้องชมกระแสน้ำซึ่งโดนกับข้างเรือ มีฟอสฟอรัสฉายเป็นประกายอยู่พราวในท่ามกลางความมืด.

"นี่ เธอคือบอยของหนังสือพิมพ์ไทมส์ใช่ไหม?" เป็นเสียงถามมาข้างหลัง.

ข้าพเจ้าเหลียวมาดู แม้ว่าดาดฟ้าจะมืดแต่ก็ยังมีแสงไฟซึ่งออกมาทางหน้าต่างห้องนั่งเล่นช่วยให้ข้าพเจ้าเห็นผู้ที่ทักได้ถนัด เขาเป็นชายรูปร่างไม่ใหญ่โต อายุราวห้าสิบเศษ ศีรษะล้านเบื้องหลังผมหงอกประปราย กิริยาท่าทางดูเป็นผู้ดีชาวอังกฤษ.

"ครับถูกแล้ว" ข้าพเจ้าตอบ "ทำไมคุณจึงทราบ?"

"อะไร คุณจำผมไม่ได้ดอกหรือ?" เป็นถ้อยคำที่ย้อนถาม "เราพบกันที่สโมสรหนังสือพิมพ์เวลาที่เขาแนะนำเธอ เราพบกันที่ปารีส มอนติคาร์โล และเมืองมาดริด เธอจำไม่ได้เทียวหรือ?"

"เราไม่เคยพูดจากันเลยไม่ใช่หรือครับ?"

"เปล่า ไม่มีโอกาส"

ข้าพเจ้านิ่งคิดอยู่สักครู่ นึกถึงสโมสรที่เฮย์มาร์เก็ต นึกถึงปารีส มอนติคาร์โล และมาดริด ในที่สุดก็ระลึกขึ้นได้.

"อ้อ คุณเห็นจะเป็น เซอร์เปอร์ซีเวิล ฮัมเฟรย์?" ข้าพเจ้าถาม "ผมจำได้แล้ว"

"ถูกเผงทีเดียว เธอนี่เป็นนักหนังสือพิมพ์ที่เก่งพอใช้"

"ผมเสียใจมากที่จำคุณไม่ได้แต่แรกซึ่งควรจะเป็นหน้าที่ของผมทีเดียว" ข้าพเจ้าพูด "ผมชื่อวิสูตร์ ศุภลักษณ์"

"แหม ชื่อเรียกยากเหลือเกิน" ท่านเซอร์กล่าว "เราจะเรียกเธอว่า บอบบี้ ได้ไหม?"

"แน่นอนเทียวครับ จะสะดวกดีมาก"

"นี่เธอมายืนฝันอยู่ที่นี่คนเดียวทำไม?" ท่านถาม "เข้าไปในห้องกิน 'แชมเปน' กันเถิด ฉันเป็นนักดื่ม 'แชมเปน' ดื่มอย่างน้อยวันละสามขวดเสมอ ไปเถิด ไปด้วยกัน"

ข้าพเจ้ากับเซอร์เปอร์ซีเวิลเดินเข้าไปในห้องนั่งเล่นทางหัวเรือ เวลานั้นมีคนโดยสารนั่งเล่นต่อแต้ม และไพ่บริดชกันอยู่เต็มโต๊ะ ท่านเซอร์

พาข้าพเจ้าไปที่โต๊ะทางมุมห้องด้านหนึ่ง ซึ่งมีสตรีอายุกลางคนและสตรีสาวผมสีทองหน้าตาสวยนั่งอยู่.

"นี่คือบอบบของหนังสือพิมพ์ไทมส์" ท่านเซอร์แนะนำข้าพเจ้าต่อสตรีทั้งสอง แล้วหันมาพูดกับข้าพเจ้า "นี่ภรรยาของฉัน และนั่นพอลลีเดอร์เวอร์ดลูกสาวของเรา"

ข้าพเจ้าคำนับสตรีทั้งสอง เราสั่นมือกัน แล้วท่านเซอร์ก็เชิญให้นั่งตรงข้ามกับภรรยา ในระหว่างที่กำลังรินเหล้าแชมเปนส่งให้นั้น ท่านเซอร์พูดกับข้าพเจ้าอย่างคลุกว่า "พอลลีของเราแต่งงานเมื่อสิบมานี้เดือนหย่าแล้ว แต่งงานแล้วหย่าแล้วครบบริบูรณ์ เก่งไหม?"

"ชื่อพอลลีหรือครับ?" ข้าพเจ้าถามแล้วยิ้ม.

"พอลลี นกแก้วของคิงยอร์ชอย่างไรเล่า เธอจำไม่ได้หรือ?"

ข้าพเจ้าหัวเราะก๊ากใหญ่ เพราะคำพูดอันนี้ของเซอร์เปอร์ซีเวิลทำให้หวนนึกไปถึงนกแก้วตัวหนึ่งที่เราเลี้ยงไว้หน้าสโมสร พอเห็นใครเข้านก

นั้นเป็นต้องพูดว่า "ฉันคือพอลลี่ นกแก้วของคิงยอร์ช"

ข้าพเจ้าหันไปดูพอลลี่แล้วยิ้ม หล่อนยิ้มตอบ.

"เซอร์เปอร์ซี่เวิล" ข้าพเจ้าพูด "ผมมั่นใจว่าพอลลี่เป็นชื่อที่ดีที่สุดในโลก เพราะเป็นชื่อนกแก้วของคิงยอร์ช นกแก้วของเรา ของละครโรงใหญ่"

"ละครโรงใหญ่" เลดี้เปอร์ซี่เวิลเสริมขึ้น "เราเข้าใจศัพท์นั้นเหมือนกัน"

"นี่บอบบ" ท่านเซอร์กล่าวท้วง "ฉันไม่อยากให้เธอเรียกฉันว่าเซอร์เปอร์ซี่เวิลเลย ดูเคอะจัง เราจะเริ่มสนิทสนมกันเสียตั้งแต่คืนนี้ไม่ได้หรือ ? เราจะเรียกเธอว่า บอบบ เธอเรียกฉันว่า เปอร์ซี่ เรียกภรรยาฉันว่า เลดี้เปอร์ซี่เวิล เรียกลูกสาวฉันว่า พอลลี่ อย่าไปเรียกเขาว่ามิสซิสเดอร์เวอร์ดนะ พอลลี่จะดีเอาเธอตาย"

"ตกลงครับ" ข้าพเจ้าพูดอย่างโล่งใจที่สุด "ผมจากอังกฤษมารู้สึกหงอย ต้องการเพื่อนเหลือ

เกิน ผมรู้สึกเคราะห์ดีอย่างยิ่งที่ได้มาพบพวกคุณทั้งหมด”

“นี่โรงพิมพ์ส่งเธอไปอเมริกาหรือ?” พอลดีถาม หล่อนมีเสียงอันจมูกเป็นชาวอเมริกันเด็กน้อย.

“เปล่า” ข้าพเจ้าตอบ “ฉันเสียใจที่จะต้องบอกว่าฉันได้ลาออกจากตำแหน่งในละครโรงใหญ่เสียแล้ว ฉันมาเป็นนักเรียนส่วนพระองค์ของพระราชาแห่งสยาม จะไปเรียนวิชชาต่างประเทศที่เมืองวอชิงตัน”

“ตายจริง!” ท่านเซอร์ออกอุทาน “ทำไมจึงลาออกเสียเล่า?”

“ร่างกายของผมไม่แข็งแรงพอสำหรับชีวิตอันบุกบั่นเช่นนั้น” ข้าพเจ้าตอบ.

“แต่ชีวิตหนังสือพิมพ์สนุกมาก นะบอบบ” เลดี้เปอร์ซีเวิลกล่าว “พอลดีของฉันก็เคยเป็นผู้แทนหนังสือพิมพ์มาแล้วเหมือนกัน”

นั่งคุยกันจนดึก พอได้เวลาเราต่างก็ลากันลงไปนอน.

—๒—

ระหว่างสิบวันที่เรืออออกจากลิเวอร์ปูลจนถึงนครนิวยอร์คแห่งประเทศอเมริกา ความสนิทสนมชอบพอระหว่างตระกูลเซอร์เปอร์ซีเวิลฮัมเฟรย์กับข้าพเจ้าได้เป็นไปอย่างไกลจากที่ได้เคยคาดไว้มาก ตระกูลนี้ได้เคยท่องเที่ยวมาแล้วรอบโลก และชอบคุยกับข้าพเจ้าถึงสิ่งต่าง ๆ ที่ตนได้เคยพบมาแล้วตามประเทศที่ตนเคยไป ส่วนข้าพเจ้าก็เล่าให้ฟังถึงสิ่งที่ข้าพเจ้าได้พบในยุโรป ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวช่วยให้การสนทนาของเรากลมเกลียวสนุกสนาน.

เซอร์เปอร์ซี เวิลฮัมเฟรย์เป็นพ่อค้าโบราณวัตถุที่มีชื่อเสียงที่สุดคนหนึ่งในโลก มีสำนักงานเป็นห้างใหญ่อยู่ที่ถนนนิวบอนด์สตรีตเมืองลอนดอน และถนนที่ ๗๗ ในนครนิวยอร์ค กับมีสาขาอยู่ที่กรุงโตเกียว เซี่ยงไฮ้ ฮ่องกง และกัลกัตตา กิจการนี้ทำให้ท่านเซอร์ต้องท่องเที่ยวตรวจตรา

อยู่เสมอ ซื้อวัตถุโบราณจากเมืองนี้ไปขายเมืองโน้น ทำเช่นนี้อยู่ตั้งแต่มหาสงครามเดิก ตั้งตัวขึ้นได้จนเราเรียกกันว่าเป็นเศรษฐี อยู่ในเรือ 'อาเดรียติค' สองวันข้าพเจ้าจึงทราบได้ว่าเซอร์เปอร์ซีเวิลเสียตาไปข้างหนึ่งเนื่องจากมหาสงคราม นัยน์ตาข้างนั้นใส่นัยน์ตาแก้วแทน เคลื่อนที่ไม่ได้.

เลดี้เปอร์ซีเวิล เป็นสตรีกลางคน ซึ่งพอเห็นต้องทราบดีทันทีว่าเมื่อสาวเธอเป็นคนสวยมาก ผมซึ่งเคยเป็นสีทองหยิกงามตามธรรมชาติก็จางเป็นสีเทาอ่อน ตามวงพักตร์ซึ่งมีสง่างามก็มีรอยแห่งความชราปรากฏอยู่ทั่ว นัยน์ตาซึ่งเคยคมเป็นสีฟ้าแก่ ก็ไร้รัศมีแห่งความสดชื่นเสียแล้ว ธรรมชาติเป็นสิ่งที่ปราศจากความเมตตา ทำให้เราเป็นหนุ่มเป็นสาว แล้วทำให้เราแก่ ทำให้เราตายเพื่อเปิดช่องให้คนอื่นมาแทนที่ แต่_ยังมีสิ่งวิเศษสิ่งหนึ่งซึ่งชีวิตได้อำนวยให้เลดี้เปอร์ซีเวิลมาแล้ว สิ่งนั้นคือความสุขแห่งชีวิต แต่งงานของ

เธอ เธอไม่เคยแตกร้าวกับสามีเลย เธอเป็นคนชอบสนุก คุยเก่ง อัธยาศัยสุภาพ.

พอลลีเดอร์เวอร์ด มีผมสีทอง ตาสีน้ำเงิน แก้มเป็นพวงมีลักยิ้มทั้งสองข้าง ผอมสูง แต่งงานแล้ว อย่าแล้ว จะเป็นเพราะอะไร ข้าพเจ้าไม่ทราบ โลกได้ให้ความรู้ในเรื่องชีวิตแก่พอลลีมากที่สุดเท่าที่จะให้ผู้หญิงอายุยี่สิบเจ็ดปีพึงทราบได้ หล่อนสูบบุหรี่ ดื่ม เล่นการพะนัน หล่อนรู้จักโลกดีเกินที่จะรักชายใดยิ่งไปกว่าเป็นเพื่อน พอลลีชอบเป็นเด็ก หล่อนกับข้าพเจ้าเล่นเกมต่าง ๆ ในเรือด้วยกันเสมอ หล่อนเรียกข้าพเจ้าว่า 'บอบบี้' หรือ 'น้องชาย' ส่วนข้าพเจ้าเรียกหล่อนว่า 'พอลลี' หรือ 'พี่สาว'

ข้าพเจ้าเป็นสุขสนุกสบายกับคนทั้งสามนี้ตลอดทางที่มาในเรือ เรากินเข้าร่วมโต๊ะกันทุกมื้อนั่งคุยอยู่ด้วยกัน เป็น 'พวก' (Party) เดียวกัน เห็นเซอร์เปอร์ซีเวิล ทำให้นึกถึง 'แด็ดดี้' หรือนายร้อยเอกแอนดรูที่เมืองเบ็กสฮิลล์ เดลเปอร์

ซีเวิล คือ มิสซิสแอนดรู ส่วนพอลลีนนั้นทำให้นึกไปถึงสเตเฟนี เมื่อหล่อนโตเป็นสาวแล้ว สำหรับพอลลี ข้าพเจ้ารู้สึกว่ายังคงเป็นเด็กอยู่ด้วยกัน หล่อนเป็นพี่สาวของข้าพเจ้าโดยแท้จริง.

ตระกูลฮัมเฟรย์ชอบดื่มเหล้าแชมเปน ข้าพเจ้าก็เลยต้องเป็นนักดื่มแชมเปนไปด้วย ระหว่างที่เรือ 'อาเดรียติค' แล่นอยู่กลางมหาสมุทรแอตแลนติคเราสนุกสนานกันมาก เราดื่มแชมเปนเล่นบิงปอง กอล์ฟ บนดาดฟ้าเรือและเกมต่าง ๆ.

วันหนึ่ง เซอร์เปอร์ซี่ เวิล ถามข้าพเจ้าว่า "บอบบี้ ช้างเผือกที่บ้านเธอน่ะมันขาวจริง ๆ หรือ—ขาวอย่างสำลีหรือยะไรกัน?"

"ไม่ขาวเปอร์ซี่" ข้าพเจ้าตอบ "ช้างเผือกสีเทามีสีดำปน"

"นี่ ดูซี่" ท่านเซอร์พูดเป็นเชิงอ้อน "เธอทิ้งบ้านเมืองไปอยู่ประเทศอื่นเสียนานจนลืมสีของช้างเผือกเสียแล้ว ช้างเผือกสีขาวจั๊วกทีเดียว รู้ไหม? ขาวเหมือนสำลี"

"ไม่จริง เปอร์ซี่" ข้าพเจ้าพูดหัวเราะ.

"ฉันจะซื้อให้เธอตัวหนึ่ง ก่อนเธอกลับเมืองไทย" ท่านเซอร์พูด "ซื้อช้างเผือกที่ขาวอย่างสำลีที่เดียวสำหรับให้เธอไปอวดเพื่อนบ้าน"

"เธอจะไปซื้อที่ไหน?"

"ฉันเห็นอยู่ตัวหนึ่งที่ญี่ปุ่น"

ตั้งแต่วันนั้นมา ข้าพเจ้าก็เฝ้ารอที่จะเห็นช้างเผือกสีขาวอย่างสำลี ซึ่งจะได้เป็นของกำนัลก่อนกลับเมืองไทย.

—๓—

สองวันต่อมาเรือก็ถึงนครนิวยอร์ค นครแห่งความฝัน นครซึ่งหรูและเจริญที่สุดในสหรัฐอเมริกา โลกใหม่!

เจ้าหน้าที่กรมตรวจคนเข้าเมืองของประเทศอเมริกาเอางานเอาการมากเสียเหลือเกิน พอเรือ

จอดก็มีเจ้าหน้าที่ขึ้นมาตรวจว่าจะมีโรคระบาดชนิดใดหรือของหวงห้ามเช่นผ้นเถื่อน สุรา ฯลฯ อยู่บ้างหรือไม่ ตรวจอยู่หนึ่งชั่วโมงเต็มจึงได้อนุญาตให้คนโดยสารลงจากเรือได้ ลงไปแล้วยังมีเจ้าพนักงานตรวจหนังสือเดินทางซักถามอย่างถี่ถ้วนถึงกิจการส่วนตัวของเรา แล้วรื้อของในหีบเครื่องแต่งตัวออกตรวจกระจุยกระจายไปทุกชิ้น กว่าจะหลุดจากด่านนี้ไปได้ก็ต้องเสียเวลาอีกชั่วโมงหนึ่ง ครั้นแล้วเรา—พวกเซอร์เปอร์ซีเวิลและข้าพเจ้า—ก็จับรถแท็กซี่หรูคันหนึ่งไปยังภัตตาคารวอลดอร์ฟแอสตอเรีย ซึ่งเป็นภัตตาคารที่ใหญ่หรู และแพงที่สุดในนครนิวยอร์ค.

ข้าพเจ้ามาทราบภายหลังว่าเจ้าคุณราชทูตได้ส่งผู้ช่วยทูตคนหนึ่งมารับข้าพเจ้าที่นิวยอร์ค แต่เราพลัดไม่พบกันเลย ดังนั้นเซอร์เปอร์ซีเวิลจึงชวนให้ข้าพเจ้าไปอยู่กับพวกแก สักวันสองวันเพื่อเที่ยวในนิวยอร์คเสียก่อน จึงค่อยเดินทางไปเมืองวอชิงตัน.

ข้าพเจ้าตื่นนิวยอร์ค ตื่นอเมริกามาก รู้สึกราวกับอยู่ในเมืองสวรรค์ ถอนดอน ปารีส โรม เบอร์ลิน และนครหลวงต่าง ๆ ในยุโรปที่เคยเห็นมาแล้วก็รู้สึกว่าไม่มีเมืองใดเหมือนนิวยอร์ค ติกรามอันสูงเยี่ยมเทียมฟ้า นับไม่ถ้วนว่ามีกี่ชั้น ถนนหนทางอันหรูงาม พลเมืองอันหนาแน่น ความมั่งคั่งสมบูรณ์ ซึ่งปรากฏอยู่ทั่วไปทุกหนทุกแห่ง ถนนพีฟท์แอเวนนิว บรอดเวย์ ฯลฯ และโคมไฟซึ่งจุดไว้สว่างราวกับกลางวัน ทำให้ข้าพเจ้าสนุกเพลิดเพลินอย่างเหลือที่จะพรรณนาได้ถูก ข้าพเจ้าไม่เคยนึกเลยว่าโลกเราจะเจริญได้ถึงเพียงนั้น ข้าพเจ้าเคยเห็นภาพยนตร์เยอรมันเรื่องหนึ่งชื่อ 'Motropolis' หรือ 'โลกอนาคต' มาแล้ว จึงทำให้รู้สึกได้ทันทีว่าในไม่ช้านครนิวยอร์คก็คงจะเป็นเช่นนั้นเป็นแท้.

ข้าพเจ้าเคยมีอาชีพในเชิงหนังสือพิมพ์มาแล้วตั้งสามปีเศษ มาถึงนิวยอร์คถ่านไฟเก่าแห่งความรู้สึกนึกเป็นประกายรุ่งโรจน์ขึ้นอีกเป็นคำรบสอง

เที่ยวไปตามนิวยอร์ค ข้าพเจ้ามีเรื่องที่จะเขียนลงหน้าหนังสือพิมพ์ได้มากมาย เซอร์เปอร์ซีเวิดคุ้นเคยกับพวกหนังสือพิมพ์ในอเมริกามาก ดังนั้นท่านจึงพาข้าพเจ้าไปเที่ยวตามที่ทำการหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ เกือบทุกแห่ง เป็นความรู้เพิ่มขึ้นอีกไม่น้อย.

ที่สำนักงานหนังสือพิมพ์นิวยอร์คไทมส์ ข้าพเจ้าพบ กิลเบอร์ตแอดเด็นโฮป เพื่อนนักหนังสือพิมพ์ด้วยกันเมื่อครั้งอยู่อังกฤษ กิลเบอร์ตยังไม่ทราบว่า ข้าพเจ้าได้ลาออกจากตำแหน่งผู้แทนเสียแล้ว ดังนั้นพอเห็นก็ดีใจ เต้นแร้งเต้นกาโดดเข้ามากอดข้าพเจ้า ถือวิสาสะว่าโรงพิมพ์ได้ส่งข้าพเจ้ามาสืบหาเรื่องตามเคย.

"เคราะห์ดีที่เธอมา บอบบ์" กิลเบอร์ตพูด "กันหงอยอย่างนรกทีเดียว จะมาอยู่นานหรือ?"

เวลานั้นเซอร์เปอร์ซีเวิดกำลังยืนอยู่เบื้องหลัง ข้าพเจ้าจึงผละตัวออกจาก กิลเบอร์ต อย่าง สุภาพ

แล้วกล่าวเป็นเชิงแนะนำว่า "กิลเบอร์ต เธอรู้จักเซอร์เปอร์ซี่เวิล .....?"

"แฮ่ดโหด เซอร์เปอร์ซี่เวิล" ข้าพเจ้าแปลกใจในการถือวิสาสะของกิลเบอร์ต "เรารู้จักกันมานานแล้วไม่ใช่หรือครับ? ผมจำได้ว่าได้มีโอกาสพบท่านที่สโมสรหนังสือพิมพ์ครั้งหนึ่งนาน... หลายปีมาแล้ว"

"จริง กิลเบอร์ต" ท่านเซอร์ตอบ "เราเคยรู้จักกันดี"

กิลเบอร์ตชวนเราออกไปรับประทานน้ำชาที่ร้านซ์วอฟต์ เลยคุยกันถึงเรื่องต่าง ๆ ของเราที่ได้พบเห็นระหว่างที่จากกันไป พอทราบว่าข้าพเจ้าได้ลาออกเสียจากตำแหน่งผู้แทนแล้ว กิลเบอร์ตตกตะลึง พลางก็กล่าวคำสบถสาบาดอย่างพิลึกเสียง.

"พวกเราอยู่ด้วยกันที่นี่ – นิวยอร์ค – หลายคนนะ บอบบี้" เขากล่าวอย่างเศร้า "มี ยูเลีย แอนเฮอร์ส บอบเฮนริคสัน และคนอื่น เราเคยพูดกันเสมอว่าคงจะได้พบเธอ หรือพวกหนึ่งก็

ทหารสามเกลอสักวันหนึ่งที่ในอเมริกาเป็นแน่ เธอรู้ไหมว่าพวกเราเรียก เธอ มาเรีย และอาร์โนลด์ว่า ทแกล้วทหารสามเกลอ”

“ทราบแล้ว” ข้าพเจ้าตอบ.

“ดูไม่เห็นเธอจากกันได้เลย ... เธอทั้งสาม” เขาพูด “แต่ในระหว่างเพื่อนทั้งสองของหล่อนเรามั่นใจกันแล้วว่า มาเรียได้เลือกเอาเธอเป็นคู่รัก เมื่อไรจะลงเอยกันเสียที่เถ่า บอบบี้ กันจะได้ไปเป็นเพื่อนเจ้าบ่าว”

“ลงเอย.....” ข้าพเจ้าพูดย้อนคำด้วยสำเนียงอันเศร้า “เห็นจะไม่มีวันเสียแล้ว กิดเบอร์ต ละครแห่งชีวิตเรื่องนั้นได้ปิดฉากเสียแล้ว”

“ทำไม? เธอโกรธกันหรือ?”

“เปล่า แต่กันได้ออกเสียจากคณะหนังสือพิมพ์แล้ว กันเป็นนักเรียนของพระราชา และกันตั้งใจจะกลับไปเมืองไทยในปีสองปีนี้แหละ”

“กลับไปเขียนเรื่อง *‘ละครแห่งชีวิต’*.....?”

“ถูกแล้ว กิดเบอร์ต”

บทที่ ๒๐

จุไรและประพัทธ์

—๑—

รุ่งขึ้นจากวันที่ได้พบกิดเบอร์ตแอดเลนโฮป ข้าพเจ้าอำลาพวกเซอร์เปอรซีเวิล และเริ่มออกเดินทางไปหาเจ้าคุณวิชิตวงศ์วุฒิไกร อัครราชทูตสยามที่เมืองวอชิงตัน รถไฟวิ่งอยู่ราวหกชั่วโมงจึงถึง ก่อนที่จะออกเดินทางจากนิวยอร์ค ข้าพเจ้าไม่ได้ส่งข่าวไปให้สถานทูตทราบว่าจะมาถึงโดยรถอะไรและเวลาไหน เพราะนิสัยที่ได้เคยเป็นนักหนังสือพิมพ์มานานทำให้มั่นใจว่าไปถึงไหนก็คงจะสะดวกไม่หลง ไม่ต้องให้ใครลำบากมารับ ที่วอชิงตันสะดวกกว่าที่อื่น เพราะมีคนน้อย พอรถถึงสถานีข้าพเจ้าก็เรียกกุลีมาขนของไปขึ้นรถแท็กซี่ ข้าพเจ้าสั่งคนขับให้พาไปที่สถานทูตสยามถนนคาโดรามาโรด.

กรุงวอชิงตันเป็นนครหลวงที่สะอาดเรียบร้อย และเงียบที่สุดในโลก ถนนอันกว้างใหญ่เตียน ราบรื่นกลุหงอยเหงาหาคนเดินไปมาได้น้อย ตึกรามทั้งหลายที่ตั้งอยู่เด่นเป็นตึกๆ ดูเงียบราวกับบ้านร้าง ส่วนหลวงและสนามก็พากันอยู่ในฐานะเช่นเดียวกัน แต่ถ้าใครสังเกตดูจริงๆ แล้วจะเห็นได้ว่าวอชิงตันเป็นที่เหมาะที่สุดสำหรับไปพักอยู่อย่างมีชีวิตเงียบๆ เหมาะสำหรับที่ประชุมรัฐสภา เหมาะสำหรับชีวิตนักการเมือง.

จากสถานีรถวิ่งอยู่ราวยี่สิบนาทีก็ถึงสถานทูต ซึ่งเป็นตึกน้อยๆ สามชั้นหลังหนึ่งตั้งอยู่บนเนินเตี้ยเยื้องฟากถนนกับบ้านอันหรูของเศรษฐีแฮมมอนด์ ผู้ซึ่งเป็นหัวหน้าสภาการต้อนรับนักบินดินเบอร์ก พอรถจอดที่หน้าประตูตึกก็มีคนใช้ออกมาต้อนรับและช่วยขนของไปไว้ข้างใน คนใช้บอกข้าพเจ้าว่าเวลานั้นเจ้าคุณทูตอยู่ที่สนามข้างบ้าน.

เจ้าคุณวิชิตฯ เป็นผู้มีอายุอยู่ในราวห้าสิบเศษ ผอม สูงมาก มีอัธยาศัยเป็นผู้ใหญ่ ดี พูดกัน

อยู่สักครู่ข้าพเจ้าก็ออกรู้สึกชอบ เวลานั้นท่านกำลังนั่งเล่นอยู่กับพวกสถานทูต มีเลขานุการผู้ช่วยทูต และเจ้านายซึ่งเป็นนักเรียนอีกสองสามองค์กำลังชวางปาลูกหนังเล่นกันอยู่ ดูปราดเดียวข้าพเจ้าก็ทราบได้ทันทีว่าเจ้าคุณทูตเป็นผู้มีร่างกายไกลจากความสมบูรณ์มาก มีอาการไออยู่เสมอหน้าซีด และข้างๆ ตัวมีแก้วเล็กๆ ใบหนึ่งสำหรับบ้วนเขพะเก็บไว้ให้นายแพทย์ตรวจ ข้าพเจ้าทราบว่าทุกๆ สองหรือสามสัปดาห์ เจ้าคุณฯ ต้องไปให้แพทย์ตรวจ และทำการชะล้างบาดแผลภายในลำคอที่เมืองพีตาเดลเฟีย แม้ว่าท่านจะมีอาการไกล้ทุพพลภาพถึงเพียงนี้ ข้าพเจ้ายังคิดนิยมในความอดทนอุตส่าห์พยายามของเจ้าคุณฯ ที่สามารถปฏิบัติราชการให้เป็นไปได้โดยเรียบร้อย.

เมื่อข้าพเจ้าถูกส่งให้ไปพักอยู่กับพวกนักเรียนที่บ้านเลขที่ ๑๓๖ ถนน บี ข้าพเจ้ารู้สึกไม่สู้แน่ใจนักว่าในอนาคตจะเป็นสุขหรือเป็นทุกข์แค่ไหน เห็นจะเป็นที่ข้าพเจ้าได้เคยเป็นนักหนังสือพิมพ์ ท่อง

เทียว และเป็นผู้ใหญ่มาเสียแล้ว ดังนั้นเมื่อต้องกลับมาเป็นนักเรียน มีผู้มาบังคับบัญชาโดยเด็ดขาด จึงรู้สึกหงุดหงิดใจอย่างไรชอบกล สำหรับนักเรียนไทยที่ประเทศอเมริกาไม่มีครอบครัวดีๆ อยู่อย่างที่เมืองอังกฤษ ชาวอเมริกันรวย และเอางานเอาการเกินกว่าที่จะมารับเลี้ยงดูลูกของคนอื่นให้ บ้านที่เรา—พวกนักเรียนไปอยู่กัน โดยมากกว้างขวาง สะอาด และสบาย แต่ถ้าถึงเวลาก็ต้องออกไปซื้ออาหารรับประทานข้างนอกตามร้านขายอาหารต่างๆ ที่กรุงวอชิงตันมีนักเรียนไทยอยู่เพียงสองสามคน เราพบกันได้เสมอที่สถานทูต.

ข้าพเจ้าตระเตรียมที่จะเข้าเรียนวิชาต่างประเทศที่มหาวิทยาลัยยอร์ชเทาน แต่เวลานั้นใกล้จะถึงเวลาโรงเรียนปิดเทอมปลายปีอยู่แล้ว ข้าพเจ้าจึงต้องรอจนกว่าโรงเรียนจะเปิดเทอมใหม่ ในระหว่างรออยู่นั้นเจ้าคุณทูต ฯ ได้ส่งข้าพเจ้าไปเรียนวิชาพิเศษเป็นเวลาสองเดือนที่มหาวิทยาลัย

ฮาร์วาร์ดเมืองเคมบริดช์ใกล้กรุงบอสตัน เวลานั้นมหาวิทยาลัยกำลังหยุดฤดูร้อน แต่ในระหว่างปีมีการสอนพิเศษแก่นักเรียนที่สมัครจะเรียน ข้าพเจ้าเลือกเรียนวิชาอักษรศาสตร์และพงศาวดารอเมริกัน.

ข้าพเจ้าพักอยู่ที่บ้านมิสเคย์ ถนนแอดิสัน ยี่สิบเจ็ด ในกรุงบอสตัน นั่งรถใต้ดินจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดเพียงยี่สิบนาฬิกาถึง.

มาอยู่บอสตัน ไปเที่ยวรับประทานอาหารในที่ต่าง ๆ ข้าพเจ้าจึงได้มีโอกาสรู้จักคนไทยมากขึ้น มีพวกนักเรียนที่มหาวิทยาลัย เท็กนิโอโลยี ซึ่งเป็นโรงเรียนคู่แข่งขันของฮาร์วาร์ด เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยออกสฟอร์ดและเคมบริดช์ในประเทศอังกฤษ แต่มหาวิทยาลัยเท็กฯกับฮาร์วาร์ดอยู่ใกล้กันมาก เดินเพียงสิบนาฬิกาถึงกัน.

การเรียนพิเศษในฤดูร้อนเปิดโอกาสให้ทุกคนที่ต้องประสงค์มาเรียนวิชาที่กำหนดไว้ในโปรแกรมของโรงเรียน เปิดโอกาสให้ชายหญิงเรียนร่วมกัน

ดังนั้นทุกเวลาตลอดวัน ในมหาวิทยาลัยท่านจะเห็นเด็กคลอเคลียกันอยู่ดาษดื่นไปหมด เป็นสถานที่สำหรับเรียน สำหรับเลือกคู่ ข้าพเจ้าเรียนอยู่ในชั้นวิชชาอักษรศาสตร์และพงศาวดาร และในชั้นทั้งสองนี้มีนักเรียนชายหญิงหนุ่มสาวเรียนอยู่ด้วยมาก ข้าพเจ้าสนิทสนมกับเขาดี เราคุยกันสนุกสนานกัน เวลาอยู่ในโรงเรียนก็ครึกครื้นไม่หงอย วันอาทิตย์ซึ่งเป็นวันหยุด เรา—พวกนักเรียนทั้งหญิงและชายราวสามสี่คน—ไปดูภาพยนตร์กลางวันในเมืองบอสตัน ออกจากโรงภาพยนตร์แล้วก็ไปนั่งเล่นกันที่สนามริมแม่น้ำชาลส์ ซึ่งกั้นอยู่ระหว่างเมืองบอสตันและเคมบริดช.

—๒—

เรียนมาได้หกสัปดาห์ก็ถึงคราวสอบไล่ใหญ่ เนื่องจากที่ได้เคยเรียนมาแล้ว ข้าพเจ้าได้ที่สองในวิชชาอักษรศาสตร์ และที่ ๑๑ ในวิชชาพงศาวดาร

อเมริกัน ออกจากฮาร์วาร์ด ข้าพเจ้าไปพักอยู่กับเจ้าคุณทูตที่บ้านชายทะเลในตำบล แบสร็อค ในเมืองกลอสเตอร์ เวลานั้นเป็นฤดูร้อนจัดที่สุดในเมืองวอชิงตัน ดังนั้นสถานทูตจึงต้องย้ายไปอยู่ที่เมืองกลอสเตอร์ชั่วคราว ที่บ้านณแบสร็อคมีนักเรียนไปพักอยู่หลายคน ในหมู่นักเรียนเหล่านั้นมีสตรีสาวอยู่คนหนึ่ง เป็นนักเรียนอยู่ในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในบอสตัน เรียนวิชาแพทย์ ท่านมีนามว่า จุไร สุวรรณะวนิตย์

จุไร นับได้ว่าเป็นสตรีไทยคนเดียวที่เป็นดาราอยู่ในหมู่นักเรียนไทยในอเมริกา ขาว สวย และ 'ฟรี' มีการศึกษาดี พูดเก่ง ร้องเล่นเก่ง ท่านเป็นคนมีรูปร่างค่อนข้างเตี้ย ผิวขาวนวล ตาโตดำมีประกายงาม รู้จักแต่งตัว ท่านอยู่เมืองอเมริกามาตั้งแต่เด็กอายุสิบขวบ และเวลานี้ท่านอายุได้สิบเก้า แต่ยังคงพูดภาษาไทยได้คล่อง เพราะท่านยังพบเด็กไทยอยู่เสมอ ปรากฏว่า

นักเรียนไทยแทบทุกคนที่พบหล่อนเป็นต้องหลงบูชา ยอมตนเป็นทาสแห่งความรักของหล่อนทั้งสิ้น การที่เป็นเช่นนี้เห็นจะเป็นเพราะนักเรียนในอเมริกาจนมาก ของแพง หาผู้หญิงเที่ยวด้วยไม่ได้เช่นอย่างในเมืองอังกฤษหรือฝรั่งเศสกะมัง?

แต่จุไรเป็นเด็กฉลาด รู้จักระวังตัว ไม่เคยยอมให้ชายใดก้าวก่ายเกินกว่าฐานะแห่งมิตรภาพไปได้ ถ้าชายใดมีนิสัยออกจะเอาจริงเอาจังหล่อนก็ตีตนออกห่างไม่เล่นด้วยเอาเสียทีเดียว มีพูดกันหลายเสียงว่าคู่รักของหล่อนเวลานี้กลับไปเมืองไทยเสียแล้ว เขากำลังรอหล่อนอยู่ในกรุงเทพฯ ข้าพเจ้าไม่มีโอกาสได้เห็นบุรุษผู้นั้นเพราะมาถึงอเมริกาไม่ทัน มีนักเรียนบางคนหาว่าหล่อนเป็นคนชอบเล่น เป็นคนไม่มีใจ บ้างก็เห็นว่าหล่อนเป็นคนใจแข็ง ไม่ยอมให้ชายใดมาล่วงล้ำได้ หล่อนเป็นหญิงที่ดีเลิศในโลก—! ท่านจะเชื่อฝ่ายไหนก็ตามใจชิ.

ที่กลอสเตอร์คราวนั้น ข้าพเจ้าเป็นคนใหม่ไปซะรอยจุไรจะทราบกะมังว่าข้าพเจ้าเคยเป็นอะไรมาแล้วที่เมืองอังกฤษ จึงดูสนใจในความเป็นอยู่ของข้าพเจ้านัก บางทีหล่อนคงจะต้องการข้าพเจ้าเป็นทาสแห่งความรักของหล่อนบ้าง แต่ข้าพเจ้ามีนิสัยเป็นผู้ใหญ่ ได้เคยเห็นโลกมามากและได้เคยพบของดีมาแล้ว สำหรับจุไร ความรักของข้าพเจ้าเห็นจะหาได้ยากเป็นแท้ ข้าพเจ้ารู้สึกว่าหล่อนเป็นเด็กคนหนึ่ง เด็กที่สวย น่าเอ็นดู และเด็กฉลาด—!

"คุณวิสุตร์" จุไรพูดกับข้าพเจ้าวันหนึ่งที่ระเบียงหน้าสถานทูต "เธอก็ได้เห็นโลกมามากแล้ว เคยเป็นผู้สืบข่าวหนังสือพิมพ์ เธอรู้สึกว่าชีวิตเป็นอย่างไรบ้าง สนุกไหม?"

การที่หล่อนถามเช่นนั้น ข้าพเจ้าทราบดีว่าหล่อนต้องการพูดอะไรสักอย่างหนึ่ง หล่อนไม่ใช่เป็นผู้ที่จะแสวงหาความจริงในเรื่องชีวิต.

"ชีวิตเป็นสิ่งที่จะเรียนได้ไม่สิ้นสุด จุไร" ข้าพเจ้าตอบ "ยิ่งได้เห็นโลกมากดูเหมือนว่ารู้จักชีวิตน้อยเข้าทุกที"

"เศร้าหรือคะ?" หล่อนถามพลางจ้องดูข้าพเจ้าด้วยแววเนตรอันเต็มไปด้วยความอ่อนหวาน.

"เศร้า—" ข้าพเจ้าตอบ.

"ฉันเห็นว่าชีวิตเป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุด" หล่อนพูด "ฉันเกิดมาเป็นคนมีวาสนามาก จะต้องการอะไรก็ได้ทุกอย่าง"

"เธอมาอยู่เมืองอเมริกาได้เท่าปี" ข้าพเจ้าถาม "มาอยู่ตั้งแต่เด็กๆ เธอเคยรู้สึกเสียใจบ้างไหม?"

"ไม่เคย ฉันชอบอยู่เมืองอเมริกามาก สนุกดีเหลือเกิน"

"เห็นจะเป็นเพราะเธอเป็นผู้หญิงไทยคนเดียวที่สวยแลรวย เป็นดาราของพวกนักเรียนไทยทั้งหลายกระมัง?"

"อาจเป็นได้" หล่อนรับ.

เรา—จุไรและข้าพเจ้า—ชอบไปเที่ยวกับพวกเลขานุการหรือผู้ช่วยสถานทูต บางทีก็นั่งเรือใบไปตกปลาในอ่าวกลอสเตอร์ บางทีก็โดยสารเป็นแขกไปในเรือ 'ย็อต' ของเศรษฐีแฮมมอนด์ และบางทีก็นั่งรถยนตร์ขับไปเที่ยวตำบลแมกโนเลีย หรือเมืองบอสตัน จุไรและข้าพเจ้าสนิทสนมกันมาก เพราะข้าพเจ้าเป็นคนชอบสนุก คุยเก่ง และมีเรื่องคุยมาก ตอนเช้ามืดบางวันเราเดินคุยกันเล่นตามชายหาดสองต่อสอง เราสนิทสนมกันจนเป็นที่ระแวงสงสัยของนักเรียนที่อยู่ที่นั่นทุกคน อนิจจา! เด็กเอ๋ยเด็ก เขาเหล่านั้นหารู้ถึงใจไม่ว่าข้าพเจ้าและจุไรเป็นแต่เพียงคนรู้จักกันเท่านั้น ไม่เคยฝันถึงเรื่องเหลวไหลต่าง ๆ เลยแม้แต่สักวินาทีเดียว เรายังเป็นนักเรียนอยู่—จุไรและข้าพเจ้า และเราโตพอที่จะรู้จักหน้าที่ของการเป็นนักเรียนดีพอแล้ว.

••

—๓—

ข้าพเจ้าออกเดินทางจากกลอสเตอร์กลับไปเมืองวอชิงตันพร้อมกับพวกสถานทูต ส่วนนักเรียนอื่นต่างก็แยกย้ายกันกลับไปโรงเรียนของตน จุไรกลับไปบอสตัน ส่วนข้าพเจ้าพอถึงวอชิงตันได้สามสี่วันโรงเรียนก็เปิดพอดี.

วิชชาต่างประเทศ (Foreign Service) ที่มหาวิทยาลัยยอร์ชเทานซึ่งข้าพเจ้าจะเรียนนั้นกินเวลาสี่ปีจึงจะสำเร็จ แต่เคราะห์ดีที่มีการสอบวิชชาเบื้องต้นของนักเรียนที่จะมาสมัครใหม่เสร็จไปแล้ว ข้าพเจ้าสอบได้คะแนนดีเป็นพิเศษ กรรมการอนุญาตให้เรียนได้ตั้งแต่ชั้นปีที่สองเป็นต้นไป สำหรับข้าพเจ้าเป็นอันว่าจะเรียนสำเร็จได้ภายในสามปี สำหรับวิชชาภาษาอังกฤษหรือจะพูดกันให้ถูกก็ภาษาอเมริกัน มีการแต่งเรื่องราว เขียนจดหมายโต้ตอบระหว่างประเทศ และการเฉชานุการ ข้าพเจ้าไม่ต้องเรียน เพราะได้เคยกระทำ

มาแล้วที่ในสำนักงานหนังสือพิมพ์ในยุโรป ฉะนั้น วิชชาที่จะต้องเรียนก็มี ภาษาฝรั่งเศส เยอรมัน การคมนาคมและเศรษฐกิจของโลก พงศาวดารโลก ความเกี่ยวพันระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศ และพงศาวดารประเทศอเมริกาอย่างละเอียดโดยฉะเพาะ.

ข้าพเจ้าได้เคยเห็นมหาวิทยาลัยและโรงเรียนต่าง ๆ มามาก ในเมืองอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมันนี และอิตาลี และได้เคยเล่าเรียนอยู่คราวหนึ่งในมหาวิทยาลัยลอนดอน พอได้มีโอกาสมาศึกษาอยู่ที่นี่ – มหาวิทยาลัยยอร์ชเทาน – ข้าพเจ้าจึงสามารถออกความเห็นได้อย่างไม่มีข้อตะขิดตะขวงใจว่าการศึกษาของชาวอเมริกันเป็นอย่างไร อเมริกาเป็นประเทศที่พึ่งก่อร่างสร้างตัวได้ใหม่ แม้จะมีเงินจนนับไม่ถ้วน มีการคมนาคมและการพาณิชอย่างใหญ่หลวง ก็ยังไม่มีเวลาพอที่จะจัดทำการศึกษาให้เรียบร้อยได้ ที่ยอร์ชเทานมีศาสตราจารย์ดี ๆ มีดีกรีเป็นตัวอักษรห้อย

หลังอยู่เกือบบรรทัดหลายคน แต่ก็ไม่เห็นมีใครวางระเบียบการสอนและการเรียนให้เรียบร้อยได้ วิชชาที่เรียนนั้นไม่สู้ยาก แต่ต้องเรียนหลายวิชชา ดูหนังสือและทำงานกันอย่างไม่คิดชีวิต ไม่มีการสมาคมปรึกษาหารืออะไรกัน ไม่มีสโมสรที่พวกนักเรียนจะไปพบกันได้เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยทั้งหลายในประเทศอื่นโดยมาก ข้าพเจ้าเป็นคนใหม่และข้ามชั้นบทที่ ๑ ไปอยู่บทที่สอง ดังนั้นข้าพเจ้าจำเป็นที่จะต้องทำงานหนักกว่าคนอื่นเพื่อจะให้ทันเพื่อน สองสามเดือนแรกข้าพเจ้าทำงานเสียจนรู้สึกคล้ายจะเป็นโรคเส้นประสาทพิการด้วยความเหน็ดเหนื่อย ดูหนังสือทั้งกลางวันกลางคืนจนเจ็บและเคืองตา.

พูดถึงเพื่อนนักเรียนข้าพเจ้าชอบชาวอเมริกันมาก ดูเขาเป็นเพื่อนสนิทสนมกับเราดี เล่นอะไรต่าง ๆ กับเราอย่างปราศจากความรู้สึกที่จะต้องยับยั้งใจเพราะเราเป็นชาวต่างประเทศผิวเหลือง ข้าพเจ้ามีเพื่อนที่สนิทสนมอยู่หลายคนในโรงเรียนนั้น.

—๔—

ในมหาวิทยาลัยยอร์ชเทาน นอกจากข้าพเจ้ายังมีนักเรียนไทยอยู่ด้วยอีกคนหนึ่ง แปลกที่เด็กคนนี้มีนามสกุลเดียวและเป็นญาติกับข้าพเจ้า ประพัทธ์เป็นเพื่อนคนไทยที่ดีที่สุดของข้าพเจ้า และไม่เชื่อว่าในชาตินี้ข้าพเจ้าจะหาเพื่อนผู้ชายอื่นที่เหมือนประพัทธ์ได้ เรารักกันมาก อยู่บ้านเดียวกัน นอนห้องเดียวกัน และเข้ากันได้อย่างสนิทสนม ประพัทธ์เป็นคนใจดี เห็นใจเพื่อนและเป็นผู้ที่ไม่นึกถึงตนฝ่ายเดียว เขานับถือว่าข้าพเจ้าเป็นผู้ใหญ่กว่า ได้เห็นโลกมามาก และยกให้ข้าพเจ้าเป็นคลังอาจารย์ในสิ่งต่าง ๆ ข้าพเจ้านับถือประพัทธ์อย่างน้องชายและเป็นเพื่อนที่ดีที่สุดในโลกคนหนึ่งและคนเดียวเท่านั้น ประพัทธ์ไม่มีนิสัยเหมือนประดิษฐ์ ประพัทธ์เป็นคนอ่อนโยน ฉลาด และเรียนเก่ง ชีวิตในภายหน้าแห่งเพื่อนผู้นี้ของข้าพเจ้า ราบรื่นราวกับอุทยานแห่งความสันติสุขซึ่งประพัทธ์เป็นผู้จัดทำอยู่เอง.

"วิสูตร์" ประพัทธ์พูดกับข้าพเจ้าวันหนึ่งที่ในบ้านของเรา "เธอได้รับจดหมายจากจุไรบ่อยเหลือเกิน เห็นจะไม่ได้การเสียแล้ว"

"โอ ประพัทธ์" ข้าพเจ้าตอบ "ก็มันเป็นจดหมายธรรมดาทั้งนั้น ไม่มีอะไรเลยนี่ เธออยากดูก็ได้ อยู่ในลิ้นชักตู้หนังสือกันทั้งนั้น"

"กันไปนิวยอร์คเมื่อเดือนก่อน" ประพัทธ์เล่า "กันพบจุไรที่บ้านสาทิศ (เด็กนักเรียนไทยคนหนึ่ง) กันสังเกตจากคำพูดของจุไรได้ว่าหล่อนรักเธอมาก"

"รัก?" ข้าพเจ้าถามทวนคำอย่างตะลึง.

"ถ้าเธอจะต้องการให้หล่อนมาหาเธอที่นี่เมื่อใด" ประพัทธ์พูดอย่างมั่นใจ "หรือจะให้หล่อนกลับไปเมืองไทยด้วยถ้าเธอจะกลับเดือนหน้า กันแน่ใจว่าเธอเขียนจดหมายไปให้หล่อนเพียงฉะบับเดียวเท่านั้นก็จะมาในวันรุ่งขึ้นถัดจากวันที่หล่อนได้รับจดหมาย"

ข้าพเจ้ายิ้ม แต่มิได้ตอบประการใด เพราะแม้ว่าจะได้เคยรู้จักจุไรมาเพียงสองเดือนเศษ ข้าพเจ้าก็ทราบนิสัยของจุไรดีว่า หล่อนจะไม่ทำอะไรที่เหลวไหลเช่นนั้นเป็นอันขาด.

"ประพัทธ์" ข้าพเจ้าเอ่ยถามขึ้น เมื่อเราหยุดเงียบกันไปแล้วครู่หนึ่ง "เธอก็เห็นอยู่แล้วว่ากันต้องทำงานมากเหลือเกิน นี่ ถ้ากันเจ็บหนักสงวันหนึ่งเจ็บมาก และนานเกินกว่าที่โรงเรียนจะรับให้กันเรียนได้ต่อไป เจ็บจนกันต้องกลับเมืองไทย เธอจะลืมกันไหม เมื่อกันไปแล้ว"

"เธอเป็นคนแปลกนะ วิสูตร์" ประพัทธ์พูดด้วยน้ำเสียงอันปกติ "ถ้าได้รู้จักเป็นเพื่อน และอยู่ร่วมกับเธอแล้ว กันรู้สึกว่าไม่มีใครจะอดรักเธอได้ และกันไม่เชื่อว่าจะมีใครลืม"

"กันก็รู้สึกเช่นนั้นสำหรับเธอเหมือนกัน ประพัทธ์" ข้าพเจ้าพูด.

"อะไรได้" สหายข้าพเจ้าค้าน "ตั้งแต่เกิดมากันไม่เคยมีใครรักหรือชอบพอเป็นเพื่อนเลย นอกจากเธอ"

"กันมั่นใจว่าเพราะเขาไม่ได้มีโอกาสรู้จักและอยู่ร่วมกับเธอ....."

"เปล่า ไม่ใช่เช่นนั้น" ประพัทธ์พูดตัดบทพลางก็ดูดบุหรี่อย่างแรงและกล่าวต่อไป "กันเบนคนอาภัพ ตั้งแต่อยู่กับพ่อแม่ในเมืองไทยนั้นแล้ว กันเป็นคนอาภัพ อาภัพ—อย่างฉิบหายทีเดียว'

ข้าพเจ้าจ้องดูยวดยานซึ่งวิ่งไปมาอยู่ในถนนคอเนคติคัตอเวนิวอย่างใจลอย อนิจจา! โลกเอ๋ยโลก!

บทที่ ๒๑

ความพินาศแห่งชีวิต

—๑—

ในขณะที่อยู่ในกรุงวอชิงตัน เรียนวิชาต่างประเทศอยู่ในมหาวิทยาลัย แม้ว่าข้าพเจ้าจะต้องทำงานหนักทั้งกลางวันกลางคืนเพื่อจะให้ทันเพื่อน ก็ยังรู้สึกว่าชีวิตของข้าพเจ้ามีความหวังอยู่อย่างมหิมา ความหวัง.....ความฝันที่จะได้ดีต่อไปในทางราชการ ข้าพเจ้าเป็นสุข ไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยากที่ต้องตรากตรำทำงาน อีกประการหนึ่งถ้าเราตั้งหน้าทำงานอยู่เสมอเราอาจลืมสิ่งที่เราต้องการจะลืมได้ นี่คือทางดีที่สุด ข้าพเจ้าพยายามจะไม่นึกถึงมาเรียไม่นึกถึงจุไร และไม่นึกถึงชีวิตของข้าพเจ้าเอง.

การงานในโรงเรียนของ ข้าพเจ้าก็เรียบร้อยเจริญขึ้นเรื่อย ๆ แต่ยิ่งทำไปก็ยิ่งรู้สึกเหมือน

กลงครกขึ้นภูเขา ชีวิตและความสุขของเราไม่ใช่มีแต่ความราบรื่นเท่านั้น ชีวิตย่อมมีอุปสรรค ความพินาศ และความแตกดับ ยิ่งอ่านตำราหนักเข้า นัยน์ตาทั้งสองของข้าพเจ้าก็เกิดมีอาการเจ็บเคือง และปวดมากขึ้นทุกวัน ในที่สุดก็ไม่สามารถจะอ่านตำราต่อไปได้ ข้าพเจ้าเล่าอาการให้เจ้าคุณทูตฟัง ท่านสั่งให้เลขานุการพาข้าพเจ้าไปหานายแพทย์ตรวจ นายแพทย์แนะนำให้ไปที่โรงพยาบาลรักษาตาเมืองบอสตัน แกเกรงว่าจะต้องมีการตัดผ่ากันขนานใหญ่.

"ผมเกรงว่าตาของคุณมีอาการค่อนข้างจะหนัก" นายแพทย์หนุ่มผมทองพูดกับข้าพเจ้า "ถ้าไม่รักษาดูแลให้ดีอาจทำให้บอดได้ ไปหาหมอเวตย์ ซึ่งเป็นหมอตาที่ดีที่สุดในประเทศนี้คนหนึ่ง ผมเชื่อว่าคุณจะต้องนอนหลับตาอยู่ราวสามอาทิตย์ ไม่เห็นอะไรเลย ทั้งเมื่อผ่าเสร็จและรักษาจนหายแล้ว คุณจะต้องหยุดทำงานอีกสักหนึ่งหรือสองปี เพราะเธอจะเห็นอะไรเป็นคู่ไปหมด และตาจะไม่

แข็งแรงพอสำหรับเพ่งดูอะไรได้นานกว่ายี่สิบวินาที"

นี่คือความพินาศ ท่านเอ๋ย ความพินาศแห่งชีวิตของข้าพเจ้า จะต้องไปผ่าตา ไปบีดตาอยู่ถึงสามอาทิตย์ ดูหนังสือไม่ได้ อย่างน้อยปีหนึ่งหรือสองปี ข้าพเจ้านึกถึงแต่การเรียนเท่านั้น สำหรับการตาหยุดหนึ่งปีหรือหยุดไม่มีกำหนด ในพงศาวดารของมหาวิทยาลัยยอร์ชเทาน ไม่เคยอนุญาตให้ใครเลย ถ้าจะต้องหยุดเรียนนานถึงเพียงนั้น โรงเรียนถือว่าเป็นผู้ไม่มีร่างกายบริบูรณ์พอที่จะเรียนให้เป็นผลสำเร็จได้ ก็เลยขอให้ลาออกเสียทีเดียว โอ! โชค——โชคของข้าพเจ้าจะเป็นไปสักเพียงไหนหนอ.....?

ข้าพเจ้าเขียนจดหมายเล่าความย่อ ๆ (เพราะไม่สามารถจะเขียนได้ยาว) ไปให้เซอร์เปอร์ซีเวิลฮัมเฟรย์ ภรรยาและธิดาของแกถึงเรื่องโชคร้ายของข้าพเจ้า แล้วก็ออกเดินทางกับเดซานุการไปยังโรงพยาบาลรักษาตาที่เมืองบอสตัน ที่นั่น

เขาจัดให้ข้าพเจ้าอยู่ในห้องพิเศษห้อง หนึ่งบนชั้นที่สิบสี่ของตึก ท่านเดชานุการพักอยู่ที่ภัตตาคารสแตตเลอร์ มาอยู่ในโรงพยาบาลได้วันเดียวนายแพทย์เวตย์ก็ทำการตัดผ่าตาข้าพเจ้าทีเดียว นายแพทย์วางยาสลบข้าพเจ้าตั้งแต่แปดนาฬิกาเช้า ตั้งใจจะให้ฟื้นราวเที่ยงวัน แต่ข้าพเจ้าไม่รู้สึกตัวอยู่จนค่ำ พอตื่นขึ้นก็มีอาการปวดตาอย่างที่สุด ปวดจนถึงกับต้องร้องคราง ข้าพเจ้าถูกฉีดยาระงับความปวดทุกๆ สองชั่วโมง ถูกฉีดอยู่ราวสิบสองเข็มจึงทุเลา ข้าพเจ้านอนแช่วอยู่บนเตียง ตาบอดอยู่สามอาทิตย์เต็มๆ ในระหว่างนั้นจุไรไปเยี่ยมข้าพเจ้าเสมอ นำเอาผลไม้ และช่อดอกไม้ที่หอมและงามซึ่งข้าพเจ้าไม่สามารถจะแลเห็นได้ไปให้ พวกเซอร์เปอร์ซีเวิลพอทราบเรื่องก็ไปที่เมืองบอสตันเยี่ยมเยียนข้าพเจ้าทุกวันเหมือนกัน.

ในระหว่างที่บีตตาอยู่ในโรงพยาบาล ถ้าไม่มีจุไร และพวกเซอร์เปอร์ซีเวิล คือพอลล์ เซอร์ และเลดี้เปอร์ซีเวิลไปเยี่ยมอยู่เสมอแล้ว ข้าพเจ้า

ก็ไม่ทราบแน่ว่าจะเป็นอย่างไร อาจกลุ้มใจจนเป็นบ้าไปแล้วก็ได้.

ในที่นี้ข้าพเจ้าไม่มีเวลาและหน้ากระดาษพอที่จะเล่าถึงความเป็นไปของข้าพเจ้าในระหว่างที่อยู่โรงพยาบาล จะขอพูดแต่เพียงว่าเวลานั้นคิดถึงคนๆ หนึ่งเหลือที่จะอดกลั้นความรู้สึกไว้ได้ มิตรจิตต์มิตรใจ ข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่าหล่อนก็คงคิดถึงข้าพเจ้ามากเหมือนกัน มาเร็ย มาเร็ยแม่ยอดรัก!

จุไรไปเยี่ยมข้าพเจ้าเสมอแทบทุกวัน ปัญหาที่ว่าทำไมข้าพเจ้าจึงไม่รักจุไร หรือทำไมจุไรจึงไม่รักข้าพเจ้านั้น เห็นจะเป็นด้วยชีวิตเราแตกต่างกันมาก หรือเห็นจะเป็นเพราะข้าพเจ้าคิดถึงมาเร็ยเกรย์ และจุไรคิดถึง.....

—๒—

มีผู้ที่รู้จักชอบพอบางคนที่ข้าพเจ้าอนุญาตให้อ่านเรื่อง *'ละครแห่งชีวิต'* นี้ก่อนที่จัดส่งไปพิมพ์

เขาต่างพากันบ่นว่าชีวิตของข้าพเจ้าเป็นชีวิตที่เปลี่ยวและเศร้าชอบกล อธิบายไม่ถูก ความจริงชีวิตของข้าพเจ้าไม่ใช่เป็นชีวิตที่เปลี่ยวเลยแม้แต่น้อย อาจเศร้าเช่นเดียวกับชีวิตของเราโดยมาก แต่ไม่เปลี่ยว ข้าพเจ้ามีเพื่อนมากนะท่าน เพื่อนที่ดีที่รักและนิยมข้าพเจ้าอย่างสัตย์จริง ดังจะได้เห็นตามที่จะเล่าต่อไปนี้.

เมื่อหายออกจากโรงพยาบาลใหม่ๆ ข้าพเจ้ายังเห็นอะไรเป็นคู่อยู่เสมอ ข้าพเจ้าเห็นท่านยืนอยู่ตรงหน้าเป็นสองคน และไม่สามารถจะบอกได้ว่าคนไหนเป็นท่าน และคนไหนเป็นอากาศธาตุ คว้าผิดคว้าถูกทุกครั้งไป นายแพทย์ให้ข้าพเจ้าใช้แว่นพิเศษซึ่งมีกะจกดำใส่ไว้ข้างหนึ่ง อีกข้างหนึ่งมัวจนเกือบไม่แลเห็น แม้ว่าข้าพเจ้าจะเห็นได้แต่เพียงตาเดียว ก็เห็นได้อย่างมืดมัวคล้ายคนตาบอดตาใส จะเดินก็ต้องระวังทุกฝีก้าว เซอร์เปอร์ซีเวลฮัมเฟรย์พร้อมทั้งภรรยาและพอดดีมารับข้าพเจ้าที่โรงพยาบาล แล้วพาไปอยู่กับแกที่

บ้านในกรุงนิวยอร์ค ข้าพเจ้าไปรักษาตัวอยู่ที่นั้นหกเดือนเศษ ได้รับความสุขสบายอย่างที่สุดนาน ๆ ก็มีนักเรียนไทยและพวกที่สถานทูตไปเยี่ยมครั้งหนึ่ง จุไรไปเยี่ยมข้าพเจ้าเดือนละครั้ง หน่อนต้องขึ้นรถไฟจากบอสตันมานิวยอร์ค ประพัทธ์มาเยี่ยมเสมอจากวอชิงตัน.

ข้าพเจ้าไม่ทราบว่าได้ทำความดีงามอะไรไว้จึงได้รับความเอื้อเฟื้อจากพวกเซอร์เปอร์ซีเวิดอย่างมากมาย ข้าพเจ้ามีห้องนอนอันหรูใหญ่ทางด้านหลังของตึกใหญ่ที่ถนน ๑๗๑ บี มีคนใช้พิเศษส่วนตัวคอยดูแลทุกข์สุข ถึงเวลาก็มีคนมาจูงไปเดินเที่ยวในสวนดอกไม้หลังบ้าน และในสวนหลวงเย็นบางวันเรานั่งรถยนต์เปิดประทุนขับไปเที่ยวกันตามบริเวณนอกนครนิวยอร์ค พักรับประทานแซนด์วิชและน้ำชากันตามร้านเล็กๆ ข้างทาง ชีวิตไม่ใช่เป็นของที่ขมขื่นจนเกินที่เราจะทนได้ จริงไหมท่าน ที่นิวยอร์คข้าพเจ้ามีพอดี เซอร์และเลดี้เปอร์ซีเวิล นี่คือความสุข.

ข้าพเจ้าไม่มีอะไรที่จะตอบแทนบุญคุณคนทั้งสามนี้ได้ ไม่มีเงินและไม่มีบ้านของตนเองที่จะต้อนรับเพื่อเป็นการตอบแทนในเมื่อเขาไปเมืองไทย ไม่มีอะไรทั้งสิ้น แต่เขาก็คงรัก พยาบาลและเลี้ยงดูข้าพเจ้าราวกับว่าเป็นคนหนึ่งในตระกูลนั้น เมื่อนึกถึงความข้อนี้แล้ว ข้าพเจ้ายังออกจะทะนงใจที่ว่าข้าพเจ้าคงจะมีอะไรดีบางอย่างในนิสัยบ้าง กะมังจึงเป็นที่รักใคร่ของคนทั้งสามนี้.

"บอบบ์" เซอร์เปอร์ซีเวิลพูดกับข้าพเจ้าวันหนึ่ง "อีกอย่างน้อยก็ราวบกว่า ๆ เธอจะหายเป็นปกติ โรงเรียนเขาก็คงจะไม่รับเธอเข้าเรียนต่อไป เธอจะทำอย่างไร?"

"ฉันเชื่อว่าฉันจะกลับบ้าน เปอร์ซี" ข้าพเจ้าตอบ "ฉันรู้สึกแก่จัง ไม่อยากจะเรียนอะไรต่อไปเสียแล้ว"

"กลับไปบ้านเธอจะไปทำอะไร.....?"

นี่คือคำถามที่ทำให้ข้าพเจ้าสะดุ้งใจเป็นที่สุด คล้ายกับเข็มมาทิ่มแทงอยู่ตามทรวงอกฉะนั้น นิ่ง

คิดอยู่สักครู่ข้าพเจ้าตอบอย่างหมดหวังว่า "ไม่ทราบ เปอร์ซี่ เห็นจะไปตายกะมั้ง"

"นี่ บอบบี้" เชอร์เปอร์ซี่เอ็ดพูด แล้วนอนเหยียดยาวลงบนเก้าอี้นวมใหญ่ "เธอน่ะอะไรก็ดีหมดเลยอยู่อย่างเดียวที่เห็นชีวิตเป็นของรุนแรงเกินความเป็นจริง คนที่เคราะห์ร้ายยิ่งกว่าเธอก็มีอยู่มากนะ อย่าลืมความจริงข้อนี้เสีย เธอจะทำอะไรได้หลายสิบอย่าง และจะเป็นใหญ่เป็นโตถ้าเธอต้องการ เธอเป็นคนมีวิชชา เธอเป็นคนมีการศึกษาอย่างกว้างขวาง"

"เปอร์ซี่" ข้าพเจ้าถามอย่างจริงจัง "เธอรู้ไหมว่าใครเป็นผู้ให้การศึกษาที่ดีที่สุดแก่ฉัน ให้ความรู้อันดีในการที่ต้องมีชีวิตอยู่ต่อไปในโลก ผู้นั้นคือ เธอ เธอได้สอนให้ฉันรักชีวิต รักผู้คนและรักโลกที่ฉันอยู่ รู้สึกว่าชีวิตและสิ่งต่าง ๆ หวานหอมชื่นทุกวัน เพราะฉันได้พบเธอทั้งสาม

ฉันจึงรู้สึกว่าจะต้องมีชีวิตอยู่ต่อไป ทำตนให้เป็นสุข เป็นใหญ่เป็นโตต่อไปภายหน้า”

“คนที่สามารถจะพูดได้อย่างเธอ” แกกล่าว “ต้องเป็นคนที่ศิวิไลซ์ที่สุด”

“ฉันจะกลับบ้าน” ข้าพเจ้าพูดอย่างเศร้า “กลับไปทำงาน จะพยายามเป็นใหญ่เป็นโตถ้ามีโอกาส พอตาฉันหายดีฉันจะออกเดินทาง”

“ยังงั้นก็ดีซี เราก็จะไปทางนั้นเหมือนกัน เราจะไปญี่ปุ่นและจีน ถ้าเธอจะไปจริง ๆ เราจะจัดการให้เหมาะแล้วเดินทางไปด้วยกัน เธอพักอยู่กับพวกเราที่ญี่ปุ่นสักเดือนสองเดือน แล้วไปเที่ยวเมืองจีนด้วยก็ได้”

ถ้าเป็นเมื่อก่อน การที่จะได้เที่ยวเมืองญี่ปุ่นเมืองจีนเช่นนี้ ข้าพเจ้าคงจะดุกขึ้นกะโดดโดดเต้นดีใจไม่น้อย แต่เดี๋ยวนี้ข้าพเจ้ามีใจเหมือนท่อนหินไม่รู้สึกยินดียินร้ายในอะไรเลยเลย.

“ฉันจะกลับเมืองไทยแน่ เปอร์ซี” ข้าพเจ้าตอบ “ฉันจะเดินทางไปกับเธอ ไปญี่ปุ่น ไปจีน

หรือไปที่ไหนอีกก็ได้ ถ้าเราไปเที่ยวกันเสร็จแล้ว ฉันก็จะกลับไปบ้าน”

“ตกลง บอบบี้ ฉันจะจัดโปรแกรม”

—๓—

เซอร์เปอร์ซีเวลมีร้านจำหน่ายของโบราณอยู่หลายแห่งในประเทศอเมริกา และต้องพาครอบครัวไปดูกิจการต่าง ๆ เกี่ยวกับการซื้อขายภาชนะเหล่านั้นทั่วทั้งประเทศ เวลานั้นอาการแห่งนัยน์ตาข้าพเจ้ายังคงดำรงอยู่เช่นเดิม ไม่สามารถจะกลับไปเรียนหนังสือได้อีก ที่กรุงวอชิงตันและสถานทูตก็ได้อนุญาตให้ข้าพเจ้าอยู่กับเซอร์เปอร์ซีเวลเรื่อยไปจนกว่าจะหาย ดังนั้นท่านเซอร์และครอบครัวจึงได้พาข้าพเจ้าเที่ยวไปในที่ต่าง ๆ เช่น เมืองชิคาโก ซานฟรานซิสโก โลซังเจลิส และฮอลลีวูด บางทีเราก็กลับไปทางนิวยอร์ค ไปฟิลาเดลเฟีย บัลติมอร์ และวอชิงตัน ไปอยู่ตาม

ห้างร้านต่าง ๆ ของเซอร์เปอร์ซีเวิล จนข้าพเจ้ารู้สึกว่าคนมีประโยชน์อยู่ไม่น้อย เพราะข้าพเจ้าตั้งต้นจะเข้าใจกิจการของเซอร์เปอร์ซีเวิล และช่วยออกความคิดในเรื่องประกาศแจ้งความในหน้าหนังสือพิมพ์ และการทำป้ายปิดหน้าร้าน ข้าพเจ้ามีความคิดใหม่ ๆ ในเรื่องประกาศแจ้งความมากมาย ระหว่างหกเดือนที่เราท่องเที่ยวไป ข้าพเจ้าออกแบบแจ้งความให้เซอร์เปอร์ซีเวิลหลายสิบอย่าง.

เราได้ออกไปเที่ยวจากนครนิวยอร์คหลายเดือน พอกลับมาถึงบ้านที่ถนน ๑๒๔ บี ข้าพเจ้าก็ได้รับจดหมายฉะบับหนึ่งจ่าหน้าซองส่งต่อมาจากสถานทูตในวอชิงตัน จดหมายนั้นมาจากเมืองอังกฤษ และข้าพเจ้าจำได้ดีว่าเป็นจดหมายของมาเรียเกรย์ ข้างบนซองมีตราวันที่ของกรมไปรษณีย์ประทับไว้ว่าจดหมายได้มาถึงประเทศอเมริกาได้สองเดือนเศษแล้ว ข้าพเจ้าฉีกซองออกอ่านอย่างใจเต้นน้อย ๆ อยากจะทราบล่วงหน้าว่ามาเรียจะเขียนอะไรมาบ้าง.

มาเรีย แม่ยอดรักของข้าพเจ้า จะมาถึงนิวยอร์คโดยเรือเปรสิเด็นวิลสัน วันที่ ๒๗ เดือนสิงหาคม นี่ก็วันที่ ๒๒ แล้ว ยังอยู่อีกเพียงห้าวันเท่านั้น ข้าพเจ้ารู้สึกบีบคั้นใจที่สุด นำข่าวนี้ไปเล่าให้เซอร์เปอร์ซีเวิลฟังทันที.

"เรารู้จักมาเรียเกรย์ดีทเดียว บอบบี้" ท่านเซอร์พูดกับข้าพเจ้า "เราพบหล่อนที่สโมสรหนังสือพิมพ์ในลอนดอน พบที่อิตาลี เราคุ้นเคยกันมากเสียด้วยซ้ำ แต่ฉันได้ข่าวว่าหล่อนแต่งงานแล้วไม่ใช่หรือ?"

"ยัง เปอร์ซี หล่อนยังไม่ได้แต่งงาน" ข้าพเจ้าค้านขึ้นทันที.

คำวันนั้นข้าพเจ้าก็เล่าความเป็นไประหว่างมาเรียและข้าพเจ้าให้ตระกูลฮัมเฟรย์ฟังโดยละเอียด ...เล่าถึงเมื่อครั้งเราพบกันที่บ้านนายร้อยเอกแอนดรูเมืองเบ็กสฮิลล์.....ที่สโมสรหนังสือพิมพ์ฯลฯ เลดี้เปอร์ซีเวิลและพอลรู้สึกเห็นอกเห็นใจข้าพเจ้ามาก พอลออกความเห็นว่าข้าพเจ้าควรจะ

แต่งงานกับมาเร็ย แต่เซอร์เปอร์ซีเวิลเห็นว่าไม่ควร มาเร็ยเป็นชาวยุโรป ส่วนข้าพเจ้าเป็นแต่เพียงคนไทยธรรมดาคนหนึ่งเท่านั้น ไม่ร่ำรวย และข้าพเจ้าควรจะต้องนึกถึงลูกและผู้ที่มาภายหลังให้มาก พวกครึ่งชาติที่เมืองสิงคโปร์และบีนัง... ...โอ.....ฐานะช่างเศร้าเสียนี่กะไร ชาวฝรั่งแถบนั้นเป็นคนใจแคบ และเกลียดลูกครึ่ง ถ้าข้าพเจ้าเป็นผู้มีบรรดาศักดิ์ หรือมีเงินก็พอจะเสมอตัวไป แต่นี่ ข้าพเจ้าเป็นคนธรรมดา เป็นสิ่งที่ไม่สมควรจะปล่อยใจให้พ้องซ่านเกินไปจึงจะควร เซอร์เปอร์ซีเวิลขอให้ข้าพเจ้านึกถึงความสุขของมาเร็ย และถึงบุตรธิดาซึ่งจะมาในภายหลัง.

"แต่เราจะรับมาเร็ยมาอยู่ที่นี่," เซอร์เปอร์ซีเวิลกล่าวขึ้นในที่สุด "เรามีห้องนอนว่างอยู่อีกห้องหนึ่ง พอหล่อนมาถึงเราจะไปรับที่ท่าเรือแล้วพามานี่ทีเดียว ดีไหม บอบบี้ ฉันสนิทสนมกับมาเร็ยพอที่จะทำเช่นนั้นได้"

"ถ้าเธอไม่ต้องการให้บอบบีและมาเรียแต่งงานกัน" สตรีผู้เป็นภรรยาท่านเซอร์กล่าวค้าน "ฉันไม่เห็นควรที่เธอจะเชิญมาเรียมาอยู่ที่นี่ จะทำให้บอบบีลำบากใจ"

"ไม่เป็นไร เลดี้เปอร์ซีเวิล" ข้าพเจ้ากล่าวค้านแล้วหัวเราะ "จะไม่ทำให้ผมลำบากใจเลย ผมได้คิดมามากแล้วนะครับ คิดถึงเรื่องมาเรียและชีวิตของเราทั้งสอง ผมมีความคิดเหมือนกับเปอร์ซี"

"ขอบใจนักดีซี" เลดี้เปอร์ซีเวิลพูด "เราจะได้มาเรียมาสนุกด้วยอีกคนหนึ่ง"

—๔—

เรือเปรสิเด็นวิลสัน มาเทียบท่าเมืองนิวยอร์ค วันที่ ๒๗ สิงหาคม เวลา ๑๑ ก.ท. ตรงตามกำหนด พอถึงจุงข้าพเจ้าไปรออยู่ที่นั่นจนมาเรียเดินลงมาหา หล่อนตกใจที่เห็นข้าพเจ้าใส่แว่นตา

ขาวข้างดำข้าง มือถือไม้เท้า หล่อนเกรงว่าข้าพเจ้าจะตาบอดหรืออะไรเช่นนั้น.

"บอบบ์ ตาเธอเป็นอะไรไป?" หล่อนถามด้วยน้ำเสียงอันก้องกังวาน พลางก็สวมมือทั้งสองกอดข้าพเจ้าไว้ "ตาเธอเป็นอะไร บอบบ์?"

"ไม่เป็นอะไรดอก มาเรีย" ข้าพเจ้าตอบรู้สึกตันตันอยู่ในคอ "ตาฉันเจ็บ ไปผ่ามาเท่านั้น อีกเดือนสองเดือนก็เป็นปกติ"

"ฉันได้หวังไว้ว่า" หล่อนพูดเป็นเชิงตัดพ้อ "ฉันจะมาพบเธอในอเมริกาเป็นคนแข็งแรง หน้าตาชื่นบาน และเป็นนักเรียนที่เก่งที่สุดในโลก"

"อีกสองสามเดือนตาของบอบบ์จะหายนี่ มาเรีย" พอดลีพูดสอดขึ้น "เธอต้องไปอยู่กับเราที่บ้าน เราเตรียมห้องไว้เสร็จแล้ว บอบบ์อยู่กับเราเดี๋ยวนี้ เรารักษาพยาบาลกันสนุกจัง ฉันมีหน้าที่ล้างตาให้เขาทุกเช้า"

เมื่อเซอร์และเลดี้เปอร์ซีเวิลขอร้องเข้าอีกด้วย มาเรียก็ยินยอมไปพักอยู่ที่บ้านด้วยชั่วคราว

ขณะที่เดียรออกจากชานชลาของท่าเรือ มาเรียได้มารับหน้าที่เป็นผู้จูงข้าพเจ้า ส่วนพอลนั้นเดินตามไปอีกข้างหนึ่ง เรานั่งรถยนต์ไปที่บ้าน ๑๗๑ บี เข้าไปในห้องรับแขก พวกเซอร์เปอร์ซีเวิลต่างก็กล่าวคำขอโทษปล่อยให้มาเรียและข้าพเจ้าอยู่ด้วยกันสองต่อสอง เวลานั้น ถ้านั่งหรือนอนนิ่งๆ อยู่ในบ้าน ข้าพเจ้าสามารถจะถอดแว่นตาออกได้ แม้ว่าจะยังคงเห็นอะไรเป็นคู่ก็ยังสามารถสำรวมใจจ้องดูวัตถุคู่นั้นให้มารวมเป็นเงาอันเดียวกันได้ แต่ม้วและกินเวลานานกว่าจะชัดพอควร.

สำหรับข้าพเจ้า มาเรียยังคงงามเลิศ เป็นพระนางเจ้า 'มาดอนนา' แห่งความงาม ความดี และความสุข ภายในดวงเนตรของหล่อนยังคงมีประกายแห่งความรัก ความบริสุทธิ์อยู่เช่นเดิม หล่อนยังคงรักข้าพเจ้า และจะไม่มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ใดๆ มาทำลายความรักนี้เสียได้ หล่อนเข้ามานั่งรวมอยู่กับข้าพเจ้าบนเก้าอี้ตัวเดียวกัน เบียด

แทรกเข้ามาโดยความสนิทสนมของเราซึ่งได้ตริตราตรึกไว้แต่เดิม.

"ในระหว่างที่เธอมาอยู่เสียที่อเมริกา" หล่อนกล่าวช้าๆ "ฉันคิดถึงเธอมากเหลือเกิน คิดถึงทุกวัน เกรงไปว่าเธอจะไม่เข้าใจดีพอในสิ่งที่ฉันได้พูดกับเธอเมื่อก่อนเธอจะจากมา ฉันพูดไว้ว่าฉัน.....ฉันรักเธอ.....รักเธอคนเดียวในโลก เธอจะเป็นใครก็ตาม เราจะแต่งงานกันได้หรือไม่ ฉันก็ยังไม่เห็นแปลก ความรักของเราไม่มีอุปสรรคใดๆ จะมาทำลายเสียได้"

แม้ว่าถ้อยคำเหล่านี้จะอ่อนหวานและไพเราะเพียงไร ก็ยังทำให้ข้าพเจ้าปั่นป่วนหัวใจเป็นที่สุด เลดี้เปอร์ซี่เวิลพูดถูก มาเรียจะมาทรมานใจบอบบี้ ไม่เคยมีอะไรที่ทำให้ข้าพเจ้าหยั่งถึงความพินาศแห่งชีวิตของตนเองยิ่งไปกว่าคำพูดและกิริยาอันฉอเลาะคลอเคลียของหญิงที่ข้าพเจ้ารัก ข้าพเจ้าเป็นคนตาพิการ อีกตั้งปีกว่าจะหายเป็นนักเรียนที่จน ไม่ใช่นักหนังสือพิมพ์ที่หาเงิน

ได้เอง เป็นนักเรียนที่เรียนไม่สำเร็จ กลับไปบ้านก็มือเปล่า กะเป๋าเปล่า ข้าพเจ้าไม่มีสิทธิ์ที่จะรักหล่อนได้ และข้าพเจ้าเป็นคนไทย บ้านอยู่กรุงเทพฯ.....

เราเคล้าเคลีย จุมพิตกันอยู่บนเก้าอี้นั่งครู่หนึ่ง ข้าพเจ้าจึงพูดกับหล่อนว่า : "ฉันจะกลับไปเมืองไทย มาเรีย กลับไป...ตาย...ที่บ้าน" เสียงข้าพเจ้าสั่นอยู่ระรัว "ฉันจะออกเดินทางเมื่อตาฉันดีพอที่จะเดินทางได้"

"บอบบี้" หล่อนวิงวอน "เธอพาฉันไปเมืองไทย.....ไปบ้านของเราด้วยนะจ๊ะ? เราจะไปตายด้วยกัน"

นัยน์ตาข้าพเจ้าจ้องอยู่ที่กำแพงอันว่างเปล่าตรงหน้า หยิบเอาผ้าเช็ดหน้าขึ้นเช็ดน้ำตาซึ่งไหลอยู่ไม่ขาดสาย.

"ไม่ได้หรอก มาเรีย แม่ยอดรัก" ข้าพเจ้าแข็งใจพูด "ฉันเป็นคนจน และมีทุกข์อยู่ราวกับภูเขา ชีวิตภายหน้าของฉันนั้นไม่มีแสงสว่างอะไร

เลย ฉันจะให้เธอร่วมทุกข์ด้วยไม่ไหว เธอยังเป็นผู้ที่อาจหาความสุขได้ แต่ฉัน.....หมดหวังเสียแล้ว ฉันพาเธอไปด้วยไม่ได้ มาเรีย ถ้าเธอรักฉันจริง เธอจงพยายามเข้าใจนะจ๊ะ และพยายามยกโทษให้ฉัน”

หล่อนลุกขึ้นจากเก้าอี้ เดินไปยืนอยู่เสียที่หน้าต่าง หันหลังให้ข้าพเจ้า.

“อาร์โนลด์ได้มาขอให้ฉันแต่งงานกับเขาสามครั้งแล้ว แต่ฉันปฏิเสธทุกคราวไป” หล่อนพูดอย่างแค้น “เธอทราบดีแล้วไม่ใช่หรือว่าทำไมฉันจึงปฏิเสธ?”

ข้าพเจ้าเดินไปหาหล่อน จับมือหล่อนขึ้นจุบแล้วบีบไว้แน่น.

“ฉันไม่สามารถจะพูดให้เธอเข้าใจเรื่องของฉันได้ มาเรีย..... My darling little heart” ข้าพเจ้าพูดวิงวอน “เธอต้องไปถามเซอร์เปอร์ซีเวิล แกจะบอกได้ดี”

"ฉันเข้าใจ บอบบ์" หล่อนพูด.

ต่อมา มาเรียยังคงรับหน้าที่เป็นผู้จุงข้าพเจ้าเที่ยว แต่จะมีใครบ้างหนอในโลกที่สามารถจะทราบได้ว่าระหว่างที่เราเดินอยู่เคียงกันไป หัวใจของเราทั้งสองมีโลหิตไหลหยดอยู่ไม่ขาดสาย อา ความพินาศแห่งชีวิต! ละครโรงใหญ่!

บทที่ ๒๒

ลาจากอเมริกา

—๑—

ข้าพเจ้าออกเดินทางแต่ผู้เดียวจากนิวยอร์คมาที่สถานทูตวอชิงตัน และเป็นการเดินทางโดยลำพังครั้งแรกตั้งแต่ไปรักษาตามาแล้ว ข้าพเจ้าไปเรียนเจ้าคุณทูตฯให้ทราบว่าต้องการจะกลับบ้าน เพราะไม่มีโอกาสที่จะเรียนต่อไปได้อีกในมหาวิทยาลัยยอร์ชเทาน ข้าพเจ้าก็ได้หยุดมาแล้วตั้งแปดเดือน และอย่างน้อยก็จะต้องพักไปอีกไม่น้อยไปกว่าหกหรือเจ็ดเดือนจึงจะสามารถตั้งต้นทำงานได้อีก เจ้าคุณทูตฯเป็นผู้ที่มีใจเมตตาสงสารคนอยู่มาก แต่ก็ไม่เคยแสดงให้เห็นออกนอกหน้า ท่านยิ้มน้อยๆ แล้วถามข้าพเจ้าว่า :

"ทำไมเธอไม่คิดเรียนอย่างอื่น กฎหมาย พาณิชการ หรืออะไรเช่นนั้น? เธอเป็นคนมี

หัวดื้นะ วิสุตร์ อีกประการหนึ่งเธอก็เชื่อไม่ใช่หรือว่าสำหรับเธออยู่เมืองอเมริกาสนุกกว่าอยู่เมืองไทย?"

ข้าพเจ้าจ้องดูเตาไฟซึ่งลุกเป็นประกายอยู่ตรงหน้า คิดอยู่สักครู่ก็เรียนตอบไปว่า "เดี๋ยวนี้ผมรู้สึกว่าจะต้องกลับไปเมืองไทย ผมออกจะไม่นึกเช่นนั้นเสียแล้ว ความขมขื่นต่าง ๆ ที่ผมจะได้รับในเมืองไทยอาจดีสำหรับผมต่อไปก็ได้ เป็นบทเรียน...เป็นสุภาษิตสอนใจ อีกประการหนึ่งผมเบื่อการเล่าเรียนเหลือเกิน อายุผม ๒๗ ปีนี้... ...เละรู้สึกแก่เกินที่จะเรียนเสียแล้ว"

"เธอรู้สึกเสียใจบ้างไหม" เจ้าคุณ ฯ ถามพลางทอดกายลงบนเก้าอี้นวมยาว "ว่าเธอไม่ได้มาเรียนอะไรที่เป็นแก่นสาร ไม่มีดีกรี หรือ 'ดิสติงชัน' อะไรให้ใครเขาเห็น วิชาหนังสือพิมพ์อาจไม่มีประโยชน์สำหรับเมืองไทยเวลานี้เลยก็ได้"

"แต่อาจมีประโยชน์สำหรับผมมากนะครับ เจ้าคุณ" ข้าพเจ้าตอบสวนควันขึ้นโดยเร็ว "เปล่าในการที่ผมไม่ได้เรียนกฎหมายหรือวิชาอื่น เป็นความสัตย์ ผมไม่เคยรู้สึกเสียใจเลย ความจริงผมออกจะดีใจเสียด้วยซ้ำ. เพราะผมเชื่อว่าไม่มีวิชาอะไรที่ดีไปกว่าหนังสือพิมพ์ ..... สำหรับชีวิตและความเป็นอยู่ของผมต่อไป"

"เธอตกลงใจแน่ละหรือ" ท่านถามเมื่อนิ่งไปแล้วสักครู่ "ว่าเธอต้องการจะกลับบ้าน ไม่ต้องการจะเรียนต่อไป?"

"ตกลงใจแน่แล้วครับ"

"ฉันจะได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลขอพระบรมราชานุญาต"

"แต่สำหรับการเดินทางกลับ ผมขออนุญาตกลับกับเซอร์เปอร์ซีเวิลซัมเฟรย์นะครับ เซอร์-เปอร์ซีเวิลรับรองจะพาผมไปส่งถึงสิงคโปร์"

"ยังงั้นก็ดีซี ทางนี้ไม่ขัดข้องอะไรเลย ฉันจะได้มอบเงินค่าเดินทางของเธอให้เซอร์เปอร์ซี-เวิลไปเสียทีเดียว"

เจ้าคุณวิชิต ฯ ก็คงเช่นเดียวกับราชทูตไทยอื่น ๆ ซึ่งมีหน้าที่ปกครองดูแลนักเรียนทั้งหลาย อันเป็นหน้าที่สำคัญส่วนหนึ่งของการเป็นทูต ท่านได้เห็นการไม่สำเร็จผล ความไม่สามารถที่จะเรียนให้บรรลุผลได้มาแล้วหลายราย บางรายก็เศร้าจนเหลือที่จะพรรณนาได้ถูก แต่เจ้าคุณวิชิต ฯ ได้ทำใจให้แข็งกระด้างเป็นเหล็กเสียแล้ว แม้ว่าจะมีเรื่องเศร้าชะนิดใดปรากฏขึ้น ท่านก็ยังคงนิ่งมะไม่ได้เสมอ แต่ข้อที่ท่านจะสงสารนักเรียนผู้เคราะห์ร้ายหรือไม่นั้น ข้าพเจ้าเชื่อว่าภายในความรู้สึกอันแท้จริง ท่านก็คงสงสารอยู่บ้าง.

กล่าวคำขอบพระคุณแล้วข้าพเจ้าก็ลาท่านลงไปข้างล่าง ขณะที่เดินลงบันได ข้าพเจ้าได้ยินเสียงใครเล่นปีอาโนเพลงอันไพเราะบทหนึ่งของเออร์วิงเบอร์ลิน ผู้เล่นเป็นคนที่มีความสามารถเพราะเสียงดนตรีดังอย่างชัด อ่อนโยนน่าฟังที่สุด.

—๒—

ยืนอยู่ที่ประตูก่อนจะออกไปจากสถานทูต ข้าพเจ้ารู้สึกตะขิดตะขวงใจ อยากจะทราบว่าผู้ที่กำลังเล่นบีอาโนนั้นเป็นใคร จึงเดินย่องเข้าไปในห้องรับแขก พอเห็นก็ตกตะลึง เพราะผู้ที่ข้าพเจ้าเห็นอยู่นั้นคือ จุไร! หล่อนถูกขืนต้อนรับข้าพเจ้า เราจับมือกัน หล่อนถามข้าพเจ้าเป็นเชิงถามว่า: "เธอตามมาห้ามหรือคะ? ฉันเล่นบีอาโนหนวกหูเกินไปกะมัง"

"เปล่า จุไร" ข้าพเจ้าตอบแล้วยิ้ม "ฉันต้องการจะมาฟังเธอเล่นดนตรีอีกสักครั้งหนึ่ง เพราะรู้สึกว่าฉันอาจไม่มีโอกาสได้ยินอีกก็ได้"

"เอ๊ะ ทำไม?" หล่อนถามอย่างฉงน.

"ฉันจะกลับบ้าน" ข้าพเจ้าตอบ "ฉันจะกลับเมืองไทย"

"นั่นตาของเธอให้ความลำบากแก่เธอมากหรือคะ บอบบี๋" หล่อนถามพลางชะม้อยสายตา

ดูข้าพเจ้าด้วยแวว เนตรอันเต็มไปด้วยความสงสาร "ฉันเสียใจสำหรับเธอเหลือเกิน พวกเราอยู่ทางนี้คงจะต้องคิดถึงเธอมากเมื่อเธอไปเสียแล้ว"

"ขอบใจมาก จุไร ที่เธอมีความรู้สึกสำหรับฉันเช่นนั้น เธอทำให้ฉันปลื้มใจและเป็นสุขมากทีเดียว" ข้าพเจ้ากล่าว "ไปนั่งกันเถิด"

เราไปนั่งเคียงคู่กันอยู่บนเก้าอี้นวมใต้พระฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปรัตยุตบัน.

"แล้วเธอไม่คิดจะกลับเมืองไทยบ้างหรือ?" ข้าพเจ้าถามหล่อนเปรย ๆ.

"ฉันคิดว่าเธอเป็นคนเคราะห์ดีมากที่มีโอกาสได้กลับไปเมืองไทย" หล่อนพูดช้า "แม้เธอจะเรียนไม่จบ เธอก็มีความรู้ และได้พบได้เห็นมามาก ฉันอยากมีโอกาสอย่างเธอบ้าง"

"เธอก็อยากกลับเมืองไทยเหมือนกันหรือ?" ข้าพเจ้าถาม "ไหนว่าเธอชอบอยู่เมืองอเมริกาอย่างไรเล่า?"

"โอ ฉันไม่รู้นี่ บอบบ" หล่อนตอบ "อยู่ที่นี่นาน ๆ ทำให้รู้สึกเบื่อเหมือนกัน ..... บางทีฉันพบคนดี ๆ บ่อย ๆ ที่มาจากเมืองไทย เธอทำให้ฉันคิดถึงเมืองไทยมาก ทำให้เชื่อว่าที่นั่นคงจะมีคนดีเช่นเธออีกหลายคน"

"ฉันเป็นคนที่เคราะห์ร้ายที่สุดคนหนึ่ง จุไร" ข้าพเจ้าชี้แจง "เคราะห์ร้ายตั้งแต่เกิด และเชื่อว่าคงจะเป็นเช่นนั้นจนตาย การที่เธอเข้าใจว่าฉันเป็นคนเคราะห์ดี ก็เพราะเธอไม่ทราบเรื่องของฉันเลยนี่ ..... จริงไหม? ฉันไม่อยากจะเล่าให้เธอฟัง เพราะมันยืดยาวและเศร้า ทำให้เบื่อ" หยุดอยู่ชั่วครู่ ข้าพเจ้ากล่าวต่อไป "ฉันเรียนไม่สำเร็จ ไม่ได้วิชชาอะไรกลับไป ถึงเมืองไทยจะลำบาก หางานทำก็คงยากแสนเข็ญ"

"ฉันมีความเชื่อมั่นอยู่ว่าถ้าเรามีวิชชาและขยัน แม้จะไม่มีหลักฐานอะไรไปแสดง ก็ไม่มีใครจะกดเราไว้อยู่ เธอขยัน และเธอมีความรู้ เธอจะไปได้ไกล"

"ฉันอยากให้คนในเมืองไทยทุกคนคิดเหมือนเธอ ฉันจะได้มีโอกาสบ้าง"

"เธอหงอยมากหรือ บอบบ?" หล่อนถาม

"เป็นบ้างนิดหน่อย จุไร" ข้าพเจ้าตอบ "นี่ตั้งแต่เกิดมาเราไม่เคยไปเที่ยวไหนกันเลย ฉันขอเชิญเธอไปกินเข้าและดูละครกับฉันคืนนี้ได้ไหม?"

"ละครเห็นจะแพงไปนักกะมัง บอบบ?" หล่อนท้วง "ฉันชอบ 'หนัง' ถูกดีด้วย"

"ฉันดูหนังไม่ได้ จุไร" ข้าพเจ้าตอบ "น้ำตาฉันยังไม่หายดีพอ ไปดูละครกันนะ ฉันมีเงินพอ"

"ได้ซี บอบบ์ คืนนี้มารับฉันเวลา ๗ น." หล่อนกล่าว "เราไปเที่ยวกันให้สนุกทีเดียว เธอจะต้องจัดโปรแกรมไว้ให้ดี"

ข้าพเจ้าพักอยู่ในวอชิงตันหนึ่งสัปดาห์ เที่ยวอยู่กับจุไรแทบทุกวันจนถึงวันที่พอลลี่ — บุตรสาวเซอร์เปอร์ซีเวล—มารับข้าพเจ้าไปพักอยู่ที่บ้านในนิวยอร์ค.

—๓—

ข้าพเจ้าเที่ยวอยู่ตาม 'สเตต' ต่างๆในอเมริกา อีกเป็นเวลาหลายเดือน นักบิน ลินเบอร์ก ข้ามมหาสมุทรแอตแลนติค ได้รับการต้อนรับอย่างใหญ่หลวงในประเทศฝรั่งเศสและอังกฤษ กลับไปที่ซานฟรานซิสโกก็เช่นเดียวกัน ฮอลลีวูดเฮกันทั้งฝูงมารับนักบินที่ไร้อายผู้หญิง ส่งบเสงี่ยมแต่ก็.บินนักบินคนแรกที่บินข้ามมหาสมุทรแอตแลนติคและบินไปคนเดียว ลินเบอร์กเข้าไปในกรุงนิวยอร์ค ข้าพเจ้ามีโอกาสได้ชมการต้อนรับอย่างมโหฬาร นอกจากลินเบอร์กก็มี เชมเบอร์เลน นายพันเอก เบอร์ด นางสาวรูธ เอลเดอร์ และผู้ที่บินข้ามมหาสมุทร แปซิฟิคในคราวประกาศชิงรางวัลของ 'โดลย์'—พ่อค้าลับประดาเศรษฐีในฮาไว.

ในที่สุดก็ถึงวันที่เราจะต้องออกเดินทางไปญี่ปุ่น เซอร์เปอร์ซีเวิลกะโปรแกรมไว้เหมาะมาก

มาเรียเกรย์ก็มากับเราด้วยในเรือลำเดียวกัน ท่านผู้ช่วยบรรณาธิการส่งให้หล่อนไปดูเหตุการณ์ในประเทศญี่ปุ่น ดังนั้นเรือ 'ชินโญมารู' จึงเต็มไปด้วยพวกเราเกือบทั้งสิ้น นอกจากเดอะเปอร์ซีเวิด เพราะต้องรับหน้าที่ดูแลห้างใหญ่ในบอสตัน.

เมื่อออกจากท่าเมืองนิวยอร์คไม่มีคนไทยไปส่งข้าพเจ้าเลยสักคนเดียว จุไรก็ติดเรียนอยู่ที่มหาวิทยาลัย สำหรับหล่อน ข้าพเจ้ารู้สึกว่าหล่อนเป็นน้องสาวและเป็นผู้หญิงไทยคนแรกในเมืองนอกที่ข้าพเจ้าเคยเที่ยวด้วย และเป็นคนสุดท้าย.

เรือวิ่งอยู่หกวันเราก็ถึงเกาะฮาไว เรือหยุดที่นั่นแปดชั่วโมง เราเที่ยวกันอย่างขนานใหญ่ ออกจากฮาไว ตัดตรงไปยังเมืองโยโกฮามาแห่งประเทศญี่ปุ่น สิบวันเรือ 'ชินโญมารู' ลอยเด่นอยู่ในวิเวกแห่งความสงบ เรากินกับเข้าจีน ฝรั่งและญี่ปุ่นกันอย่างสบาย รู้จักชาวญี่ปุ่นและจีน

หลายคน ต่างก็เชื้อเชิญให้เราไปพักที่บ้านเขาในเมืองญี่ปุ่น.

สำหรับมาเรียและข้าพเจ้า วันและเวลาที่เราจะต้องจากกัน.....ตลอดชีวิต เดิรใกล้เข้ามาทุกที ทุก ๆ นาทีดูเหมือนจะทอนหัวใจข้าพเจ้าให้แตกออกเป็นชิ้น ๆ ฉะนั้น และไม่มีนาทีใดที่จะทำให้เราเลี่ยมรักซึ่งเรามีต่อกันได้แม้แต่น้อย ทุก ๆ ขณะจิตทำให้เราหวนนึกไปถึงสิ่งต่าง ๆ ที่ได้เป็นมาแล้ว ความสุข—เมืองสวรรค์ซึ่งเราได้อยู่ด้วยกัน ร่วมรักกัน ร่วมใจ ในเรือไม่มีใครเห็นเราห่างกันได้ มาเรียเข้าใจฐานะอันแท้จริงของข้าพเจ้าได้ดี และเข้าใจดีว่าทำไมข้าพเจ้าจึงแต่งงานกับหลุยส์ไม่ได้ โอ! พระผู้เป็นเจ้าบนสวรรค์ขอจงบันดาลให้มาเรียของข้าพเจ้าเป็นสุข—เป็นสุขที่สุดเสมอในยามที่หลุยส์จากข้าพเจ้าไปแล้ว ข้าพเจ้าจะขอรับบาปทุกอย่างที่เราได้เคยทำกันมาแล้ว ถ้าหลุยส์สามารถจะทำบาปได้ มาเรีย! มาเรีย!! มาเรียคู่ทุกข์ คู่ยาก ! จะมีใครอีกไหม

หนอในพิภพนี้จะรักมาเรียเช่นเดียวกับข้าพเจ้ารักเธอ.

เรือถึงโยโกฮามา พวกเราไปพักกันอยู่ที่โฮเต็ลแกรนด์ ซึ่งเป็นภัตตาคารแห่งเดียวที่ทำขึ้นใหม่ที่หลังจากแผ่นดินไหว.

พักอยู่โยโกฮามาสองวัน เที่ยวดูวัตถุโบราณตามร้านต่าง ๆ จนทั่วแล้ว เราก็เดินทางไปกรุงโตเกียวซึ่งเป็นระยะทางจากเมืองโยโกฮามาเพียงครึ่งชั่วโมงโดยรถไฟด่วน นครหลวงของญี่ปุ่นอยู่ใกล้ทะเลมาก แม้แผ่นดินไหวครั้งใหญ่จะได้ผ่านพ้นมาแล้วหลายปี ญี่ปุ่นก็ยังคงมีเค้าแห่งความพินาศหักพังปรากฏอยู่ทุกหนทุกแห่งตลอดทางจากโยโกฮามาถึงโตเกียว ถนนหนทางตลอดจนตึกรามใหญ่น้อย ซึ่งเคยหรูงามมาแต่ก่อนยังคงอยู่ในฐานะที่โทรมเป็นที่หน้าเสียดาย เขาพูดกันว่าในประเทศญี่ปุ่นมีแผ่นดินไหวคิดเฉลี่ยสัปดาห์ละครั้งไม่ที่ใดก็ที่หนึ่ง ข้อนี้ข้าพเจ้าเชื่อว่าเป็นจริง เพราะในระหว่างที่ข้าพเจ้าพักอยู่ในภัตตาคารอิมพีเรียล

ได้เกิดแผ่นดินไหวขึ้นครั้งหนึ่งเวลาราว ๕ ก.ท. แต่น้อย ทำให้ไฟฟ้าระย้าในห้องนอนแกว่ง ไฟฟ้าดับ และท่อน้ำชำรุดไม่มีน้ำจะล้างหน้าอยู่ราวหกชั่วโมง.

ข้าพเจ้ารู้สึกแปลกใจที่ชาวญี่ปุ่นซึ่งเดินอยู่ตามถนนไม่มีวันที่จะหลีกรถยนต์เสียเลย เดินกันอยู่ช้า ๆ เป็นแพเต็มไปหมด แม้รถเราจะบีบแตรสักเพียงไหนก็หาประโยชน์ได้น้อยเต็มที เป็นอันว่ารถยนต์ต้องรอให้คนเดินพ้นไปเสียก่อนจึงจะวิ่งต่อไปได้ เซอร์เปอร์ซีเวลอธิบายให้ฟังว่าการที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะความพินาศแห่งแผ่นดินไหวซึ่งได้เกิดขึ้นหลายครั้งซับซ้อนกันไม่หยุดหย่อนทำให้คนเหล่านี้เฉย ไม่พรั่นต่ออันตรายอะไรเสียเลย.

อยู่ที่เมืองนอก ข้าพเจ้าได้เคยมีโอกาสรู้จักชาวญี่ปุ่นหลายคนซึ่งด้วนเป็นคนมี 'เนอร์ฟ' เป็นเหล็ก ไม่มีเหตุร้ายแรงปัจจุบันใด ๆ จะมาทำให้พวกเหล่านี้ตกใจได้เป็นอันขาด ในระหว่างที่อยู่เมืองอังกฤษ ฝรั่งเศส หรือเมืองใดเมืองหนึ่ง

ซึ่งไม่ใช่บ้านเมืองของตน พอมีโทรเลขส่งข่าวมาว่า ณ เมือง ที่ตนอยู่ในประเทศญี่ปุ่นเกิดแผ่นดินไหว บ้านพังทะลายหมด ภรรยาตาย ชาวญี่ปุ่นสหายข้าพเจ้าคนหนึ่งยื่นโทรเลขให้ ข้าพเจ้าอย่างไม่มีกิริยาตื่นเต้น.

"เรา — พวกญี่ปุ่น — รู้สึกชินกับสิ่งเหล่านี้เสียแล้ว" สหายข้าพเจ้าอธิบาย "เราไม่รู้ว่าโชคหรือเคราะห์กรรมของเราจะเป็นไปได้สักเพียงไหน ฉันจะกลับไปญี่ปุ่น หาบ้านใหม่ หาเมีย และหาเงิน ตั้งต้นใหม่อีกพักหนึ่ง พวกเราทำอย่างนั้นกันมาเสมอ"

ข้าพเจ้าเคยอยากจะรู้อยู่เสมอว่าอะไรทำให้ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่เจริญและมีอำนาจที่สุดในเบื้องบุรพทิศ กำลังทหารและความสามารถในเชิงการเมืองเป็นที่เกรงขามของประเทศอื่นซึ่งมีอำนาจไม่มีใครกล้ามาเกี่ยวข้องพูดจาให้เป็นที่ขวางหูไม่มีชาติใดจะมาข่มเหงทำความอยุติธรรมให้ได้

พอไปถึงญี่ปุ่นข้าพเจ้าก็สามารถจะตอบปัญหานั้นได้ทันที.

ฐานะ ความเป็นอยู่และนิสัยของชาวอังกฤษในทวีปยุโรปเป็นอย่างไร ฐานะความเป็นอยู่และนิสัยของชาวญี่ปุ่นในบุรพทิศก็เป็นอย่างนั้น ญี่ปุ่นเป็นประเทศอังกฤษแห่งบุรพทิศ แม้จะต้องหาอาหารมารับประทานจากที่อื่น ญี่ปุ่นและอังกฤษก็ยังมีเหล็กและถ่านหินซึ่งเป็นรากแห่งความก้าวหน้าของชาติ อยู่บนเกาะโดดเดี่ยวโดยลำพังมาเป็นเวลาหลายร้อยหลายพันปี ย่อมปลูกนิสัยให้ชนพวกนั้นเป็นคนอดทนเพราะคอยแต่จะต้องรบราป้องกันบ้านอันน้อยของตนให้พ้นจากอำนาจข้าศึกเสมอ พูดสำหรับชาติต่อชาติ ภายในนิสัยใจจริง ไม่มีชาติใดชอบชาติญี่ปุ่นและอังกฤษ และชาติทั้งสองนั้นก็ไม่ชอบชาติใดอื่นเหมือนกัน ญี่ปุ่นและอังกฤษเป็นชาวเกาะ รักตัวและเห็นแก่ตัวเองมากเกินที่จะรักคนอื่นได้ ข้อนี้เป็นความจริงอย่างไม่มีปัญหา.

ข้าพเจ้าเที่ยวไปตามเมืองต่าง ๆ ในญี่ปุ่นกับเซอร์เปอร์ซี่เวิลและพอลอยู่ราวสามสัปดาห์ จึงได้กลับมาพบมาเร็ยเกรย์ที่ภัตตาคารอิมพีเรียลในกรุงโตเกียว.

บทที่ ๒๓

ลาก่อนแม่ยอดรัก

—๑—

"บอบบ์ เซอร์เปอร์ซีเวิลจะอยู่ที่นี่อีกเดือนหนึ่งจึงจะไปเซี่ยงไฮ้" มาเร็ยพูดกับข้าพเจ้าในโฮเต็ลอิมพีเร็ยลในกรุงโตเกียว "เธอจะอยู่ที่นี่กับเขาด้วยหรือ?"

"ฉันเป็นแขกของเซอร์เปอร์ซีเวิล มาเร็ย" ข้าพเจ้าตอบ เอามือไปจับไว้บนไหล่หล่อน "ฉันก็เห็นจะต้องอยู่ที่นี่จนกว่าเขาจะไปเซี่ยงไฮ้ ทำไมเธอถาม ยอดรัก?"

"ฉันได้รับคำสั่งให้ไปเซี่ยงไฮ้วันศุกร์หน้า" หล่อนกล่าวอย่างเศร้าพลางจับมือข้าพเจ้ามากำไว้. "ฉันอยากให้เธอไปด้วยเหลือเกิน เราจะได้ไปปักกิ่งด้วยกัน เธอจะพบอาร์โนลด์และแจ็กปาเกอร์ที่นั่นด้วย"

"มาเร็ย เราจะต้องจากกันวันหนึ่งในเร็ว ๆ นี้แหละ" ข้าพเจ้าเตือนหล่อนให้เข้าใจมันไว้ "เรวอาจไม่พบกันอีกก็ได้"

เวลานั้นเรานั่งกันอยู่ในระเบียงห้องเรียนหนังสือของโฮเต็ลอิมพีเรียลซึ่งสร้างขึ้นเป็นแบบแม็กดิกัน ทนทาน สามารถจะตั้งอยู่ได้ในขณะที่เกิดแผ่นดินไหวขึ้น มาเร็ยนั่งอยู่บนเก้าอี้นวมริมหน้าต่างกระจกซึ่งเปิดออกไปเห็นสนามและสวนดอกไม้ด้านหลังของภัตตาคาร ข้าพเจ้านั่งบนแขนเก้าอี้แขนโอบหล่อนไว้ หล่อนเงยพักตร์อันขาวงามขึ้นจ้องดูข้าพเจ้าด้วยแววเนตรอันเต็มไปด้วยความเศร้าสลด จ้องอยู่สักครู่น้ำตาหล่อนไหลลงอาปรางทั้งสอง นี่แหละ คือเรื่องส่วนตัวที่ข้าพได้ประสพมาแต่วันระหว่างที่เที่ยวไป ข้าพเจ้าว่าสำหรับนักเรียนไทยที่ไปอยู่เมืองนอกโดยก็คงคล้าย ๆ กัน จะผิดอยู่บ้างก็แต่เมืองนอกผู้หญิงที่มีใจอย่างมาเร็ยสำหรับคนไทยนั้นน้อย.

แววเนตรของหล่อนยังคงจับอยู่ที่ดวงหน้าข้าพเจ้า ข้าพเจ้าโน้มศีรษะลงจุมพิตโอษฐ์ปรางและโขนงอันงามของหล่อนเสียทั่ว.

"ตราบใดที่เรายังมีชีวิตอยู่ เราก็ยังมีหวัง บอบบ ยอดรัก.....ยอดชีวิตของฉัน" หล่อนกล่าวด้วยเสียงอันแผ่วเบา "เราจะต้องจากกัน... แต่เราจะไม่จากกันไปเลย บอบบ พระผู้เป็นเจ้า.....โลก.....ชีวิตคงจะไม่ดุร้าย สำหรับเราเป็นแน่ เราจะได้พบกันอีกเป็นแน่ พบกัน...รักกัน... และอยู่ด้วยกันเช่นนี้"

"เธอไปอยู่เมืองไทยนานเข้า เธออาจเบื่อและต้องการกลับไปหาพวกเราอีก ทำงานเป็นนักหนังสือพิมพ์อย่างที่เธอเคยชอบมาแล้ว บอบ"

หล่อนเรียกพลางโน้มศีรษะให้เข้าไปใกล้หล่อน "ถ้าวันใดเธอต้องการจะกลับไปอยู่กับเราทำงานกับพวกเรา และถ้าเธอไม่มีเงินก็เขียนจดหมายไปให้ฉันหรือให้อาร์โนลด์ที่สโมสรฯ เราจะยามเก็บเงินไว้แล้วส่งให้ไปเป็นค่าโดยสาร เธอ เราต้องการเธอ.....ต้องการเธอเสมอ"

"ตราบใดที่เรายังมีชีวิตอยู่" ข้าพเจ้ากล่าวขึ้นลอย ๆ "เราจะต้องมีหวังเสมอ ฉันจะพยายามจำคำพูดนี้ของเธอไว้ และจะพยายามหวัง .....หวังว่าจะได้พบเธออีก....."

"บอบบ" หล่อนกล่าวอ่อนวิงวอน "เธอไปเซี่ยงไฮ้กับฉันซี เราไปเที่ยวบ้ากิ่งด้วยกัน แล้วเธอนัดพบกับเซอร์เปอร์ซีเวิล ที่เซี่ยงไฮ้เมื่อเธอกลับจากบ้ากิ่งแล้ว ฉันไม่อยากเดินทางคนเดียว"

"มีเรือ 'เอ็กส์เปรส' จากโยโกฮามาถึงเซี่ยงไฮ้เพียง ๒๔ ชั่วโมงเท่านั้น มาเร็ย....."

"ถูกแล้ว" หล่อนสอดขึ้น "เราไปด้วยกันคงสนุก ก่อนที่เธอจะต้องกลับเมืองไทยฉันอยากจะเห็นเธอ...อยู่กับเธอให้มากที่สุด เราจะลากัน ...จากกันที่เซี่ยงไฮ้ บอบบ เซี่ยงไฮ้เห็นจะเหมาะกว่าโตเกียวที่เราจะต้องจากกัน ฉันต้องการให้เธอมากับฉัน"

—๒—

รุ่งขึ้น ข้าพเจ้าไปพูดกับเซอร์เปอร์ซีเวิล ฮัมเฟรย์เรื่องจะไปเซี่ยงไฮ้กับมาเร็ย ขั้นแรกออกจะขัดข้องแต่เมื่อข้าพเจ้าชี้แจงความจำเป็นให้ทราบแล้วก็เป็นอันว่าเรียบร้อย ตลอดเวลาที่เดินทางอยู่กับเซอร์เปอร์ซีเวิลและพอลลี่ ข้าพเจ้าพึงมารู้สึกเดี๋ยวนี้เองว่าคนรักทั้งสองนี้ต้องการข้าพเจ้าเพียงไหน เราไม่เคยห่างกันเกินกว่าสัปดาห์หนึ่งเลยตั้งแต่ข้าพเจ้าไปผ่านัยน์ตามาแล้ว มาอยู่ญี่ปุ่นเราก็อยู่ด้วยกัน เที่ยวด้วยกันสนุกสนานยิ่งนัก.

"อีกสามอาทิตย์เราถึงจะไปเมืองเซี่ยงไฮ้ได้บอบบี๋" ท่านเซอร์สหายที่รักของข้าพเจ้าชี้แจง "เรามั่นใจว่าพอไปถึงเราจะพบเธอได้ที่นั่น ระหว่างที่เรายังไม่ไป เธอก็ไปเที่ยวปักกิ่งและเมืองอื่น ๆ กับพวกหนังสือพิมพ์ แล้วจะได้มาเล่าสู่กันฟัง"

"พอลล์" ข้าพเจ้าถาม "เธอไม่อยากไปเที่ยวเมืองจีนกับเราบ้างหรือ?"

"อะไรได้ บอบบี้" พอลล์พูดหัวเราะเป็นเชิงสัพยอก "ฉันไม่ต้องการจะไปขัดคอเธอนี่อีกประการหนึ่งพ่อฉันก็หงอยตายซี่...อยู่ญี่ปุ่นคนเดียว เราไปพบกันที่เซี่ยงไฮ้ก็แล้วกัน...อีกราวสามอาทิตย์"

"บอบบี้" เซอร์เปอร์ซีเวิลกล่าวเตือนอย่างล้อกลายๆ "อย่าเอามาเรี่ยเข้าไปกรุงเทพฯ ด้วยนะ จะลำบาก"

"เอาเข้าไปไม่ได้ดอก ไม่มีทาง" ข้าพเจ้าตอบ "แต่ผมเชื่อว่าผมจะมาพบมาเรี่ยได้อีกที่เมืองนอก...อิตาลีหรืออังกฤษ ผมจะพยายามหาเงินและเก็บสะสมไว้บ้าง ตราบใดที่เรายังคงมีชีวิตอยู่ เราก็ยังคงมีหวัง"

"พรุ่งนี้เราจะมีดินเนอร์เลี้ยงส่งเธอและมาเรี่ย" เซอร์เปอร์ซีเวิลกล่าวขึ้น "เรามีของสำหรับจะให้เธอไว้เป็นที่ระลึก เธอจำได้ไหมที่เราเคย

พูดกันว่า มีช้างเผือกที่ขาวเหมือนสำลี แต่เธอสาบาลว่าไม่จริง พรุ่งนี้พอลดีกับฉันจะจูงมาให้เธอตัวหนึ่ง และจะบังคับเธอให้เอาใส่เรือไปเชียงใหม่และเมืองไทยด้วย เธอจะโปรดว่าประการใด ?"

"ผมก็ยินดีจะเอาไปเมืองไทยด้วยเท่านั้น"

คืนรุ่งขึ้น เซอร์เปอร์ซีเวิลมีการเลี้ยงส่งข้าพเจ้าและมาเรียเป็นพิเศษที่ในโฮเต็ลอิมพีเรียล มีพวกพ่อค้าคหบดีชาวยุโรปและญี่ปุ่นมาร่วมวงกับเราด้วยหลายคน มีการดื่มส่ง ชักเปียะกล่าวสุนทรพจน์กันอย่างสนุกสนาน ก่อนการเลี้ยงจะถึงที่สุด ข้าพเจ้าเห็นเซอร์เปอร์ซีเวิลหยิบหีบไม้ขัดมันขึ้นวางไว้บนโต๊ะ เปิดขึ้น รื้อเอาสำลีซึ่งบีดอยู่ออกมากองไว้ แล้วร้องให้พอลดีดึงเอาช้างเผือกขาวเป็นสำลีขึ้นมายื่นให้ข้าพเจ้า ช้างตัวนั้นทำโดยฝีมือชาวญี่ปุ่น มีลักษณะคล้ายของจริงที่สุด เป็นของที่ระลึกได้ดียิ่ง ช้างตัวนั้นขาวงาม มีแท่นทำด้วยไม้ดำ จารึกว่า "ให้บอบบ

เพื่อนที่รักยิ่งของเรา ในกรุงโตเกียว" และมีพวกที่นั่งอยู่รอบโต๊ะเซ็นนามไว้เต็มไปหมด ... เพื่อเป็นพะยานแห่งความไมตรีจิตต์ซึ่งเขาทั้งหลายมีต่อข้าพเจ้า คิดดูก็น่าปลื้มใจเป็นอย่างยิ่ง ข้าพเจ้ายังคงเก็บกุญชรเผือกตัวนั้นไว้บนโต๊ะหนังสือที่บ้าน และจะเก็บไว้เป็นที่ระลึกอันมีค่าสูงสุดเสมอชั่วกัลปาวสาน.

ข้าพเจ้าถูกชักชวนกล่าวสุนทรพจน์ชอบใจผู้ที่มาประชุมให้เกียรติยศแก่ข้าพเจ้า และเราก็พากันเข้าไปเต้นรำในห้องพิเศษของเซอร์เปอร์ซีเวิลจน ๒ ก.ท. แห่งวันรุ่งขึ้นจึงเป็นอันเสร็จงาน.

ข้าพเจ้าเป็นคนไทยคนหนึ่ง แต่แปลกที่พอไปถึงญี่ปุ่นสถานทูตไม่ต้องการที่จะพบหรือช่วยเหลือเลี้ยงดู เจ้าคุณจำนงค์ฯ เวลานั้นเป็นอัครราชทูต 'บีดประตู' ไม่ต้องการให้ข้าพเจ้าไปเกี่ยวข้องกับสถานทูตเป็นอันขาด ไม่ต้องการที่จะพบดูประหนึ่งว่าข้าพเจ้าเป็นคนไทยที่ถูกเนรเทศมา ฉะนั้น ความจริงข้าพเจ้าไม่ต้องการให้เจ้าคุณ

จำนงค์ ฯ ช่วยในกิจส่วนตัวอะไรทั้งสิ้น การที่รู้สึกว่าต้องไปเยี่ยมสถานทูตก็เพราะจะไปรายงานตัวและไป 'วีซ่า' หนังสือเดินทาง ข้าพเจ้าทราบจากผู้ที่อยู่ญี่ปุ่นว่าเจ้าคุณจำนงค์ ฯ เป็นเช่นนั้นสำหรับนักเรียนไทยธรรมดาทุกคนที่ผ่านมาทางญี่ปุ่น เมื่อมาโดนเข้าเช่นนั้นข้าพเจ้าก็ไม่รู้สึกแปลกอะไรนัก ในโลกนี้มีคนอยู่หลายจำพวก ข้าพเจ้าเป็นพวกหนังสือพิมพ์ เจ้าคุณจำนงค์ ฯ เป็นอัครราชทูต.

ตามที่เราเข้าใจกัน หน้าที่ของราชทูตมีอยู่ว่าจะต้องเป็นผู้แทนรัฐบาลและช่วยดูแลทุกข์สุขของคนไทยที่พลัดพรากไปต่างประเทศบ้างตามสมควร ข้าพเจ้าหวังว่าเจ้าคุณจำนงค์ ฯ คงจะทำหน้าที่เป็นผู้แทนรัฐบาลสยามมาแล้วเป็นอันดี แต่สำหรับหน้าที่ช่วยเหลือเด็กนักเรียนที่หลงเข้าไปอยู่ญี่ปุ่น เจ้าคุณ ฯ มองไม่เห็นทางว่าจะต้องช่วยเหลือทำไม ท่านเป็นคนใจแคบเกินที่จะคิดถึงอกผู้อื่น แม้ว่าผู้นั้นยังเป็นเด็ก...เป็นนักเรียน และเป็นคนแปลก

ถึน เป็นคนไทย เดียวนี้เจ้าคุณจำนงค์ฯ ได้เลื่อนตำแหน่งย้ายไปเป็นทูตอยู่ประเทศอิตาลี ข้าพเจ้าหวังว่าท่านคงจะมีอายุเจริญพอที่จะรู้จักหน้าที่ๆ ท่านจะต้องทำให้ครบบริบูรณ์ ข้าพเจ้าได้เที่ยวมาในประเทศต่างๆ เกือบทั่วโลก และเคยรักใคร่นับถือราชทูตไทยมาแล้วทุกคน แต่สำหรับเจ้าคุณจำนงค์ฯ ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นที่น่าเสียดายนัก.

—๓—

เรา—มาเรีย และข้าพเจ้า—ออกเดินทางจากโกบี โดยเรือฮาโกนิมารุ ซึ่งเป็นเรือโดยสารเร็วพิเศษ (Express) วิ่งจากโกบีถึงเซี่ยงไฮ้เพียง ๒๘ ชั่วโมงเท่านั้น ที่ท่าเรือเมืองเซี่ยงไฮ้เราพบพวกหนังสือพิมพ์มาคอยรับหลายคน มีอาร์โนลด์ และแจ็คปาร์เกอร์อยู่ด้วย เรื่องการเผชิญภัยในเมืองจีนของข้าพเจ้าเป็นเรื่องยืดยาว และเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ข้าพเจ้าไม่มีหน้ากระดาษและเวลาพอ

ที่จะเล่าให้ถี่ถ้วนได้ แต่ข้าพเจ้าต้องการให้เข้าใจไว้ว่าข้าพเจ้าได้ดำเนินชีวิตอย่างผู้แทนหนังสือพิมพ์อีกครั้งหนึ่ง เที่ยวไปในเมืองจีน ..... ปักกิ่ง เซี่ยงไฮ้ ฮ่องกง ฯลฯ แม้ว่าจะต้องเผชิญภัยอย่างน่าอันตรายที่สุดหลายครั้งหลายหน ข้าพเจ้าก็ยังรู้สึกสนุกสบายอย่างไม่มีสิ่งใดเทียม เพราะทำให้หวนนึกถึงวันและเวลาซึ่งได้ผ่านพ้นไปแล้ว... ...วันที่ได้เคยทำงานอยู่ในเมืองอังกฤษ เที่ยวไปตามประเทศต่างๆ อยู่ในสมาคมของชนแปลกชาติแปลกภาษา และอยู่ในหมู่เพื่อนพวกหนังสือพิมพ์ด้วยกัน ไหนๆจะต้องกลับบ้านแล้วข้าพเจ้าก็จะขอเที่ยวและทำงานให้สนุกเสียเป็นครั้งสุดท้ายข้าพเจ้าไม่เชื่อว่าเมื่อกลับไปเมืองไทยแล้วจะกลับมาสนุกเช่นนี้ได้อีกจนวันตาย เวลานั้นข้าพเจ้าบ้าพอที่จะซื้อความสนุกในเมืองจีนด้วยชีวิต ด้วยความสมบูรณ์แห่งร่างกายและด้วยเงินทุกๆเหรียญที่มีอยู่ในกะเป๋า การที่สามารถกลับจากเมืองจีนมา

เมืองไทยได้ ยังเป็นคนมีอวัยวะบริบูรณ์ไม่ทุพพลภาพนั้นเป็นวาสนาส่วนหนึ่ง.

ปักกิ่งเป็นเมืองที่แปลก แม้จะเดือดร้อนกันอยู่ทุกเส้นหญ้า กรุงปักกิ่งก็ยังมีสถานที่และเวลาที่นักเผชิญภัยอย่างพวกเราจะสนุกเพลิดเพลินได้ ไม่ว่าจะเดินไปที่ไหนก็มีแต่คนทุพพลภาพ อดอยาก เดียรโซเซและนอนเกลื่อนกลาดอยู่ทุกหนทุกแห่ง ประเดี๋ยวๆ ก็มีเสียงยิงกันสนั่นหวั่นไหวเสียคราวหนึ่ง ชาวต่างประเทศก็เป็นที่เกลียดชังของชาวพื้นเมืองโดยมาก ถ้าเรามัดเข้าไปอยู่ในหมู่ชาวเมืองแล้ว ก็เป็นอันว่ามีความหวังที่จะรอดชีวิตกลับมาได้น้อยเต็มที เขากะวงให้พวกเราอยู่เพื่อป้องกันมิให้เราเป็นอันตราย แต่เรา...นักหนังสือพิมพ์...มีเลือดเป็นนักเผชิญภัย พยายามหนีออกไปปะปนอยู่กับพวกพลเมืองแทบทุกคืน บางคราวก็หายไปตั้งสามสี่วันจึงกลับมาได้ ข้าพเจ้าฝังมาเรียไว้ที่บ้านมิสเตอร์โรนาลด์สไมลีกับกงสุลอังกฤษหลายหน แล้วหนีออกไปเที่ยวกับอาร์โนลด์

และแจ็คปาร์เกอร์ หนีไปเที่ยวจนหล่อนรู้สึกหวั่นไปว่าจะเป็นอันตราย.

การทารุณโหดร้ายต่างๆที่เกิดขึ้นทั้งนอกและในบริเวณกรุงปักกิ่งตามที่เราได้เห็น เป็นภาพที่ทารุณโหดร้ายและบ่าเถื่อนที่สุด ไม่มีหนังสือพิมพ์ใดสามารถจะนำข่าวอันแท้จริงมาลงให้มหาชนอ่านได้ เป็นอันขาด ข่าวโทรเลขเรื่องเมืองจีนซึ่งปรากฏอยู่ในหน้าหนังสือพิมพ์ในยุโรปและอเมริกาด้วน เป็นข่าวที่เด็กน้อยเกือบจะเรียกว่าคิดเอาเองทั้งสิ้น จีนทำแก่ชาวต่างประเทศอย่างไร และชาวต่างประเทศบางพวกทำแก่จีนอย่างไรนั้นเหลือวิสัยที่หนังสือพิมพ์จะนำมาลงได้ เป็นอันว่าไม่มีใครทราบความจริงนอกจากผู้ที่ไปเห็นมาแล้วด้วยตาตนเอง.

ข้าพเจ้าเที่ยวอยู่ในปักกิ่งได้เพียงสัปดาห์เศษ เนื่องจากต้องผ่าอันตรายไม่เว้นวัน ทนความลำบาก ไม่เป็นอันกินอันนอนได้สะดวก ก็ล้มเจ็บลง อาการไข้ของข้าพเจ้ามีแต่จะกำเริบขึ้นทุกวัน

นายแพทย์ประจำในอาณาเขตต์ของอเมริกันบอกว่าข้าพเจ้าเป็นโรคหัวใจรั่ว ไม่มีกำลังพอที่จะต่อสู้กับโรคได้เต็มที่ กว่าจะหายคืนตัวมาได้ก็อีกนาน กรุงบักกิ่งกำลังอยู่ในระหว่างศึก สิ่งของอัตคัด ควรจะหาหนทางส่งข้าพเจ้าไปอยู่เนอร์สซิงโฮมที่เซี่ยงไฮ้จะสะดวกกว่า ทั้ง ๆ ที่กำลังป่วยอยู่ ข้าพเจ้าเดินทางจากบักกิ่งมากับอาร์โนลด์และมาเรียถึงเซี่ยงไฮ้ ข้ามน้ำเดินพงบุกบั่นมาจนถึง.

เนอร์สซิงโฮมหรือโรงพยาบาล'ไปรเวต'เซนต์ บีเดอร์สในถนนบับบลิงเวลส์โรด เป็นตึกน้อยหลังหนึ่งทาสีเทา ที่นั้นมีนายแพทย์และนางพยาบาลดี อาร์โนลด์และมาเรียผลัดกันมาเยี่ยมข้าพเจ้าทุกวัน.

"อาร์โนลด์เขาจะแต่งงานเร็วๆนี้ เธอรู้หรือยัง บอบบี้" มาเรียบอกข้าพเจ้าวันหนึ่ง "เขาพบผู้หญิงที่บักกิ่ง ชื่อ ยูนเฟรเซอร์ หล่อนจะมาแต่งงานกับเขาที่นี่.....ที่เซี่ยงไฮ้"

"อาร์โนลด์บอกฉันแล้ว มาเร็ย" ข้าพเจ้าตอบ "ก็เธอเล่า แม่ยอดรัก เมื่อไรเธอจะแต่งงานเสียบ้าง?"

หล่อนนิ่งอยู่สักครู่จึงตอบอย่างขมขื่นว่า "จ๋ะบอบบี๋ ฉันคงจะต้องแต่งงานวันหนึ่งเมื่อฉันรู้สึกต้องการ เวลานี้ดูคล้ายกับว่าความรักของฉันตายเสียแล้ว"

ข้าพเจ้ายังคงนอนอยู่บนเตียง ยังคงป่วย พอเหลือบตาขึ้นดูหล่อนก็เห็นได้ว่ามาเร็ยกำลังร้องไห้ ข้าพเจ้าพยายามหลับตาเมินหน้าไปเสียทางอื่น วันและเวลาที่เราจะต้องจากกันใกล้จะมาถึงอยู่แล้ว.....

—๔—

เซอร์เปอร์ซีเวลและพอลลีมาถึงเซี่ยงไฮ้ในระหว่างที่ข้าพเจ้ายังคงอยู่ในเนอร์สซิงโฮม คนทั้งสองไปหาข้าพเจ้าพร้อมกับมาเร็ยและอาร์โนลด์

พอลล์พอเข้ามาถึงก็ตรงเข้าป้อนโอสกริมข้าพเจ้าทีเดียว ความสนิทสนมอย่างพี่น้องของเรายังคงดำรงอยู่เช่นเดิม.

"บอบบ์ ถ้ารู้ว่าเธอจะมาเจ็บเช่นนี้" หล่อนพูด "เราไม่ยักยอมให้เธอมาก่อนเราดอก" หันไปทางมาเร็ย "มาเร็ย เป็นโทษผิดอย่างร้ายแรงของเธอที่พาเอาบอบบ์มาเสี่ยงจากเรา"

มาเร็ยหัวเราะแล้วตอบว่า "เป็นความผิดของเธอ พอลล์ เพราะเธออยากอนุญาตให้เขามา"

"เราจะต้องตั้งต้นเดินทางไปอินเดียมะรืนนี้" เซอร์เปอร์ซีเวิลพูดขึ้น "บอบบ์ เธอเห็นจะหายไม่ทันกะมัง?"

"บอบบ์จะต้องอยู่ในเนอร์สซิงโฮมอย่างน้อยอีกสัปดาห์หนึ่ง" มาเร็ยตอบ "เธอต้องไปก่อนเซอร์เปอร์ซีเวิล อยู่ทางนี้เรา...อาร์โนลด์และดิฉัน...จะช่วยกันดูแลจนสุดความสามารถ"

"แน่นะ มาเร็ย?" ท่านเซอร์เปอร์ซีเวิลถามเป็นเชิงสัพยอก.

"แน่ เซอร์เปอร์ซีเวิล" หล่อนตอบ.

"เราจะพบกันอีก บอยบี้" ท่านเซอร์กล่าวกับข้าพเจ้า "ฉันจะไปเมืองไทยวันหนึ่ง เธอก็จะไปถึงเมืองนอกวันหนึ่ง เราจะพบกันแน่"

"แน่นอน เปอร์ซี"

สองวันต่อมา คนทั้งสองที่รักของข้าพเจ้าก็ออกเดินทางโดยเรือญี่ปุ่นลำหนึ่ง อาร์โนลด์และมาเรียทิ้งข้าพเจ้าไว้คนเดียว เพราะเขาต่างก็ไปส่งกันหมด ข้าพเจ้านอนอยู่ในห้องแต่ผู้เดียว หงอย กังวลและเศร้า ระลึกถึงแต่ที่เซอร์เปอร์ซีเวิลได้พูดไว้ว่า "เราจะพบกันอีก ฉันจะไปเมืองไทยวันหนึ่ง เธอก็จะไปเมืองนอกวันหนึ่ง เราต้องพบกันแน่"

หายเจ็บ ออกจากเนอร์สซิงโฮมได้สามวัน ข้าพเจ้าก็ถูกเกณฑ์ให้เป็นเพื่อนเจ้าบ่าว มาเรียเป็นเพื่อนเจ้าสาว ในการวิวาหมงคลระหว่างนางสาวยูนเฟรเซอร์ กับ นายอาร์โนลด์ แบริงตัน เสียงระฆังในโบสถ์เซนต์ปีเตอร์สดังก้องทั่วอาณา

เซตต์เมืองเซี่ยงไฮ้ ข้าพเจ้าจ้องดูหนุ่มสาวทั้งคู่ในขณะที่ยืนอยู่ตรงหน้าท่านบาดหลวงรูปร่างสูงใหญ่ผู้มีสง่า...ด้วยความเสียดาย ทำไมหนอมาเรียจึงไม่แต่งงานเสียกับอาร์โนลด์ อาร์โนลด์เป็นผู้ชายรุ่นราวคราวเดียวกันที่ดีที่สุดที่ข้าพเจ้าได้มีโอกาสรู้จักมาในชีวิต ถ้ามาเรียได้แต่งงานกับคนเช่นอาร์โนลด์หล่อนจะเป็นสุขอย่างยิ่งทีเดียว และข้าพเจ้ามั่นใจว่าวันหนึ่งหล่อนคงจะต้องพบความสุขเช่นนั้น.

วันที่เรา—มาเรียและข้าพเจ้า—จะต้องจากกันก็มาถึง มาเรียได้รับคำสั่งให้ไปประจำการที่สำนักงานในนิวยอร์ค ส่วนข้าพเจ้าจะกลับเมืองไทย การลาของเราได้เป็นไปอย่างเศร้าที่สุด.

คืนก่อนวันที่เรือ 'เปรสิเด็นต์แทฟต์' ซึ่งเป็นเรือที่มาเรียจะโดยสารผ่านญี่ปุ่นไปอเมริกาจะออกจากเซี่ยงไฮ้ เรา—มาเรียและข้าพเจ้า—พักอยู่ที่ภัตตาคารแอสเตอร์ ก่อนเข้านอนเรานั่งอยู่ด้วยกันบนเก้าอี้นวมยาวในห้องนั่งเล่นชั้นบน

อากาศดีนั้นชื่นแฉะ หน้าต่างตรงหน้าเราเปิดไป เห็นความมืดภายนอกและไม่เห็นอะไรอื่นเลย เราปรับทุกข์กันถึงโชคของเราทั้งสอง พูดถึงความรักและความมั่นคงของเราในความรักอันซื่อสัตย์สุจริต ความรักของเราแม้จะมีอุปสรรคมาขัดขวางอยู่บ้างบางครั้งบางคราวก็ยังเป็นความรักที่ราบรื่น เต็มไปด้วยความหวาน ความเจริญ และความบริสุทธิ์ เราจะต้องจากกัน ไม่รู้ว่าจะมีโอกาสได้พบกันอีกหรือไม่ในชาตินี้ แต่ความรักของเรายังจะคงฝังอยู่ภายในความทรงจำของเราอย่างไม่มีวันที่จะศูนย์หายไปได้เลย.

รุ่งขึ้นเช้า เป็นวันและเวลาที่เรือ 'เปรสิเด็นต์แทฟต์' ออกจากท่าพาสตรี่ยอดรักคู่ชีวิตของข้าพเจ้าไปเสียด้วย ข้าพเจ้าขึ้นไปส่งหล่อนบนเรือ อำลาและจุมพิตกันด้วยความอาลัยรักอย่างหวานและเศร้าที่สุด เสียงระฆังดังเตือนให้ผู้ที่ไปส่งญาติและเพื่อนลงจากเรือรัวอยู่ ใจเราทั้งสองก็ยิ่งเต้น...เต้นหนักเข้าทุกที.

"ลาก่อน แม่ยอดรัก" ข้าพเจ้ากล่าวเสียงสั่น "ลาก่อน มาเรีย"

"ลาก่อน บอบบ๊" หล่อนกล่าวตอบ "ลาก่อน พ่อยอดรัก คู่ชีวิต ฉันรักเธอ บอบบ๊ และจะรักเธอเสมอจนวันตาย"

"ลาก่อน มาเรีย" ข้าพเจ้ากล่าวพลางถอยหลังไปจะลงบันไดเรือ "ลาก่อน แม่ยอดรัก ฉันรักเธอ และจะรักเธอจนวันตาย"

ข้าพเจ้ารีบลงจากเรือ เพราะพวกกะลาสีเร่งยืนเพ่งดูเรือซึ่งกำลังเคลื่อนที่อยู่ มาเรียยืนอยู่บนดาดฟ้า โบกผ้าอยู่ไปมา ข้าพเจ้าโบกตอบ นั่นคือการอำลาครั้งสุดท้ายของเรา.

สองวันต่อมา ข้าพเจ้าก็โดยสารเรือ 'ฮาโกซากีมารู' กลับกรุงสยาม ผ่านฮ่องกง ลงเรือที่สิงคโปร์ จากสิงคโปร์จับเรือ 'เดย์ดี' ตัดตรงมายังกรุงเทพพระมหานคร.

บทที่ ๒๔

ละครปิดม่าน

—๑—

ข้าพเจ้าได้ไปเรียนกฎหมาย ไม่ได้สอบ ไม่ได้เป็นเนติบัณฑิตอังกฤษ เมื่อต้องกลับเมืองไทย ข้าพเจ้าคงจะกลับ อย่างคนไม่มีหวังในความสุขและความเป็นอยู่ของชีวิตด้วยประการใด ๆ ทั้งสิ้น ข้าพเจ้าไม่มีจิตต์ใจที่จะคิดทำอะไรให้เป็นแก่นสาร ไม่มีความมานะอดทน ความรู้สึกในความเป็นอยู่ทั้งหลายแหล่คงจะจมอยู่ในห้วงแห่งความหายนะเป็นแท้ ความจริงข้าพเจ้าไม่เชื่อว่าจะสมัครมีชีวิตอยู่ในโลกต่อไปเลยด้วยซ้ำ ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นของเรื่องนี้ว่าข้าพเจ้าเป็นคนชอบคิด ชอบฝัน ชอบทะเยอทะยานมาตั้งแต่เด็ก ข้าพเจ้ายังเป็นคนชอบคิด ชอบฝัน ทะเยอทะยานอยากจะได้ดี ทุกวันนี้ ถ้ายังมีหวังอยู่ตราบใดก็จะขอ

ฝันไป ทะเยอทะยานไปจนถึงที่สุด ถ้าไม่มีทางที่จะตะเกียกตะกายไปได้ ข้าพเจ้าก็คงจะหันหน้าเข้าสู้กับความพินาศแห่งชีวิตอย่างสุขุมจนตรอก แล้วข้าพเจ้าก็คงจะปราชัยชีวิตถึงกับความอับปางพินาศเหตุดับเป็นแท้.

การที่ไม่ชอบกฎหมายและไม่ได้เรียนกฎหมายนั้น ข้าพเจ้าไม่เคยรู้สึกเสียใจเลยแม้แต่น้อย ทั้งนี้เพราะข้าพเจ้าได้ไปเรียนวิชาหนังสือพิมพ์ ได้เคยเห็นและอยู่ในชีวิตของละครโรงใหญ่ ได้เคยเที่ยวไปทุกหนทุกแห่งและได้เห็นสิ่งต่าง ๆ มาแล้วมากกว่านักเรียนไทยเกือบทุกคนที่เคยไปเมืองนอก สิ่งเหล่านี้ได้ช่วยและสอนให้ข้าพเจ้าเป็นคนสันโดษ ยึดเอาความสามารถและความมานะของตนเป็นหลักแห่งการที่จะต้องมีชีวิตอยู่ต่อไป แข่งขันกับผู้อื่น สิ่งเหล่านี้ได้ช่วยและสอนให้เป็นคนรักชีวิต รักชื่อ รักเกียรติยศ และของสำคัญที่สุด รักชาติ ในระหว่างที่ท่องเที่ยวไปในที่ต่าง ๆ ข้าพเจ้าไม่เคยรู้สึกเลยแม้แต่สักวินาทีว่าชาติอื่นดี

กว่าชาติไทย จริงอยู่ ความเจริญ ความก้าวหน้าในทางวิทยาศาสตร์ทุกชะนิดของเขาอาจดีกว่าเรา ราวกับฟ้าและดิน ทั้งนี้ก็เพราะเราไม่มีวาสนา ไม่มีโอกาสเช่นเขา การที่เราสามารถดำรงคนเป็นอิสสรไม่เป็นขี้ข้าใคร และเป็นสุขอยู่ได้ ถึงเพียงนี้นั้นก็แสดงให้เห็นผลแห่งความสามารถของเรา—คนไทย—เพียงไหน ดูแต่อินเดีย เขมร ญวน พะม่า เพื่อนบ้านของเราซี่ท่าน.....

ข้าพเจ้าเป็นแต่เพียงนายวิสูตร์ คนไทยธรรมดาคนหนึ่ง มีชีวิตอยู่ในห้วงแห่งความไม่แน่นอน—และอันตรายอย่างที่สุด กะนั้นก็ดี ข้าพเจ้าก็ยังมีหวังที่จะเป็นคนมีประโยชน์ต่อไป.... มีประโยชน์ต่อชาติไทยและต่อพระบรมราชวงศ์จักรีซึ่งได้ทรงอุ้มชูช่วยชาติไทยให้คงเป็นอิสสร เป็นสุข และยังคงเป็นชาติไทยอยู่จนทุกวันนี้.

หกปีเศษซึ่งข้าพเจ้าไปอยู่เมืองนอก เมืองไทยไม่ได้เปลี่ยนแปลงอะไรมากนัก ข้าพเจ้ายังคงจำได้ทุกสิ่งทุกอย่าง เมืองไทยยังคงเป็นเมือง

ไทย ยังมีอีกหลายสิ่งหลายอย่างที่จะต้องช่วยกันแก้ไขจัดทำให้เป็นรูปเป็นร่างดี ยังต้องการคนไทยที่มีวิชาความสามารถจริง ๆ อีกมากหลาย คิด ๆ ดูสำหรับข้าพเจ้าก็ไม่น่าจะท้อใจอะไรนัก ถ้าวันใดสามารถจะแสดงให้คนไทยเห็นได้ว่าเป็นผู้มีความรู้ มีความตั้งใจดี ข้าพเจ้าก็คงจะได้รับโอกาสทำประโยชน์ให้แก่ชาติไทย และคนไทยได้ บ้างเป็นแท้วิมานบนอากาศ ซึ่งข้าพเจ้าได้ เคยสร้างไว้ก็อาจกลับเป็นความจริงขึ้นได้ ใครจะรู้ เมืองไทยต้องการคนไทยที่ดี!

—๒—

ในระหว่างหกปีเศษที่บ้านเรา— บ้านเจ้าคุณวิเศษ ฯ บิดาข้าพเจ้าผู้ล่วงลับไปแล้วได้มีการเปลี่ยนแปลงมาก สถานที่และตัวบ้านเขาได้จัดทำเสียหรูจนเกือบจำไม่ได้ มารดาของข้าพเจ้าซึ่งเคยมีศีรษะหงอกประปรายเด็กน้อยเมื่อก่อน

ข้าพเจ้าจากไป เดี๋ยวนี้ขาวไปทั่ว แก้มตอบ ความชราได้เข้ามาครอบงำท่านเสียอย่างเห็นได้ชัด แต่ท่านยังคงเป็นคนไม่หงุดหงิด มีนิสัยดี ใจเย็นน่ารัก พี่น้องซึ่งเคยเป็นเด็กเป็นสาวกันครั้งกะโน้น ก็แต่งงานมีเหย้ามีเรือนกันไปเกือบหมด ต่างคนต่างก็เป็นผู้ใหญ่.

พวกพี่น้องเขาพาข้าพเจ้าไปอยู่ที่บ้านเดิมที่คุณพ่อเคยอยู่ ข้าพเจ้าเข้ากับเขาทุกคนได้ดี นี่คือประโยชน์อันใหญ่ยิ่ง ซึ่งวิชาหนังสือพิมพ์ได้ฝึกสอนข้าพเจ้าไว้... สอนให้เข้ากับคนได้ จะไปไหนก็ไปกับพวกพี่น้องได้เป็นหมู่ ทำอะไรก็ทำได้เหมือนกันหมด จะผิดกันก็แต่เพียงว่าพี่น้องเขาร่ำรวยกันทุกคน มีเงินในธนาคารนับเป็นหมื่นเป็นแสน มีตึกมีบ้าน มีรถยนต์ ส่วนข้าพเจ้าเป็นคนจน จะใช้อะไรสักหนึ่งสตางค์ก็ต้องคิดแล้วคิดเล่า คิดเพื่อจะดำรงชีวิตให้อยู่ไปสำหรับวันพรุ่งนี้ แต่ข้าพเจ้าก็ไม่รู้สึกน้อยใจอะไรเลย เพราะได้เคยเห็นสิ่งที่ดีงามมามากแล้วทั่วโลก และ

สามารถที่จะยึดเยาะความอยุกติธรรมได้ด้วยน้ำใส
ใจจริง สามารถจะทำตนให้เป็นสุข.

ทุกวันนี้ข้าพเจ้ายังตีปัญหาไม่แตกว่า ทำไม
ท่านบิดาจึงตราหน้าข้าพเจ้าเสียตั้งแต่เกิดว่าจะเป็น
คนเหลวไหล ไม่มีประโยชน์ เกียดชัง จะเรียน
อะไรก็คงเหลว ไม่เหลือเงินไว้ให้สำหรับเป็นทุน
เล่าเรียน ไม่ให้โอกาส ไม่ให้ความสบายซึ่ง
ข้าพเจ้า — ในฐานที่เป็นลูกด้วยคนหนึ่ง — มีสิทธิ์
จะได้รับ เมื่อความจริงมีอยู่เช่นนี้ สิ่งที่ได้เป็นมา
แล้วทุกประการ จะเป็นความผิดของข้าพเจ้าแต่ผู้
เดียวฉันละหรือ? แต่ — ก็นั่นแหละท่าน เขาว่า
ในโลกนี้ไม่มีความยุกติธรรม จนกระทั่งกฎหมาย
ก็หาความยุกติธรรมได้ยาก ข้าพเจ้าเป็นผู้ที่เคราะห์
ร้ายก็ย่อมจะต้องดื่มยาอันขมขื่นไปจนวันตาย.

ท่านสุหายหนุ่มร่วมชาติทั้งหลาย ท่านเป็นผู้ที่
จะมีบุตรหลานต่อไปในภายหน้า จะทำประโยชน์
ให้ชาติไทยอย่างใหญ่หลวง ถ้าท่านปลูกนิสัยดี
เด็กน้อยของท่านให้เป็นคนดี ในฐานที่เป็นเพื่อน

ผู้หวังดีคนหนึ่ง ข้าพเจ้าขอวิงวอนให้ท่านมีใจยุติธรรมพอที่จะให้โอกาสเด็กที่เกิดมามีกรรมอาภัพ ให้สมกับที่เขาควรจะได้รับในฐานที่เป็นบุตรและธิดาของท่าน แม้ว่าหน้าตาเขาจะไม่สวย กิริยาท่าทางเขาจะขวางๆ ร่ำๆก็ไม่ใช่สิ่งที่เขาทำมาได้เอง อย่างน้อยเขาควรจะได้รับความสงสาร ท่านมีหน้าที่ๆ จะต้องช่วยเหลือเขาบ้างตามสมควร ข้าพเจ้าไม่ต้องการให้ท่านรักคนโน้นเกลียดคนนี้ เพราะความรู้สึกเช่นนี้ของท่านจะเป็นชีวิตของเด็กต่อไปภายหน้า เด็กคนไหนที่มีสติไม่สู้ดีก็จะเลยไปกันใหญ่.

ได้กล่าวมาแล้วแต่ต้นว่าข้าพเจ้าเป็นคนรักและบูชาคนเก่ง คนสามารถ บิดาของข้าพเจ้าเป็นคนเก่งที่สุดผู้หนึ่งในเมืองไทย และข้าพเจ้ายังคงรัก บูชา และรู้สึกภาคภูมิใจในสิ่งที่ท่านกระทำมาแล้วเสมอ การที่ข้าพเจ้าต้องเขียนเรื่องส่วนตัวของท่านบางอย่างที่เกี่ยวกับข้าพเจ้านั้น ข้าพเจ้าเขียนโดยปราศจากความหวังร้าย ข้าพเจ้าไม่มี

ความตั้งใจที่จะบ้ายร้ายในคุณความดีของท่านที่ทำมาแล้ว แม้ว่าจะรักและบูชาท่านบิดาเพียงไร ข้าพเจ้าก็ยังส่งสารเด็กไทยน้อย ๆ ซึ่งกระทำหน้าที่แทนเราในภายหน้า เด็กพวกนี้บางคนอาจมีกรรมเช่นเดียวกับที่ข้าพเจ้าได้มีมาแล้ว แล้วจะมีสักกี่คนที่จะได้มีโอกาสไปเป็นนักหนังสือพิมพ์เห็นโลกเช่นเดียวกับข้าพเจ้า อีกประการหนึ่งนอกจากข้าพเจ้าแล้วมีใครที่จะเขียน *'ละครแห่งชีวิต'* เรื่องนี้ได้ ? หนังสือเล่มนี้เขียนสำหรับชาติไทยและคนไทย ซึ่งข้าพเจ้ารักและต้องการให้เป็นสุข.

—๓—

ตามคำเชื้อเชิญโดยทางจดหมาย ข้าพเจ้าไปเยี่ยมดำจวน ภรรยานายร้อยโทกมลจิตร์ปรีดี บ้านถนนประแจจีน หล่อนออกมารับข้าพเจ้าที่สนามหน้าบ้านพร้อมด้วยบุตรน้อยสองคน หล่อนได้แต่งงานมาแล้วเกือบเจ็ดปี แต่เวลาซึ่งได้ผ่าน

ไปนั้น ยิ่งทำให้ดำจวนสาวขึ้น สวยขึ้นกว่าเดิม ดวงหน้าเปล่งปลั่งผิวพรรณก็ขาวเป็นนวล ผมของหล่อนก็ทำขึ้นไว้เป็นแบบชิงเกิลหยิกเป็นลอนงาม เนตรของหล่อนยังมีแววแห่งความร่าเริงปรากฏอยู่ ข้าพเจ้ารู้สึกฉงนใจที่หล่อนแต่งดำทั้งตัว สงสัยว่าบิดาหรือมารดาของหล่อนคงจะถึงแก่กรรมไปกะมัง.

"แหม! คุณพี่วิสุตร์ คะ นึกว่าจะไม่มาเยี่ยมเราเสียแล้ว" หล่อนปราศรัยด้วยดวงหน้าอันยิ้มละไม พลางชี้ให้บุตรน้อยทั้งสองคนของหล่อน "นี่หลานของคุณพี่อย่างไรเล่าคะ"

"ไสว" หล่อนเรียกบุตรสาว "ไหว้คุณอาวิสุตร์ เข้าไปให้คุณอาอุ้ม"

เด็กหญิงผู้นั้นปฏิบัติตามทันที ข้าพเจ้าอุ้มเอาเด็กหญิงไสวขึ้นมากอดไว้สักครู่ก็ปล่อย แล้วอุ้มบุตรชายของหล่อนเช่นเดียวกัน.

"ขึ้นไปบนบ้านซิคะ" หล่อนชวน ข้าพเจ้าเดินตามหล่อนไป ก่อนจะขึ้นบ้านเราพบเจ้าคุณ

บรรดือ ฯ และคุณหญิง เมื่อลำจวนไม่ได้ไว้ทุกข์บิดามารดาหล่อนแล้ว หล่อนจะไว้ทุกข์ให้ใครกันหนอ.....?

ข้าพเจ้าคุยอยู่กับเจ้าคุณและคุณหญิงบรรดือฯ ในห้องรับแขกสักครู่ เจ้าคุณจึงพูดเตือนบุตรสาวของท่านว่า: "ลำจวน พาวิสูตร์ไปหากมลชี่"

ลำจวนพาข้าพเจ้าเดินขึ้นไปข้างบนตึก ข้าพเจ้ารู้สึกฉงนใจอยู่น้อย ๆ..... ฉงนใจที่ทำไมกมลจึงไม่ลงมาหาข้าพเจ้าข้างล่าง ทันใดนั้นเราก็เดินเข้าไปในห้องโถงใหญ่ห้องหนึ่ง ข้าพเจ้าตกตะลึง เพราะเห็นหีบศพตั้งอยู่บนแท่นใหญ่มีเครื่องบูชาตบแต่งอยู่พร้อมบริบูรณ์ ลำจวนแต่งดำไว้ทุกข์ให้นายร้อยโทกมล จิตร์ปรีดี..... ไว้ทุกข์สามีของหล่อน อนิจจา! ชีวิตยังหนุ่มสาว!.

คิด ๆ ไป ความมรณกรรมของนายร้อยโทกมล ก็ไม่สู้จะเศร้าสำหรับลำจวนเท่าใดนัก ข้าพเจ้าทราบว่าชีวิตแต่งงานซึ่งได้ผ่านพ้นมาแล้วเป็นเวลาเกือบเจ็ดปี ได้ให้ความรู้แก่หล่อนมาก

ได้กระทำให้หล่อนเป็นหญิงสมัยใหม่ ส่วนหญิงสมัยใหม่จะเป็นอย่างไรนั้น ข้าพเจ้าเชื่อว่าถ้าจวนเป็นผู้ทราบแต่ผู้เดียว แม้ว่าหล่อนจะมีบุตรแล้วตั้งสองคน หล่อนก็ยังคงสวย และ 'เก่ง' มีผู้ชายมาติดมาก เขาเล่ากันว่า ในไม่ช้าหล่อนก็จะแต่งงานใหม่ ..... แต่งเป็นครั้งที่สอง ชีวิตก็ไม่สู้จะร้ายแรงอะไรนัก จริงไหมท่าน?

ละครแห่งชีวิต ของ ข้าพเจ้า จบ ลง ด้วย ความมรณะของนายร้อยโทกมล ตนเองยังคงหลักลอย ไม่มีความหมายในทางหนึ่งทางใดโดยฉะเพาะในเรื่องที่จะดำเนินชีวิตต่อไป เรื่องเก่าได้เสร็จสิ้นไปแล้ว ข้าพเจ้าจะลืมละครแห่งชีวิตเสีย เรื่องใหม่กำลังเริ่ม ข้าพเจ้าหวังว่าคงจะไม่เศร้าสลดเหมือนเรื่องเดิม.

— อวสาน —